

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

The development of Administration and Potential of Cultural
Tourism in Suan Dusit and Relavant Area

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ เวสน์ และคณะ

ธันวาคม 2562

เลขที่สัญญา RDG61T0127

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงาน

การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

The development of Administration and Potential of Cultural Tourism
in Suan Dusit and Relavant Area

คณะวิจัย

1.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ เวสน์	
2.ดร.ชนกพร	ไพทลสิทธิกุล
3.อาจารย์ภาวิณ	สุทธินนท์
4.อาจารย์พิพัฒน์	ศักดิ์ศิริเกษมกุล
5.อาจารย์ฐิติรัตน์	หมื่นอนันต์

สนับสนุนโดย สำนักคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกสว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยแผนงานการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจากบุคคลหลายๆ ท่าน คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ชื่อในขณะที่ได้รับทุนวิจัย โดยในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม หรือ สกสว.) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิยะราช รักษาการผู้อำนวยการฝ่ายการวิจัยมุ่งเป้า สกสว. ที่ได้สนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ รศ.รศ.ดร.ชูวิทย์ สุจฉายา ร.น. รศ.ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร คุณพรทิพย์ บุญทรง คุณสุภาภรณ์ ปราชญ์อำไพ และคุณระพีพัฒน์ เกษโกศล ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ให้คำปรึกษาและคอยชี้แนะช่วยเหลืองานวิจัยจนสำเร็จ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผศ.ดร. อรรธิกา พังงา ผู้ประสานงาน และบุคลากรสำนักประสานงานโครงการวิจัย อุทธากรรมการท่องเที่ยวและบริการ ที่ช่วยเหลือและประสานงานในด้านต่างๆ ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอันมีค่าที่ทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารและบุคลากรของ สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พิพิธภัณฑ์ตำรวจ วังปารุสกวัน พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้นำชุมชนและชาวบ้านเลี้ยงและชุมชนบ้านฉนวนสามเสน สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภายในประเทศ ตลอดจนผู้ประกอบการที่ได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการวิจัยเป็นอย่างดี

คุณประโยชน์ที่บังเกิดจากรายงานการวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอบแต่ทุกท่านที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการวิจัยฉบับนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจได้ตามสมควร

คณะผู้วิจัย
ธันวาคม 2562

บทสรุปผู้บริหาร

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พื้นที่ “สวนดุสิต” เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยเกิดขึ้นในยุค “สยามใหม่” (New Siam) ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าให้สร้างขึ้น หลังจากที่พระองค์เสด็จกลับจากการประพาสยุโรป พื้นที่ “สวนดุสิต” แห่งนี้เป็นปฐมบทของการเปลี่ยนแปลง “เมืองกรุงเทพฯ สมัยใหม่” และการสร้างบ้านแปงเมือง รวมถึงการนำขนบธรรมเนียมและประเพณีตะวันตกเข้าสู่สยามประเทศ ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ตามสากลโลก โดยมีอิทธิพลถึงสถาปัตยกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ “สวนดุสิต” เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเต็มศักยภาพ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาให้เกิดการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ๆ ในการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงและลดการกระจุกตัวของแหล่งท่องเที่ยวหลักในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา ดังต่อไปนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.2.2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

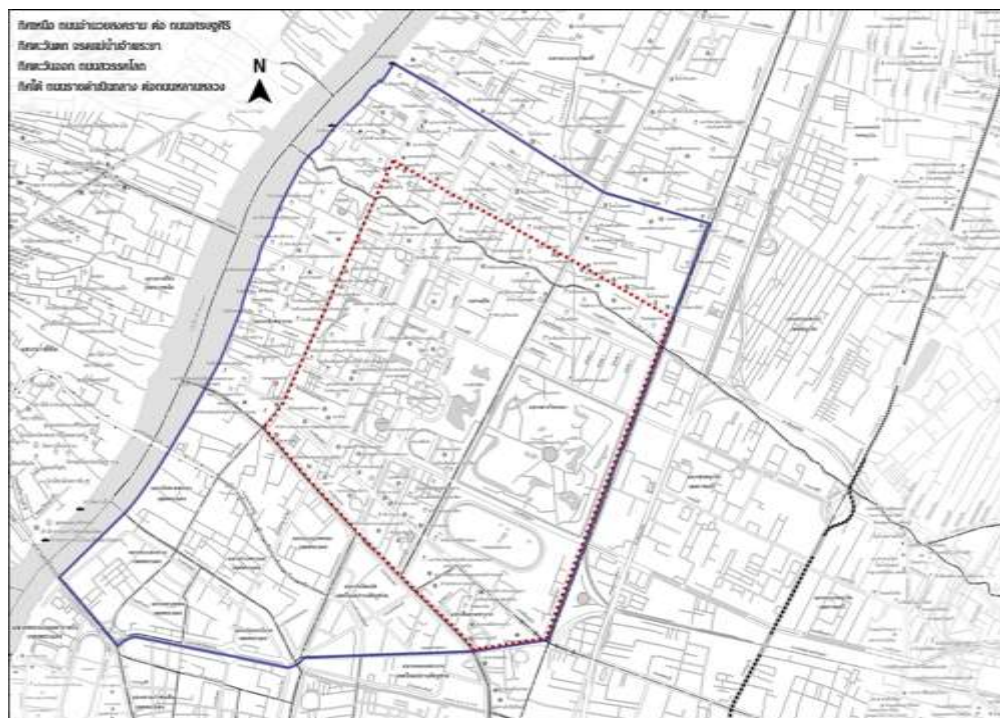
1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.2.4 เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.2.5 เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาคือพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องประกอบด้วย 3 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตพระนคร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และเขตดุสิต เป็นพื้นที่ที่เกิดการจัดซื้อที่ดินสวนดุสิตและการขยายขอบเขตในการก่อสร้างวังในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีรายละเอียดคืออาณาบริเวณพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส โดยมีขอบเขตที่ดินแนวนอนทั้ง 4 ด้าน ทิศเหนือจรดถนนราชวัตร หรือถนนราชวัตรในและถนนราชวัตรนอกในสมัยนั้น ทิศใต้ จรดถนนพิษณุโลก หรือถนนคอเสื้อสมัยนั้น ทิศตะวันตกจรดถนนสามเสน ที่เลียบมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมโยงพื้นที่ในและนอกกำแพงทางตอนเหนือของพระนคร และทิศตะวันออกจรดถนนสวรรคโลกหรือถนนหัวในสมัยนั้น และคลองชื่อที่ขนานไปกับแนวทางรถไฟสายแรกของประเทศไทยระหว่างกรุงเทพ-นครราชสีมา ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตประชากร ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 เป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มภาครัฐ ประกอบด้วย กองการท่องเที่ยวและกองวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตดุสิต สำนักงานเขตพระนคร สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยว กลุ่มภาคเอกชนผู้ประกอบการและชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนชุมชน หรือสมาคมชมรม ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักท่องเที่ยวกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 10 คน

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

- การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีเอกสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อให้ทราบแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดด้านการอนุรักษ์เมือง ทราบสถานการณ์การท่องเที่ยวและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ปัจจุบันภายใน ภายนอกของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องในปัจจุบัน ตลอดจนแผนยุทธศาสตร์ต่างๆ ของภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีการใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (In-Depth Interview-IDI) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่ผู้วิจัยมีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยเนื้อหาและโครงสร้างคำถามหรือการสนทนาเป็นการแสวงหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่วิจัย

- การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพรรณนาจากแบบสอบถาม เพื่อนำเสนอข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมทดสอบเส้นทาง โดยการเสนอจะอยู่ในทั้งในรูปแบบตาราง ข้อความ แผนภูมิ และกราฟต่างๆ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์สำหรับวินโดวส์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS for Windows) ในการประมวลผลข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลข (Code) แล้วบันทึกลงในโปรแกรมเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์โดยการบรรยายแบบสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบน โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มีระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	มีระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	มีระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	มีระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง	มีระดับน้อยที่สุด

สำหรับข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) คณะผู้วิจัยจะจัดการกับข้อมูลด้วยวิธีการจัดกลุ่ม (Grouping) และนำมาประมวลผลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ผลสรุปของงานวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

2.1 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1

การรวบรวมข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ประวัติศาสตร์และความสำคัญของพื้นที่

สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องนับเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนในยุคสยามสมัยใหม่ (New Siam) ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 โดยการตัดถนนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองไปทางด้านเหนือ ในปลายรัชกาลที่ 5 คือ พ.ศ. 2446 – 2453 เมืองได้ขยายตัวไปยังพื้นที่รอบนอกคลองผดุงกรุงเกษม โดยเฉพาะพื้นที่สวนดุสิต ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการสถาปนาวังสวนดุสิตขึ้นเป็นพระราชวังดุสิต ทรงพระราชทานนามว่า “วังสวนดุสิต” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “พระราชวังดุสิต” และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระราชดำริให้สร้าง “สวนสุนันทา” ขึ้น เพื่อเป็นที่ประทับของพระมเหสี และเจ้าจอม เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตไปแล้ว โดยพระองค์มีพระราชประสงค์ให้สวนนี้มีลักษณะเป็นสวนป่า จึงโปรดเกล้าฯ ให้หาพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลที่ดี และหาได้ยากนานาชนิดมาปลูกไว้ในสวนแห่งนี้ด้วย ในด้านของเมืองและการขยายพื้นที่ของเมืองนั้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑล ชื่อ “มณฑลกรุงเทพมหานคร” มีการปรับปรุงและขยายตัวให้ทันสมัยรับความเปลี่ยนแปลงในยุคนั้น โดยโปรดให้ขยายและปรับปรุงถนนสายเดิม และสร้างถนนราชดำเนินทั้งสายนอก สายกลาง และสายใน เพื่อเชื่อมการติดต่อระหว่างพระราชวังดุสิตที่ทรงสร้างขึ้นใหม่บริเวณทางเหนือกรุงรัตนโกสินทร์และพระบรมมหาราชวัง ทำให้เกิดงานออกแบบชุมชนเมืองขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (ศูนย์ข้อมูลเกาะรัตนโกสินทร์, 2560) ด้านการคมนาคมสู่การขยายความเจริญสู่ภูมิภาคและศักยภาพของเมืองมีการขยายขอบเขตเมือง ขุดเชื่อมคูคลองมากขึ้น เชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายที่ชาวต่างชาติเรียกกันว่า นครเวนิสตะวันออก (Venice of the East) มีการสร้างทางรถไฟและรถยนต์ การไฟฟ้า การสื่อสาร สร้างสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้นให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้พื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีเรื่องราวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และยังคงเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นดุสิต

องค์ประกอบสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

คณะผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งเป็นพื้นที่วิจัย พบว่ายังมีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจำนวนมากหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจากการสำรวจและการรวบรวมข้อมูลมีจำนวนทั้งสิ้น 117 แหล่ง แต่เมื่อคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการประเมินคุณค่าทรัพยากรและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้ว พบว่ามีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและศักยภาพมากถึงมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 47 แหล่ง โดยกระจายอยู่ในเขตการปกครองและย่านต่างๆ ดังนี้ 1) เขตพระนคร ประกอบด้วย ย่านชนะสงคราม ย่านวัดบวรนิเวศ ย่านบ้านพานถม ย่านตลาดยอด ย่านบางขุนพรหม ย่านวัดโสมนัส 2) เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ประกอบด้วย ย่านคลองมหานาค ย่านถนนนครไชยศรี และ 3) เขตดุสิต ประกอบด้วย ย่านวชิรพยาบาล ย่านดุสิต ย่านสวนจิตรลดา ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 แสดงองค์ประกอบสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

แผนที่เชิงวัฒนธรรม (Cultural Mapping)

เป็นการนำเสนอเนื้อหาในรูปของแผนที่และลำดับการอธิบาย โดยเรียงลำดับตามยุคสมัยตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเข้ามาอาศัยอยู่ จนมาถึงช่วงรัชกาลที่ 5 ช่วงของการเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง ที่เริ่มจากการตัดถนน ขุดคลอง สร้างสะพานและการขยายพื้นที่มาทางด้านทิศเหนือของพระบรมมหาราชวัง การสร้างสาธัญปโภคพื้นฐาน การสร้างวังและตำหนักแก่โอรส ธิดา การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมด้านต่างๆเช่น การแต่งกาย อาหารชาววังศิลปวัฒนธรรมต่างๆ สิ่งต่างๆเหล่านี้จึงก่อให้เกิดเรื่องราว แบบแผนที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันดังภาพ

ภาพประกอบที่ 3 แสดงแผนที่เชิงวัฒนธรรม (Cultural Mapping)

2.2 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2

แนวทางการเพิ่มศักยภาพสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องคณะวิจัยมีการประเมินการเพิ่มศักยภาพดังนี้

ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

1. ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

ควรมีการจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม (Story Telling) โดยมาจากรากฐานของชุมชน เช่นชุมชนตรอกบ้านพานถม (บ้านป่าอ/ไทรนคร) ที่ประกอบอาชีพเครื่องถมแบบดั้งเดิม บ้านญวนสามเสนหรือบ้านมิตรคาม

2. ด้านศักยภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมในพื้นที่บางแห่งจึงจำเป็นต้องถูกพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่และบริบท ปรับปรุงสภาพเส้นทางให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีป้ายบอกทางและป้ายสัญลักษณ์ต่างๆที่มีความชัดเจน จัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพอย่างเหมาะสม เช่นห้องสุขา ถังขยะ

3. ศักยภาพด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ควรพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดความน่าสนใจและเป็นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเพื่อ

1. กลุ่มที่มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรม
2. กลุ่มที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม
3. กลุ่มกิจกรรม ที่มีความโดดเด่น

ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว

แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวมและสถานที่สำคัญแต่ละแหล่งของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องประกอบด้วย

1. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน

การเตรียมการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก ห้องน้ำ การออกแบบสำหรับคนทุกคน (Universal Design)

2. การคมนาคมและการเชื่อมโยงระบบขนส่ง

ควรสร้างความน่าสนใจของรูปแบบการเดินทาง ที่สัมพันธ์กับเส้นทางการขนส่งที่สามารถเชื่อมต่อจุดและเปลี่ยนการเดินทางได้อย่างสะดวก เชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าในอนาคต จากแผนโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้ที่จะมีเส้นทางผ่านเข้ามายังพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งถือได้ว่าการเข้าถึงมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นเป็นโอกาสให้นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในย่านนี้มากขึ้น

3. จำนวนนักท่องเที่ยว

ควรมีการวางแผนเตรียมความพร้อมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวถึงความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ

2.3.2 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถเพิ่มศักยภาพในด้านต่างๆเช่น

1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร
2. ด้านการให้ความรู้แก่แหล่งท่องเที่ยวหรือผู้ให้บริการ

2.3 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3

แนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

ผลจากการศึกษาสามารถกำหนดแผนกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องภายใต้ วิสัยทัศน์ “พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน” เป้าหมายสำคัญ 4 ประการ 1) นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำและท่องเที่ยวครั้งแรก 2) แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน (Sustainable Tourism) และ 4) เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Benefit) และระบบนิเวศน์ (Tourism Ecosystem) ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน ได้ดังนี้

- กลยุทธ์ที่ 1 สร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว (Tourist Experience) คือ การสร้างเหตุการณ์หรือสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ
- กลยุทธ์ที่ 2 นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร (Digital Tourism) คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยว โดยเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง (FIT Traveler)
- กลยุทธ์ที่ 3 สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (Community Partnerships) โดยเป็นการส่งเสริมให้เกิดระบบนิเวศน์ของการท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

2.4 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 4

แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากผลสรุปข้อมูล พบว่าพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน โดยมีจุดเด่น คือ “เป็นพื้นที่สยามใหม่ Modernization ซึ่งเป็นศักราชหน้าใหม่ของสยามประเทศที่มีการสร้างบ้านแปงเมืองในรูปแบบวัฒนธรรมตะวันตกอย่างโดดเด่นชัดเจนที่สุดของประเทศไทยโดยเกิดขึ้นในยุคพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” และจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis และการวิเคราะห์ TOWS Matrix สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์และแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์

พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน

เป้าหมาย

1. นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำ และท่องเที่ยวครั้งแรก
2. แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น
3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนโดยยังดำรงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมในพื้นที่
4. เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์

จากข้อมูลการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถวิเคราะห์ออกมาเป็น 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย

- 1) การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Destination) และสร้างประสบการณ์ที่ตระหว่างการท่องเที่ยว
ประกอบด้วยจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activity and Product) กิจกรรมเวิร์กช็อป (Workshop) นิทรรศการ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จัดทำคู่มือการเรียนรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการจัดเป็นสถานที่กิจกรรมหรือเปิดบ้านให้เข้าชม สถาปัตยกรรม/ การจัดเป็นที่พักค้างคืน (Homestay)
- 2) การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ
ประกอบด้วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (Community Partnerships) การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การสร้างกฎ กติกา การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อม การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและเยาวชนของชุมชน และการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว
- 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด
ประกอบด้วย การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal การจัดวาง Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างการท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยว การจัดทำระบบจัดเก็บความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยใช้ Digital Marketing การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การจัดอบรมให้ความรู้และ

ฝึกปฏิบัติการแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนด้วย Digital Marketing จัดประกวด การทำหนังสือสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

4) การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

ประกอบด้วยมีศูนย์ประชาสัมพันธ์ (Information Center) มีการให้ข้อมูล มีการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานแนวความคิดในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

VISION: พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและต่อเนื่องจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน				
Goal	▪ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำ และท่องเที่ยวครั้งแรก ▪ แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ▪ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนโดยยังดำรงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมในพื้นที่ ▪ เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน			
Strategy	กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว	กลยุทธ์ที่ 2 การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและการ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ	กลยุทธ์ที่ 3 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบ วงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด	กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นฐาน
Strategic Goal	▪ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ▪ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีระหว่างเดินทางและเกิดความทรงจำที่ดีในภายหลังจากการท่องเที่ยว ▪ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือเรียนรู้วัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว	▪ เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ▪ ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่และเกิดความร่วมมือกับชุมชนต่างพื้นที่ ▪ ผู้ประกอบการเพิ่มบทบาทในการมีส่วนร่วมและนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ▪ หน่วยงานรัฐส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ▪ การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	▪ มีเครื่องมือดิจิทัลที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชน ▪ มีฐานข้อมูลจัดเก็บข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Big Data) ▪ นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลและบริการการท่องเที่ยวผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างสะดวก ▪ ส่งเสริมนักท่องเที่ยวให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการตลาดออนไลน์	▪ เตรียมความพร้อมพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป และกลุ่มผู้สูงอายุ
Operation	1. การจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม 2. การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเวิร์กชอป (Workshop) นิทรรศการ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3. การจัดทำคู่มือการเรียนรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4. การจัดเป็นสถานที่กิจกรรมหรือเปิดบ้านให้เข้าชมสถาปัตยกรรม/การจัดเป็นที่พักค้างคืน (Homestay)	1. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐ และการจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวร่วมกัน 3. การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 4. การสร้างกฎ กติกา 5. การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อมให้สวยงาม 6. การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและเยาวชนของชุมชน 7. การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว	1. การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal 2. การจัดวาง Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างการท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยว 3. การจัดทำระบบจัดเก็บความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว 4. การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยใช้ Digital Marketing 5. การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 6. การจัดอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนด้วย Digital Marketing 7. การจัดประกวด การทำหนังสือสำหรับแหล่งท่องเที่ยว	1. การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ 2. การให้ข้อมูล 3. การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน
Participation :	ชุมชน	หน่วยงานภาครัฐ	ผู้ประกอบการ	

ภาพประกอบที่ 4 แสดงกรอบแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

2.5 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 5

การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

สำหรับการกำหนดธีม (Theme) ของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หากได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าหมายหลัก (Objective) ไว้ชัดเจน ก็จะทำให้นักท่องเที่ยว คนในชุมชน และผู้ประกอบการได้รับประโยชน์ในทุกฝ่าย โดยจะวิเคราะห์ผ่านการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน (SWOT Analysis) ของพื้นที่ได้จากแนวความคิดในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวหลักในพื้นที่จากการนำเสนอโดยแผนโครงการย่อยที่ 2 ที่สรุปว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เชิงวัฒนธรรม มี 2 กลุ่มช่วงวัย คือ

กลุ่มช่วงวัย Baby Boomer หรือ Gen B

กลุ่มช่วงวัย Millennial Generation หรือ Gen M

ทั้ง 2 กลุ่มช่วงวัยมีลักษณะการใช้ชีวิตท่องเที่ยวทั้งประเภท Social Location Mobile (SOLOMO) , Creative Tourism ,Cultural Tourism และNostalgia Tourism การท่องเที่ยวจะมีลักษณะเป็นกลุ่มเล็กๆซึ่งมีทั้งคนไทยและคนต่างชาติโดยเกิดเส้นทาง ธีมเส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่” และธีมเส้นทาง “ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ”

3. ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

ผลจากการวิจัยนั้น สามารถส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในระดับต่างๆ ดังนี้

ผลจากการจัดทำแผนที่วัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการตลาด ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1. เป็นข้อมูลในการระบุแหล่งมรดกและทรัพยากรทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ผ่านแผนที่ทางวัฒนธรรมซึ่งนำเสนอเนื้อหาในรูปของแผนที่และลำดับการอธิบาย โดยเรียงลำดับตามยุคสมัย
2. สามารถนำแผนที่ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความสำคัญ ที่มาทางประวัติศาสตร์และร่องรอยที่ยังหลงเหลือไปปรับใช้เพื่อเพิ่มคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่
3. แหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแนวทางการพัฒนาศักยภาพไปปรับใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
4. ผู้ประกอบการสามารถกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น

ผลจากการเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1. หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
2. มีกลยุทธ์ที่เกิดจากการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมของชุมชน และพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด และการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

ผลจากการเสนอแนวเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1. ผู้ประกอบการมีเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ที่แตกต่างจากพื้นที่เดิม ตลอดจนการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

2. เกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวเดิมและนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม หรือตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง

4.การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- เป้าหมายของผลผลิต (Output) และตัวชี้วัด

1. มีข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
2. มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและ พื้นที่ต่อเนื่อง
3. มีแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
4. มีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
5. มีเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

- เป้าหมายของผลลัพธ์ (Outcome) และตัวชี้วัด

1. ภาครัฐ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถนำไปปรับใช้สำหรับการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการฟื้นฟู รักษา และส่งต่อ คุณค่าทางวัฒนธรรมไทยให้แก่คนรุ่นต่อไป ตลอดจนสร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว จนทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเสนอแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยคณะผู้วิจัยใช้ แบบสอบถามความพึงพอใจในการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะเชิงสำรวจ การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่ง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและศักยภาพจำนวน 47 แห่ง ผู้วิจัยจึงมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสร้างแผนที่ข้อมูลได้แก่ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ รูปแบบวัฒนธรรม และกิจกรรมของพื้นที่ โดยในส่วนของเรื่องราว ความเป็นมาและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้นำมาลำดับเป็นแผนภาพข้อมูลแผนที่เชิงวัฒนธรรม โดยมีแนวทางการเพิ่มศักยภาพสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ในด้านการเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว พัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว ทางด้านระบบโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมและการเชื่อมโยงระบบขนส่ง การให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องโดยการกำหนดกลยุทธ์การตลาด ตามหลักการของ STP คือการแบ่งส่วนการตลาด การกำหนดเป้าหมาย และกำหนดจุดยืนของการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยว มีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วยกลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว กลยุทธ์ที่ 2 การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ กลยุทธ์ที่ 3 ารนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ โดยวิเคราะห์ผ่านการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนของพื้นที่ จนสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวจำนวน 2 เส้นทางคืออิมเส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่”อิมเส้นทาง “ศิลปะดนตรี วิถีชนชาติ”

ดังนั้นกลยุทธ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชน ดังนั้นเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่จึงควรมุ่งเน้นผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการฟื้นฟู รักษา และส่งต่อ คุณค่าทางวัฒนธรรมไทยให้แก่คนรุ่นต่อไป ตลอดจนสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยว จนทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ ศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พื้นที่สวนดุสิต

ABSTRACT

The Research on Guidelines for Cultural-Based Tourism Management and Potentials Development in Suan Dusit areas and connected areas has its main objectives including 1) to collect data for cultural map provision; 2) to propose guidelines for cultural-based tourism potentials development; 3) to propose guidelines for tourism-based marketing management; 4) to propose guidelines of management for tourism-based tourism potentials development; and 5) to propose cultural-based tourism routes in Suan Dusit areas and connected areas. This Research was a quantitative research. The Researchers used tourism route satisfaction test questionnaires to collect quantitative data together with qualitative researches, structural interviews and group conversation to collect qualitative data.

According to the research result, it was found that there were 47 valuable and potential cultural-based tourist attractions in Suan Dusit areas and connected areas. The Researchers used in-depth interviews to create data maps including historical data, cultural patterns, and activities of areas, backgrounds and historical significance and to create sequences of diagrams of cultural-based data map with guidelines for increase of potentials of cultural-based tourist attractions in terms of the added value, improvement of physical environment, development of tourism activities, development of potentials on tourism support, provision of information and knowledge to tourists, and guidelines for tourism-based marketing management, and determined marketing strategies as per STP Principles, i.e., market sharing, determination of goals and marketing standpoints for tourists, as well as guidelines of management for tourism-based tourism potentials development consisting of 1st Strategy: “The development as a creative tourism for well experienced travelling”; 2nd Strategy: “The preparation to support traveler and linkage establishment among localize community, entrepreneur and government agencies”; 3rd Strategy: “Implement the digital technology into the entire travelling and creativity marketing”; 4th Strategy: “The management for the basic facilities in travelling”, and also

proposed cultural-based tourism routes, and analyzed them through evaluation of strengths and weakness of areas, and created 2 tourism routes, including theme of “Neo Siam” of Suan Dusit Route and theme of “Art, Music and Ways of Races” Route.

Therefore, cultural-based tourism strategies have been involved with several sectors, particularly communities. Marketing strategies for area-based tourism should emphasize economic benefits concurrently with restoration, conservation and passing of Thai cultural values onto younger generations, as well as creation of recognition among tourists for creation of sustainable economic value.

Keywords: Management, Tourism Potentials, Cultural-Based Tourism, Suan Dusit Areas

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ	ฅ
สารบัญ	ด
สารบัญภาพ	ธ
สารบัญตาราง	บ
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของแผนงาน	2
1.3 กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย	5
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	5
การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล	6
ขอบเขตด้านเนื้อหา	6
ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา	7
ขอบเขตด้านระยะเวลา	8
ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
2 การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม	9
2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความหมายของการท่องเที่ยว	9
วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว	9
ประเภทของการท่องเที่ยว	10
ระบบการท่องเที่ยว	11
องค์ประกอบของการท่องเที่ยว	13
ความหมายของแหล่งท่องเที่ยว	14
การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	15
แนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	26
การท่องเที่ยวสร้างสรรค์	31
แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีต	39
ความเป็นมาของแนวคิดและความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	41
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการเมืองเก่า	44
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	49
แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์	56
นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	58

ต

3 การดำเนินการวิจัย	69
3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	69
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	69
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	71
3.4 การวิเคราะห์ และการแปลข้อมูล	71
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย	73
4.1 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1	73
ประวัติศาสตร์และความสำคัญของพื้นที่	73
องค์ประกอบสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	75
แผนที่เชิงวัฒนธรรม (Cultural Mapping)	80
4.2 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2	96
ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	96
4.3 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3	100
พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวตามแนวโน้มพฤติกรรม	
การท่องเที่ยวในอนาคต	101
พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวตามสถานการณ์การท่องเที่ยวทั่วโลก	101
พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจากการสังเกตการณ์/การสัมภาษณ์	102
พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม	102
แนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	106
4.4 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 4	108
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน	108
แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	111
4.5 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 5	127
วิสัยทัศน์ในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	127
แนวความคิดในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	128
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	167
5.1 สรุปผลการวิจัย	167
5.2 อภิปรายผล	168
5.3 ข้อเสนอแนะ	184
บรรณานุกรม	185

ภาคผนวก	189
ภาคผนวก ก แบบสอบถามงานวิจัย	190
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	191
ภาคผนวก ค ภาพประกอบโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ	193
ภาคผนวก ง ภาพการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group)	194
ภาคผนวก จ การทดสอบเส้นทาง เส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่”	198
ภาคผนวก ฉ การทดสอบเส้นทาง เส้นทาง “ศิลปะ ดนตรี วิถีชุมชน”	200

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	รูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
4.1	การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน
4.2	การวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix
4.3	ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
4.4	ตัวอย่างรูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
4.5	ผลประโยชน์จุดแข็ง จุดอ่อน
5.1	การวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix
5.2	แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดแผนงานวิจัย	3
1.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง กรุงเทพมหานคร	7
2.1 A Basic Whole Tourism System and Its Environment	12
2.2 Tourism Systems with Multiple Transit and Destination Components	12
2.3 องค์ประกอบของการบริการทางการท่องเที่ยว (5A)	14
2.5 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในมิติการผลิตและการบริโภค	35
2.6 TOWS Matrix	57
4.1 การขยายตัวของเมืองยุคใหม่รัชกาลที่ 5	69
4.2 องค์ประกอบสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	78
4.3 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	79
4.4 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ช่วงก่อนสยามใหม่ (New Siam)	81
4.5 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง สยามใหม่ (New Siam) พ.ศ. 2411-2448	82
4.6 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ช่วงสยามใหม่ (New Siam) พ.ศ. 2448-2453	83
4.7 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ช่วงหลังสยามใหม่ (New Siam)	84
4.8 การตั้งถิ่นฐานก่อนกรุงรัตนโกสินทร์	88
4.9 ขาดพื้นที่ที่ตั้งถิ่นฐานช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น	89
4.10 ถนนที่สร้างในรัชกาลที่ 5	90
4.11 การเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมในรัชกาลที่ 5	91
4.12 การวางผังพระราชวังพระโอรสในสมัยรัชกาลที่ 5	92
4.13 วังพระราชธิดาและเจ้าจอม	93
4.14 มรดกทางวัฒนธรรม	94
4.15 แผนที่วัฒนธรรมในปัจจุบัน	95
4.16 กลุ่มที่มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรม	97
4.17 การกำหนดเป้าหมายทางการตลาด (Target) ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	106
4.18 การออกแบบด้วยวิธี Co-design	116
4.19 อาคารบ้านเรือนไม้ที่มีสัญลักษณ์ของชาวญวนคาทอลิก	117
4.20 ความสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชน	119
4.21 หน่วยงานหลักที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน	119
4.22 แผนการปฏิบัติการ (ปีที่ 1) เบื้องต้น	120

ภาพประกอบที่	หน้า
4.23 กรอบแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	126
4.24 แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ วิถีวัง	132
4.25 แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ วิถีชุมชน	136
4.26 แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ ช่างฝรั่งกับวังไทย (มาริโอ ตามาญโญ)	141
4.27 แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ รถก “หลวงพ่โต”	143
4.28 แสดงแผนที่เส้นทางที่ 1 (New Siam)	155
4.29 แสดงแผนที่และรายละเอียดเส้นทางที่ 1 (New Siam)	156
4.30 แสดงแผนที่และรายละเอียดเส้นทางที่ 2 ศิลปะ ดนตรี และวิถีชนชาติ	165
4.31 แสดงแผนที่และรายละเอียดเส้นทางที่ 2 ศิลปะ ดนตรี และวิถีชนชาติ	166

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วังสวนดุสิต เป็นพระราชฐานที่ประทับที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าให้สร้างขึ้นในช่วงปลายรัชสมัยเพื่อเป็นที่เสด็จแปรพระราชฐาน พักผ่อนพระราชอิริยาบถ และพระพลานามัย โดยมีแรงบันดาลใจพระราชหฤทัยจากพระราชวังและวังในทวีปยุโรปที่เสด็จทอดพระเนตรด้วยพระองค์เอง ซึ่งการพัฒนาของเมืองในแถบประเทศทางยุโรปมีหลากหลาย แนวความคิดจากนักออกแบบที่พยายามพัฒนา ออกแบบ วางผังเมืองให้ออกมาในรูปแบบต่างๆ มีการคำนึงถึงการจัดองค์ประกอบระหว่างกลุ่มอาคาร ที่ว่าง ภูมิทัศน์ใจกลางเมือง การปรับปรุงโดยใช้โฉมใหม่ของกรุงปารีสเป็นต้นแบบ หรือแม้กระทั่งกระแสนิยมในแนวความคิดของ ศักราชการเสริมสวยเมือง (City Beautiful Era) ที่ได้พูดถึงการออกแบบปรับปรุงเมือง รวมไปถึงศูนย์ราชการ และ ศูนย์วัฒนธรรม ที่ทำให้เมืองดูมีความสง่างามมากยิ่งขึ้น

เมื่อได้มีการดำเนินการตามพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ ๕ โดยการก่อสร้าง“สวนดุสิต” เริ่มขึ้น ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าโครงการดังกล่าว เป็นการสร้าง “เมือง” ใหม่ที่ผสมผสานศาสตร์ในการออกแบบหลายสาขาที่แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในด้านการวางผังบริเวณ การออกแบบสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และการตกแต่งภายใน การก่อสร้างถนน คลอง สะพาน สวน ประตูละริ้ว การออกแบบตกแต่งพระที่นั่ง พระตำหนัก และอาคารต่างๆ สิ่งต่างๆเหล่านี้จึงเป็นปฐมบทของการพัฒนา “เมืองกรุงเทพฯสมัยใหม่” เป็นรากฐานของความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางทั้งสยามประเทศที่ส่งผลสืบเนื่องต่อมาอีกกว่าร้อยปี สาระสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับวังสวนดุสิต จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจสถาปัตยกรรมและการวางผังเมืองไทย ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย

สำหรับภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ผ่านมาเป็นผลที่เกิดจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะข้อได้เปรียบของความหลากหลายของวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลานาน โดยมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมภูมิปัญญา องค์ความรู้ของบรรพชนในอดีตเป็นจำนวนมากทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) บางวัฒนธรรมก็ยังคงอยู่ บางวัฒนธรรมก็หายไปแล้ว แต่วัฒนธรรมต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่บอกเล่าถึงวิถีชีวิต ประวัติ และความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ รวมถึงชุมชนในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงขนาดใหญ่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี คือ พระบรมมหาราชวัง ที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของไทย โดยเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

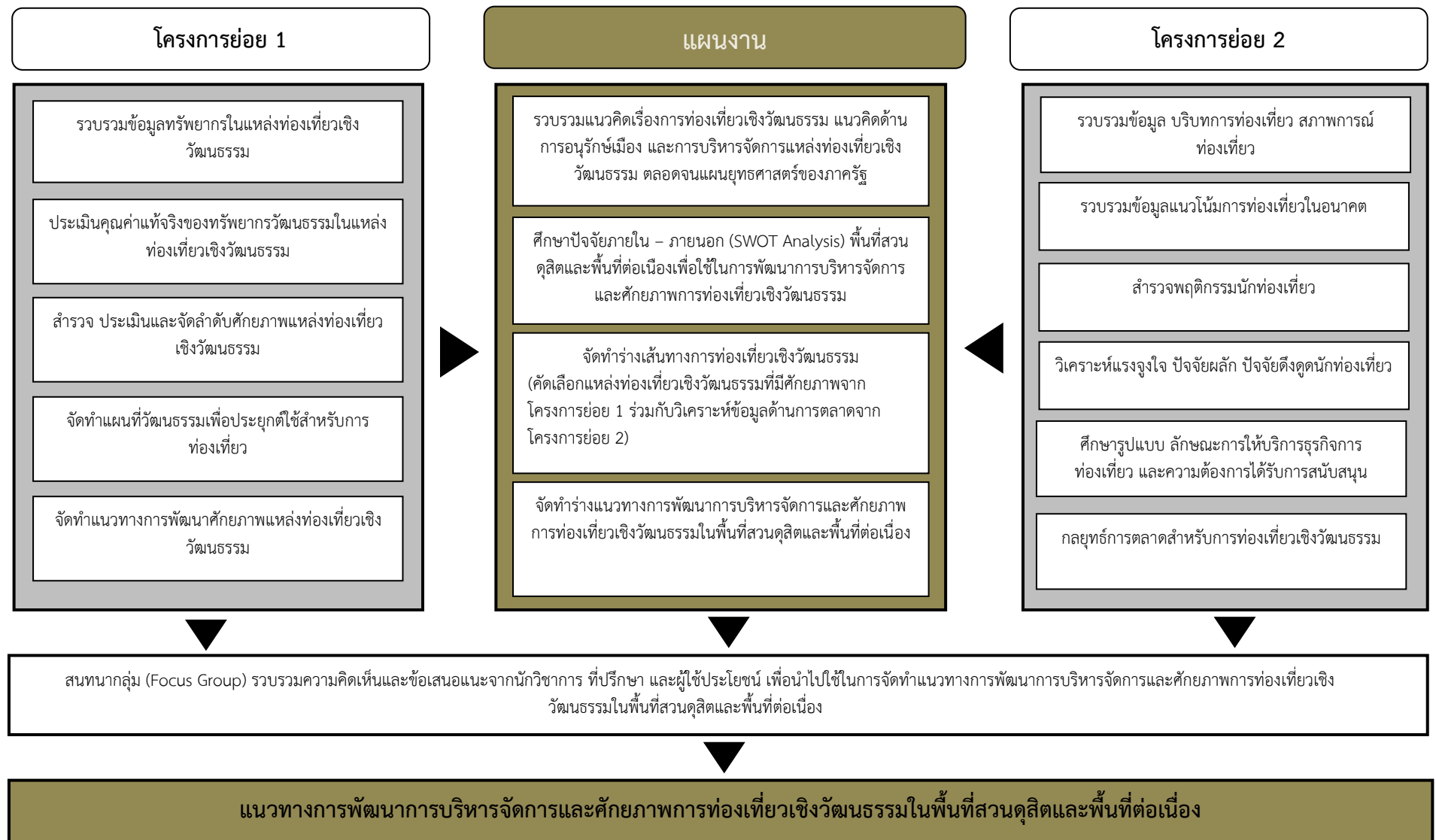
มหาราช (รัชกาลที่ 1) จนกระทั่งถึง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) และเป็นที่ตั้งของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีและไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง อย่างไรก็ตามเมื่อนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยวในพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นจำนวนมาก จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมากมาย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกรุงเทพมหานครที่มีประวัติศาสตร์นอกจากพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดารามซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเดิมแล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่นที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อีกหลายแห่งที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่สวนดุสิตที่เป็นส่วนพื้นที่การขยายเมืองออกจากศูนย์กลางคือ พระบรมมหาราชวัง ขึ้นมาทางเหนือภายนอกคลองผดุงกรุงเกษม จรดคลองสามเสน เพื่อเป็นส่วนของวังและที่พำนักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยเป็นช่วงสร้างบ้านแปลงเมืองและนำขนบธรรมเนียม และประเพณีตะวันตกเข้าสู่ประเทศสยามในขณะนั้น ทำให้เกิดภาพลักษณ์ตามสากลโลก โดยมีอิทธิพลถึงสถาปัตยกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรม นอกจากนี้เป็นการขยายพื้นที่ความเจริญออกจากศูนย์กลาง ทำให้สภาพบ้านเมืองมีพลวัตในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่มีความเจริญ พัฒนาที่เข้าถึงได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่ตั้งเดิมถูกถ่ายทอด และรักษาทั้งภายในชุมชน และพื้นที่วัง

ในพื้นที่ที่มีการขยายตัวขึ้นมาทางด้านทิศเหนือของพระบรมมหาราชวังดังกล่าวนี้ พบว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักได้ ด้วยเหตุดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษา เพื่อให้เกิดการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใหม่ๆ ในการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว แทนที่จะกระจุกตัวในพื้นที่เดิม ผ่านการจัดทำแผนที่วัฒนธรรม (Cultural Mapping) และการศึกษาข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างตัวอย่างเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสวนดุสิตแห่งใหม่

1.2. วัตถุประสงค์ของแผนงาน

- 1.2.1. เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
- 1.2.2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
- 1.2.3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
- 1.2.4. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
- 1.2.5. เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.3. กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย

ภาพประกอบที่ 1.1 กรอบแนวคิดแผนงานวิจัย

จากภาพประกอบที่ 1 ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดแผนงานวิจัยการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นโครงการวิจัยในลักษณะชุดโครงการประกอบด้วย 1 แผนงาน และ 2 โครงการย่อย โดยในการดำเนินการวิจัยจะครอบคลุมทั้งทางด้านอุปสงค์ และอุปทานด้านการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังนี้

โครงการย่อยที่ 1 เป็นการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าวยังมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Assets) เช่น โบราณสถาน อาคารทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ และรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Assets) เช่น ประเพณี พิธีกรรม เทศกาล งานช่าง งานฝีมือ เป็นต้น โดยผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิจัยทั้งในรูปแบบแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลข้อมูลทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่วิจัย ทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อนำมาประเมินคุณค่าแท้จริงของทรัพยากรวัฒนธรรม การประเมินและจัดลำดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่วิจัย นำไปสู่กระบวนการการจัดทำแผนที่วัฒนธรรม (Cultural Mapping) ที่ประยุกต์ใช้สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนจัดทำแนวทางการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

โครงการย่อยที่ 2 เป็นการศึกษาตลาดและลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง เป็นการศึกษาด้านอุปสงค์ที่มีรวบรวมข้อมูลบริบทการท่องเที่ยว สภาพการณ์ท่องเที่ยว แนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต ตลอดจนการสำรวจ การวิเคราะห์พฤติกรรม ปัจจัยหลักและปัจจัยดึงดูดในการท่องเที่ยว ลักษณะการให้บริการธุรกิจการท่องเที่ยว และความต้องการได้รับการสนับสนุนของผู้ประกอบการและชุมชนในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบการวิจัยแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้านปฐมภูมิ จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ข้อมูลด้านทุติยภูมิ จากการรวบรวมบทความ และข้อมูลจากงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลต่างๆ เพื่อประกอบการกำหนดกลยุทธ์และการสร้างความพร้อมในการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสวนดุสิต

สำหรับแผนงานซึ่งถือว่าเป็นโครงการหลัก นอกจากหน้าหัวหน้าแผนงานจะมีหน้าที่ในการบริหารจัดการการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ผลผลิตของงานวิจัยแล้ว ยังมีหน้าที่ในการดำเนินการวิจัย โดยได้เลือกใช้วิจัยแบบผสมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลด้านปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อรวบรวมแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดด้านการอนุรักษ์เมือง และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนแผนยุทธศาสตร์ของภาครัฐ การศึกษาปัจจัยภายใน – ภายนอก (SWOT Analysis) ของพื้นที่วิจัย ประกอบกับข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากโครงการย่อยที่ 1 และข้อมูลด้านการตลาดจากโครงการย่อยที่ 2 เพื่อนำไปสู่การจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.4. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยว หรือการเยี่ยมชม การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในเขตพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยมีช่วงเวลาเริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ที่เป็นการสร้างเมืองใหม่ (New Siam) โดยมีสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิตในชุมชน และองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะ ดนตรี ด้านศาสนา ประเพณี ด้านวิถีชีวิต และองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความน่าสนใจที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยือน ซึ่งหมายรวมถึง แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงวัฒนธรรมทั้งที่สามารถจับต้องได้ และจับต้องไม่ได้

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Map) หมายถึง เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เส้นทางที่มีรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย โดยอาจมี เส้นทางบก ทางน้ำ เส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน เส้นทางวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นถึง เส้นทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติ วิถีชีวิต ชุมชน ในวัฒนธรรมของท้องถิ่น สภาพภูมิศาสตร์ที่มีการพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเส้นทางวัฒนธรรมในการศึกษาอยู่ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว โดยแผนบริหารจัดการครอบคลุม องค์ประกอบสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการให้บริการ การตลาด นักท่องเที่ยว รวมทั้งการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

พื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง หมายถึง พื้นที่ที่เป็นส่วนขยายตัวเพื่อสร้างเป็น “เมืองใหม่” จากพระบรมมหาราชวัง ออกมาทางด้านเหนือซึ่งอยู่ในพื้นที่เขตดุสิตตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เพื่อทรงใช้เป็นที่พักส่วนพระองค์ รวมถึงเป็นส่วนพักอาศัยของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพาร บางส่วนของการขยายตัวอยู่นอกเขตดุสิต แต่เป็นพื้นที่ต่อเนื่องที่มีความสัมพันธ์ในเชิงวัฒนธรรมของย่านนี้

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

แผนงานวิจัยการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาของแผนวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) โดยคณะผู้วิจัยใช้ แบบสอบถามความพึงพอใจในการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยว (Questionnaires) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ในลักษณะเชิงสำรวจ (Survey Research) การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (In-

Depth Interview-IDI) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยมีรายละเอียด

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์สำหรับวินโดวส์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS for Windows) ในการประมวลผลข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลข (Code) แล้วบันทึกลงในโปรแกรมเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์โดยการบรรยายแบบสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบน โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มีระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	มีระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	มีระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	มีระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง	มีระดับน้อยที่สุด

สำหรับข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) คณะผู้วิจัยจะจัดการกับข้อมูลด้วยวิธีการจัดกลุ่ม (Grouping) และนำมาประมวลผลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ผลสรุปของงานวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.5.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาในลักษณะแผนงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง” ครอบคลุมประเด็นทั้งทางด้านทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและอุปสงค์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยดำเนินการวิจัย ในส่วนของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวจะดำเนินการศึกษาโดยโครงการย่อยที่ 1 ซึ่งศึกษาเรื่อง “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง” ที่มีเนื้อหาครอบคลุม ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Resource) ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural mapping) ในขณะที่โครงการย่อยที่ 2 เรื่อง “การศึกษาดูแลและลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง” ซึ่งเป็นการศึกษาด้านอุปสงค์การท่องเที่ยวโดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การศึกษาปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Behavior Intention) และแผนกลยุทธ์การตลาด สำหรับแผนงานวิจัยจะดำเนินการศึกษาวิจัยที่มีเนื้อหาครอบคลุมเนื้อหาการจัดการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.5.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาคือพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องโดยเกิดจากอาณาบริเวณที่เกิดการจัดซื้อที่ดินสวนดุสิตและการขยายขอบเขตในการก่อสร้างวังในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีรายละเอียดคืออาณาบริเวณพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส โดยมีขอบเขตที่ดินแนวกว้างทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

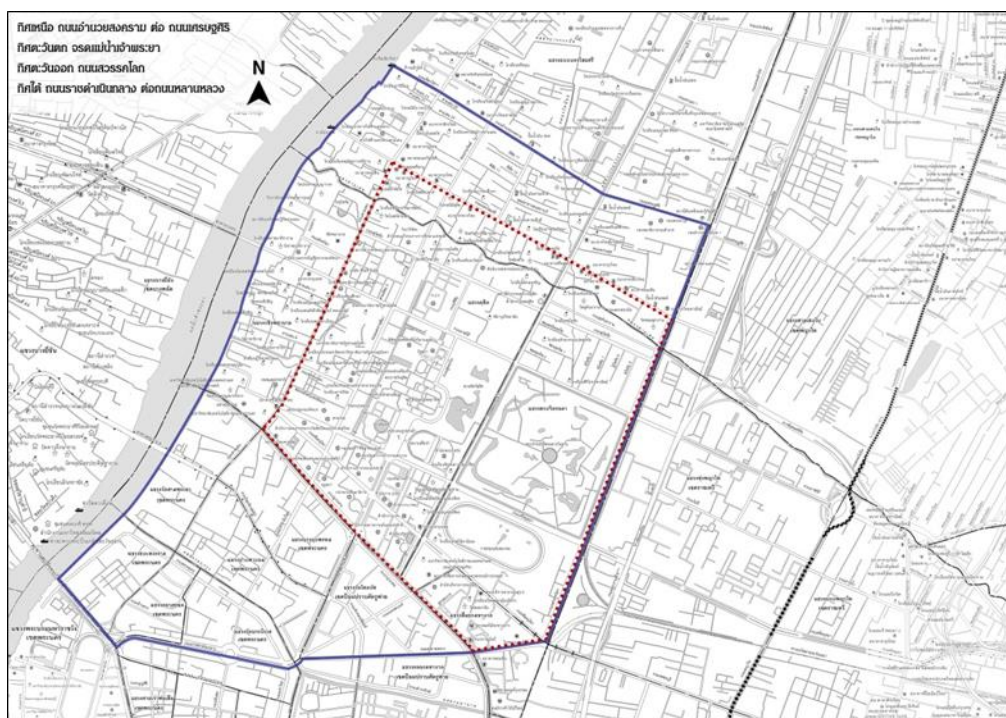
ทิศเหนือจรดถนนราชวัตร หรือถนนราชวัตรในและถนนราชวัตรนอกในสมัยนั้น แนวกว้างจากคลองสามเสนประมาณ 100-150 เมตร

ทิศใต้ จรดถนนพิษณุโลก หรือถนนคอเสื้อสมัยนั้น แนวกว้างจากแนวคลองผดุงกรุงเกษมประมาณ 150-200 เมตร

ทิศตะวันตกจรดถนนสามเสน ที่เลียบมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมโยงพื้นที่ในและนอกกำแพงทางตอนเหนือของพระนคร

ทิศตะวันออกจรดถนนสวรรคโลกหรือถนนชีวินสมัยนั้น และคลองซื่อที่ขนานไปกับแนวทางรถไฟสายแรกของประเทศไทยระหว่างกรุงเทพ-นครราชสีมา

ดังนั้นการกำหนดขอบเขตของพื้นที่จึงเกิดจากทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลงเหลือและยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันอยู่ คณะผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตจากพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องเดิมโดยมีอาณาเขตและบริเวณของพื้นที่ทำการศึกษาดังภาพ

ภาพประกอบที่ 1.2 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง กรุงเทพมหานคร

- เขตพื้นที่สวนดุสิตเดิม
- เขตพื้นที่ทำการศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ทิศเหนือ ติดกับถนนอำนวยการสงครามต่อกับถนนเศรษฐศิริ

ทิศใต้ ติดกับถนนราชดำเนินกลางต่อถนนหลานหลวง

ทิศตะวันออก ติดกับถนนสวรรคโลก

ทิศตะวันตก ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา

ทั้งนี้มีขอบเขตประกอบด้วย 3 เขต ดังนี้ คือเขตดุสิต เขตพระนคร และ

เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

1.5.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

1 ปี

1.5.6 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการเก็บข้อมูลแบ่งกลุ่มประชากรเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มภาครัฐ ประกอบด้วย กองการท่องเที่ยวและกองวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตดุสิต สำนักงานเขตพระนคร สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยว กลุ่มภาคเอกชนผู้ประกอบการและชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนชุมชน หรือสมาคมชมรม ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักท่องเที่ยวกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 10 คน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.6.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.6.3 แนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.6.4 แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.6.5 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

บทที่ 2

การท่องเที่ยวเอกสาร และวรรณกรรม

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.1. ความหมายของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยว (Tourism) ว่าเป็นการให้คำนิยามที่ยากยิ่ง เพราะการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบกิจกรรมหนึ่งของนันทนาการ (Recreation) ซึ่งคล้ายกับกิจกรรมทางการกีฬา หรือ งานอดิเรก และใช้เวลาว่าง นอกจากนี้ เมื่อการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการเดินทาง จึงมีปัญหามาว่า การเดินทางที่จัดเป็นการท่องเที่ยวต้องมีจุดประสงค์อย่างไร และเดินทางด้วยระยะทางเท่าใด

ด้วยปัญหาดังกล่าวนั้น ทางองค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (IUOTO: The International Union of Official Travel organizations) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO: World Tourism Organization) จึงได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า

- เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
 - การเดินทางด้วยความสมัครใจ
 - เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตาม ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ และรายได้
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) อ้างใน สิปปนนท์ นวลละออง (2556) นิยามความหมาย

การท่องเที่ยว (Tourism) ไว้อย่างหลากหลายดังนี้ คือ

2.1.2. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

Douglas Foster ได้เขียนไว้ในหนังสือ “Travel and Tourism Management” ว่า ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเดินทาง แบ่งออกได้เป็น 9 อย่าง คือ

- 1) การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด (Holidays – Mass Popular Individual)
- 2) การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรมและศาสนา (Cultural Religion)
- 3) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Education)
- 4) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและความบันเทิง (Sport and Recreation)
- 5) การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ (Historical and Special Interests)
- 6) การท่องเที่ยวเพื่องานอดิเรก (Hobbies)
- 7) การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร (Visiting Friend/Relation)
- 8) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business)
- 9) การท่องเที่ยวเพื่อประชุมสัมมนา (Conference Congress)

2.1.3 ประเภทของการท่องเที่ยว

2.1.3.1 การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทาง

แบ่งเป็นรูปแบบย่อยได้ 2 รูปแบบ คือ

- 1) การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism)
- 2) การท่องเที่ยวในประเทศ (Internal Tourism)

2.1.3.2 การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง

แบ่งเป็นรูปแบบย่อยได้ 2 รูปแบบ คือ

- 1) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Leisure Tourism)
- 2) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism)

2.1.3.3 การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) แบ่งเป็นรูปแบบย่อยได้ 4 รูปแบบ คือ

- 1) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural Tourism)
- 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)
- 3) การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง (Sport and Entertainment Tourism)
- 4) การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจและประชุมสัมมนา (Business and Convention Tourism)

2.1.3.4 การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามลักษณะการเดินทาง

- 1) การท่องเที่ยวแบบกลุ่มเหมาจ่าย (Group Inclusive Tourism – GIT หรือ All Inclusive Tourism – AIT) เป็นการท่องเที่ยวที่ธุรกิจนำเที่ยวขายรายการนำเที่ยวเบ็ดเตล็ด (Package Tour) ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ โดยธุรกิจนำเที่ยวเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับยานพาหนะ ที่พัก อาหาร และการนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว โดยอาจดำเนินการอำนวยความสะดวกเต็มรูปแบบ (Full Package) หรืออาจจะจัดการบริการเที่ยวบางสิ่งบางอย่างให้ก็ได้
- 2) การท่องเที่ยวแบบอิสระ (Foreign Individual Tourism – FIT) เป็นประเภทการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยววางแผนจัดการเดินทางด้วยตัวเองทุกอย่าง หรือใช้บริการของธุรกิจนำเที่ยวในการอำนวยความสะดวกบางอย่าง

2.1.3.5 การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามการตลาด

- 1) การท่องเที่ยวตลาดหรูหร่า (Elite Market Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องจ่ายค่าบริการในอัตราสูง เพราะมุ่งให้บริการทางการท่องเที่ยวชนิดหรูหร่า

- 2) การท่องเที่ยวตลาดมวลชน (Mass Market Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่บริการทางการท่องเที่ยวแบบพื้นฐานๆ ในราคาถูก โดยต้องการให้บริการผู้เดินทางที่มีรายได้น้อยแต่มีปริมาณมาก

2.1.3.6 การแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามการจัดการ แบ่งเป็นแบบย่อยได้ 2 รูปแบบ คือ

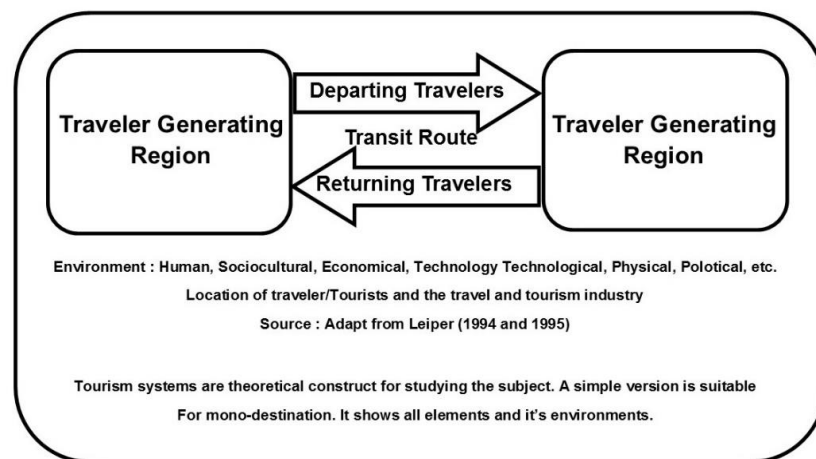
- 1) การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Convention Tourism) เป็นการท่องเที่ยวมุ่งเน้นความพึงพอใจและปริมาณของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด แบ่งย่อยได้อีก 2 รูปแบบ คือ
 - การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวที่ดีและมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
 - การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับ ความสนุกสนานเพลิดเพลินพร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อความเข้าใจต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

2.1.4 ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System)

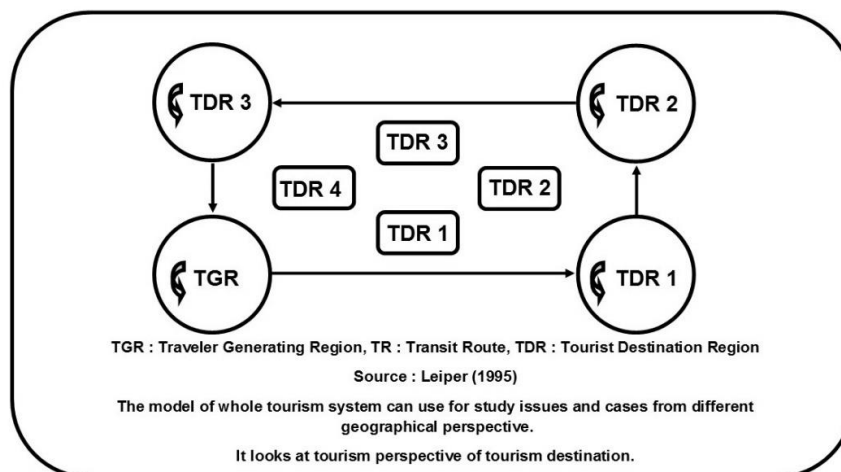
Leiper (2004) ได้อธิบายถึง ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) Tourists หมายถึง นักท่องเที่ยว

- 2) Traveler-generating regions (TGR) หมายถึง จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการท่องเที่ยว
- 3) Transit routes (TR) หมายถึง เส้นทางหลักในการท่องเที่ยว
- 4) Tourist destination regions (TDR) หมายถึง จุดหมายปลายทางหลักในการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว
- 5) Tourism industry หมายถึง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ 2.1 A Basic Whole Tourism System and Its Environment
ที่มา : Weaver and Opperman (1998, p. 29)

ภาพประกอบที่ 2.2 Tourism Systems with Multiple Transit and Destination Components
ที่มา : Weaver and Opperman (1998, p. 29)

2.1.5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourist Destination and Tourism Product) จำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก หรือองค์ประกอบ 5A คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมต่างๆ (Activity)

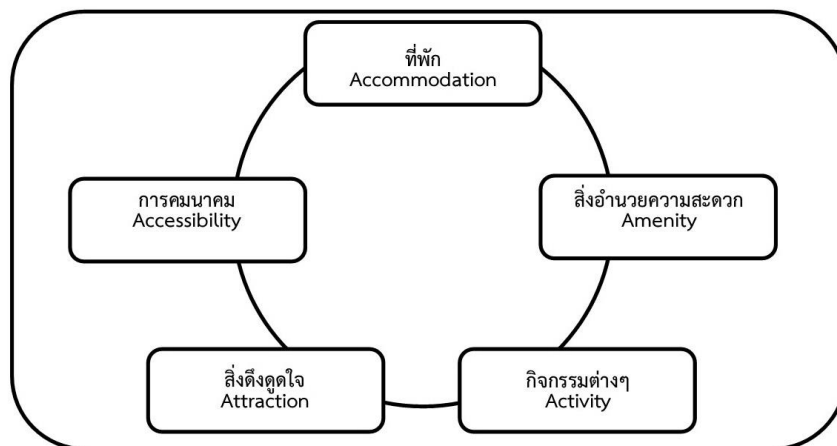
1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติ เทศกาลต่างๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่โด่งดัง และโดยทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่า 1 อย่าง เช่น ภูเก็ตซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น หาดทราย กิจกรรมทางน้ำ สถานบันเทิงต่างๆ รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ

2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบขนส่ง ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่งมีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น โรงพยาบาล ธนาคาร สำนักงาน ไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน ก็มีความสำคัญเช่นกัน

4) ที่พัก (Accommodation) แหล่งท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการ ที่เหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก

5) กิจกรรมต่างๆ (Activity) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้น และกิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 2.3 องค์ประกอบของการบริการทางการท่องเที่ยว (5A)

ที่มา : Buhalis (2543)

2.1.6 ความหมายของแหล่งท่องเที่ยว

ปรีชา แดงโรจน์ (2544) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยว Tourist Attractions ว่าแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.1.6.1 แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ Natural Attractions หมายถึง สถานที่ธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะแก่ง น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน บ่อน้ำแร่ เขตสงวนพันธุ์สัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำ ปะการัง ธรรมชาติใต้ทะเล ซากดึกดำบรรพ์ที่เปิดให้สาธารณชนเข้าใช้สถานที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยสถานที่เหล่านั้นอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนเป็นเจ้าของก็ได้

2.1.6.2 แหล่งโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม Archaeological and Cultural Attractions หมายถึง สถานที่โบราณ หรือสถานที่สำคัญต่างๆ เช่น วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน ศาสนสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน แหล่งโบราณคดี ที่เปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยสถานที่ดังกล่าวจะเป็นของรัฐ หรือเอกชนก็ได้ สถานที่ต่างๆ ที่จัดตกแต่ง หรือรวบรวมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เช่น ศูนย์วัฒนธรรม แหล่งผลิตสินค้าพื้นเมือง หัตถกรรมพื้นบ้าน สถานที่แสดงการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตของคนพื้นบ้านโดยสถานที่เหล่านี้ อาจจะเป็นสถานที่ที่ดำเนินการโดยรัฐหรือเอกชนก็ได้

2.1.6.3 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ Recreational Attractions หมายถึง สถานที่ ที่สร้างขึ้นเพื่อจัดให้บริการนันทนาการต่างๆ เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว

2.1.6.4 แหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน Towns and Communities Attractions หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวในเมืองหรือชุมชนที่สะท้อนให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน ในท้องถิ่นนั้นๆ

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (2550) ได้กล่าวถึง การเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศ โดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อก่อให้เกิดกระแสแห่งการไหลเข้าของเงินตราต่างประเทศ อันส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ ตลอดจนประเทศชาติเกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในที่สุด ซึ่งเน้นการพัฒนา และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมอย่างยั่งยืน ภายใต้องค์ประกอบของการบริการทางการท่องเที่ยว (5A)

2.1.7 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.1.7.1 ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2535 อ้างใน สิบปิ่นท์ นวลละออง (2556) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลกระทบจากระบบความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการสั่งสม และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์และผลิตผล ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรค่าแก่การวิจัย อนุรักษ์ พัฒนา ฟื้นฟู ถ่ายทอด สร้างเสริมอัตลักษณ์และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ สังคม และธรรมชาติ จึงจะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีสุข สันติสุข และอิสรภาพ อันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ” โดยส่งผ่านคุณค่าเหล่านั้นไปสู่สังคมโดยรวม อาทิ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งวิถีชีวิตด้านต่างๆ ที่นำมาพิจารณาได้แก่ ที่อยู่อาศัย ประเพณี ภาษา ศิลปะท้องถิ่น ความเชื่อ อาชีพ การแต่งกาย และ อาหาร

การอนุรักษ์วัฒนธรรม

ความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมได้มีการให้ความหมายจากนักวิชาการ องค์กร หน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

เอกชัย เครืออินตะ (2540) มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้น เพราะมนุษย์มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสัตว์และสร้างขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการปรับตัว รวมทั้งเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็น 3 ระดับ คือ อันดับแรกความต้องการเบื้องต้น หรือความต้องการปัจจัยสี่ เพื่อการอยู่รอด อันที่สองความต้องการที่เกิดตามมา หรือความต้องการเพิ่มเติม เพื่อให้มนุษย์สามารถอาศัยอยู่ในสังคมได้

เช่น ความต้องการด้านการสื่อสาร ซึ่งทำให้เกิดระบบภาษาและสัญลักษณ์ขึ้น อันดับ สุดท้ายความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ใช้ในการควบคุมสังคมขึ้น และความต้องการร่วมหรือความต้องการให้ความอยู่รอดนั้น เกิดความสมบูรณ์พูนสุข เช่น การพักผ่อนการแสดงออกทางสุนทรียภาพ ศิลปะและดนตรี เป็นต้น

สุรชัย หวันแก้ว (2540) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ว่าจะด้านวัฒนธรรมวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น หรือด้านที่ไม่ใช่วัฒนธรรมวัตถุเช่น ค่านิยมของสังคม เป็นต้น และเมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับ ส่วนใดก็มักจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นที่มีความสัมพันธ์โยงใยกันด้วย ส่วนเหตุผลที่วัฒนธรรมต้องเปลี่ยนแปลงไป ก็เพราะต้องปรับให้เหมาะสมกับ สภาพใหม่ที่เกิดขึ้นนั่นเอง

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (2540) นอกจากนี้การขัดเกลาทางสังคม ก็จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมเช่นกัน โดยนัยแรก ถ่ายทอดเพื่อให้นักเรียนรู้วัฒนธรรมและบทบาทหน้าที่ของตน เพราะมนุษย์ไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมติดตัวมาแต่กำเนิดและอีกนัยหนึ่ง ถ่ายทอดเพื่อพัฒนาให้สมาชิกในสังคมมีบุคลิกภาพและการปฏิบัติตนตามแบบแผนในทิศทางเดียวกัน การขัดเกลาทางสังคมทำได้ 2 ทาง คือ ทางตรง โดยการสอนหรือบอกโดยตรง เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ อย่างถ่องแท้และทางอ้อม โดยการได้รับประสบการณ์จากการสังเกตหรือเรียนแบบจากผู้อื่น ซึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมมี 6 องค์กร คือ ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน องค์กรที่บุคคลสังกัดอยู่สถาบันศาสนาและสื่อมวลชน เป็นต้น

ศรีศักร วัลลิโภดม (2543) การจะนำวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา ผู้คนในสังคมนั้นๆ ควรจะต้องทำความเข้าใจวัฒนธรรมของตนให้ดีเสียก่อนว่า มีจุดเด่นหรือจุดด้อยอะไรบ้าง และเมื่อเข้าใจแล้ว ก็ต้องพิจารณาว่าวัฒนธรรมส่วนใดควรได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมหรือส่วนใดควรปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดผลดีต่องานพัฒนาการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของสังคม แต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน ดังนั้นลักษณะการนำวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาสังคมที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามพื้นฐานวัฒนธรรมของแต่ละสังคม สรุปได้ว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุดและสามารถที่จะมีจะใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร โดยทั่วถึงมากที่สุด และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคมและการถ่ายทอดวัฒนธรรมนับถือเป็นหนึ่งในกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม หมายถึง การสืบสานเรื่องราวในอดีตที่มีการสืบทอดและปรับปรุงให้สอดคล้องกับ ยุคสมัย เกิดผลเป็นประโยชน์แก่คนในปัจจุบันและมีชีวิตชีวาพร้อมที่จะเป็นรากฐานของการสืบต่อไปเบื้องหน้าให้เป็นที่น่าชื่นชมและแผ่ความนิยมกว้างออกไป

2.1.7.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวถึงความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินพร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

Swarbrooke (2000, pp. 306-308) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิตประวัติศาสตร์ศิลปะและ เทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ทั้งที่มีมานานแล้ว และที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะ

ชูเกียรติ นพเกตุ (2542, หน้า 29) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเพื่อศึกษา วัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ

รลิกา อังกูร (2549, หน้า 80) ได้ให้คำจำกัดความว่าการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความงดงาม ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการและแตกต่างจากชาติอื่นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลัง ได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ฉัตรเฉลิม งามอาจธนศาล (อ้างใน <http://www.siamfreestyle.com/forum/index.php?showtopic=1922>) กล่าวถึง แนวคิดใหม่ ของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) ว่าสามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์
- 2) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) คือการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรม ต่างๆ
- 3) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism / Village tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบท ที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น
- 4) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่างๆ

5) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation tourism)

หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาคำรู้ สัจธรรมแห่งชีวิต มีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์ และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น

การประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ที่เมืองออกซ์ฟอร์ดใน พ.ศ. 2512 หรือ ค.ศ. 1969 (Moulin: 1989, cited in Koster, 1996: 231) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมานักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่างๆ ล้วนมีจุดมุ่งเน้นในทำนองเดียวกันคือ “เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกตเรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ประเพณี ขนบธรรมเนียม และกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน”

กาญจนา แสงลิมสุวรรณ และ ศรัณยา แสงลิมสุวรรณ (2555) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีลักษณะพิเศษ ซึ่งนักท่องเที่ยวเน้นศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม บ่งบอกเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

มาเรียนนา ชิกาลา และ เดวิด เลสลีย์ (Devid Leslies, 2005; Sigala and Leslie, 2005, อ้างอิงใน บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, 2559) สรุปลักษณะวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ได้ดังนี้ 1) เขตชุมชนและตัวเมืองเก่า เป็นลักษณะเมืองที่ได้รับการฟื้นฟู บูรณะ การเป็นชุมชนดั้งเดิม การเป็นท่าเรือตั้งแต่อดีต เป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 2) แหล่งโบราณสถาน อนุสรณ์สถาน และวัดวาอาราม เป็นแหล่งที่มีความน่าสนใจ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ 3) งานเทศกาล เป็นกิจกรรมที่กำหนดให้เกิดขึ้นในรอบ 12 เดือน หรือเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่นนั้น

คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกรมท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว, 2557) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า การท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยผู้ที่ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตถ่ายทอดมาถึงรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ดร.บุษเกตน์ อินทรปาสาน และคณะ, 2558) กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใน 3 รูปแบบ ได้แก่

มิติทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นมโนภาพสำคัญประการหนึ่งในการทำความเข้าใจสังคม วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบพฤติกรรมมนุษย์ในแต่ละสังคม ส่งผลให้แต่ละสังคมมีบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ ถิ่นฐานที่ตั้ง องค์การทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนความเชื่อ และค่านิยมทางสังคม สะท้อนถึงวัฒนธรรมระดับต่างๆ ได้แก่ วัฒนธรรมชาติ วัฒนธรรมย่อย และวัฒนธรรมองค์การในสถานที่ทำงาน การศึกษาเพื่ออธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมจึงมีหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาติ (National culture) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประจำกลุ่มของคนแต่ละชาติ หรือที่เรียกว่าเป็นกลุ่มวัฒนธรรมหลักของชาติที่แสดงถึงลักษณะประจำชาติ

การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมค่อนข้างมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวมักสนใจ และต้องการเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศอื่นที่แตกต่างไปจากประเทศของตัวเอง โดยผ่านการชม หรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ซึ่งหมายรวมถึง ศิลปะทุกแขนงทั้ง สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ตลอดจนมรดกทางประวัติศาสตร์ซึ่งหมายถึง โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ซึ่งความสนใจต่อสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานความสนใจดั้งเดิมของนักท่องเที่ยวอยู่แล้วการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม มีความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมพื้นถิ่น ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยว เพื่อความสนใจพิเศษอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวทั้งสองรูปแบบนี้ มีข้อแตกต่างกันตรงที่ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมให้ความสำคัญต่อ การสัมผัสวัฒนธรรม ซึ่งมีสภาพเป็นวัตถุหรือการแสดง ในขณะที่การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่น ให้ความสำคัญกับการสัมผัสวัฒนธรรม โดยผ่านวิถีชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นผู้สร้างวัฒนธรรม

การปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจากแบบเดิมสู่รูปแบบใหม่

นักท่องเที่ยวที่เคยสนใจการเยี่ยมชมสิ่งก่อสร้างมรดกวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ อนุสรณ์สถาน หาดทรายหรือภูเขา ก็หันไปให้ความสนใจกับภาพลักษณ์ (Image) อัตลักษณ์ (Identity) วิถีชีวิต (Lifestyles) บรรยากาศ (Atmosphere) เรื่องเล่า (Narratives) การสร้างสรรค์ (Creativity) และสื่อ (Media) นอกจากนั้น ความสนใจเดิมที่นักท่องเที่ยวมักให้ความสำคัญกับคุณค่าของวัฒนธรรมชนชั้นสูง (High Culture) เช่น ปราสาท ราชวัง หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ ก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นการให้ความสนใจกับวิถีชีวิตสามัญ (Everyday Culture) เพิ่มมากขึ้น เช่น ร้านอาหารพื้นถิ่น ตลาดบ้านเรือน วิถีชีวิตชุมชนที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวได้พบ และมีส่วนร่วมใน“ชีวิตจริง” ของผู้คนจากเดิมที่เคยเป็นแต่ผู้ชมอยู่ห่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น นักท่องเที่ยวเรียกร้องที่จะมีกิจกรรมในสถานที่ที่ตนเองท่องเที่ยวในระยะเวลายาวนานขึ้น และโดยทิศทางดังกล่าวนี้ จึงทำให้“การท่องเที่ยวสร้างสรรค์” (Creative Tourism) เป็นแนวโน้มใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และขณะเดียวกัน “การท่องเที่ยวสร้างสรรค์” จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน (active understanding of the specific cultural features of a place) ตามเจตนารมณ์ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก ที่ต้องการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมความหลากหลาย และการสนทนาระหว่างวัฒนธรรม

นอกจากนี้องค์การการท่องเที่ยว (องค์การการท่องเที่ยว, อ้างถึงใน วารัชต์ มัธยมบุรุษ, 2551, หน้า 30) ประกอบด้วย

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์
2. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น
3. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism/ village tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation World Tourism Organization: UNWTO) (Goeldner and Ritchies, 2006 อ้างใน ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี, 2555) ได้กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวตามลักษณะแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวแนวทะเล (Marine Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (AgroTourism) และการท่องเที่ยว

เชิงดาราศาสตร์ (Astrological tourism) 2) การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม (Historical Tourism) การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) และการท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) และ 3) การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามความสนใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home stay & Farm Stay) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม และการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

สำหรับความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) อ้างใน คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกรมท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว, 2557) คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ซึ่งประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ผู้มาเยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น โดยนักท่องเที่ยวไม่ได้มีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่า ศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนร่วมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้ วิสัยทัศน์ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆ และภูมิปัญญาของชนเผ่า ตัวอย่างเช่น บ้านกะเหรี่ยงทีโพธิ์ จังหวัดตาก บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2. แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมือง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบการหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนร่วมอยู่ที่การรักษามรดกความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี

และการได้ซื้อสิ่งของที่ระลึกที่พอใจ ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยวที่จะศึกษานั้นมีความสอดคล้องกับคู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) นั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ และสามารถแบ่งแยกประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

- 1) อุทยานประวัติศาสตร์ (Historical Park)
- 2) ซากอารยธรรม แหล่งโบราณคดี เมืองโบราณ (Dead Monuments/ Archaeological Sites/Old Town)
- 3) พระราชวัง วัง พระตำหนัก ตำหนัก พระที่นั่ง คຸ້ມ (Palace/Residence of royalty)
- 4) ศาสนสถาน (Religious Place)
- 5) ปราสาทหิน ปรangk ภู (Sandstone Sanctuary)
- 6) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน ศาลวีรชน สุสาน (Monument)
- 7) พิพิธภัณฑ์ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและศิลปะร่วมสมัย (Historical and Cultural Museum)
- 8) ป้อมปราการ กำแพงเมือง ประตูเมือง คูเมือง (Fortress/City Wall/City Gate/Moat)
- 9) สิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรม (Other Historical and Cultural Elements)
- 10) สิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (Architectural Building)

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 9 องค์ประกอบ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ดังนี้ 1) ประวัติศาสตร์ และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ 2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ 3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม 4) ศิลปะหัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาดรูปปั้นและแกะสลัก 5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา 6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ 7) ภาษาและวรรณกรรม 8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอาหาร 9) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ

เพียงกานต์ นามวงศ์ (2552) กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นซึ่งประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการคือ
 - 1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
 - 1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
 - 1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
 - 1.4 ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
 - 1.5 ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา
 - 1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
 - 1.7 ภาษา และวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
 - 1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ขนบธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
 - 1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่างๆ
 - 1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น
2. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว โดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทน ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหาและสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

6. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกที่แยกนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ออกจากนักท่องเที่ยวทั่วไปอย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ โลกทัศน์ รสนิยม และความสนใจ ค่อนไปทางการศึกษา ทำให้อยากรู้อยากเห็นความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปพบเห็น เพื่อเปรียบเทียบกับบ้านเมืองตน สะท้อนถึงค่านิยม นักวาดวงประสบการณ์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตมากกว่าจะสนุกเพียงอย่างเดียว โดยคำนึงผลกระทบอย่างหนึ่งอย่างใด ต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนเข้าไปเที่ยว นอกจากนี้นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นผู้พร้อมจ่ายค่าบริการต่างๆ ในอัตราสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป และให้ความสนใจต่อผลกระทบทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของสถานที่เข้าเยี่ยมชมด้วย

คุณสมบัติสำคัญของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1) เป็นผู้เดินทางไปท่องเที่ยวยังท้องถิ่นใดแล้ว ก็มีความประสงค์ที่สร้างสัมพันธภาพร่วมกันและเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับชุมชนท้องถิ่นนั้น

2) เป็นผู้ที่ไม่รู้ไม่เรียน เพื่อเพิ่มคุณค่าในการท่องเที่ยว เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน และระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นๆ

3) เป็นผู้มีความประทับใจ ตื่นเต้น ซาบซึ้ง และแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้ไปชม เช่น ชมโบราณสถาน การแสดงพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน เรียนรู้การทำอาหาร

4) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ มีความต้องการความปลอดภัยต่อการเดินทางต้องการที่พักสะอาด ต้องการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ

5) เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งที่ความห่วงใยต่อการเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม

หลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรม (ปรัชญาพร พัฒนาผล, 2554)

1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ข้อมูลที่ได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ประกอบการเที่ยวชม เพื่อเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้และเข้าใจในทรัพยากรท้องถิ่น อีกทั้งชุมชนยังภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

2) เป็นการท่องเที่ยวที่ปลูกฝังให้คนในชุมชน ท้องถิ่นเกิดความรัก ห่วงแหน รักษา ทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่น นอกจากนี้คนในชุมชนท้องถิ่นยังมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์ตอบแทนที่ยุติธรรมจากการท่องเที่ยว เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในวัฒนธรรมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี แลผู้คนของตนเอง

ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1) ประโยชน์ทางเศรษฐกิจผลการดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติเป็นอย่างมาก นำเงินตราเข้าประเทศมากที่สุด เมื่อเทียบกับรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย และจะมีการประชาสัมพันธ์ไปสู่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

2) ประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจะช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศการที่นักท่องเที่ยวต่างชาติกับผู้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักกันนั้น ผลก็คือเกิดความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและเกิดสันติภาพขึ้นแก่โลกสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ส่วนประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ส่วนประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีทั้งหมด 12 ประการด้วยกัน คือ

- 1) งานหัตถกรรม
- 2) ภาษา
- 3) ขนบธรรมเนียมพิธีปฏิบัติ

- 4) ธรรมเนียมการรับประทานอาหารการทำอาหาร
- 5) ศิลปะและดนตรีรวมไปถึงภาพวาดและรูปปั้นแกะสลัก
- 6) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- 7) ลักษณะงานและเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น
- 8) งานสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่และดั้งเดิมในท้องถิ่น
- 9) ศาสนารวมไปถึงพิธีกรรมต่างๆ
- 10) ระบบการศึกษา
- 11) เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย
- 12) กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เพียงแต่การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินหรือที่มีจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว หรือชมความสวยงามในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา หรือ การเที่ยวชมงานประเพณี เทศกาล หากแต่รวมถึงเป็นเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และสร้างความเข้าใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมทั้งการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายในแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆ อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco tourism) และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งเป็นการนำทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม และทุนสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่หรือชุมชนต่างๆ มาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในการผลิตผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว และมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถสร้างแรงดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยือน โดยผู้มาเยือนจะได้รับความรู้ ประสพการณ์ใหม่ๆ แตกต่างไปจากสิ่งทีนักท่องเที่ยวคุ้นเคย

2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Map)

เส้นทางการท่องเที่ยว

เส้นทางการท่องเที่ยว (วราภรณ์ สายแดง, 2559) (Tourism Route) เป็นแนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่สนใจต่างๆ ได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่จัดทำขึ้น ซึ่งเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นการใช้เส้นทางร่วมกับการสัญจรปกติของคนท้องถิ่น หรืออาจเป็นการกำหนดเส้นทางขึ้นมาใหม่เฉพาะเป็นพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวก็ได้ แผนการจัดนำเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวควรจะเน้นปัจจัยเหล่านี้

1. เส้นทางท่องเที่ยวต้องเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในขณะนั้น ซึ่งพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมักจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
2. เส้นทางท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก และมีมาตรฐานเทียบเท่ากับสถานที่อื่นๆ
3. เส้นทางท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดกับนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มรายได้ และต้องค้นหากับจุดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า
4. เส้นทางท่องเที่ยวต้องมีระยะทางที่ไกลพอสมควร มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว
5. เส้นทางท่องเที่ยวต้องคำนึงอากาศที่ดี ปลอดภัยตลอดเวลา เส้นทางท่องเที่ยว หมายถึง ถนน แม่น้ำ ทางเท้าที่ใช้เป็นทางสัญจรของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นระบบโครงข่ายที่ใช้เชื่อมส่วนต่างๆ ของเมืองเข้าไว้ด้วยกัน มีเส้นทางสายหลักและเส้นทางสายรอง โดยเส้นทางดังกล่าวต้องทำขึ้นมาอย่างชัดเจนเพียงพอให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมเยือนหรือผู้อยู่อาศัยในเมือง สามารถเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ที่สำคัญของเมืองได้ (กุลวรา สุวรรณพิมล, 2548)

คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ International Council on Monuments and Sites (ICOMOS, 2003 อ้างใน ปรัชญาพร พัฒนผล, 2554) ได้ให้ความหมายของเส้นทางวัฒนธรรม (Cultural Routes) ไว้ดังนี้

เส้นทางท่องเที่ยวเขตเมือง

(เบญญทิพย์ ทองวิไล, 2559) กล่าวถึง เส้นทางท่องเที่ยวเขตเมือง ว่า เมืองที่มีบทบาทดึงดูดใจการท่องเที่ยวมีกิจกรรมที่น่าสนใจ มีความหลากหลายของกิจกรรมประเภทต่างๆ เช่น การค้า สังคมวัฒนธรรม เส้นทางสัญจรโดยการเดินเท้าได้กลายเป็นกิจกรรม ประเภทหนึ่งที่ได้รับพิจารณากำหนดเส้นทางเป็นพิเศษ ซึ่งโดยส่วนมากแล้วจะเป็นการกำหนดเส้นทางที่เหมาะสมต่อการเดินทางในหนึ่งวันเส้นทางเหล่านี้จะผ่านไปในย่านธุรกิจผ่านอาคารหรือผ่านสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ สวนสาธารณะหรือจุดชมวิวที่สำคัญ

เส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าเป็นวิธีการท่องเที่ยวที่ใช้ได้สำหรับทุกเมืองและเป็นวิธีที่ค่อนข้างจะอิสระ มีความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ เนื่องจากการเดินทางนั้น ไม่มีการกำหนดระยะเวลาสามารถหยุดแวะชมตามจุดต่างๆ ที่น่าสนใจในต่างต้องการ นอกจากนี้การเดินเท้ายังสามารถพบเห็นรายละเอียดของสภาพบ้านเมืองวิถีชีวิตของผู้คนต่างๆ ได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังเป็นการออกกำลังกายด้วยในขณะเดียวกันการเดินทางถ้าในเมืองก็สามารถทำได้โดยง่ายและการลงทุนค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมากนัก

เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาการเดินทางในเมือง คือ การขยายและพัฒนาพื้นที่ในบริเวณศูนย์กลางการจับจ่ายใช้สอยหรือการสร้างภาพพจน์ใหม่ให้กับเมืองก่อให้เกิด

ความต้องการกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้นภายในเมือง ไม่ว่าจะเป็นนิทรรศการ การแสดงเทศกาล และกิจกรรมอื่นๆ เช่น อาจจะต้องเตรียมพื้นที่ในการอำนวยความสะดวก ได้แก่ ทางเดินเท้า ที่นั่ง พักผ่อน น้ำพุ ร้านค้า ร้านอาหาร และกิจกรรมในยามค่ำคืน หากเดินเท้าได้รับการออกแบบและแผนที่ดี จะช่วยปรับภูมิสภาพแวดล้อมสังคมและพื้นที่เกี่ยวเนื่องให้ได้รับการพัฒนาด้วยเช่นกัน (Rubenstein, 1992, pp. 21-22) โดยมีหลักการจัดเส้นทางเดินเท้าดังนี้

- 1) สงวนรักษาย่านพื้นที่พิเศษธุรกิจของยานป้องกันไม่ให้ย่านใจกลางเมืองขยายตัวออกไปอย่างฉับมีใช้การวางแผนพัฒนาเมืองเพื่อปรับปรุงการเข้าถึงย่านใจกลางเมืองและรักษาสภาพแวดล้อมของเมือง
- 2) ช่วยให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้เดินทางเท้ารวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการจับจ่ายใช้สอย
- 3) ช่วยลดปัญหาการจราจรติดขัดและปัญหาการกีดขวางทางสัญจรของยานพาหนะ
- 4) ช่วยปรับปรุงลักษณะทางจิตภาพของชุมชนเมืองให้สวยงามและชัดเจนยิ่งขึ้น
- 5) ช่วยลดมลภาวะทางเสียงและมลภาวะถ้าจะที่เกิดจากการจราจรบนท้องถนน
- 6) รองรับปริมาณนักท่องเที่ยวและนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่สถานที่ได้สะดวกและใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น
- 7) ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมภายในเมืองให้บริการสาธารณะและกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน เช่น การพบปะสังสรรค์ การแสดงต่าง ๆ เป็นต้น
- 8) ส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน อาคารทางประวัติศาสตร์และป้องกันไม่ให้โบราณสถานทรุดโทรมลงอันเนื่องจากการสั่นสะเทือนของรถยนต์เป็นต้น (Untermann, 1984, p. 135)

เส้นทางวัฒนธรรม

เส้นทางวัฒนธรรม คือ เส้นทางบก เส้นทางน้ำ หรือทั้งสองอย่างรวมกัน หรือเส้นทางประเภทอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพอันโดดเด่นของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และประเพณี แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีพัฒนาการมาอย่างสืบเนื่องและแสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความรู้ทั่วไป ผลผลิตต่างๆ ภายในท้องถิ่นภายในประเทศหรือระหว่างประเทศในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญ รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

Richard et al. (2007, p. 133) กล่าวถึง เส้นทางทางท่องเที่ยววัฒนธรรมว่ามีขอบเขตที่กว้างมาก เพราะประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆ ด้าน ที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ รูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและ

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ในเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมได้เป็น

1) ระดับท้องถิ่น เช่น เส้นทางวรรณคดีที่ดับลิน ประเทศเยอรมัน (Literary Dublin) หรือเส้นทางเทศกาลคูมาราที่กาฐมาณฑุ ประเทศเนปาล (The Kumara Festival Route in Katmandu)

2) ระดับภูมิภาค ระดับแคว้น เช่น เส้นทางไวน์ในประเทศฝรั่งเศส (Rue de vins) หรือ ถนนสายโรแมนติกในประเทศเยอรมัน (The Romantische Strasse)

3) ระดับชาติ เช่น เส้นทางจากเทือกเขาแอลป์สู่ทะเลบอลติกในประเทศเยอรมัน (The route “From the Alps to the Baltic Sea”)

4) ระดับนานาชาติ เช่น เส้นทางสายไหม หรือ เส้นทางของเมืองฮันเซียติก (The route of Hanseatic Towns)

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเดินทางอีกหลายประเภทในการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งหนึ่งในองค์ประกอบของการเดินทางท่องเที่ยวอาจมีวิธีการเดินทางที่หลากหลาย เช่น

1) การเดินทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า โดยมากแล้วจะอยู่ในเส้นทางศึกษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เช่น A close-up of Porto

2) การเดินทางท่องเที่ยวโดยการใช้บริการขนส่งสาธารณะในการเดินทาง โดยมากจะใช้ในเมืองใหญ่ๆ เช่น รถประจำทางสาย 100 ในเบอร์ลิน หรือ Tramp no.3T ที่เฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น

3) การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ เป็นที่นิยมมาในภูมิภาคอเมริกาเหนือ เช่น The Tennessee Scenic Highway หรือ The Lewis and Clark Trail เป็นต้น

4) การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถจักรยาน โดยต้องเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อจากรถยนต์หรือเส้นทางเดินเท้า แต่การใช้รถจักรยานต้องพัฒนาถนนให้มีเส้นทางสำหรับรถจักรยาน โดยเฉพาะเพื่อความปลอดภัยของผู้ปั่นจักรยาน เช่น ถนนคิงส์ในประเทศฟินแลนด์ (The King’s Road)

5) การเดินทางท่องเที่ยวโดยการขี่ม้าซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ไม่มากและมีโอกาสที่จะพัฒนาได้อีก เช่นการขี่ม้าชมภูเขาไฟที่ไอซ์แลนด์

6) การชมทิวทัศน์ใต้ท้องทะเลโดยใช้เรือที่พื้นที่เป็นกระจกเป็นพาหนะในการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถเห็นทิวทัศน์ใต้ท้องทะเลได้จากเรือ

เส้นทางประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวในเมืองประวัติศาสตร์และเป็นการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับ ความนิยม ในปัจจุบันเนื่องจากเมื่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้รับการวางแผนในด้านการอนุรักษ์ ประวัติศาสตร์รวมทั้งมีการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น เช่น การเกิดการจัดแสดงแสง สี เสียง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว โดยมีหลักการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1) นำเสนอวัฒนธรรมความเชื่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมถึงธรรมเนียมประเพณีการ แต่งกายแบบแผนในการดำรงชีวิตศาสนาการเข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวที่สำคัญ

2) นำเสนอศิลปะท้องถิ่นเช่นดนตรีการละเล่นการฟ้อนรำและศิลปหัตถกรรมที่ ผลิตขึ้น เช่น ภาพวาด งานประติมากรรมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ นอกจากนี้รูปแบบทาง สถาปัตยกรรมก็เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญอีกเช่นกัน

3) นำเสนอกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากการสำรวจความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวที่ ประสบความสำเร็จนั้นมีผลมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น การ แสดงช้างในเขตป่าร้อนชื้น เทศกาลล่าสัตว์งานแสดงสินค้าเกษตรกรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับเทคนิคในการ สัญญาของแหล่งท่องเที่ยวการเที่ยวชมอุตสาหกรรมของตลาดชุมชนก็ได้รับความนิยมจาก นักท่องเที่ยวเหมือนกัน

4) นำเสนอความแตกต่างของเมือง และชุมชน ความแตกต่างของเมืองชนบท อาคารบ้านเรือนมีความเป็นอยู่ของผู้คน เมือง ย่าน ร้านค้า ร้านอาหาร สวนสาธารณะพิพิธภัณฑ์ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการเรียนรู้ศึกษาและซึมซับความรู้สึกที่มีต่อเมืองท่องเที่ยว นั้น นั่งรถไฟไปตามถนนสายสำคัญต่างๆ ภายในเมือง ผ่านสถานที่สำคัญต่างๆ เมืองท่องเที่ยวบางแห่งยัง ได้จัดกิจกรรมกลางแจ้งเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

5) นำเสนอรูปแบบทางวัฒนธรรมความน่าสนใจของพิพิธภัณฑ์ คือการสามารถ บอกกล่าวเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อารยธรรม ชาติพันธุ์ งานศิลปะท้องถิ่น หรือแม้กระทั่ง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัตถุประสงค์หลักของพิพิธภัณฑ์นั้นก่อตั้งเพื่อให้ความรู้ แก่ประชาชนในเมืองและดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ

6) นำเสนอประเพณีและเทศกาลท้องถิ่นความเชื่อค่านิยมในท้องถิ่น หรืออิทธิพล ทางศาสนา ประเพณี และเทศกาลเหล่านี้ ก่อให้เกิดฤดูกาลท่องเที่ยวจากความนิยมของนักท่องเที่ยว แทบทั้งสิ้น

จากแนวคิดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Map) สรุปได้ว่า เส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง เส้นทางที่มีรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย โดยอาจมี

เส้นทางบก ทางน้ำ เส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน เส้นทางวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นถึง เส้นทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติ วิถีชีวิต ชุมชน ในวัฒนธรรมของท้องถิ่น สถาปณภูมิศาสตร์ที่มี การพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเส้นทางวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ คือ เส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องที่

2.1.9 การท่องเที่ยวสร้างสรรค์

2.1.9.1 ความเป็นมาและความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

Creative Tourism (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน, 2556) ตามคำจำกัดความขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน (DASTA) หมายถึง “การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของ วัฒนธรรม และมีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ ถือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ในสถานที่นั้น ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นแค่รายได้ แต่เน้นการสร้างคุณค่าของชุมชนนั้นๆ” การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ (New Travel Paradigm) และทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบันซึ่งแตกต่าง ไปจากการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แบบเดิม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่ผู้ท่องเที่ยวเป็นแต่เพียงผู้ชม

การท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแนว ใหม่ที่เริ่มเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2542 โดยได้รับแรงบันดาลใจจากความมั่งคั่งของวัฒนธรรมในประเทศ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความ ผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (Host) ส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วม อย่างจริงจัง ผ่านประสบการณ์ที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Authentic-active Participation) ซึ่งรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยว และเจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพการสร้างสรรคของตนไปร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิด ความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place) และโดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ จะให้คำตอบใหม่ที่สอดคล้องกับบรรณนิยมของ นักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่มีความประสงค์ที่จะ “ลงมือทำ” (Doing) เพื่อเรียนรู้ ทำความเข้าใจใน มรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง พร้อม ๆ กันกับพัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านการ ปฏิบัติ (Practice) กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว และเพื่อที่จะได้รับแรงบันดาลใจ ภายหลังกลับไปดำเนินชีวิตปกติหลังการพักผ่อน นอกไปจากของที่ระลึกที่ซื้อจากร้านค้าและ ภาพถ่ายตามรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบเดิม

ภายหลังจากที่แนวความคิดเกี่ยวกับ Creative Tourism ได้รับการเผยแพร่เป็นขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ.2543 (ในจดหมายข่าว ATLAS Newsletter, November 2000) องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่อง Creative City (เมืองสร้างสรรค์) ซึ่งเรียกร้องให้มีการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กันด้วย ในปี พ.ศ. 2544 องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ออกประกาศว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพิทักษ์รักษา และส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยในปีต่อมา UNESCO ได้ริเริ่มโครงการพันธมิตรนานาชาติเพื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Global Alliance for Cultural Diversity) เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนา ระหว่างวัฒนธรรมได้เกิดขึ้นจริง อันจะเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมในเกิดสันติภาพ และความยั่งยืนของชุมชน และโลก เพื่อดำเนินการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก ในปี พ.ศ. 2547 องค์การยูเนสโกเสนอโครงการ “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” (The Creative Cities Network) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ที่จะนำไปสู่รูปแบบใหม่ของ ความร่วมมือในระดับนานาชาติ ในภาคประชาชนเอกชน สาธารณะและประชาคม เครือข่ายเมือง สร้างสรรค์ของยูเนสโกมีทั้งหมด 7 กลุ่ม เมืองหนึ่งเมืองใดที่จะเข้าร่วมเป็นเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ภายใต้การประกาศรับรองโดยยูเนสโกจะต้องเลือกเสนอตนเองได้เพียงประเภทเดียวเท่านั้นจากกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- 1) วรรณกรรม (Literature)
- 2) งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art)
- 3) งานออกแบบ (Design)
- 4) ดนตรี (Music)
- 5) อาหาร (Gastronomy)
- 6) ภาพยนตร์ (Cinema)
- 7) สื่อศิลปะ (Media Arts)

นอกจากจะมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นเพื่อสร้างสันติภาพ และความยั่งยืนของชุมชนในระดับนานาชาติ ด้วยการเชื่อมโยงเมืองต่างๆ เข้าด้วยกัน องค์การยูเนสโกได้กล่าวถึง ความเป็นไปได้ในการสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) ที่นักท่องเที่ยวจะสามารถรับและเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเมืองนั้นๆ ทั้งวัฒนธรรมในลักษณะที่จับต้องได้ และที่เป็นนามธรรม (Tangible and Intangible Cultural) โดยผ่าน ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเอง

โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแนวใหม่ของยูเนสโก จึงเน้นถึงความผูกพัน (Engaged) ผ่านประสบการณ์จริง (Authentic Experience) ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน (Active understanding of the specific cultural features of a place) ซึ่งทิศทางดังกล่าวนี้ สอดรับกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่

ความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) “บัญญัติ” ขึ้น โดย คริสปิน เรย์มอนด์ (Crispin Raymond) และเกร็ก ริชาร์ด (Greg Richards) ซึ่งกล่าวว่า เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ที่มาเยือนประเทศแถบเอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย ที่ได้เขียนเล่าประสบการณ์อันน่าประทับใจของตน เมื่อได้เข้าฝึกงานวัฒนธรรมไทยที่จังหวัดเชียงใหม่หลายสัปดาห์ ก่อนจะไปเรียนรู้การปรุงอาหารมังสวิรัตที่บาห์ลี อินโดนีเซีย แล้วไปอบรมช่วงสั้นๆ เกี่ยวกับการเป็นผู้ดูแลฝูงแกะ และปศุสัตว์ (Jillaroo) ในออสเตรเลีย คำว่า “Creative Tourism” จึงเป็นคำที่เหมาะสมเพื่อใช้เรียกพฤติกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าว ที่ให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมนามธรรมมากขึ้น

คริสปิน เรย์มอนด์ และเกร็ก ริชาร์ด ได้ร่วมกันกำหนดนิยามการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้ว่า Creative Tourism (การท่องเที่ยวสร้างสรรค์) หมายถึง การท่องเที่ยว ซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทาง ในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว (“tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken”) (Richards and Raymond, 2000)

ในการประชุม Creative Cities Network ซึ่งจัดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 โดยมีจุดประสงค์เพื่อวางแผนเตรียมการประชุม Santa Fe International Conference on Creative Tourism ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประชุมนานาชาติว่าด้วยการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ขึ้นเป็นครั้งแรก (พ.ศ. 2551) ได้มีการหารือกำหนดนิยาม กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ขึ้นใหม่ว่า “การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คือการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่” (Creative Tourism is a tourism directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place. (Wurzburger, 2009: 17)

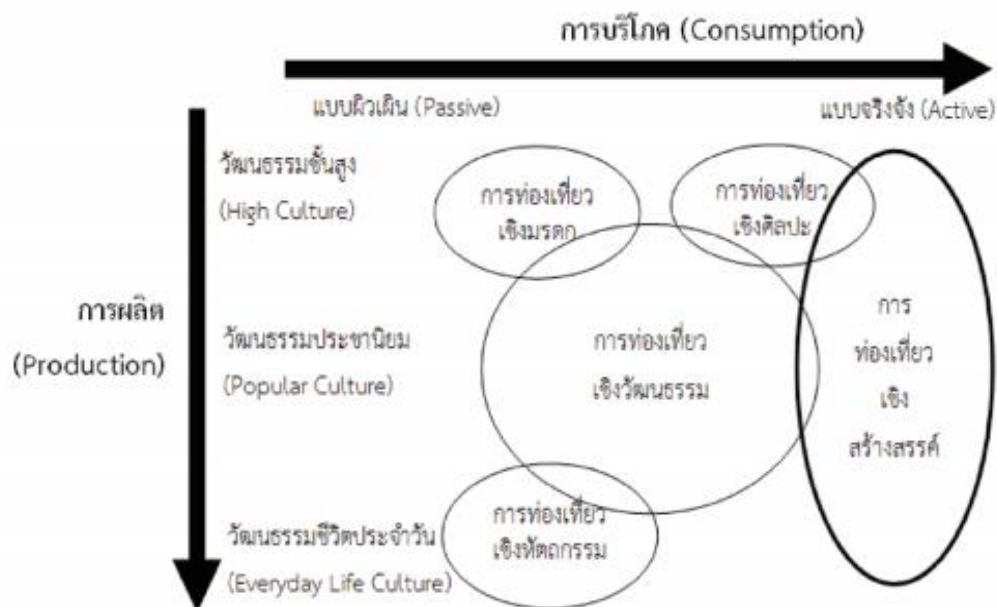
โดยนิยามดังกล่าวนี้ ยังคงยึดตามหลักการสำคัญของนิยามเริ่มแรก ที่เน้นประสบการณ์จริงทางวัฒนธรรม (Hands-on experiences that are culturally authentic) ซึ่งจะช่วยให้แตกต่าง

ไปจากรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเดิม คือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หรือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agri-tourism) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็น รูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ แต่ยังไม่มีการกำหนดนิยามและความหมายที่ชัดเจน จนกระทั่งในระหว่างพ.ศ.2533-2542 ได้เริ่มมีการนำความคิดเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในเขตตัวเมืองและเขตชนบทด้วยการจัดโครงการ “การท่องเที่ยวเชิงหัตถกรรม” (Craftstourism) ในประเทศฟินแลนด์ประเทศกรีซ และประเทศโปรตุเกสในพ.ศ. 2539 และพ.ศ. 2542 (Richards, 1998, 2005) โครงการพัฒนาดังกล่าวนำให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตประจำวัน ตลอดจนปรารถนาจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ผลลัพธ์ของโครงการ ดังกล่าวนำไปสู่จุดเริ่มของการกำหนดนิยามและความหมายอย่างเป็นทางการและลักษณะในเวลาต่อมา

UNESCO (2006) ได้กำหนดคำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อ

ใช้ในการประชุมนานาชาติว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จัดขึ้นในพ.ศ.2551(ค.ศ.2008) ที่เมืองซานตา เฟ มลรัฐนิวเม็กซิโก ประเทศสหรัฐอเมริกาไว้ว่า “การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความผูกพันและประสบการณ์ที่แท้จริงผ่านการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในงานศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม และคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่โดยเชื่อมโยงกับคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม” Ramond (2007) ได้แก้ไขคำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งตกผลึก

จากประสบการณ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศนิวซีแลนด์ว่า “รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้นโดยมุ่งเน้นความรู้สึกลึกซึ้งที่แท้จริงต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านประสบการณ์ที่เป็นกันเอง เน้นการฝึกปฏิบัติและมีความคิดเชิงสร้างสรรค์การฝึกปฏิบัติอาจจัดขึ้นเป็นกลุ่มเล็กๆ ในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้ค้นพบความคิดเชิงสร้างสรรค์จากการได้ใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นนั้นๆ” แม้ว่านิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในภาพรวมจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันบ้าง แต่ยังแสดงให้เห็นว่ามีองค์ประกอบรวมในลักษณะเดียวกันคือ ประสบการณ์จริงและมีส่วนร่วม (Participative, authentic experience) ของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพและทักษะเชิงสร้างสรรค์รวมถึงการพบปะผู้คนในชุมชนหรือสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยตรง นอกจากนี้การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเลือกกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจนั้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือการท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approach) ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

ภาพประกอบที่ 2.5 การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในมิติการผลิตและการบริโภค

2.1.9.2 คุณลักษณะของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

คุณลักษณะต่างๆ โดยรวมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ก็จะเป็นว่า เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติซึ่งประกอบด้วย

- 1) ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each engaging the other)
- 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural engagement/ Cultural experience)
- 3) มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว (Spirit of place /deep meaning/ understanding of the specific cultural of the place)
- 4) ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on experience)
- 5) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information/ transformation and transformative experiences)
- 6) เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More participate than observe)
- 7) นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Co-creating tourism experience)
- 8) ความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์ ประสบการณ์จริง (Authentic both process and product / genuine experience)

9) จดจำประทับใจ เข้าใจ (Memorable /I hear and I forget, I see and I remember, I do and I understand.)

10) การท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approach)

2.1.9.3 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เกร็ก ริชาร์ด (2010) เสนอรูปแบบพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Basic Modes of Implementation of Creative Tourism) ในสองลักษณะคือ

1) ใช้การสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a tourist activity)

2) ใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creativity as backdrop for tourism) ในรูปแบบแรกจะเป็นสิ่งที่ได้รับการปฏิบัติอยู่แล้วในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ แต่ปัจจุบันการนำเอาการสร้างสรรค์มาเป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว หรือการสร้าง “บรรยากาศ” ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ นั้นได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นมี “เสน่ห์” เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมต่างๆ ของเมือง ซานตา เฟ เมืองซึ่งได้รับการประกาศโดยยูเนสโก ให้เป็น เมืองสร้างสรรค์ ด้านศิลปหัตถกรรม โดยจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้ อบรมเรื่องเกี่ยวกับการปั้น หม้อดินเผา (งานศิลปะของเผ่าเพลโบ (Pueblo) ในเขตนี้ มีชื่อเสียงมาแต่เดิม) หลักสูตรการทำอาหารพื้นเมือง หรือการทำ เครื่องรางพื้นเมือง ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นเมืองมีความหลากหลายของรูปแบบ ประสบการณ์ที่จะนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะเข้าร่วมนับตั้งแต่การซื้อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในพื้นที่ไปจนถึงการเข้าชม-ชิม หรือเรียนรู้ทักษะบางด้านในพื้นที่ท่องเที่ยว

ตาราง 2.1 รูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Basis of activity	Type of Experience
Learning	Workshops
Testing	Experiences Open ateliers
Seeing	Itineraries
Buying	Galleries, Shop windows

ที่มา: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”, 2556

รูปแบบของประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีความหลากหลายรูปแบบ เช่น ในกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning) เช่น การปั้นเครื่องสังคโลก ทอผ้า ก็สามารถใช้รูปแบบของกิจกรรมในการจัดการอบรม (Workshops) การชิม (Testing) อาหารท้องถิ่น ขนม หรือการทำเล้าองุ่น เล้าพื้นบ้าน สามารถจัดให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ผ่าน การเข้าร่วมการชิมไวน์/ เล้าพื้นบ้าน/ ขนม พร้อมกับให้ความรู้ไปพร้อมๆ กับการลงมือปฏิบัติ (Experience/open ateliers) การเยี่ยมชม (Seeing) แทนที่จะเป็นการเดินทางเข้าไปชมเฉพาะจุด ก็จัดให้เป็นการเยี่ยมชมตามเส้นทาง เช่น เส้นทางเที่ยวสวน/ เส้นทางชนบททางตอนใต้ของฝรั่งเศส หรือเส้นทางถนนพระร่วง การซื้อของ (Buying) ก็สามารถปรับกิจกรรมดังกล่าวไปสู่รูปแบบประสบการณ์ของการเดินตามแกลเลอรีหรือการเยี่ยมชมตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำ (Galleries/ Shop) เป็นต้น

2.1.9.4 องค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้บรรลุผลตามแนวคิดในข้างต้นนั้น นักวางแผนและพัฒนาควรทราบถึงองค์ประกอบย่อยๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม บ่อยครั้งที่องค์กรได้นำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ไปใช้แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า หลายองค์กรมีความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวจึงส่งผลเสียไมทางใดก็ทางหนึ่งองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มี 2 ด้านที่สำคัญ

1. นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourists) เป็นผู้มีบทบาทมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวและแสดงพฤติกรรมบริโภคในลักษณะต่างๆ ที่ผกผันมา ยังไม่ มีผลงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ระบุคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้อย่างชัดเจน พบว่า มีเพียงการตั้งสมมติฐานจากการวิเคราะห์คำนิยาม ความหมาย และการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถระบุคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังนี้

- มีความเต็มใจที่ก้าวออกมาจากวิถีแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม
- ค้นหาทางเลือกใหม่
- มองหาประสบการณ์จริงในวันหยุดพักผ่อนที่สร้างสัมพันธภาพ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงจากภายใน
- ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทักษะของตนเอง
- คาดหวังประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนในท้องถิ่น
- ใช้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์ของ

ตนเอง

2. มิติและปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

มิติที่ 1 : พื้นที่ (Space)

พื้นที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วยเมืองและชุมชนที่มีศักยภาพ ความโดดเด่น และมีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่สะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงในเชิงการรับรู้ของนักท่องเที่ยว

1) ปัจจัยเมืองและชุมชน (City and community) ครอบคลุมตั้งแต่ผังเมืองในเชิงสัณฐานวิทยา (Urban morphology) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมทั้งในเชิงกายภาพและเชิงพื้นที่ และวิถีชีวิตในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยพัฒนาควบคู่กับปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องในเชิงบูรณาการไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์สังคมวิทยา จิตวิทยา ฯลฯ

2) ปัจจัยอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ (Identity and uniqueness) อัตลักษณ์และเอกลักษณ์เป็นกลุ่มข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงและการเปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ในโลกเสมือนจริง โดยที่อัตลักษณ์คือ สิ่งสะท้อนตัวตนที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายและพลวัตเชิงความหมายที่ไม่หยุดนิ่ง ในขณะที่เอกลักษณ์คือ ลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียวและเป็นพื้นฐานในการสร้างจุดขาย (Uniquesellingpoint) และภาพลักษณ์ (Image) ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งนี้ปัจจัยอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความแตกต่างของจุดหมายปลายทางและแหล่งท่องเที่ยว

มิติที่ 2 : การปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับจุดหมายปลายทางเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มิติการปฏิสัมพันธ์ประกอบด้วยปัจจัยวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living culture) ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนการสร้างประสบการณ์จริง (Authentic experience) ให้แก่นักท่องเที่ยว

1) ปัจจัยวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living culture) วัฒนธรรมที่มีชีวิตในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง วัฒนธรรมที่มีการสืบสานมาแต่เดิมและวัฒนธรรมที่ถูกสร้างใหม่ซึ่งสามารถผสมผสานกับวัฒนธรรมร่วมสมัย วัฒนธรรมระดับชาติวัฒนธรรมสมัยนิยม และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน

2) ปัจจัยประสบการณ์จริง (Authentic experience) ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือระดับปัจเจก (Intra-personal experience) และระดับระหว่างปัจเจก (Inter-personal experience) การได้รับประสบการณ์จริงทำให้นักท่องเที่ยวหลุดพ้นจากกรอบโครงสร้างการจัดการชีวิตและสามารถสร้างพื้นที่สำหรับประสบการณ์ใหม่ตามความสนใจของตนเองได้

มิติที่ 3 : ตัวกลาง (Agents)

ตัวกลางในที่นี้หมายถึง แนวร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยปัจจัย ผู้มีความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละสถานที่ (Creative people in residence) และปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participative learning process)

1) ปัจจัยผู้มีความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่ (Creative people in Residence) หมายถึง คนในชุมชนหรือท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีทักษะและความสามารถในการดัดแปลงหรือประยุกต์ให้เข้ากับบริบทปัจจุบัน

2) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participative learning process) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน (Host community) กับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourists) หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม

2.1.10 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีต (Nostalgia Tourism)

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีต (Nostalgia Tourism) (นิพัทธ์พงศ์ พุมมา และ ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2555) คือปรากฏการณ์ในเชิงการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่ตอบสนองความต้องการ “โหยหาอดีต” (Nostalgia) และนำมาสู่ความต้องการที่จะหวนย้อนกลับไปมีประสบการณ์ “วันขึ้นคืนสุข” ในอดีตนั้นๆ อีกครั้ง วันขึ้นคืนสุขในที่นี้ไม่ได้หมายถึงอดีตในลักษณะประสบการณ์ตรงที่นักท่องเที่ยวแต่ละคนเคยประสบพบเจอมาเองในวัยเด็กแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมไปถึงวันขึ้นคืนสุขที่ถูกสร้างขึ้นมาเป็นจินตนาการร่วมกันของสังคมว่า ณ ยุคสมัยหนึ่งสมัยใดในอดีต คือช่วงเวลาแห่งความสุข เจริญรุ่งเรือง หรือสวยงามที่สุด เป็นต้น

การโหยหาอดีต (nostalgia) เป็นลักษณะการใช้จินตนาการของบุคคล หรือสมาชิกของหน่วยทางสังคมวัฒนธรรมที่อาจเป็นกลุ่ม องค์กรหนึ่งๆ ประชาคมหนึ่งๆ ที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกันในอดีตนำจินตนาการที่ย้อนกลับไปสู่อดีตร่วมกันเหล่านั้นเพื่อสร้างและผลิตซ้ำประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรมที่มีร่วมกันมาให้เกิดขึ้นอีกครั้ง ในโลกความเป็นจริงมนุษย์ไม่สามารถย้อนเวลากลับไปสู่อดีตได้ การใช้จินตนาการที่ย้อนไปสู่อดีตและนำมาผลิตซ้ำด้วยปฏิบัติการต่างๆ จึงเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถโหยหาอดีตได้อีกครั้ง เมื่อกล่าวถึงในระดับสังคมนั้นการโหยหาอดีตมาจากการจินตนาการร่วมของกลุ่มคนในสังคมที่ผสมผสานทางความคิด ความรู้สึกและนำมาปฏิบัติการทางรูปแบบของวัฒนธรรมร่วมกัน จนเกิดเป็นภาพตัวแทนของอดีตไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมถนนคนเดินในย่านเมืองเก่า การแสดงผลงานในพิพิธภัณฑ์ กระแสที่คนในยุคปัจจุบันย้อนไปแต่งกายแบบยุค 60s เป็นต้น ผลผลิตในรูปของวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นสิ่งที่มาจากการที่กลุ่มคนใช้จินตนาการ ประสบการณ์ที่เคยมีร่วมกันถ่ายทอดผลิตออกมา ร่วมกันบริโภคและเผยแพร่

ผลผลิตดังกล่าว การโยยหาอดีตได้ทำหน้าที่เป็นตัวเล่าความทรงจำเกี่ยวกับอดีตด้วยสิ่งที่คนในสังคมประกอบสร้างขึ้นในโลกความเป็นจริง ณ ปัจจุบัน ลักษณะการโยยหาเกิดขึ้นในสังคมไทยในช่วงยุคหลังสมัยใหม่ที่ต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบทุนนิยมต่างๆ เทคโนโลยีที่ก้าวข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์มาสู่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิมของผู้คน จึงส่งผลให้คนในสังคมต้องการย้อนไปสู่วิถีแบบไทยที่ผ่านมาเป็นลักษณะที่ย้อนแย้งกับความเป็นจริง ด้วยการไหลเวียนของเทคโนโลยี วัฒนธรรมตะวันตก ระบบทุนนิยม นำมาสู่การบริโภคเชิงสัญลักษณ์ที่คนในสังคมปัจจุบันมักบริโภคตามมูลค่า ตัวสินค้ามากกว่าจะเน้นไปที่ประโยชน์ใช้สอยอย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดการสร้างความหมายขึ้นมาในกลุ่มผู้ที่บริโภคสินค้านั้นๆ เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มตน แต่บางกลุ่มคนก็ไม่ได้ต้องการบริโภคตามสัญลักษณ์ของสินค้านั้นๆ จึงนำมาสู่การย้อนกลับไปยังอัตลักษณ์ของตนเอง พยายามที่จะรื้อฟื้นชีวิตที่เคยมีในอดีตให้กลับมาอีกครั้งท่ามกลางโลกทุนนิยมที่เป็นอยู่ สิ่งเหล่านี้ได้ค่อยๆก่อตัวขึ้นมาเป็นกลุ่มชุมชน กลุ่มคนที่โยยหาอดีตร่วมกันเพื่อสร้างกิจกรรมทางสังคมขึ้นมาภายใต้สำนึกร่วมกัน

จากที่กล่าวมาในข้างต้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์โยยหาอดีตของผู้คนเมื่อมองในบริบทสังคมไทยจากการศึกษาบทความการรื้อฟื้นเมืองน่าอยู่ : การโยยหาอดีตและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนชนชั้นกลาง ทำให้เห็นการโยยหาอดีตของกลุ่มคนที่แยกขาดออกจากชุมชนและความเป็นจริงเพื่อสร้างจินตนาการของเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่แบบอุดมคติให้เป็นเหมือนดังเช่นอดีต การโยยหาอดีตในสังคมไทยเริ่มจากความเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีและระบบทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์นำมาสู่การพัฒนาเมือง ชุมชนเน้นการสร้างสาธารณูปโภคต่างๆของเมือง ซึ่งได้ทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิมของผู้คนที่สูญหายตามไปด้วย ทำให้เห็นตัวอย่างที่เคยพบ คือ การขยายเส้นทางโครงการรถไฟฟ้าบีทีเอสไปยังเยาวราช เจริญ-กรุงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนเจริญไชย ทำให้เกิดการไล่รื้อที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ย่านร้านค้าที่แสดงถึงวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีมาแต่อดีตเพื่อนำมาสร้างศูนย์การค้าและการพัฒนาอื่นๆ เมื่อเกิดลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็มีกลุ่มองค์กรต่างๆที่เรียกร้องให้คงสภาพพื้นที่เดิมไว้ เช่น กลุ่มบางกอกฟอรัมที่เข้ามารื้อฟื้นพื้นที่สาธารณะของชุมชนให้กลับมามีที่ยืนอีกครั้ง และก็ประสบผลสำเร็จจากการจัดกิจกรรมถนนคนเดินย่านถนนพระอาทิตย์เนื่องจากย่านถนนพระอาทิตย์เป็นแหล่งที่มีความเป็นมาสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ต้นสมัยรัตนโกสินทร์เป็นย่านที่ตั้งอาคารโรงพิมพ์เก่าของครุสภา และโบสถ์ วัด วังที่สำคัญของเชื้อพระวงศ์สมัยก่อน ทำให้ภายหลังเกิดการรวมกลุ่มสร้างประชาคมบางลำพูขึ้นเนื่องจากย่านถนนพระอาทิตย์แห่งนี้มีทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดผู้คนได้ ประชาคมบางลำพูนี้เป็นส่วนหนึ่งของการรวมกลุ่มผู้ค้าย่านถนนพระอาทิตย์ที่ต้องการโยยหาอดีตในภาพของเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ การบริหารจัดการของประชาคมจะเป็นไปอย่างมีระบบแต่ขาดการร่วมมือที่มาจากคนในชุมชน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากตัวอย่างที่แตกต่างจากประชาคมบางลำพูอย่างกรณีของชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์-ไก่อ๊ว ที่มีลักษณะ “ชาวตรอก” เป็นกลุ่มคนในพื้นที่เดิมที่อาศัยอยู่ในตรอกดังกล่าวมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่แน่นแฟ้น การจัด

กิจกรรม งานบุญต่างๆของชุมชนจะได้รับความร่วมมือกันในชุมชนและชาวตรอกแห่งนี้มีจุดยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกันคือ ศาลเพิงตาของสำหรับทำพิธีบวงสรวงเสด็จพ่อ (กรมหลวงจักรเจษฎา) ชาวตรอกจะร่วมมือร่วมใจกันจัดงานบวงสรวงเป็นประจำทุกปีซึ่งเป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ของชาวตรอกแห่งนี้ นอกจากนี้ในชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์-ไก่อังมีพื้นที่สาธารณะเป็นลานร้าว ลานต้นที่มีมาแต่อดีตโดยปัจจุบันชาวตรอกได้ร่วมกันจัดเป็นจุดพบปะสังสรรค์ ใช้ร่วมพิธีกรรมงานบุญของชุมชนเป็นภาพของชุมชนดังกล่าวเป็นส่วนย่อยของประชาคมบางลำพูอันแตกต่างกัน เนื่องด้วยองค์ประกอบของประชาคมบางลำพูเกิดจากการรวมกลุ่มของพ่อค้า คนชนชั้นกลาง ริมถนนพระอาทิตย์ทำให้ชาวตรอกจากชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์-ไก่อังรู้สึกว่าการรวมกลุ่มคนเหล่านี้มีใช้ “คนใน” และมีมุมมองต่อการจัดกิจกรรมที่ประชาคมบางลำพูต้องการโยยหาอดีตความเป็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ว่า เป็นในลักษณะของอุดมคติ ตัวแทนจากชุมชนย่อยต่างๆที่อยู่ในประชาคมบางลำพูเปรียบเสมือนหุ่นเชิดในมุมมองของชาวตรอก อีกทั้งรูปแบบการดำเนินงานของประชาคมบางลำพูแตกต่างจากการดำเนินงานของชาวตรอกเพราะการจัดการกิจกรรมของประชาคมบางลำพูเป็นการดำเนินงานที่ใช้งบประมาณสูง การเชิญข้าราชการระดับสูงมาเปิดงาน การขอสポンเซอร์สนับสนุนการจัดงาน รูปแบบที่วุ่นวายทำให้ชาวตรอกเห็นว่า กิจกรรมที่ประชาคมบางลำพูจัดขึ้นมาจากคนที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ต้องการโยยหาอดีตของชุมชนย่านถนนพระอาทิตย์ให้กลับมาอีกครั้ง โดยเป็นในลักษณะที่อยู่ในแบบของอุดมคติไม่ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิม ชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนแต่อย่างใด ในขณะที่ประชาคมบางลำพูก็มองว่าการจัดการของชาวตรอกยังไม่มีศักยภาพเพียงพอ

2.1.11 ความเป็นมาของแนวคิดและความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ลักษณะของเมืองน่าอยู่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะนั้นส่วนหนึ่งไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ประวัติศาสตร์สำคัญหรือสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่แต่เป็นองค์ประกอบของเมืองที่มีความน่าสนใจเมื่อนำมารวมกันในย่านชุมชนและเขตเมืองเก่าดังนั้นก็จะมีแนวความคิดของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยจึงได้มีการศึกษาถึงความหมายและการดูแลรักษาด้วยเช่นกัน

W Hager (1995) ได้ให้นิยามคำว่า ภูมิทัศน์นั้นตรงกับคำในภาษาอังกฤษคือ “Landscape” ซึ่งมีรากฐานมาจากภาษาเยอรมันคือ “Landschafften /Scapjan” แปลว่าการปรับสภาพพื้นดิน ปรับแต่งรูปที่ดินหรือปรับแต่งภูมิประเทศ ซึ่งมีนัยยะถึงการปรับเตรียมที่สำหรับการใช้งานของมนุษย์ซึ่งในอดีต เป็นเรื่องของการเกษตรกรรมนั่นเองและคำว่าวัฒนธรรมนั้นส่วนใหญ่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Culture มีรากฐานมาจากภาษาละตินคือคำว่า Cultura หรือ Colere ซึ่งเกี่ยวกับการเพาะปลูก การทำงานเกษตรกรรม (To cultivate) เช่นเดียวกันและเชื่อมโยงกับคำว่าลัทธิความเชื่อหรือคำว่า Cult ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความหมายมาจากการทำพิธี บูชาเทพเจ้าต่างๆเพื่อให้ฝนฟ้าอากาศดีมีต่อผลผลิตทางเกษตรกรรมที่ออกมาอุดมสมบูรณ์ซึ่งนักวิชาการส่วนหนึ่งจึงมีความเชื่อว่า

วัฒนธรรมมาจากสังคมเกษตรกรรม อย่างไรก็ตามคำว่า Culture มีความเป็นกลางไม่ได้มีนัยยะ ในการให้คุณและโทษในขณะที่ คำว่าวัฒนธรรมในภาษาไทยเองมีความหมายที่ไม่ตรงกับคำว่า Culture ในภาษาอังกฤษ

Barme (1993) ได้อธิบาย คำว่าวัฒนธรรมนี้พบว่าเริ่มใช้ในช่วงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เล็กน้อย ซึ่งความหมายตามคำผสมของวัฒนธรรมจึงหมายถึงสิ่งที่ถูกต้องและมีการพัฒนาซึ่งเปิดโอกาส ให้ผู้มีอำนาจได้ตีความปฏิเสธความเชื่อ ประเพณีและธรรมเนียมพื้นถิ่นโดยมีอคติต่อกลุ่มชน และชาติพันธุ์บางกลุ่ม ในบางสถานการณ์ ที่รัฐหรือผู้ปกครองไม่ต้องการให้คนส่วนใหญ่รับรู้โดยถูกมองเป็นเรื่องล้าหลังมลายได้

ดังนั้นความหมายที่ตรงตัวของคำว่า“ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” จึงค่อนข้างจำกัดในภาษาไทย และทำให้เกิด ความไม่เท่าเทียมกันได้ง่ายเมื่อรัฐนำมาใช้ในการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ ที่มาของ คำว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในภาษาอังกฤษหรือ Cultural Landscape นั้นถูกนิยามครั้งแรก (James, P.E & Martin, G., 1981) โดยนักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมัน ออตโต้ ชูลเทอร์ (Otto Schluter) ในปี ค.ศ. 1908 ซึ่งความหมายดั้งเดิมของ Cultural Landscape นั้นถูกอธิบายในเนื้อหา ของการเรียน วิชาภูมิศาสตร์ (Geography) ซึ่งถือว่าเป็น การศึกษาหลักวิทยาศาสตร์ของภูมิประเทศ (Landscape Science หรือ Landschaftskunde ในภาษาเยอรมัน) ซึ่งศาสตร์ของภูมิประเทศหรือภูมิศาสตร์ได้ แบ่งเป็น 2 หัวข้อหลักคือ

1) ภูมิทัศน์ดั้งเดิม (Original Landscape หรือ Urlandschaft ในภาษาเยอรมัน) คือ สภาพทางกายภาพของภูมิประเทศ ก่อนถูกปรับเปลี่ยนโดยมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่คือ ป่าไม้ แม่น้ำและ แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติต่างๆ

2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape หรือ Kulturlandschaft) ลักษณะ สภาพทางกายภาพของภูมิประเทศซึ่งถูกกระทำโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ งานหลักของนักภูมิศาสตร์ คือการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ทั้งสองแบบ

อย่างไรก็ตามผู้ที่ให้คำนิยามที่ชัดเจนของคำว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ นักภูมิศาสตร์ มนุษย์ (Human Geographer) ชาวอเมริกัน Carl O. Sauer (ค.ศ. 1925) ซึ่งให้ความสำคัญแก่ วัฒนธรรมของมนุษย์โดยที่อธิบายว่า เป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์บนพื้นผิว ของโลก คำนิยามของคำว่า Cultural Landscape โดยศาสตราจารย์ชาวเออร์ นั้น มีใจความดังนี้

“ภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นถูกทำให้เป็นรูปร่างขึ้นมาจากลักษณะภูมิทัศน์ธรรมชาติโดยกลุ่ม คนทางวัฒนธรรมในบริเวณนั้นๆ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นผู้แทน ภูมิประเทศทางธรรมชาติ เป็น สื่อกลาง ผลลัพธ์คือภูมิทัศน์วัฒนธรรม”

"The cultural landscape is fashioned from a natural landscape by a cultural group. Culture is the agent, the natural are the medium, the cultural landscape is the result"

แนวคิด และการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้รับการยอมรับมากขึ้นและต่อมาในปี ค.ศ. 1992 คณะกรรมการมรดกโลก ได้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำปรึกษา และช่วยปรับปรุงแนวทางปฏิบัติการของ คณะกรรมการมรดกโลกซึ่งได้มีการรวมภูมิทัศน์วัฒนธรรมเข้ามาเป็นลักษณะเฉพาะแบบหนึ่งของการขึ้นทะเบียนมรดกโลก และมีหัวข้อการจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรมดังนี้

1. แสดงถึง ผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ (Representing the "combined works of nature and of man")
2. แสดงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานภายใต้ข้อจำกัดทางกายภาพและโอกาสในธรรมชาติโดยพลังทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (Illustrative of the evolution of human society and settlement over time, under the influence of the physical constraints and/or opportunities presented by their natural environment and of successive social, economic and cultural forces, both external and internal)
3. ครอบคลุมความหลากหลายของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Embracing a diversity of manifestations of the interaction between humankind and its natural environment)
4. สะท้อนถึงวิธีการและลักษณะเฉพาะในการใช้ที่ดินที่มีข้อจำกัดทางธรรมชาติและความสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณกับธรรมชาติ (Reflecting specific techniques of sustainable land-use, considering the characteristics and limits of the natural environment they are established in, and a specific spiritual relation to nature)

ตามแนวทางข้อกำหนดของคณะกรรมการมรดกโลกในปี ค.ศ. 1992 (World Heritage's Operational Guidelines 1992, Annex 3) นั้น ทางองค์การวัฒนธรรมและการศึกษา แห่งสหประชาชาติยังได้แบ่งลักษณะภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท

1. ภูมิทัศน์ที่มีการออกแบบสร้างสรรค์โดยมนุษย์อย่างชัดเจน (Clearly defined landscape designed and created intentionally by man)
2. ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมอันยาวนานโดยธรรมชาติ (Organically evolved landscape)
 - 2.1. ภูมิทัศน์ที่เป็นทรากรักษา Relict Landscape
 - 2.2. ภูมิทัศน์ต่อเนื่อง continuing Landscape

3. ภูมิทัศน์ที่มีร่องรอยทางศาสนาและวัฒนธรรมในสภาพธรรมชาติ (Associative cultural landscape)

หลังจากที่องค์กรวัฒนธรรมและการศึกษาแห่งสหประชาชาติมีการให้ความสำคัญและตั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแล้ว นักวิชาการตลอดจนหน่วยงานต่างๆได้ทำการศึกษาและพัฒนาแนวทางและกำหนดความหมายคำจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของตนเอง คำจำกัดความที่น่าสนใจและศึกษาได้แก่แนวทางการปฏิบัติโดยกรมอุทยานของกระทรวงมหาดไทยแห่งประเทศไทย (ค.ศ.1998) โดยได้นิยามคำว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่าเป็น “พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม สัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยง เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ กิจกรรม บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์หรือแสดงคุณค่าทางความงามและวัฒนธรรม ” โดยแบ่งได้ 4 ประเภท

1. สถานที่ทางประวัติศาสตร์ (Historic site) คือสภาพภูมิทัศน์ ที่มีความสำคัญในการมีส่วนร่วม (ภูมิประเทศ) กิจกรรมและบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์เหตุการณ์
2. สถานที่แสดงถึงประวัติศาสตร์งานออกแบบต่างๆ (Historic design site) คือภูมิทัศน์ (ภูมิประเทศ) ที่มีความสำคัญในการออกแบบและศิลปกรรมโดยได้รับการออกแบบอย่างดีจากช่างฝีมือและศิลปินเอก
3. สถานที่แสดงถึงประวัติศาสตร์พื้นถิ่น (Historic vernacular site) คือภูมิทัศน์ที่มีสิ่งก่อสร้าง และผังบริเวณ ที่สะท้อนถึงธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยม ซึ่งแสดงออก ถึงคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและการกระทำ ของมนุษย์ในช่วงเวลาหนึ่ง
4. สถานที่แสดงถึงเอกลักษณ์กลุ่มเผ่าพันธุ์ต่างๆ (Ethnographic site) คือภูมิทัศน์ที่มีความหลากหลาย ของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ผู้คนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นๆ กำหนดว่าเป็นมรดกและทรัพยากร ที่สำคัญของตน

2.1.12 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการเมืองเก่า

ความหมายของเมืองเก่า (ชุดความรู้เมืองเก่า เล่มที่ 1, 2554)

เมืองเก่าตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ.๒๕๔๖ ดังนี้

- เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน หรือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์
- เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีรูปแบบผสมผสานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะเป็นรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาในยุคต่างๆ
- เมืองหรือบริเวณของเมืองที่เคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งและยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วยโบราณสถาน

- เมืองหรือบริเวณของเมืองซึ่งโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งสถาปัตยกรรม หรือคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์

คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า (2548) ได้ให้คำจำกัดความและแยกประเภทของเมืองเก่าเพื่อการบริหารการจัดการและอนุรักษ์สิ่งที่ถูกต้อง ตามลักษณะของเมืองโดย

เมืองเก่าที่มีการอยู่อาศัยสืบเนื่องมาจากในอดีตจึงเป็นเมืองที่ยังมีชีวิต (Living Environment) เพียงแต่เมืองเก่าประเภทนี้จะมีลักษณะการใช้ที่ดินค่อนข้างสลับซับซ้อน ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยสรุปแล้วเมืองเก่าหรือเมืองประวัติศาสตร์ มีลักษณะดังนี้

- มีลักษณะพิเศษและมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น
- มีรูปแบบของสถาปัตยกรรมเฉพาะที่อยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม
- มีความเป็นตัวแทนของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคม หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง ซึ่งโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรมมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์

- การปรากฏของหลักฐานทางกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมือง หรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจากอดีต

- การใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิต (Living Environment)

องค์ประกอบของเมือง เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และศิลปวัฒนธรรม มีคุณค่าให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและทำให้เกิดความภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ ดังนั้น การพัฒนาเมืองเก่าไม่ว่าจะเป็นเมืองเก่ายุคใดต้องระมัดระวังการพัฒนาเป็นพิเศษ มิให้มีการทำลายองค์ประกอบเมือง เนื้อเมือง และบรรยากาศของเมืองเก่า การพัฒนาเมืองลักษณะนี้เรียกว่า การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ใช้สำหรับพื้นที่เมืองเก่า ส่วนการพัฒนาที่ใช้สำหรับพื้นที่เจริญเติบโตใหม่เรียกว่า การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งแยกพื้นที่ออกไปให้พ้นจากบริเวณที่ควรอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและศิลปกรรมองค์ประกอบของเมืองเก่า ได้แก่ กำแพงเมือง-คูเมือง ป้อม ประตูอาคาร สวนสาธารณะ กลุ่มอาคาร ถนน สะพาน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์ประกอบเมืองเหล่านี้ ทำให้ประชาชนได้ศึกษาวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชนชาติในเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นความรู้และความภาคภูมิใจในความสามารถของบรรพบุรุษที่ได้สร้างมรดกทางวัฒนธรรมไว้

ลักษณะองค์ประกอบของเมืองเก่า เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และศิลปวัฒนธรรม มีคุณค่าให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและทำให้เกิดความภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ ดังนั้น การพัฒนาเมืองเก่าไม่ว่าจะเป็นเมืองเก่ายุคใดต้องระมัดระวังการ

พัฒนาเป็นพิเศษ มิให้มีการทำลายองค์ประกอบเมือง เนื้อเมือง และบรรยากาศของเมืองเก่า การพัฒนาเมืองลักษณะนี้เรียกว่า การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ใช้สำหรับพื้นที่เมืองเก่า องค์ประกอบของเมืองเก่าสามารถแบ่งได้หลากหลายส่วน

1. กำแพงเมือง-คูเมือง
2. ป้อม
3. แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมืองเก่า

ในอดีตการสัญจรทางน้ำนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง แม่น้ำ ลำคลอง จึงเปรียบเสมือนเส้นโลหิตของเมือง ซึ่งการเดินทางทางบก เช่น ถนน ทางเดิน ก็ใช้ควบคู่กันไปด้วย ยวดยานที่ใช้ในการเดินทางยังมีความเร็วช้า จำนวนประชากรของเมืองก็น้อย เมืองจึงยังไม่มี ความพลุกพล่าน วุ่นวาย ยังมีความสงบอยู่บริเวณต่างๆ ของเมืองยังไม่มี ความหนาแน่น พื้นที่ระหว่างอาคารต่างๆ สองข้างทางสัญจรจึงเป็นที่โล่งว่างสลัดกับต้นไม้เขียวชอุ่ม ทำให้ดูร่มรื่น บางบริเวณมีอาคารสูงใหญ่ซึ่งอาจเป็นวิหารของวัดสำคัญ ตั้งอยู่ท่ามกลางกลุ่มที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นบ้านเรือนราษฎร ทำให้เป็นจุดเด่น เป็นที่หมายตาของแต่ละชุมชนอย่างเด่นชัด เมื่อมองไปยังบริเวณเมืองจึงเห็นทิวไม้เขียวชอุ่ม ปะปน อยู่กับอาคารบ้านเรือน สำหรับชุมชนสำคัญจะเห็นอาคารใหญ่ซึ่งเป็นศาสนสถานประจำท้องถิ่นตั้งสูง เด่นอยู่เป็นระยะตามแนวเส้นทางสัญจรทั้งทางน้ำและทางบก ทำให้เป็นที่สะดุดตาแก่ผู้พบเห็น และเมื่อเข้าไปในเมือง โครงข่ายคมนาคมของเมืองในอดีตประกอบด้วย แม่น้ำ ลำคลอง ถนน ตรอก และ ซอย ซึ่งใช้เป็นเส้นทางสัญจรของชาวเมือง จุดเปลี่ยนเส้นทางคมนาคมจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งมีความสับสนวุ่นวาย มีผู้คนเปลี่ยนเส้นทางสัญจรจำนวนมาก ทำให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องเกิดขึ้นอีกมาก ได้แก่ การค้าขาย การท่องเที่ยว การให้บริการต่างๆ ตามจุดเปลี่ยนเส้นทาง เช่น ท่าเรือ ท่ารถ และ จตุรรถประจำทาง ส่วนพื้นที่ที่เป็นเนื้อเมืองส่วนที่ลึกเข้าไปจากถนน เป็นบริเวณตรอกและซอย ในอดีตใช้เป็นทางเดินเท้า ทางเกวียน ทางรถม้า รถเข็น รถจักรยาน ซึ่งมีความเร็วต่ำ หลายถนน ตรอก ซอย มีขนาดเล็ก แคบและคดเคี้ยวโค้งไปตามบ้านเรือน โดยมีเส้นทางสัญจรหลัก ได้แก่ ถนน แม่น้ำ หรือคลองล้อมอยู่รอบนอก ลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดความสงบแก่พื้นที่ที่เป็นเนื้อเมืองซึ่งส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวเมืองดังนั้น การพัฒนาเมืองเก่าจึงไม่ควรใช้วิธีขยายถนนหรือเปลี่ยนแปลงแนว ถนน เพื่อเป็นการรักษาเนื้อเมืองเดิมไว้เป็นแหล่งประวัติศาสตร์และศิลปกรรมหากมีการพัฒนาให้ พัฒนาตามความเหมาะสม โดยเน้นการรักษาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของความเป็นเมืองเดิมไว้ สำหรับการพัฒนาในอัตราที่สูง ได้แก่ การตัดถนนใหม่ ควรกำหนดแนวถนนให้ห่างออกไปจากบริเวณ เมืองเก่าโดยไม่ให้อิทธิพลความเจริญเข้าไปคุกคามบริเวณเมืองเก่า ทั้งนี้เมื่อมีการก่อสร้างขนาดใหญ่ซึ่งมีพื้นที่ใช้สอยมาก ความเจริญและความพลุกพล่านจะได้ไม่เข้าไปกระทบบริเวณที่เป็นเมืองเก่า สำหรับแม่น้ำ คู คลอง ซึ่งมีการใช้สอยน้อยลง ควรสร้างกิจกรรมอื่นเสริมเพื่อรักษาไว้ให้เป็น ที่โล่งของ เมืองมากกว่าจะปล่อยให้กลายเป็นรางระบายน้ำ และต้องรักษาให้มีความสะอาดตามแบบธรรมชาติ

ให้มากที่สุด ส่วนแม่น้ำและคลองที่กว้างพอที่ใช้ในการสัญจรได้ ควรจัดให้มีการเดินเรือเพื่อช่วยในการสัญจรให้เป็นระบบขนส่งมวลชนของเมืองด้วย และยังทำให้แม่น้ำ คู คลอง ยังรักษาความสำคัญเป็นองค์ประกอบของเมืองอยู่ การพัฒนาลักษณะนี้เรียกว่า การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ คือการพัฒนาเท่าที่พื้นที่จะมีความสามารถรองรับได้โดยไม่รู้สึกมีความอึดอัด และสามารถรักษาพื้นที่สีเขียวของเมืองด้วย

4. ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า

เมืองมักมีที่หมายตาหลายแห่ง มีทั้งที่หมายตาที่เด่นมากและน้อย ส่วนที่เด่นมากมักถูกเรียกว่าเป็นที่หมายตาลึก ส่วนที่เด่นรองลงมาก็เป็นที่หมายตารอง ที่หมายตาลึกส่วนมาก มักเป็นที่ที่มีความสำคัญของเมือง หากมีประโยชน์ใช้สอยของเมืองเป็นหลักด้วย ยิ่งทำให้ที่หมายตานั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความเด่นสง่าของที่หมายตาโดยทั่วไป มักขึ้นอยู่กับความสำคัญของพื้นที่และ ขนาดของที่หมายตา และการจัดสภาพแวดล้อมว่าจะส่งเสริมให้ที่หมายตามีความเด่นสง่ามากเพียงใด ที่หมายตาที่ปรากฏอยู่ตามเมืองทั่วไปย่อมกลายเป็นสัญลักษณ์ของเมือง ผู้คนรู้จักเมืองเหล่านั้นเพราะมีที่หมายตาให้ประทับใจและสำนึกให้จดจำ ส่วนใหญ่จะเป็นที่หมายตาที่ดี การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่ตั้งที่หมายตาของเมืองโดยไม่ตั้งใจ มักเกิดขึ้นโดยการก่อสร้างอาคารสูงใหญ่เพื่อต้องการพื้นที่ใช้สอยมากๆ และอาจต้องการให้อาคารดูเด่นโดยมิได้ตรวจสอบสภาพแวดล้อม บางทีความเด่นของอาคารที่เกิดใหม่ที่ไม่เหมาะสม ไปแข่งกับความเด่นของที่หมายตาเดิมที่มีคุณค่าอยู่แล้ว ทำให้ได้ที่หมายตาใหม่ที่ไม่เหมาะสมมาแทน บางทีที่หมายตาที่ได้มาใหม่อาจไม่สอดคล้องกลมกลืนกับอาคารรอบๆ เป็นการทำให้ย่านและบริเวณ ที่มีสภาพแวดล้อมกลมกลืนกับกลุ่มอาคารอยู่แล้วต้องเสียไป ดังนั้น การกำหนดตำแหน่ง ขนาด และความเด่นที่หมายตาระดับเมืองต้องถูกกำหนดโดยการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งการกำหนดโดยหลักแล้วต้องยึดถือการมองจากตำแหน่งมองและเส้นทางสัญจรต่างๆ เพื่อหาจุดปะทะสายตาแล้วกำหนดตำแหน่ง ขนาดและความเด่นของที่หมายตาแต่ละแห่ง เมื่อกำหนดตำแหน่ง ขนาด และความเด่นของที่หมายตาลึกได้แล้ว จึงกำหนดที่หมายตารองของเมือง ของย่าน และของบริเวณต่อไป ที่หมายตาของเมืองที่ถูกกำหนดไว้ มักกลายเป็นสัญลักษณ์ของเมือง จนกระทั่งบางครั้งเมื่อนึกถึงเมืองนั้นหรือบริเวณนั้น จะนึกถึงที่หมายตาของเมือง และของบริเวณแต่ละแห่งได้ทันที เช่นเมื่อพูดถึงจังหวัดนครปฐม จะนึกถึงองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นต้นหากต้องการขยายพื้นที่เมืองออกไปเป็นบริเวณกว้าง และต้องการให้มีที่หมายตาของเมืองในส่วนที่ขยายด้วย จะต้องมีการออกแบบชุมชนเมืองใหม่พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่งและขนาดที่หมายตาของเมืองส่วนขยายไว้ด้วย ตลอดจนอาคารที่จะก่อสร้าง ณ ตำแหน่งดังกล่าว ต้องมีการประกวดแบบเพื่อให้ได้ที่หมายตาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยของเมือง เมื่อดังกล่าวก็จะมีที่หมายตาที่เหมาะสม

5. ธรรมชาติในเมืองเก่า

ธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์ เพราะแท้จริงแล้วมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น เมืองซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์จึงควรมีการรักษาความเป็นธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด ธรรมชาติในเมืองจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่า ทั้งนี้หากดำเนินการอนุรักษ์ศิลปกรรมในเมืองเป็นอย่างดี แต่ไม่ดูแลในส่วนของธรรมชาติในเมือง สภาพโดยรวมของเมืองเก่าก็จะดูเสื่อมโทรม และแข็งกระด้างตามไปด้วย ดังนั้น บริเวณที่โล่งว่างของเมืองจุดต่างๆ ควรทำความสะอาด ปลุกต้นไม้ใหญ่บนลานพื้นที่แข็งเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนของชาวเมือง หากมีที่โล่งว่างขนาดใหญ่พอสมควร ควรจัดกิจกรรมสำหรับให้ชาวเมืองทำกิจกรรมเป็นที่สาธารณะ และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรืออาจเรียกว่า ลานคนเมือง แทนการจัดสวนหย่อมที่จัดไว้ใช้ดูเพื่อความสวยงามอย่างเดียว ซึ่งมีค่าดูแลรักษาสูง นอกจากนี้ธรรมชาติในเมืองยังรวมถึงการรักษาต้นไม้ใหญ่ในเมือง การรักษาแหล่งน้ำของเมือง ฯลฯ การจัดการที่ดินนอกจากจะให้สภาพแวดล้อมที่ดีแล้ว ยังช่วยเพิ่มความสง่างามแก่แหล่งศิลปกรรมในเมือง และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในเมืองเก่าอีกด้วย องค์ประกอบของเมืองตามที่ได้กล่าวถึงแล้วนั้นเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้ เพื่อให้ความเป็นเมืองเก่ามีความสมบูรณ์ และช่วยให้เมืองเก่าสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนอย่างไรก็ตาม ในพื้นที่เมืองเก่ายังมี การตั้งอาคาร บ้านเรือนอยู่ด้วยและอาจกล่าวได้ว่าบริเวณที่ตั้งอาคารบ้านเรือนเหล่านั้นเป็นเนื้อเมืองเก่า ทั้งนี้ในเมืองเก่าที่มีการอยู่อาศัยต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานานจะยังคงปรากฏอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ ที่มีการปลูกสร้างอยู่ห่างๆ กัน จึงเป็นเมืองที่มีความหนาแน่นไม่มากนัก รวมทั้งระดับความสูงของอาคารมักไม่เกิน ๒ ชั้น ส่วนเมืองที่มีการพัฒนาเป็นระยะเวลานานจะปรากฏบ้านเรือนและอาคารสมัยใหม่แทรกอยู่ด้วย อีกทั้งการตั้งถิ่นฐานมักมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น รวมทั้งยังปรากฏอาคารที่มีความสูงปะปนอยู่ด้วย

เกณฑ์การประเมินคุณค่าและความสำคัญ พิจารณาปัจจัยใน 4 ด้าน ดังนี้

- **ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์** เป็นการพิจารณาความเกี่ยวข้องของแหล่งกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญ โดยมีข้อพิจารณาจากวิธีการศึกษาและเขียนประวัติศาสตร์ (Historiography) เอกสารที่ใช้ เช่น พงศาวดาร จดหมายเหตุ บันทึก ภาพถ่าย แผนที่ หรือแม้แต่การบอกเล่า ฯลฯ ซึ่งควรนำมาตรวจสอบเพื่อหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งให้ได้มากที่สุด ในระยะเวลาต่อมาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้หากมีหลักฐานใหม่ หรือมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น นับเป็นเรื่องปกติสำหรับแหล่งที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ บางครั้งบริเวณที่เกี่ยวข้องอาจไม่ได้มีอาคารปลูกสร้างอยู่เลยก็ได้ อาทิ บริเวณซึ่งเดิมเป็นสนามรบ บริเวณที่เคยเป็นบ้านพักบุคคลสำคัญ แต่ปัจจุบันไม่ปรากฏอาคารเดิมบริเวณดังกล่าว คือ แหล่งประวัติศาสตร์นั่นเอง

- **ปัจจัยด้านโบราณคดี** เป็นการพิจารณาจากหลักฐานที่อยู่ใต้ดิน จึงต้องดำเนินการขุดค้นและพิสูจน์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อค้นหาคำตอบที่ว่าในอดีตแหล่งนั้นเป็นอย่างไร

โดยหลักฐานมักจะมีความเกี่ยวข้องกับคนหรือกิจกรรมของคนในอดีตที่แสดงออกถึงอารยธรรมของคน ในหลายกรณีอาจไม่เกี่ยวข้องกับอาคารเลยก็ได้ ทั้งนี้ แหล่งประเพณีนี้จัดได้ว่าเป็นแหล่งโบราณคดี

- **ปัจจัยด้านการก่อสร้าง** เป็นการพิจารณาถึงโครงสร้างของอาคาร ซึ่งอาจมีความโดดเด่น หรือ รูปแบบที่สะท้อนถึงยุคของศิลปและสถาปัตยกรรม หรืออาจเป็นอาคารที่ยังคงเหลืออยู่น้อยแห่ง หรือเป็นอาคารแห่งแรก ทั้งหมดนี้แสดงถึงแบบอย่างที่ดีที่สุดของยุคนั้น รวมทั้งพิจารณาในเรื่องของสุนทรียภาพ ศิลปกรรม ในหลายเรื่องต้องใช้วิชาการทางด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมมาช่วยเป็นตัวกำหนด

- **ปัจจัยด้านอายุ** เป็นการพิจารณาถึงความเก่าแก่ของอาคาร ในทางสากลนิยมกำหนดอายุอาคารตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เป็นอาคารเก่า แต่ของประเทศไทยไม่ได้มีการกำหนดไว้ เนื่องจากเกณฑ์ในการเป็นโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ได้ให้คำนิยามของโบราณสถานไว้ว่า “อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย” จะเห็นได้ว่าในคำนิยามดังกล่าวได้พิจารณาเรื่องอายุไว้ด้วย แต่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมากกว่ากี่ปีจึงจะถือว่าเป็นโบราณสถาน

การสื่อความหมาย (Interpretation) ของอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่า

เป็นการนำเสนอคุณค่าความสำคัญโดยไม่ดำเนินการกับอาคาร วิธีนี้จึงอาจมีอาคารหรือไม่มีก็ได้ โดยบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์สูง วิธีการสื่อความหมายสามารถดำเนินการได้ในหลายรูปแบบ ดังนี้

- การสร้างโครงสร้างใหม่
- การจัดทำป้ายสื่อความหมาย
- การจัดทำสื่อในรูปแบบต่างๆ
- การจัดนิทรรศการ โปสเตอร์ ฯลฯ

2.1.13 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรมการท่องเที่ยว)

ความสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว และอำนวยความสะดวกมาสู่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก โดยจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลักๆ ได้แก่

1) ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้แก่ประเทศชาติ และเนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องใช้กำลังคนทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพในภาคบริการจำนวนมาก เกิดการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างกว้างขวาง

2) ด้านสังคม การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมาเผยแพร่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ห่วงแหนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนรักษา สิ่งแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

3) ด้านการเมือง การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเมื่อได้มาเยือน และเกิดความประทับใจ จะช่วยสร้างมิตรและความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้โดยง่าย รวมทั้งการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ชาวต่างประเทศส่งเสริมให้นานาประเทศรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรคำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต ความเชื่อ การแต่งกาย ภาษา อาหาร ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี สิ่งก่อสร้าง รวมถึงการบริหารจัดการสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และนักท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานที่เป็นเจ้าของหรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรจัดตั้งคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Destination Management Organization: DMO) ซึ่งเป็นรูปแบบบริหารจัดการที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) สนับสนุนให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยประกอบด้วย

1. วิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยว

การจัดทำวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นเป้าหมายสูงสุดในการดำเนินการของผู้ที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์ ด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แผนงานด้านการท่องเที่ยว

คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Destination Management Organization: DMO) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทบทวนแผนงานของหน่วยงานให้มีความสอดคล้องหรือครอบคลุมเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวหรืออาจร่วมกันอาจจัดทำแผนงานด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการขึ้นมาเป็นการเฉพาะเพื่อให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

3. แผนการเงินด้านการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของภาครัฐมีรายได้จากเงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ ซึ่งเงินงบประมาณส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นภารกิจหลักของหน่วยงาน ดังนั้น งบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบางแห่งจึงต้องพึ่งพาเงินนอกงบประมาณหรือเงินสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นที่อาจจะไม่เพียงพอ ขาดความแน่นอน หรือต่อเนื่อง ดังนั้น คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวควรช่วยกันวางแผนในการจัดหารายได้ให้เพียงพอและครอบคลุมค่าใช้จ่ายในการพัฒนาและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวทั้งด้านสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการตลาด เพื่อให้สามารถดำเนินงานบรรลุวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวนอกจากนี้ยังควรมีแผนส่งเสริมให้ชุมชนหรือประชาชนในพื้นที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อช่วยกันรักษา ห่วงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่น และร่วมกันสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

4. แผนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

นอกเหนือจากสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บุคลากรด้านการท่องเที่ยวนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดอีกปัจจัยหนึ่ง คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (DMO) ควรให้ความสำคัญในการบริหารและพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม และส่งมอบประสบการณ์การให้บริการที่น่าประทับใจหรือเหนือความคาดหมายให้กับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

5. การบริหารจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจ

สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น งานประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา อาหารสมุนไพร การถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น คณะกรรมการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (DMO) ควรให้ความสำคัญในการบริหารจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

แนวทางการบริหารจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

- 5.1 อนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมวิถีชีวิต การแต่งกาย ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5.2 จัดพื้นที่หรือทางเดินหรือทางจักรยานพร้อมป้ายสื่อความหมายเพื่อศึกษาวัฒนธรรม
- 5.3 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ และชุมชนรอบแหล่งท่องเที่ยว
- 5.4 การให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิต ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว

5.5 ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสหรือมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิตของชุมชน

5.6 สร้างศูนย์เรียนรู้หรือจัดนิทรรศการสื่อผสมด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิต ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.7 ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้บริโภคสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่น สมุนไพร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.8 ควบคุมการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานในพื้นที่ให้สอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น

5.9 สมัครงบเพื่อรับการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกรมการท่องเที่ยว

5.10 สมัครงบเข้าร่วมประกวดแข่งขันชิงรางวัลด้านการท่องเที่ยว

6. การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความสะดวก

สิ่งแวดล้อมและความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาทิ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องสุขา-ห้องอาบน้ำที่พักรักษาเส้นทางเดินเท้าหรือเส้นทางจักรยานศึกษาทางวัฒนธรรม ป้ายสื่อความหมาย เป็นต้น ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายและเกิดความประทับใจในการมาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรเป็นไปตามแนวคิดอารยสถาปัตย์เพื่อสามารถให้บริการนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุและผู้พิการได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

6.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

6.2 พัฒนาการบริการด้านที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พัก โฮมสเตย์ให้อยู่ในสภาพที่ดี สะอาดปลอดภัย และมีจำนวนที่เหมาะสม

6.3 จัดพื้นที่หรือลานจอดรถที่เป็นระเบียบ สะดวก ปลอดภัย และมีจำนวนที่เพียงพอ

6.4 จัดทำห้องสุขา ห้องอาบน้ำที่สะอาด มีจำนวนที่เหมาะสม กลมกลืนกับรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือเป็นไปตามรูปแบบและข้อกำหนดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.5 จัดการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการเช่น ที่จอดรถพิเศษ ทางลาด ห้องสุขา รถเข็นนั่ง เป็นต้น

6.6 จัดเตรียมความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้า แสงสว่าง และน้ำสะอาด

6.7 จัดการให้บริการด้านสื่อสารโทรคมนาคม เช่น โทรศัพท์ โทรสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ร่วมกับหน่วยงานหรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

6.8 จัดสิ่งอำนวยความสะดวก จุดนั่งพัก ถึงขยะ ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมาย บริเวณเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยว

6.9 จัดให้มีร้านอาหาร เครื่องดื่มที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ และราคาที่เป็นธรรม

6.10 จัดให้มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น

6.11 ดูแลในด้านรักษาความสะอาดและการจัดการขยะมูลฝอยแยกตามประเภทของขยะ

6.12 ดูแลในการจัดการน้ำเสียและป้องกันไม่ให้ไหลไปปนเปื้อนกับแหล่งน้ำธรรมชาติ

7. การบริหารจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักตั้งอยู่ในเขตชุมชนหรือตัวเมืองสามารถเข้าถึงได้ง่าย อย่างไรก็ตามคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (DMO) ควรประสานงานหรือดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่จอดรถทั้งด้านปริมาณ ได้แก่ จำนวน และความถี่ ในการให้บริการของระบบขนส่งสาธารณะ รวมถึงคุณภาพในการให้บริการทั้งความสะดวกสบาย ความปลอดภัย การให้บริการที่เป็นมิตร และการกำหนดราคาค่าบริการที่เป็นธรรมกับนักท่องเที่ยว

แนวทางการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

7.1 ดูแลเส้นทางหรือถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดี สะดวก และปลอดภัยในการคมนาคม

7.2 ติดตั้งป้ายบอกเส้นทางนำเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในรัศมี 20 กิโลเมตร ตามทางแยกสำคัญ หรือเส้นทางหลักของการท่องเที่ยว

7.3 กำกับดูแลระบบขนส่งสาธารณะให้มีจำนวนและความถี่ในการให้บริการที่เพียงพอ สะดวกสบาย ปลอดภัยในการใช้บริการ และกำหนดราคาที่เป็นธรรมกับนักท่องเที่ยว

7.4 ส่งเสริมให้บริการด้านยานพาหนะในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสำหรับนักท่องเที่ยว อาทิจักรยาน รถพลังงานไฟฟ้า เรือพาย สัตว์บรรทุก โดยอาจดำเนินการในลักษณะของวิสาหกิจชุมชน หรือกองทุนสวัสดิการ เป็นต้น

8. การบริหารจัดการด้านการรักษาความปลอดภัย

คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (DMO) ควรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่ดำเนินการในด้านการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งส่วนใหญ่อยู่ใกล้แหล่งชุมชนแต่ในช่วงฤดูการท่องเที่ยวหรืองานประเพณีอาจมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอาจทำให้เกิดเหตุความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

แนวทางการบริหารจัดการด้านการรักษาความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

8.1 จัดบุคลากรดูแลด้านการรักษาความปลอดภัย ณ บริเวณทางเข้า ลานจอดรถ จุดท่องเที่ยว เป็นต้น

8.2 จัดบุคลากรดูแลด้านการปฐมพยาบาลแก่นักท่องเที่ยว ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือจุดท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุสูง

8.3 จัดหาอุปกรณ์ปฐมพยาบาลขั้นพื้นฐานที่อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีและยังไม่หมดอายุ

8.4 จัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยที่เพียงพอและใช้งานได้ดี

8.5 จัดหาระบบสื่อสารสำหรับติดต่อขอความช่วยเหลือในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน

8.6 จัดหาระบบสัญญาณเตือนภัยที่อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดี เช่น ไฟไหม้ น้ำป่าไหลหลาก แผ่นดินไหว หินดินโคลนถล่ม สึนามิ เป็นต้น

8.7 จัดหาระบบกล้องโทรทัศน์วงจรปิดหรือระบบรักษาความปลอดภัยอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

8.8 ติดตั้งป้ายหรือสัญลักษณ์รักษาความปลอดภัยหรือเตือนให้ระวังอันตรายในจุดท่องเที่ยวที่มีความเสี่ยงสูง

8.9 ติดตั้งราวจับบริเวณทางเดินที่ลื่นหรือพื้นที่สูงชัน

8.10 ติดตั้งรั้วกั้นพื้นอันตรายหรือบริเวณที่มีความเปราะบาง

8.11 จัดเตรียมเส้นทางหนีภัยหรือพื้นที่รองรับการอพยพนักท่องเที่ยวกรณีเกิดเหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติ

8.12 ชักซ้อมระบบเตือนภัย การเคลื่อนย้ายผู้ป่วย และการบรรเทาสาธารณภัยของแหล่งท่องเที่ยว อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

9. การบริหารจัดการด้านการตลาด

การตลาดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรเน้นการทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายได้รู้จักตัดสินใจ และเข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้ช่องทางการสื่อสารทางการตลาดทั้งที่เป็นของส่วนราชการ สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลาย

แนวทางการบริหารจัดการด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

9.1 จัดทำเว็บไซต์แหล่งท่องเที่ยวหรือประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

9.2 จัดทำการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ อาทิ เฟสบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม เป็นต้น

9.3 จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนหรือเส้นทางหลักของการท่องเที่ยว

9.4 จัดทำเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจและเส้นทางเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว

9.5 จัดทำการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายผ่านสื่อมวลชนตามความเหมาะสม

9.6 บรรจุกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวลงในแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและของจังหวัด

10. การบริหารจัดการด้านนักท่องเที่ยว

ในฤดูกาลท่องเที่ยวหรือช่วงจัดเทศกาลประเพณีอาจมีนักท่องเที่ยวเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก บางครั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาความปลอดภัยหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดเตรียมไว้ไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และอื่นๆ ดังนั้นคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (DMO) ควรมีการบริหารจัดการด้านนักท่องเที่ยวในด้านข้อปฏิบัติหรือพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ เพื่อช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม รวมถึงการสร้างประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและความมีความสุขของประชาชนในพื้นที่ ดังนี้

แนวทางการบริหารจัดการด้านนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

10.1 การเก็บสตินักท่องเที่ยว

10.2 การจัดทำและประกาศเงื่อนไข ข้อพึงปฏิบัติ หรือข้อห้ามของแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ

10.3 การควบคุมพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การแต่งกาย

การส่งเสียงดัง การทิ้งขยะ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในท้องถิ่น เป็นต้น

10.4 การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและร่วมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว

10.5 การปลูกฝังจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

10.6 การกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

10.7 การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว (Carrying Capacity)

2.1.14 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์

ในการวางแผนเพื่อบริหารจัดการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ต้องอาศัยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) และสภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ในกรอบระยะเวลาที่ต้องการ ทั้งนี้ เพื่อประกอบการวางแผนการในการใช้วิธีการ และทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด

SWOT Analysis

สำหรับการประเมินสภาพแวดล้อมจะประยุกต์ใช้แนวคิดการกำหนด กลยุทธ์ (Strategy Formulation) หรือกล่าวโดยเฉพาะเจาะจง คือแนวคิดการวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-อุปสรรค (SWOT Analysis) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีการประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวางในวงการต่างๆ โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis นั้น ในขั้นตอนแรกคือการทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของ SWOT ซึ่งได้แก่

ปัจจัยแวดล้อมภายนอก หมายถึง สิ่งแวดล้อมขององค์การที่องค์การไม่สามารถควบคุมได้ และอาจเป็นประโยชน์ หรือเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อองค์การในอนาคต

- O มาจาก Opportunities หมายถึง โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกเอื้อประโยชน์ หรือเป็นปัจจัยด้านบวก หรือส่งเสริมการดำเนินงานขององค์การ โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก

- T มาจาก Threats หมายถึง อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ที่เป็นภัยคุกคาม หรือปัจจัยด้านลบต่อความสำเร็จขององค์การ

ปัจจัยแวดล้อมภายใน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ภายในองค์การ ซึ่งองค์การสามารถควบคุมได้ และมีผลทำให้การดำเนินงานภายในองค์การประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลวได้

- S มาจาก Strengths หมายถึง ลักษณะเด่นจุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในที่เอื้อต่อความสำเร็จขององค์กร

- W มาจาก Weaknesses หมายถึง จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่างๆ ซึ่งจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหา

การวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์ SWOT สามารถวิเคราะห์โดยการอธิบายด้วยกลยุทธ์การจับคู่จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค หรือที่เรียกว่า (TOWS Matrix) โดยมีรายละเอียดดังนี้

	External Opportunities (O) 1. 2. 3. 4.	External Threats (T) 1. 2. 3. 4.
Internal Strengths (S) 1. 2. 3. 4.	SO <i>"Maxi-Maxi"</i> Strategy that uses strengths to maximize opportunities.	ST <i>"Maxi-Mini"</i> Strategy that uses strengths to minimize threats.
Internal Weakness (W) 1. 2. 3. 4.	WO <i>"Mini-Maxi"</i> Strategy that minimize weakness by taking advantage of opportunities.	WT <i>"Mini-Mini"</i> Strategy that minimize weakness to avoid threats.

ภาพประกอบที่ 2.6 TOWS Matrix

ซึ่งจะส่งผลให้สามารถแบ่งกลุ่มกลยุทธ์ทางเลือกได้ 4 ประการ ดังนี้

1. กลยุทธ์ SO เป็นกลยุทธ์เชิงรุก ซึ่งมีการจับคู่ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส เป็นสถานการณ์ที่จะใช้จุดแข็งเพื่อสร้างโอกาสหรือก่อให้เกิดผลดีจากโอกาสที่มีอยู่
2. กลยุทธ์ WO เป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไข ซึ่งมีการจับคู่ระหว่างจุดอ่อนกับโอกาส เป็นการนำกลยุทธ์การพัฒนาเพื่อเอาชนะจุดอ่อนและสร้างข้อได้เปรียบจากโอกาส
3. กลยุทธ์ ST เป็นกลยุทธ์เชิงป้องกัน ซึ่งมีการจับคู่ระหว่างจุดแข็งกับอุปสรรค เป็นการใช้อยู่จุดแข็งเพื่อเอาชนะหรือหลีกเลี่ยงอุปสรรค

4. กลยุทธ์ WT เป็นกลยุทธ์เชิงรับ ซึ่งมีการจับคู่ระหว่างจุดอ่อนกับอุปสรรค ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยด้านลบทั้งคู่ ดังนั้นอาจต้องการพิจารณาลดบทบาทของอุตสาหกรรมลง หรือ อาจต้องหาวิธีแก้ไขหรือกำจัดจุดอ่อนในขณะเดียวกันก็ต้องป้องกันอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น

2.1.15 นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การรวบรวมนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการทบทวนนโยบายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1.15.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)

หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 - 11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายรวม ได้แก่ คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ พึ่งพาธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และน้ำ มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย สังคมปลอดภัย สามัคคี สร้างภาพลักษณ์ดี และเพิ่มความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อประเทศไทย และมีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจและมีส่วนร่วมจากประชาชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยการพัฒนาจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้ต่ำสุดสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐและมีอาชีพ การกระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานราก

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การสร้างการแข่งขันทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นให้เศรษฐกิจเติบโตได้ตามศักยภาพและมีเสถียรภาพ ภาคส่งออกมีการพัฒนาจน

สามารถขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ผลิภาพการผลิตของประเทศเพิ่มขึ้น เน้นให้เศรษฐกิจรายสาขามีการเติบโตอย่างเข้มแข็ง ภาคการเกษตรเน้นเกษตรกรรมยั่งยืน และให้เกษตรกรรมรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้และแข่งขันได้มากขึ้น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจมากขึ้น ภาคการเงินมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นคง สมดุล และยั่งยืน การแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ การพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน เน้นในเรื่องการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศ สังคมมีความสมานฉันท์ ประชาชนมีส่วนร่วมป้องกันแก้ไขปัญหาความมั่นคงประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีโอกาสในการศึกษาและการประกอบอาชีพที่สร้างรายได้เพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย โดยเร่งปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นในเรื่องการลดสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการให้บริการของภาครัฐ รวมทั้งประสิทธิภาพการประกอบธุรกิจของประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 7 ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ โดยเน้นในเรื่องการลดความเข้มของการใช้พลังงานและลดต้นทุนโลจิสติกส์ของประเทศ การพัฒนาระบบขนส่งทางรางและทางน้ำ เพิ่มปริมาณการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมือง และขยายขีดความสามารถในการรองรับปริมาณผู้โดยสารของท่าอากาศยานในกรุงเทพมหานครและท่าอากาศยานในภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 8 ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม โดยเน้นในเรื่องการเพิ่มความเข้มแข็งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ และการเพิ่มความสามารถในการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อยกระดับความสามารถการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ

ยุทธศาสตร์ที่ 9 ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นในเรื่องการลดช่องว่างรายได้ระหว่างภาคและมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมมากขึ้น การเพิ่มจำนวนเมืองศูนย์กลางของจังหวัดเป็นเมืองน่าอยู่สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม พื้นที่ฐานเศรษฐกิจหลักมีระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการเพิ่มมูลค่าการลงทุนในพื้นที่เศรษฐกิจใหม่บริเวณชายแดน

ยุทธศาสตร์ที่ 10 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา มุ่งเน้นในเรื่องการมีเครือข่ายการเชื่อมโยงตามแนวระเบียงเศรษฐกิจที่ครอบคลุมและมีการใช้ประโยชน์ได้เต็มศักยภาพ การเพิ่มระบบห่วงโซ่มูลค่าในอนุภูมิภาคและภูมิภาคอาเซียน

2.1.15.2 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้มุ่งเน้นให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนาตามองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่

- ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก ด้วยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล
- การเติบโตอย่างมีดุลยภาพ โดยส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตของการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น ระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ และระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ เป็นต้น เน้นการกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวรองและพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น
- การเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย
- การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเพิ่มรายได้ และกระจายรายได้ แก่ประเทศพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ
- การพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทุกรูปแบบอย่างมีมาตรฐาน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมให้ภาคี

เครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ ทั้งในเชิงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ สร้างสมดุลในแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงเวลา ฤดูกาล และรูปแบบการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว พัฒนาระบบความปลอดภัยและสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งระบบให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทย ผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทย และการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เสริมสร้างภาพลักษณ์คุณภาพและความปลอดภัยให้กับประเทศไทย ส่งเสริมการตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อดึงดูดการเดินทางท่องเที่ยว และกระตุ้นการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ส่งเสริมเอกลักษณ์ของประเทศไทยและของแต่ละท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศและการท่องเที่ยวที่สมดุลเชิงพื้นที่และเวลา และส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการใช้เทคโนโลยีในการทำตลาด

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่ ส่งเสริมการกำกับดูแลการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงกฎหมายข้อบังคับและมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง สนับสนุนการลงทุนจากภาคเอกชนและการจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.1.15.3 แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 22 ปี (พ.ศ. 2552 - 2563)

วิสัยทัศน์: กรุงเทพมหานครแห่งความน่าอยู่อย่างยั่งยืน

จากวิสัยทัศน์ “มหานครน่าอยู่อย่างยั่งยืน” ได้ถูกถ่ายทอดออกมาเป็น แนวทางการพัฒนา 3 แนวทาง ได้แก่ Gateway Green และ Good Life โดยได้แยก วิสัยทัศน์ออกเป็น 3 มิติ การพัฒนาซึ่งเชื่อมโยงกับการพัฒนา ในระดับพื้นที่ ได้แก่ มหานคร (Gateway) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาในระดับมหานคร ยั่งยืน (Green) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาในระดับเมือง และ น่าอยู่ (Good Life) ที่เป็นแนวทางการพัฒนาในระดับ ชุมชน โดยมีเป้าหมายที่จะบูรณาการแนวทางการ พัฒนาทั้งสามระดับพื้นที่อย่างสมดุล เหมาะสมกับ ศักยภาพทางที่ตั้ง และตำแหน่งทางความเชื่อมโยง ระหว่าง

กรุงเทพมหานครกับพื้นที่สำคัญอื่นๆ ของโลก ประสานอย่างกลมกลืน กับความเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครองของประเทศ และการมีบริการพื้นฐาน อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันโดยแต่ละแนวทางการพัฒนาแต่ละประเด็นจะมีหลักการดังนี้

หลักการมหานคร Gateway

ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน กรุงเทพมหานครจะได้รับการพัฒนาให้เป็น “ศูนย์กลาง ของภูมิภาคด้านการขนส่งและสื่อสาร” ซึ่งโดยปกติแล้ว กิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ที่มีความเป็น Gateway จะเป็นการผลิตขั้นสุดท้ายที่พึ่งพาวัตถุดิบ ที่ผลิตขั้นต้นและขั้นกลาง มาจากพื้นที่ที่อยู่ห่างจากประตูเชื่อมต่อออกไป และจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การรวบรวมและกระจายสินค้า เพื่อให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถส่งถ่ายได้อย่างประหยัด สะดวกและตรงกับ ความต้องการของตลาด ดังนั้นการพัฒนาด้านกายภาพของ กรุงเทพมหานคร จึงมุ่งพัฒนาให้มีโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เอื้ออำนวย ให้เกิดการเชื่อมโยงอย่าง สะดวกประหยัดและรวดเร็ว ในขณะที่กรุงเทพฯมีพื้นที่จราจรน้อยเพียง 10% เทียบกับโตเกียว 23% และนิวยอร์ก 38% ในขณะเดียวกันต้องบูรณาการกับพื้นที่จังหวัดรอบข้างด้วยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

หลักการยั่งยืน Green

ในอดีตกรุงเทพมหานครเคยเป็นเมืองที่ได้รับการยกย่องเรื่องคุณภาพสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในฐานะ “เมืองเวนิสตะวันออก” แต่ในปัจจุบันกลับกลายเป็นเมืองที่มี ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติเป็นอย่างมาก พื้นที่ของ การใช้ประโยชน์ที่ดินแบบเมือง และกิจกรรมที่ต้องการพื้นที่พิเศษ จึงขยายตัวไปในพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านการเกษตรทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมโดยไม่ได้มีการ ควบคุมด้วยกฎหมายที่รัดกุมและการเตรียมการเพื่อรองรับผลกระทบอันเกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมเหล่านั้น กรุงเทพมหานครในอนาคตจึงต้องพัฒนา ภายใต้หลักการ Green ทั้งด้านกายภาพเศรษฐกิจสังคม และการบริหาร จัดการที่ดีที่สามารถตอบสนอง ความต้องการของประชาชนและหน่วยธุรกิจได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และคุ้ม กับต้นทุนทั้งด้านบุคลากรและเครื่องมือสนับสนุน สามารถให้บริการสาธารณะ เพื่อตอบสนอง ความเป็นชุมชน นำอยู่ยั่งยืนได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

หลักการน่าอยู่ Good Life

ชุมชนที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะต้องเป็น “เมืองสวยงามมีชีวิตชีวาและสะดวก” โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ตอบสนองการเป็นชุมชนแบบมีชีวิตชีวาอยู่ตลอดเวลา (Lively Community) เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ สามารถดำเนิน ไปได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ ในพื้นที่และเวลาที่แต่ละกิจกรรมต้องการ การสร้างคุณภาพ ชีวิตที่ดี ในแง่ของการบริหารจัดการ คือ การส่งเสริม “การมีส่วนร่วมของประชาชน” โดยจัดให้มีการบริหารจัดการ งานภาครัฐ ที่โปร่งใส ซึ่งกรุงเทพมหานครจะต้องมีการดำเนินงานที่ตรงไปตรงมา มีข้อมูลข่าวสารที่

เปิดเผย ให้สาธารณชนสามารถตรวจสอบได้ ตั้งแต่ระดับนโยบาย แผนงาน ไปจนถึงระดับโครงการ ซึ่งสามารถทำได้โดยผ่าน การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดเอาความต้องการของประชาชน เป็นศูนย์กลาง

จากหลักการ 3 ข้อนี้นำไปสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ได้ 5 ประการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพกรุงเทพมหานครเพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มีประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนากองท้องเที่ยวของกรุงเทพมหานครสู่ความเป็นศูนย์กลาง ของการท่องเที่ยวภูมิภาค เป็นยุทธศาสตร์เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการ เป็น Gateway โดยมีเป้าหมายที่จะเพิ่มค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ของนักท่องเที่ยวต่อวัน ให้ได้ร้อยละ 5 ต่อปี และมีจำนวนผู้เยี่ยมชมเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี โดยการ สร้างแรงดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ทั้งการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มนักท่องเที่ยว เป้าหมายรับทราบ การสร้างเครือข่าย ด้านการท่องเที่ยวให้กว้าง เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในกรุงเทพมหานครเพิ่มมากขึ้น โดยมีเป้าหมายให้กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลาง ของการท่องเที่ยวทุกประเภทและทุกระดับ เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อ รองรับนักท่องเที่ยวที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งที่พัก ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่ครบทุกรูปแบบ

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการ จัดการศึกษานอกภาค บังคับเพื่อให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้มีโอกาสศึกษาในสาขาหรือประเด็นที่ตนเองมีความต้องการใช้ ประกอบ การดำรงชีวิต โดยมีกลยุทธ์หลัก 2 กลยุทธ์ ได้แก่

1. ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมทุกเขต พื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นการกระจายบริการด้านการเรียนรู้ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ อย่างสะดวก
2. ส่งเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายตาม กระแสของสังคมพหุนิยม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นมหานคร แห่งคุณภาพชีวิตที่ดีและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Providing Good Quality of Life in Cultural Mega - City)

มีประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเสน่ห์กรุงเทพมหานครเพื่อเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของ เมือง และเป็นแรงดึงดูดด้านการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยมีกลยุทธ์หลัก 4 กลยุทธ์ดังนี้

- 4.1 พัฒนาพื้นที่ลักษณะพิเศษต่างๆ เช่น พื้นที่อนุรักษ์ประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม
- 4.2 การบูรณะฟื้นฟูเมือง และเสริมสร้างภูมิทัศน์เมือง
- 4.3 อนุรักษ์ ฟื้นฟูและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรทางศาสนาในการสร้างเสน่ห์ กรุงเทพมหานคร ให้เป็นเมืองแห่งศาสนา

2.1.15.4 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร

ปัจจุบัน พบว่า แผนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่กรุงเทพฯ ได้แก่ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2554 -2558) (ปัจจุบันยังไม่มีแผนสำหรับ พ.ศ. 2561) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554-2558 ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์การพัฒนา ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน ตัวชี้วัด และโครงการ ดังนี้

เป้าประสงค์การพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร

- 1) กรุงเทพมหานครเป็นมหานครท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2) กรุงเทพมหานครพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
- 3) กรุงเทพมหานครมีทรัพยากรมนุษย์ทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ
- 4) กรุงเทพมหานครมีการบริหารจัดการด้วยกลไกเชิงเครือข่าย
- 5) กรุงเทพมหานครมีคุณภาพการบริการที่ทัดเทียมสากลบนฐานความเป็นไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่วางอยู่บนฐานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยว

กลยุทธ์

- 1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ภูมิทัศน์ทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
- 2) อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 3) พัฒนาและส่งเสริมความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับชาติและสากล
- 4) พัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และมีอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

แผนงาน

- แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภูมิทัศน์ทางการท่องเที่ยวสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
- แผนงานอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยว
- แผนงานพัฒนาและส่งเสริมความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับชาติและสากล
- แผนงานพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และมีอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาและส่งเสริมทางการตลาดการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

พัฒนาและส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและกระตุ้นการใช้จ่าย

กลยุทธ์

- 1) พัฒนาเครื่องมือ เครือข่ายและกิจกรรมประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาดที่สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง
- 2) สร้างภาพลักษณ์และสื่อความหมายการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครให้ชัดเจนสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย
- 3) ส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มการจับจ่ายสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ
- 4) ส่งเสริมการใช้กลยุทธ์การตลาดเพื่อเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่และส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำ
- 5) พัฒนาและดำเนินการส่งเสริมการตลาดผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์

แผนงาน

- แผนงานพัฒนาเครื่องมือ เครือข่าย และกิจกรรมประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาดที่สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง
- แผนงานสร้างภาพลักษณ์และสื่อความหมายการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครให้ชัดเจนสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย
- แผนงานส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มการจับจ่ายสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

- แผนงานส่งเสริมการใช้กลยุทธ์การตลาดเพื่อเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่และส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำ
- แผนงานพัฒนาและดำเนินการส่งเสริมการตลาดผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพกลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเครือข่าย เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเครือข่ายทั้งการสร้างกลไกความร่วมมือการปรับโครงสร้างองค์กร เสริมศักยภาพชุมชนส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ และสร้างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับเขต

กลยุทธ์

- 1) เสริมสร้างกลไกความร่วมมือเชิงเครือข่ายกับภาคีเพื่อพัฒนาและบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร
- 2) ปรับโครงสร้างองค์กรให้มีหน่วยงานรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรงทั้งส่วนกลางและสำนักงานเขต และปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดสรรและเบิกจ่ายงบประมาณด้านการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร
- 3) เสริมสร้างศักยภาพชุมชนในพื้นที่เพื่อร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร
- 4) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานและการให้บริการด้านการท่องเที่ยว
- 5) สร้างและบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับสำนักงานเขตที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร

แผนงาน

- แผนงานเสริมสร้างกลไกความร่วมมือเชิงเครือข่ายกับภาคีต่างๆ เพื่อพัฒนาและบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร
- แผนงานปรับโครงสร้างองค์กรให้มีหน่วยงานรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรงทั้งส่วนกลางและสำนักงานเขต และปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดสรรและเบิกจ่ายงบประมาณด้านการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร
- แผนงานเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในพื้นที่เพื่อร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร
- แผนงานส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานและการให้บริการด้านการท่องเที่ยว

- แผนงานสร้างและบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับสำนักงานเขตที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการท่องเที่ยวทั้งความรู้ ทักษะและจิตสำนึกด้วยการเพิ่มช่องทางการเรียนรู้และการจัดการความรู้

กลยุทธ์

- 1) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานครให้มีความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวในระดับสากล
- 2) สร้างระบบการเรียนรู้ผ่านช่องทางต่างๆ ให้กับบุคลากรทางการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครโดยความร่วมมือของภาคีต่างๆ ในพื้นที่
- 3) ส่งเสริม การจัดการความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวแก่บุคลากรภาครัฐ เอกชน ชุมชนและประชาสังคม
- 4) ปลุกฝังจิตสำนึกของชุมชนและประชาสังคมในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืน

แผนงาน

- แผนงานส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานครให้มีความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวในระดับสากล
- แผนงานสร้างระบบการเรียนรู้ผ่านช่องทางต่างๆ ให้กับบุคลากรทางการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครโดยความร่วมมือของภาคีต่างๆ ในพื้นที่
- แผนงานส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวแก่บุคลากรภาครัฐ เอกชน ชุมชนและประชาสังคม
- แผนงานปลุกฝังจิตสำนึกของชุมชนและประชาสังคมในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาคุณภาพการบริการทางการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

พัฒนาคุณภาพและเสริมสร้างขีดความสามารถการบริการแก่ผู้ให้บริการและผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวให้มีจริยธรรมและบังคับใช้กฎหมายเพื่อร่วมควบคุมการบริการนักท่องเที่ยวอย่างมีมาตรฐาน

กลยุทธ์

- 1) พัฒนากลไกการบริหารคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว และจริยธรรมของธุรกิจให้บริการนักท่องเที่ยว
- 2) พัฒนาระบบจูงใจเพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวของผู้ให้บริการและผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว
- 3) เสริมสร้างขีดความสามารถในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแก่ผู้ให้บริการและผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว
- 4) พัฒนากลไกความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับบริการการท่องเที่ยว

แผนงาน

- แผนงานพัฒนากลไกการบริหารคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวและจริยธรรมของธุรกิจให้บริการนักท่องเที่ยว
 - แผนงานพัฒนาระบบจูงใจเพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวแก่ผู้ให้บริการและผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว
 - แผนงานเสริมสร้างขีดความสามารถในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแก่ผู้ให้บริการและผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว
- แผนงานพัฒนากลไกความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับบริการการท่องเที่ยว

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

แผนงานวิจัยการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการเก็บข้อมูลแบ่งกลุ่มประชากรเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มภาครัฐ ประกอบด้วย กองการท่องเที่ยวและกองวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตดุสิต สำนักงานเขตพระนคร สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยว กลุ่มภาคเอกชนผู้ประกอบการและชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนชุมชน หรือสมาคมชมรม ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักท่องเที่ยวกิจกรรมทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 10 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาของแผนวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) โดยคณะผู้วิจัยใช้ แบบสอบถามความพึงพอใจในการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยว (Questionnaires) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ในลักษณะเชิงสำรวจ (Survey Research) การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (In-Depth Interview-IDI) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ มีดังนี้

1. การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (In-Depth Interview-IDI)

เป็นเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (In-Depth Interview-IDI) เพื่อรวบรวมข้อมูลในการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

1. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
 - 1.1 การบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว
 - 1.2 การบริหารจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 1.3 การบริหารจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.4 การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.5 การบริหารจัดการด้านการตลาด
 - 1.6 การบริหารจัดการด้านนักท่องเที่ยว
 - 1.7 การบริหารจัดการในเรื่องการอนุรักษ์
2. กฎหมาย/ เกณฑ์ในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ
3. นโยบายภาครัฐที่ได้รับการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องในอนาคต
4. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องในอนาคต
5. ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด โอกาส และข้อเสนอแนะต่างๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเส้นทางวัฒนธรรม

เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในกระบวนการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยเนื้อหาในการสำรวจความพึงพอใจในด้านต่างๆ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมการทดสอบเส้นทางวัฒนธรรม

1. ด้านเส้นทาง
2. ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
4. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีเอกสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อให้ทราบแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดด้านการอนุรักษ์เมือง ทราบสถานการณ์การท่องเที่ยวและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยภายในภายนอกของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องในปัจจุบัน ตลอดจนแผนยุทธศาสตร์ต่างๆ ของภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีการใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (In-Depth Interview-IDI) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่ผู้วิจัยมีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยเนื้อหาและโครงสร้างคำถามหรือการสนทนาเป็นการแสวงหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่วิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพรรณนาจากแบบสอบถาม เพื่อนำเสนอข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมทดสอบเส้นทาง โดยการเสนอจะอยู่ในทั้งในรูปแบบตาราง ข้อความ แผนภูมิ และกราฟต่างๆ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.4 การวิเคราะห์ และการแปลผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์สำหรับวินโดวส์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS for Windows) ในการประมวลผลข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลข (Code) แล้วบันทึกลงในโปรแกรมเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์โดยการบรรยายแบบสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบน โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มีระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	มีระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	มีระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	มีระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง	มีระดับน้อยที่สุด

สำหรับข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) คณะผู้วิจัยจะจัดการกับข้อมูลด้วยวิธีการจัดกลุ่ม (Grouping) และนำมาประมวลผล โดยการใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ผลสรุปของงานวิจัยที่สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1

การรวบรวมข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยในเบื้องต้น คณะผู้วิจัยได้รวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะนำมาสู่การระบุในแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ประวัติศาสตร์และความสำคัญของพื้นที่

สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องนับเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนในยุคสยามใหม่ (New Siam) ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 โดยการตัดถนนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองไปทางด้านเหนือ ในปลายรัชกาลที่ 5 คือ พ.ศ. 2446 – 2453 เมืองได้ขยายตัวไปยังพื้นที่รอบนอกคลองผดุงกรุงเกษม โดยเฉพาะพื้นที่สวนดุสิต ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการสถาปนาวังสวนดุสิตขึ้นเป็นพระราชวังดุสิต ทรงพระราชทานนามว่า “วังสวนดุสิต” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “พระราชวังดุสิต” และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระราชดำริให้สร้าง “สวนสุนันทา” ขึ้น เพื่อเป็นที่ประทับของพระมเหสี และเจ้าจอม เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตไปแล้ว โดยพระองค์มีพระราชประสงค์ให้สวนนี้มีลักษณะเป็นสวนป่า จึงโปรดเกล้าฯ ให้หาพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลที่ดี และหาได้ยากนานาชนิดมาปลูกไว้ในสวนแห่งนี้ด้วย ที่มาของชื่อสวนแห่งนี้มาจากชื่อสวนของพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ซึ่งมีชื่อว่า “สุนันทาอุทยาน” และพระนามของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี พระมเหสีซึ่งเป็นที่รักยิ่งของพระองค์ แต่ทว่าพระองค์เสด็จสวรรคตเสียก่อน การก่อสร้างพระตำหนัก และตำหนักในสวนสุนันทาจึงมาเริ่มการก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 จำนวน 32 ตำหนัก รวมทั้งอาคารที่พักของบรรดาข้าราชการ

ในด้านของเมืองและการขยายพื้นที่ของเมืองนั้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑล ชื่อ “มณฑลกรุงเทพมหานคร” มีการปรับปรุงและขยายตัวให้ทันสมัยรับความเปลี่ยนแปลงในยุคนั้น โดยโปรดให้ขยายและปรับปรุงถนนสายเดิม และสร้างถนนราชดำเนินทั้งสายนอก สายกลาง และสายใน เพื่อเชื่อมการติดต่อระหว่างพระราชวังดุสิตที่ทรงสร้างขึ้นใหม่บริเวณทางเหนือกรุงรัตนโกสินทร์และพระบรมมหาราชวัง ทำให้เกิดงานออกแบบชุมชนเมืองขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (ศูนย์ข้อมูลเกาะรัตนโกสินทร์, 2560) ด้านการคมนาคมสู่การขยายความเจริญสู่ภูมิภาคและศักยภาพของเมืองมีการขยายขอบเขตเมือง ขุดเชื่อมคูคลองมากขึ้น เชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายที่ชาวต่างชาติเรียกกันว่า นครเวนิสตะวันออก (Venice of the East) มีการสร้างทางรถไฟและรถยนต์ การไฟฟ้า การสื่อสาร สร้างสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้นให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้พื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีเรื่องราวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และยังคงเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นดุสิต เช่น โรงงานทอผ้าของกระทรวงกลาโหม การตีทอง การทำรูป การต่อเรือโบราณ และการทำเครื่องงัดก ด้านของดีและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ด้วยพื้นที่เขตดุสิตมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน จึงมีศิลปสถานสำคัญที่สามารถเที่ยวชมความสวยงามอยู่มากมาย เช่น วัด

สมณานัมบริหาร (วัดญวน) โบสถ์เซ็นฟรังซิสซาเวีย โบสถ์คอนเซ็ปชัน หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอวชิรญาณ สวนสัตว์ดุสิต บ้านพิษณุโลก ตึกไทยคู่ฟ้า บ้านมนังคศิลา ราชตฤณมัยสมาคม วัดเทวราชกุญชร วัดราชาธิวาสวิหาร วัดโบสถ์สามเสน วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ภาพประกอบที่ 4.1 แสดงการขยายตัวของเมืองยุคใหม่รัชกาลที่ 5

ที่มา: จดหมายเหตุการณ์อนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์

ในปัจจุบันพื้นที่สวนดุสิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก ลำคลองหลายสายได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นถนน มีการรื้อสะพานที่เคยเป็นทางสัญจรหลายแห่ง ทรัพยากรทางวัฒนธรรมถูกปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและเหตุปัจจัยในแต่ละสถานการณ์ที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตามในพื้นที่ดังกล่าวก็ยังคงหลงเหลือร่องรอยทางประวัติศาสตร์ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งควรอนุรักษ์ไว้ รวมถึง

การใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจให้เกิดแก่ประเทศ ชุมชน ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.1.2 องค์ประกอบสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากภาพประกอบที่ 4.1 พื้นที่สวนดุสิตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการขยายพื้นที่การสร้างถนน อาคารบ้านเรือน การขุดคูคลอง ตลอดจนเกิดศิลปวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต คติ ความเชื่อต่อพุทธศาสนา มาตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ของกรุงรัตนโกสินทร์ จนเริ่มมีการขยายตัวของเมืองในชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 5 และกระทั่งถึง รัชกาลที่ 6 การเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ งานสถาปัตยกรรม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ นโยบายการเมือง การปกครอง และบริบททางสังคม โดยรวมถึง ค่านิยม ความเชื่อ และกระบวนทัศน์ของคนในสังคม ทำให้งานสถาปัตยกรรมในพื้นที่สวนดุสิตมีเอกลักษณ์ โดดเด่น

คณะผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งเป็นพื้นที่วิจัย พบว่ายังมีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจำนวนมากหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจากการสำรวจและการรวบรวมข้อมูลมีจำนวนทั้งสิ้น 117 แหล่ง แต่เมื่อคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการประเมินคุณค่าทรัพยากรและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้ว พบว่ามีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและศักยภาพมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 47 แหล่ง โดยกระจายอยู่ในเขตการปกครองและย่านต่างๆ ดังนี้ 1) เขตพระนคร ประกอบด้วย ย่านชนะสงคราม ย่านวัดบวรนิเวศ ย่านบ้านพานถม ย่านตลาดยอด ย่านบางขุนพรหม ย่านวัดโสมนัส 2) เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ประกอบด้วย ย่านคลองมหานาค ย่านถนนนครไชยศรี และ 3) เขตดุสิต ประกอบด้วย ย่านวชิรพยาบาล ย่านดุสิต ย่านสวนจิตรลดา โดยมีรายชื่อแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมดังนี้

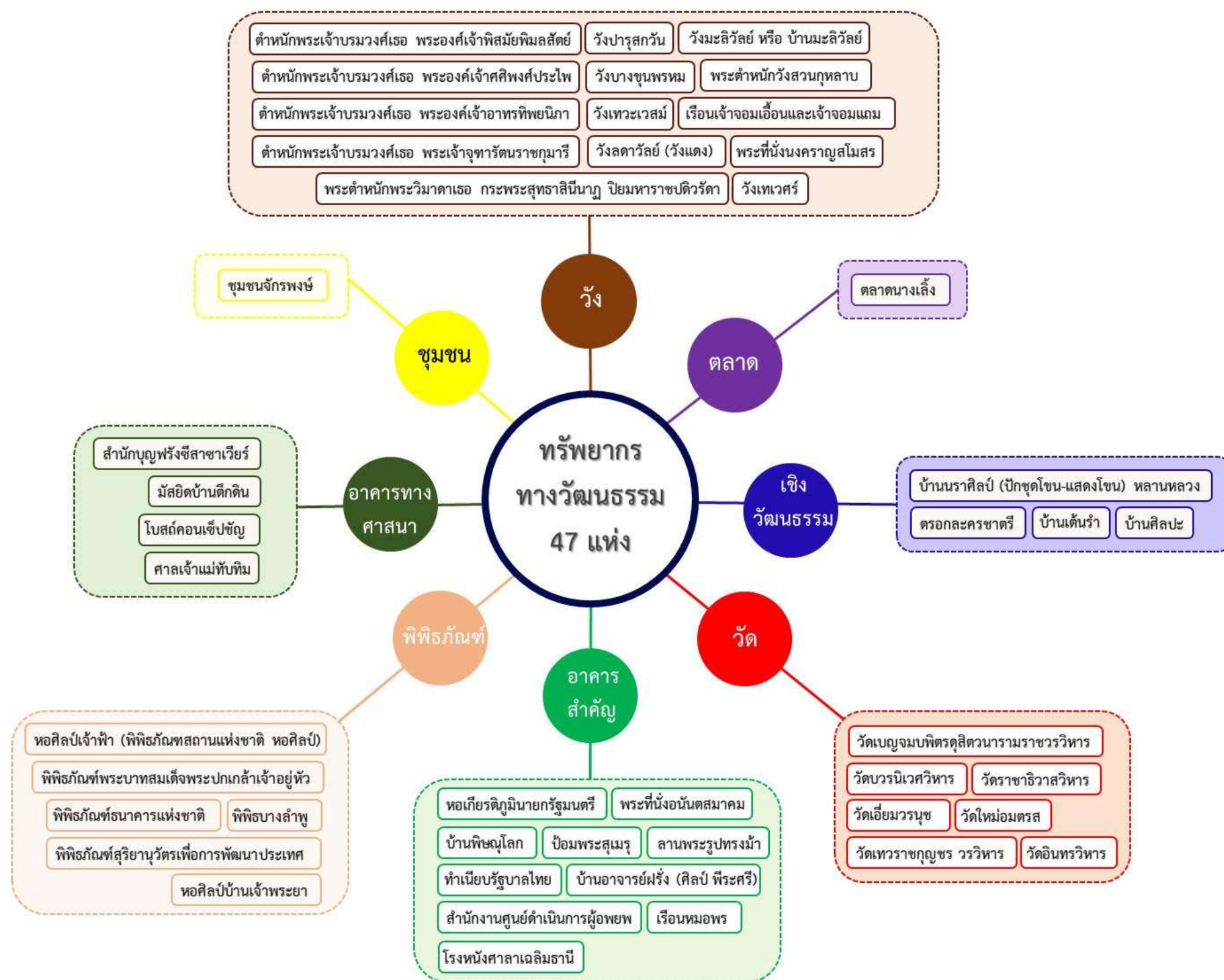
1. วังปารุสกวัน
2. ป้อมพระสุเมรุ
3. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร
4. วังบางขุนพรหม
5. พิพิธบางลำพู
6. หอศิลป์เจ้าฟ้า (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์)
7. วัดบวรนิเวศวิหาร
8. วัดเทวราชกุญชร วรวิหาร
9. พระที่นั่งอนันตสมาคม
10. บ้านอาจารย์ฝรั่ง (ศิลป์ พีระศรี)
11. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
12. วังเทเวศน์
13. ตลาดนางเลิ้ง
14. ลานพระรูปทรงม้า
15. พระตำหนักพระวิมาดาเธอ พระราชสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา
16. ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศศิวงศ์ประไพ
17. ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพนิภา
18. ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระเจ้าจุฑารัตนราชกุมารี

19. เรือนเจ้าจอมเอื้อนและเจ้าจอมแถม
20. พระที่นั่งนงคราญสโมสร
21. ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิสมัยพิมลสัตย์
22. เรือนหมอพร
23. วังดาววัลย์ (วังแดง)
24. วัดใหม่อมตรส
25. วังเทเวศร์
26. บ้านนราศิลป์ (ปักชุดโขน-แสดงโขน) หลานหลวง
27. ทำเนียบรัฐบาลไทย
28. พิพิธภัณฑพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
29. บ้านพิษณุโลก
30. วังมะลิวัลย์ หรือ บ้านมะลิวัลย์
31. พระตำหนักวังสวนกุหลาบ
32. วัดเอี่ยมวรนุช
33. วัดราชาธิวาสวิหาร
34. โบสถ์คอนเซ็ปชัน
35. สำนักบุญฝรั่งชีสาเวียร์
36. โรงหนังศาลาเฉลิมธานี
37. หอศิลป์เจ้าพระยา
38. สำนักงานศูนย์ดำเนินการผู้อพยพ
39. ตรอกละครชาตรี
40. มัสยิดบ้านตึกดิน
41. วัดอินทรวิหาร
42. ศาลเจ้าแม่ทับทิม
43. ชุมชนจักรพงษ์
44. พิพิธภัณฑสุริยานุวัตรเพื่อการพัฒนาประเทศ
45. บ้านเต็นรำ
46. บ้านศิลปะ
47. สถานีรถไฟจิตรลดา

จากข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งสิ้น 47 แหล่ง คณะผู้วิจัยได้จัดกลุ่ม
โดยเป็นจำแนกเป็นประเภทของอาคารได้ 8 ประเภท โดยมีรายละเอียดดังภาพประกอบ

1. แหล่งทรัพยากรประเภทชุมชน
2. แหล่งทรัพยากรประเภทตลาด
3. แหล่งทรัพยากรประเภทวัด

4. แหล่งทรัพยากรประเภทวัง
5. แหล่งทรัพยากรประเภทอาคารสำคัญ
6. แหล่งทรัพยากรประเภทอาคารทางศาสนา
7. แหล่งทรัพยากรประเภทพิพิธภัณฑ์
8. แหล่งทรัพยากรประเภทศิลปะ วัฒนธรรม

ภาพประกอบที่ 4.2 องค์ประกอบสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

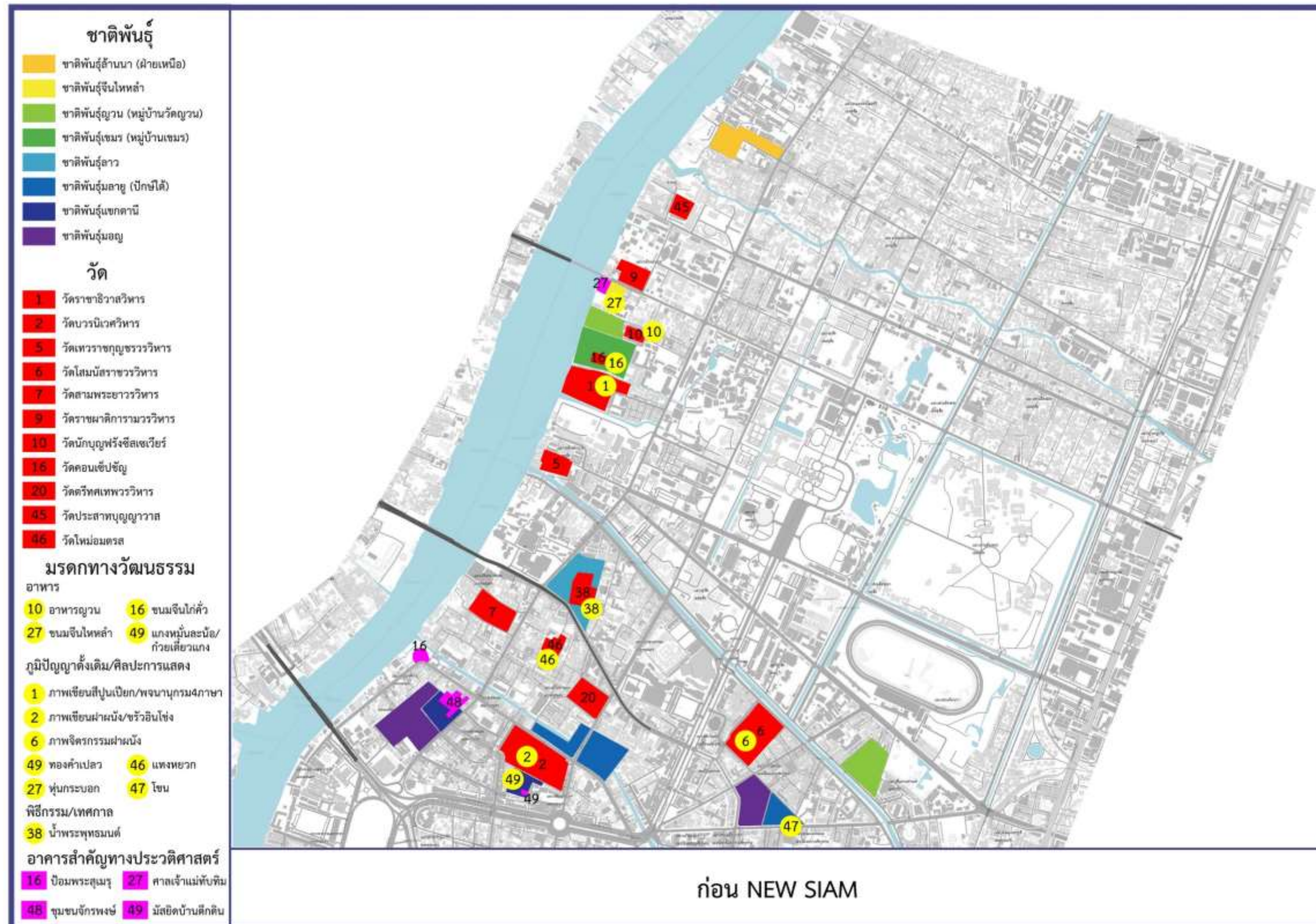

ภาพประกอบที่ 4.3 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

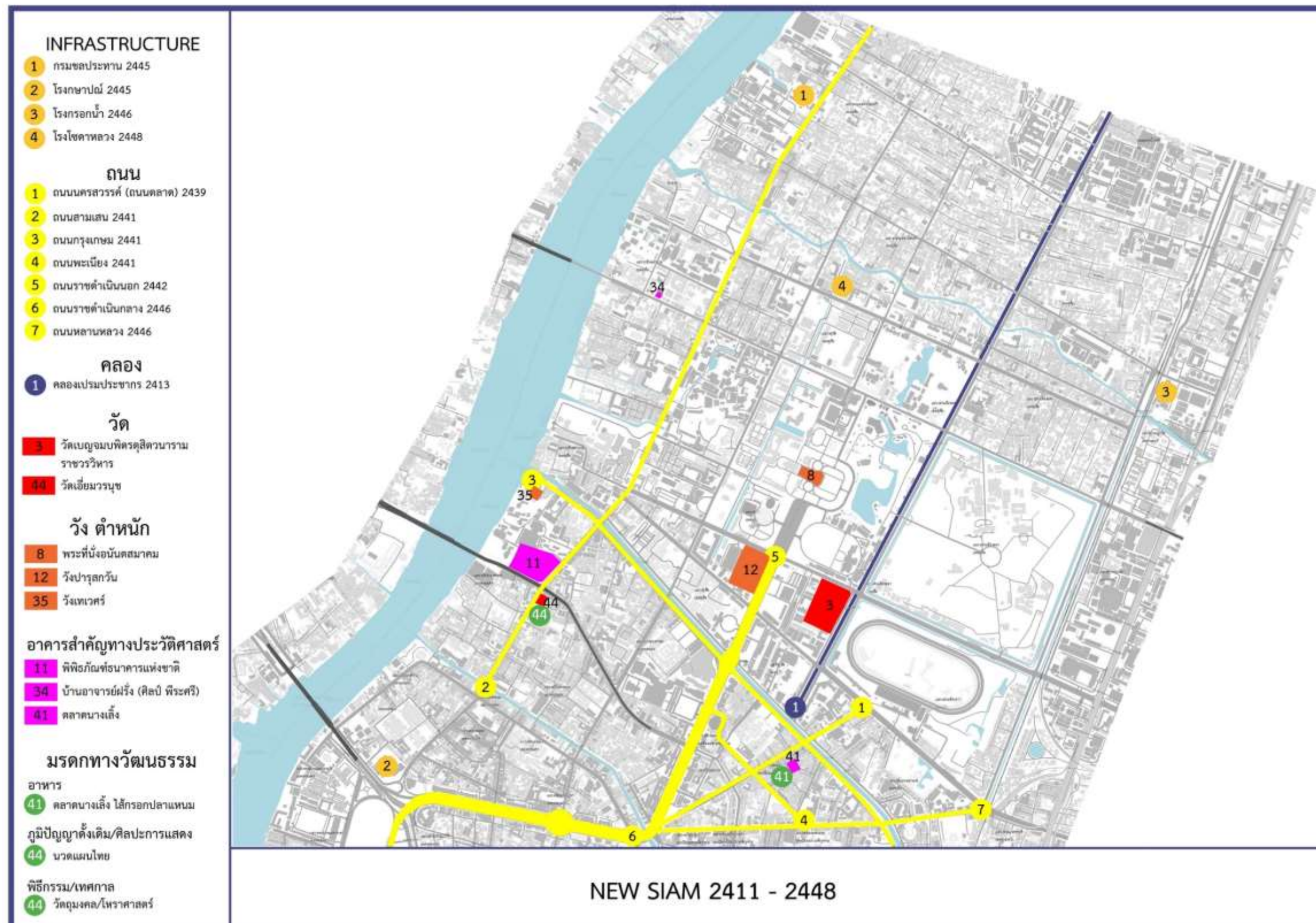
4.1.3 แผนที่เชิงวัฒนธรรม (Cultural Mapping)

จากการประเมินคุณค่าแหล่งทรัพยากรจำนวน 51 แหล่ง เพื่อค้นหามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผู้วิจัยจึงมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสร้างแผนที่ข้อมูล (Resource Map) ได้แก่ ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ รูปแบบวัฒนธรรม และกิจกรรมของพื้นที่ โดยในส่วนของเรื่องราว ความเป็นมา และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้นำมาลำดับเป็นแผนภาพข้อมูลแผนที่เชิงวัฒนธรรม (Cultural Mapping) โดยมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ทั้งแบบเป็นรูปธรรม เช่น พระที่นั่ง ตำหนักวัง พิพิธภัณฑ์ สถานที่สำคัญทางศาสนา ตลาดและชุมชน รูปแบบนามธรรม เช่น ศิลปวัฒนธรรม โขน ละครชาตรี เครื่องถม ความทรงจำ อาหาร กลุ่มชาติพันธุ์ และภาษาเพื่อเป็นการบันทึกผ่านเรื่องราวตามยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุค New Siam ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเลือกรับและปรับใช้วัฒนธรรมตะวันตก เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยจากกระแสวัฒนธรรมและลัทธิจักรวรรดินิยมที่ขยายไปยังส่วนต่างๆ ทั่วภูมิภาค

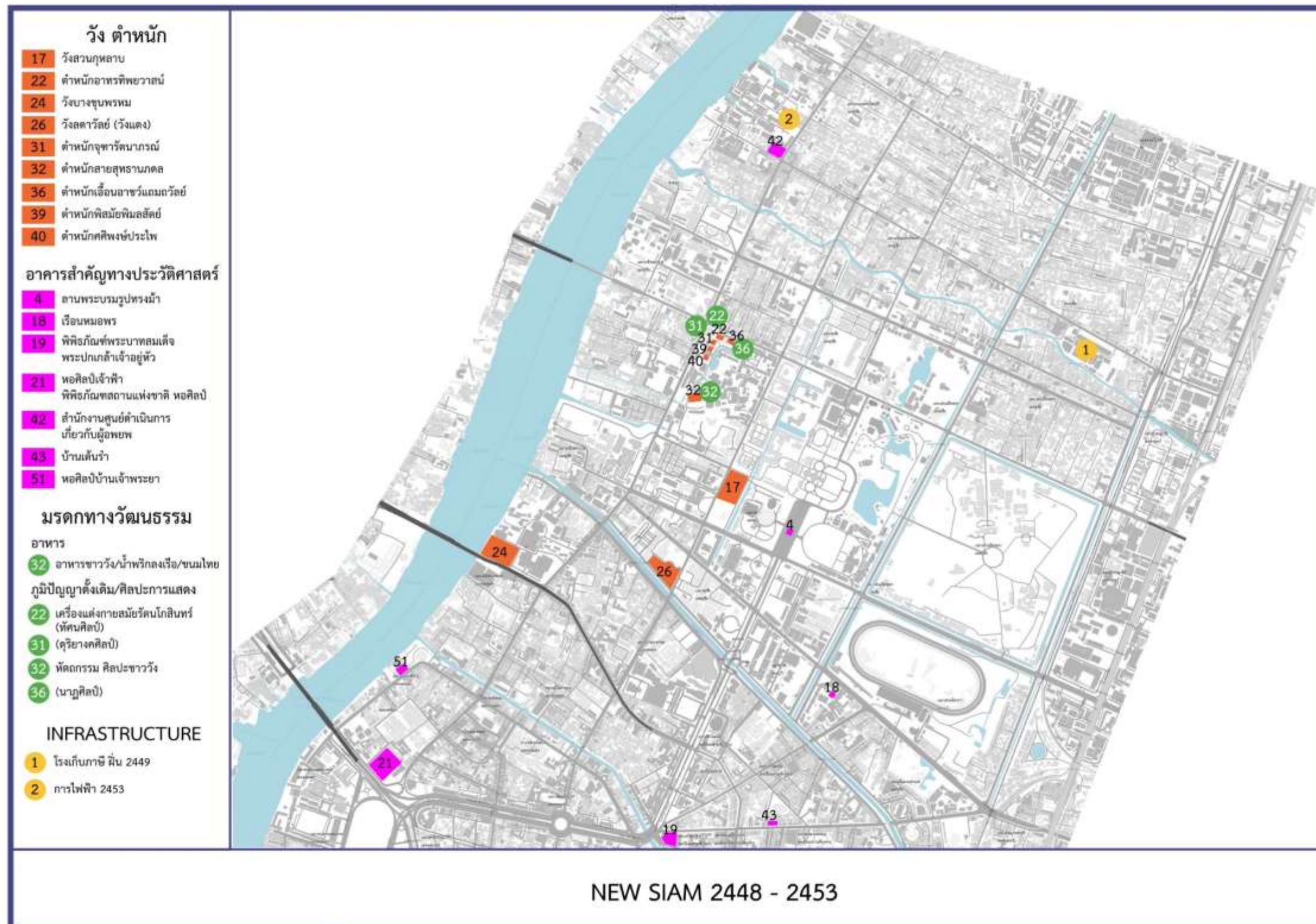
เป็นการนำเสนอเนื้อหาในรูปของแผนที่และลำดับการอธิบาย โดยเรียงลำดับตามยุคสมัย ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาอาศัยอยู่ จนมาถึงช่วงรัชกาลที่ 5 ช่วงของการเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง ที่เริ่มจากการตัดถนน ขุดคลอง สร้างสะพานและการขยายพื้นที่มาทางด้านทิศเหนือของพระบรมมหาราชวัง การสร้างสาธัญปโภคพื้นฐาน การสร้างวังและตำหนักของโอรส ธิดา การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมด้านต่างๆ เช่น การแต่งกาย อาหารชาววัง ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงก่อให้เกิดเรื่องราว แบบแผนที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบที่ 4.4 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ช่วงก่อนสยามใหม่ (New Siam)

ภาพประกอบที่ 4.5 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง สยามใหม่ (New Siam) พ.ศ. 2411-2448

ภาพประกอบที่ 4.6 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ช่วงสยามใหม่ (New Siam) พ.ศ. 2448-2453

วัง ตำหนัก

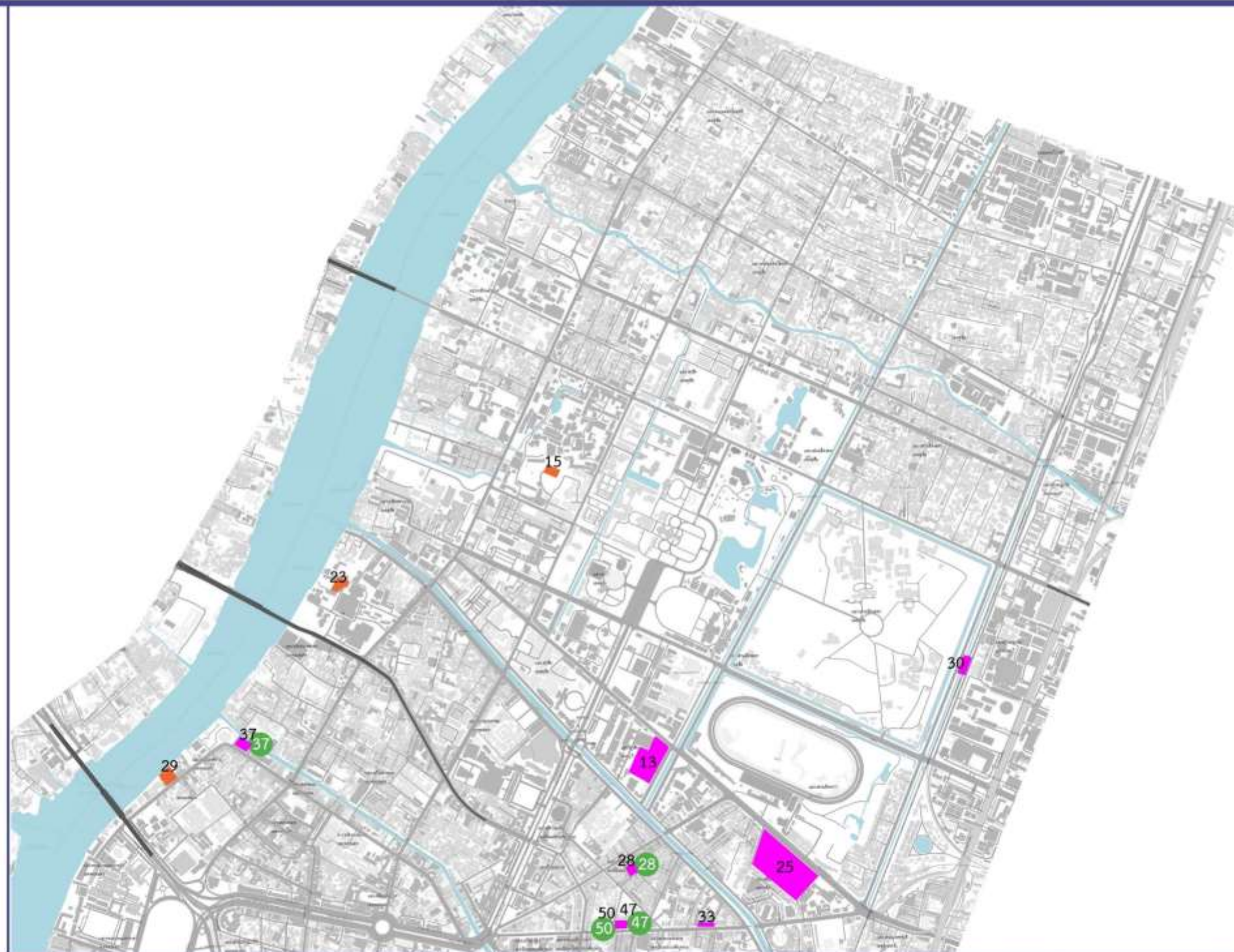
- 15 พระที่นั่งนงคราญโมสร
- 23 วังเทเวศน์
- 29 วังมะลิวัลย์ หรือ บ้านมะลิวัลย์

อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์

- 13 ทำเนียบรัฐบาล
- 25 บ้านพิษณุโลก
- 28 โรงหนังศาลาเฉลิมธานี
- 30 สถานีรถไฟหลวงจิตรลดา
- 33 พิพิธภัณฑ์สุริยาวัตรเพื่อการพัฒนาประเทศ
- 37 พิพิธภัณฑ์บางลำพู
- 47 บ้านนราสีลป (ปีกชุดโซน-แสดงโซน) หลานหลวง
- 50 บ้านสีลปะ

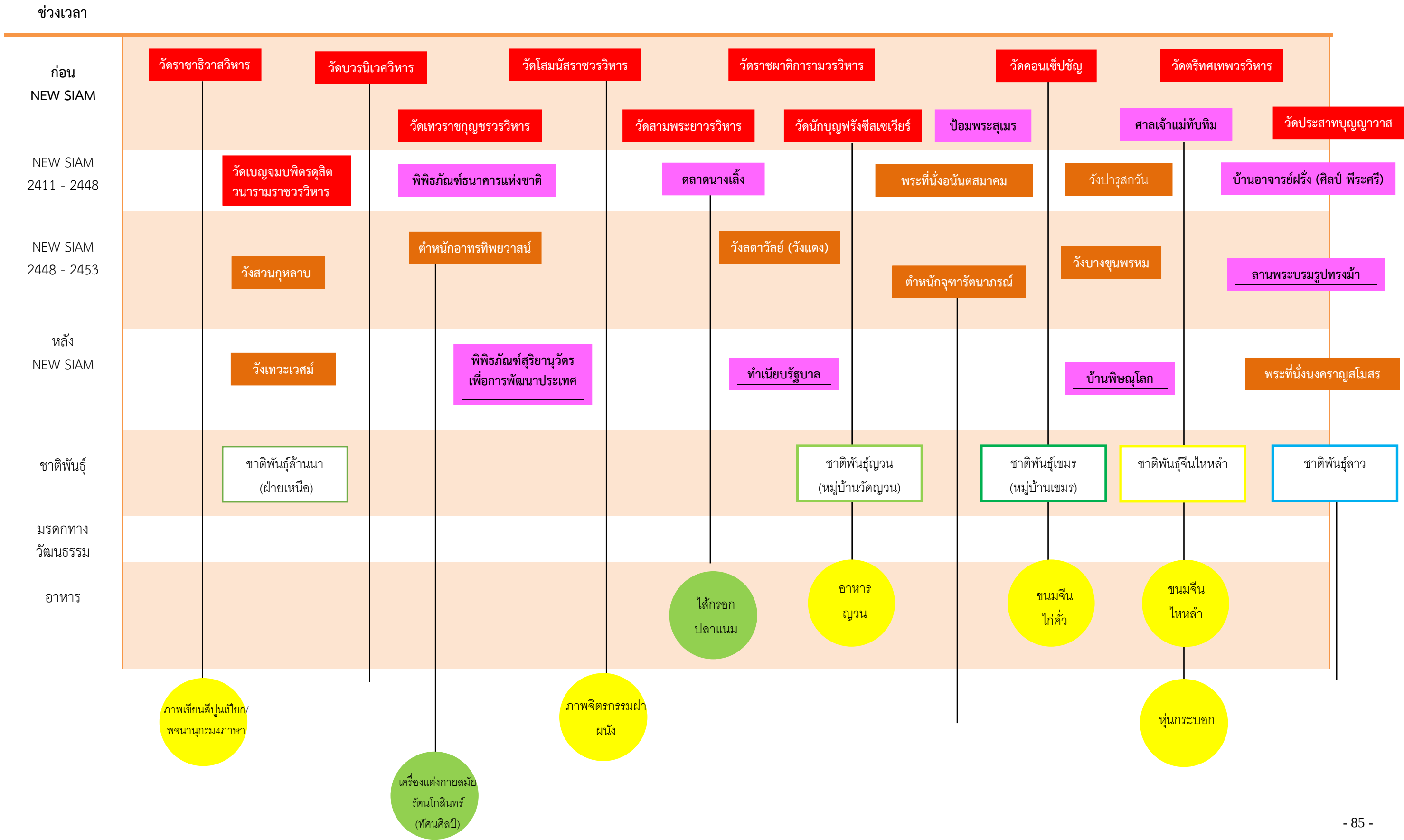
มรดกทางวัฒนธรรม

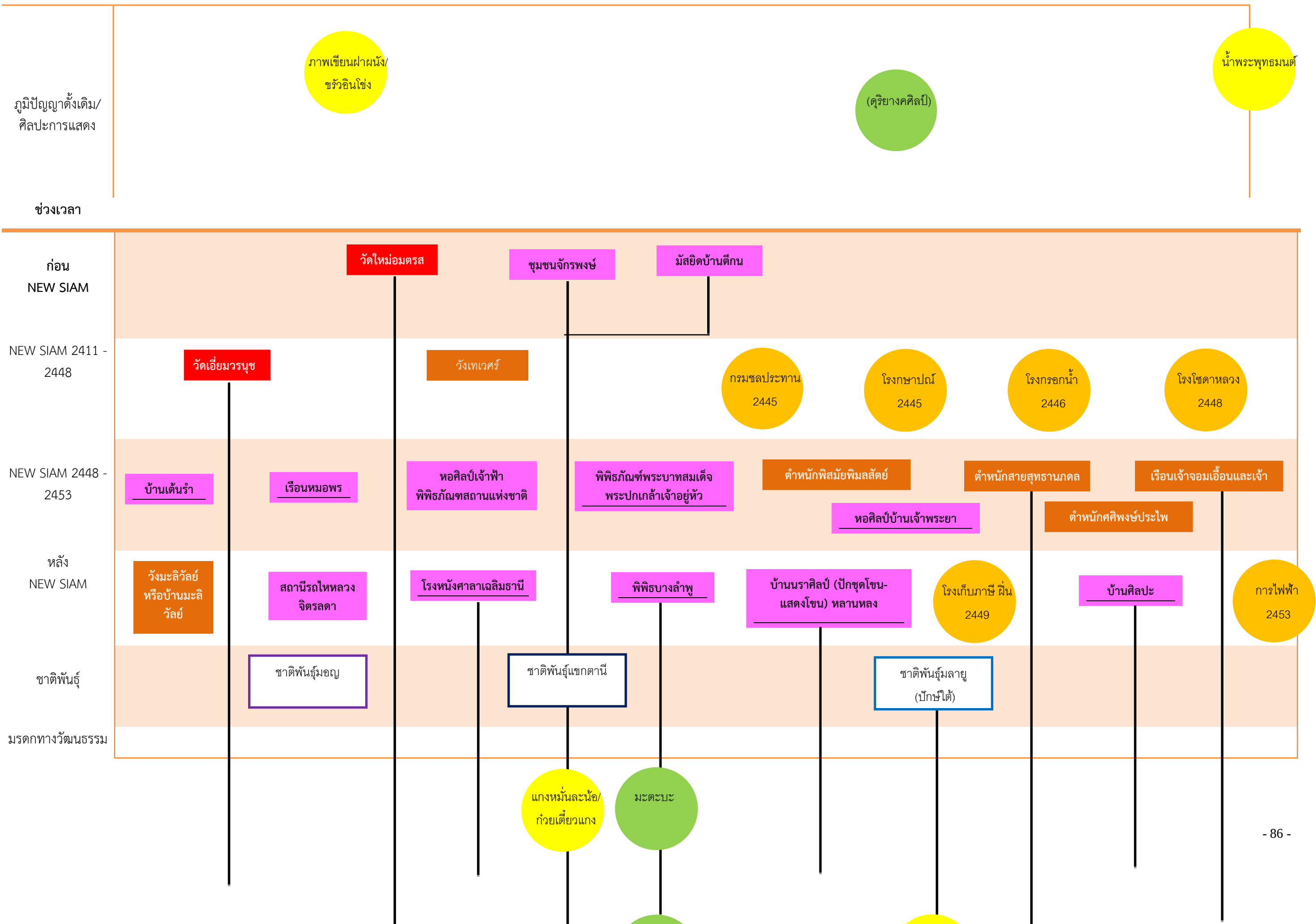
- อาหาร
- 37 มะตะบะ
- ภูมิปัญญาดั้งเดิม/ศิลปะการแสดง
- 28 ภาพยนตร์
- 37 โรงพิมพ์
- 47 ปีกชุดโซน
- 50 นาฏศิลป์/ละครชาตรี

หลัง NEW SIAM

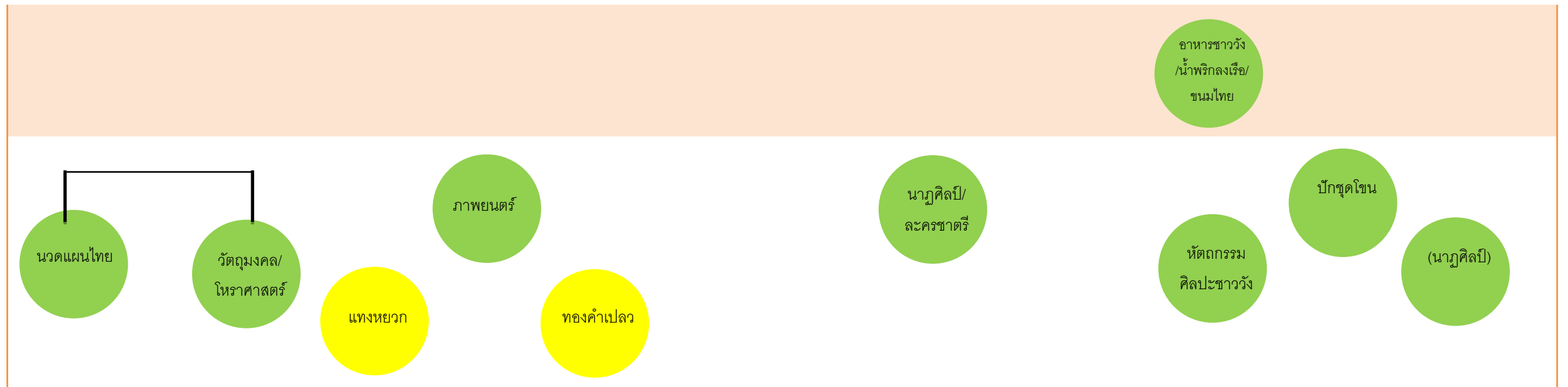
ภาพประกอบที่ 4.7 แผนที่ระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรมของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ช่วงหลังสยามใหม่ (New Siam)

อาหาร

ภูมิปัญญาดั้งเดิม/
ศิลปะการแสดง

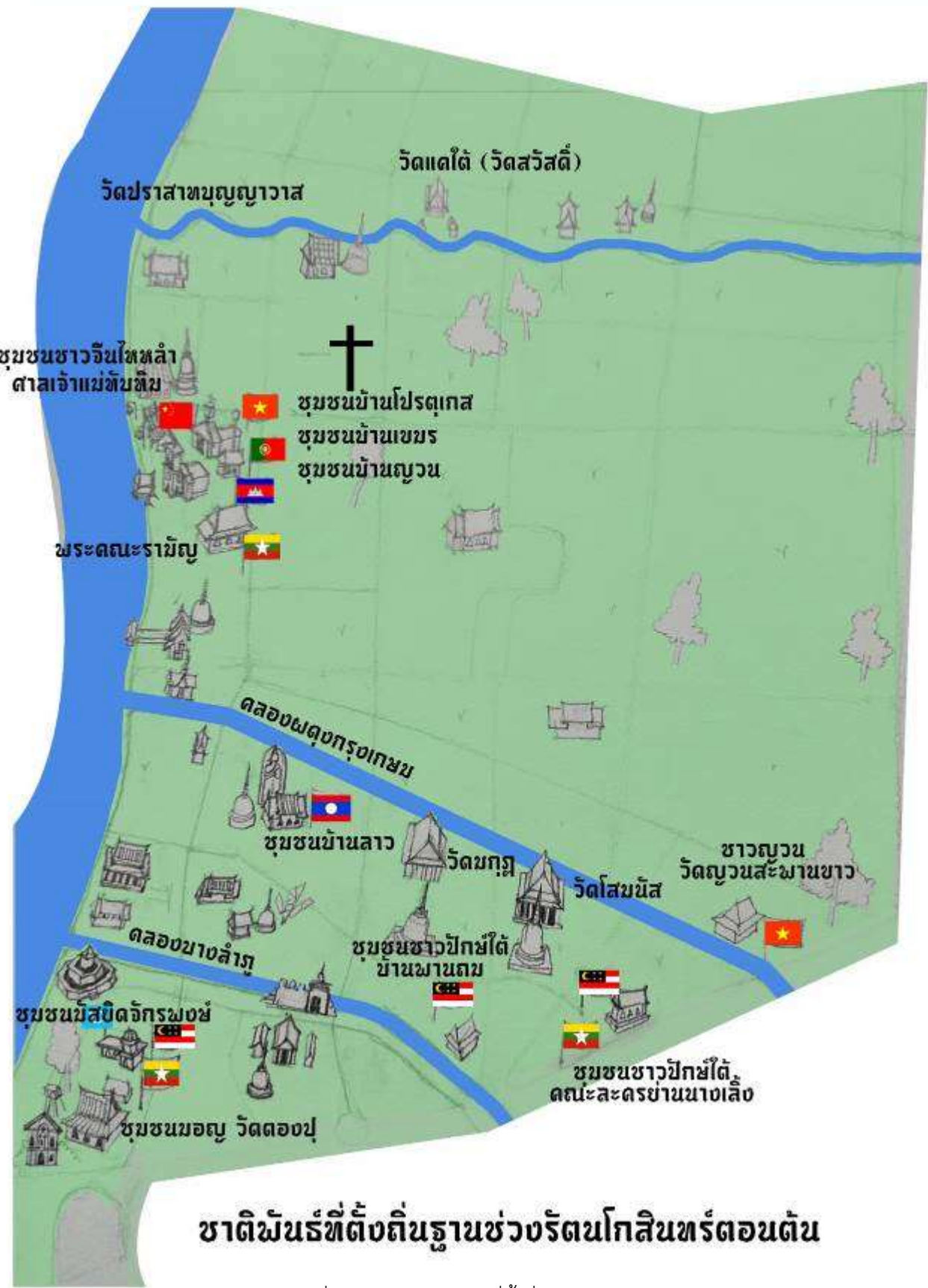
การตั้งถิ่นฐานก่อนกรุงรัตนโกสินทร์

ภาพประกอบที่ 4.8 แสดงการตั้งถิ่นฐานก่อนกรุงรัตนโกสินทร์

ที่มา : ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1

พื้นที่มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนประปรายเนื่องจากชุมชน และศูนย์กลางของราชธานียังอยู่ที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา พบความหนาแน่นที่สุดบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ในพื้นที่มีวัดที่สร้างตั้งแต่ก่อนตั้งกรุงรัตนโกสินทร์จำนวน 9 วัด ได้แก่ วัดดุสิต วัดโบสถ์ วัดสัมเกลียง วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล วัดสมอราย วัดสมอแครง วัดแหลม วัดบางขุนพรหม

ลักษณะของพื้นที่	การค้นพบประวัตินิคมในพื้นที่เขตดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องจำนวน 9 วัด		
	ปีที่สร้าง	วัดที่สร้าง	ปัจจุบัน
	ก่อนอยุธยา	วัดสมอราย	วัดราชาธิวาส
	สมัยอยุธยา	วัดสมอแครง	วัดเทวราชกุญชร
	สมัยอยุธยา	วัดบางขุนพรหมนอก	วัดอินทรวีหาร
	สมัยอยุธยา	วัดสัมเกลียง	วัดราชผาติการาม
	2215	วัดปฏิสนธินิรมล (พระสังฆราชหลุยส์ นานา ได้รับพระราชทานที่ดิน)	วัดคอนเซ็ปชัญ (วัดแห่งพระแม่เจ้า)
	2251	วัดโบสถ์	วัดโบสถ์สามเสน
	2321	วัดบางขุนพรหมใน (วัดวราเมธาราม)	วัดใหม่อมตรส
	ไม่ปรากฏ	วัดดุสิต,วัดแหลม	วัดเบญจมบพิตร
การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ	วัดเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งการทำผาติกรรม บุรณะ ปฏิสังขรณ์ เปลี่ยนสถานะ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงจากการสร้างพระราชวังดุสิตในรัชกาลที่ 5 อาทิ 1. ใน พ.ศ. 2441 การสร้างวังสวนดุสิตในที่ดินของวัดร้างชื่อ วัดดุสิต จึงต้องสร้างวัดขึ้นใหม่ที่บริเวณวัดแหลม ให้ชื่อว่าวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ถือเป็นวัดประจำพระราชวังดุสิต 2. การตัดถนนวิสุทธิกษัตริย์ ย่านบางขุนพรหม ใน พ.ศ. 2447 ทำให้วัดบางขุนพรหมแบ่งเป็น 2 วัด ปัจจุบันคือวัดอินทรวีหาร และวัดใหม่อมตรส		

ชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ภาพประกอบที่ 4.9 แสดงชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ลักษณะของพื้นที่	การเปลี่ยนแปลงสำคัญในพื้นที่		
ปี	ชาติพันธุ์	เหตุการณ์	ปัจจุบัน
2199-2231	โปรตุเกส	เป็นทหารฝรั่งเศสรับราชการและได้รับพระราชทานที่ดินจากพระนารายณ์มหาราช	โบสถ์คอนเซ็ปชัน
2325	มอญ	ร.1 โปรดเกล้าให้ย้ายบางกลุ่มมาจากคลองมอญเดิมมาที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อมาขุดคลอง	วัดชนะสงคราม
2325	เขมร(คริสต์)	ร.1 ส่งทหารไปปราบกบฏในเขมร กวาดต้อนเจ้านายและประชาชนจำนวน 500 คน ให้มาอยู่ร่วมกับชาวโปรตุเกส	บ้านเขมรสามเสน11
2328	แขกตานีมลายู	สมเด็จพระราชวังบวรสถานมงคล ไปตีเมืองปัตตานี และกวาดต้อนขุนนางและครอบครัวขึ้นมา	มัสยิดจักรพงษ์
2347	ลาว	เหล่าข้าราชการบริพารของเจ้าโพธิสารและเจ้านันทเสน	บางขุนพรหม
2374	ปักชีไต้	ติดตามกองทัพพระมหาประยูรวงศ์ที่ไปปราบกบฏที่นครศรีธรรมราช	ย่านนางเลิ้งพานถม
2378	ญวน	ติดตามกองทัพโดยเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) เข้ามาจากเวียดนาม ส่วนที่นับถือคริสต์ตั้งถิ่นฐานอยู่วัดสัมเกลียง บางส่วนที่นับถือพุทธ ได้รับพระราชทานที่ดินวัดญวนสะพานขาว	บ้านญวนสามเสน13/สะพานขาว
	มอญ	ล่องเรือมาค้าขายตม่อเล้งจากปทุมธานี เข้าคลองรอบกรุง	ย่านนางเลิ้ง
2384	จีนไหหลำ	อพยพจากจีนแผ่นดินใหญ่ และประกอบอาชีพประมง	ดินสะพานกรุงธน
2325-2394	เขมร,ลาว	ถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยศึก ช่วยขุดคูเมือง และสร้างกำแพงพระนคร อาศัยด้านตะวันออกพระนคร (นางเลิ้ง)	ย่านนางเลิ้ง
2394		ร.4 โปรดให้ขุดคลองผดุงกรุงเกษม ขยายพื้นที่พระนคร	

ที่มา : ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1

ลักษณะของพื้นที่	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างที่ประทับใหม่บริเวณพื้นที่ตั้งแต่คลองผดุงกรุงเกษมถึงคลองสามเสนจากถนนสามเสนไปจนถึงทางรถไฟ เพื่อแปรพระราชฐาน และเป็นอุทยาน เนื่องจากพระบรมมหาราชวังมีขนาดคับแคบ จึงทรงให้มีการตัดถนนเพิ่มเติม ด้านเหนือของคลองรอบกรุง จากลำดับการสร้างถนน ถ.นครสวรรค์สร้างขึ้นเป็นที่แรก ทำให้เห็นว่าบริเวณย่านนางเลิ้งเป็นสถานที่สำคัญมาก ทั้งอาจมีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น หลากหลายชาติพันธุ์ และเป็นจุดการค้าขายที่สามารถคมนาคมติดต่อทั้งจากแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อเนื่องไปคลองมหานาค หรือเข้าสู่ใจกลางพระนคร หรือดูจากชื่อถนน เมื่อแรกสร้าง การทำถนนในสมัยนี้ได้ปรับจากถนนตรงที่เริ่มจาก ถ.เจริญกรุง เป็นระบบตาราง ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการก่อสร้างพระราชวังดุสิต และเป็นถนนล้อมรอบพระราชวังรวมถึงวังพระราชโอรส พระธิดา เจ้าจอมในเวลาต่อมา	
	การเปลี่ยนแปลงสำคัญในพื้นที่	
	ปี	เหตุการณ์
	2416	โปรดเกล้าให้ขุดคลองเปรมประชากร
	2433	ร.5 เปิดทางรถไฟสยาม สายกรุงเทพ นครราชสีมา
	2439	ตัดถนนตลาด (ถ.นครสวรรค์)
	2441	ตัด ถ.เบญจมาศ (ถ.ราชดำเนินนอก) ถ.สามเสน ถ.กรุงเกษม ถ.พะเนียง
	2445	ตัด ถ.ชื่อเครื่องกิมตึง (เครื่องถ้วยชาขลังโลก)
	2446	ตัด ถ.ราชดำเนินกลาง ถ.หลานหลวง
	2447	ตัด ถ.วิสุทธิกษัตริย์
2462	ร.6 ทรงเปลี่ยนชื่อถนนชุดเครื่องกิมตึงเป็นชื่อถนนตามพระนามของเจ้านาย เป็นพระราชสมัญนิม	

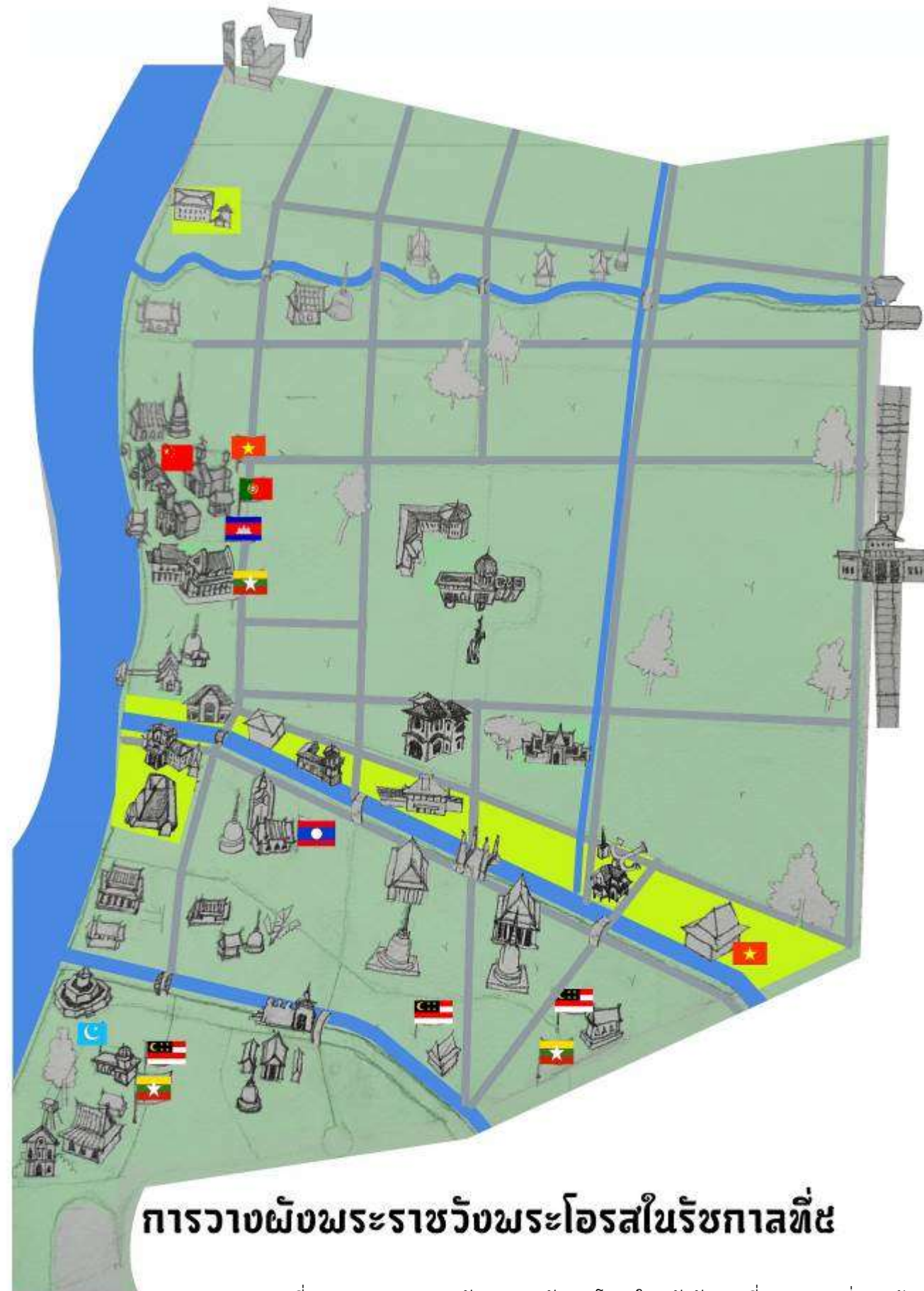

การเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมในรัชกาลที่ 5

ภาพประกอบที่ 4.11 แสดงการเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมในรัชกาลที่ 5

ที่มา : ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1

ลักษณะของพื้นที่	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างที่ประทับใหม่บริเวณพื้นที่ตั้งแต่คลองผดุงกรุงเกษมถึงคลองสามเสนจากถนนสามเสนไปจนถึงทางรถไฟ เพื่อแปรพระราชฐาน จึงให้ซื้อที่ดินของราษฎร โดยใช้เงินพระคลังข้างที่ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงมิตินิยามของการปกครองในแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
การเปลี่ยนแปลงสำคัญในพื้นที่	
ปี	เหตุการณ์
2367	ร.4 ทรงผนวชที่วัดสมเด็จ ก่อตั้ง คณะธรรมยุติกนิกาย และมีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนศิลปวิทยาการครั้งสำคัญ กับพระสังฆราชเปอลากัวซ์ เจ้าอาวาสวัดคอนเซ็ปชัน ทำให้เกิด พจนานุกรม 4 ภาษาขึ้นครั้งแรก อีกทั้งเป็นการรับอิทธิพลตะวันตกก่อนที่จะเข้าสู่ยุค ร.5
2438	สร้างวังเทเวศร์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
2441	บูรณะวัดเบญจมบพิตร
2444	สร้างพระที่นั่งวิมานเมฆ เป็นพระที่นั่งแห่งแรกในเขตพระราชวังดุสิต เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานในปลายรัชสมัย
2447	สร้างพระที่นั่งอภิเชษฐดุสิต
2450	ร.5 โปรดเกล้าให้กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ บูรณะวัดราชเขมาภิเษกพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน เกิดการผสมผสาน ศิลปะขอม รวมทั้ง พระยาจินดารังสรรค์ ที่ออกแบบศาลาการเปรียญไม้สักหลังใหญ่ที่สุดในโลก โดยได้ต้นแบบจากศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม จิตรกรรมฝาผนังในวัดราชธรรมาวาสนั้นได้รับการลงสีในวิธีการแบบตะวันตก เรียกว่าภาพปูนเปียก โดย คาร์โล ลิโกลี ช่างเขียนชาวอิตาลีที่ทำเพดานพระที่นั่งอนันตสมาคม
2451	สร้างพระที่นั่งอัมพรสถาน สร้างพระบรมรูปทรงม้า – สร้างโดยได้แรงบันดาลใจจากพระรูปพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ในพระราชวังแวร์ซายส์ และการใช้พื้นที่เปิดเพื่อเน้นให้พระรูปและพระที่นั่งสง่าขึ้น

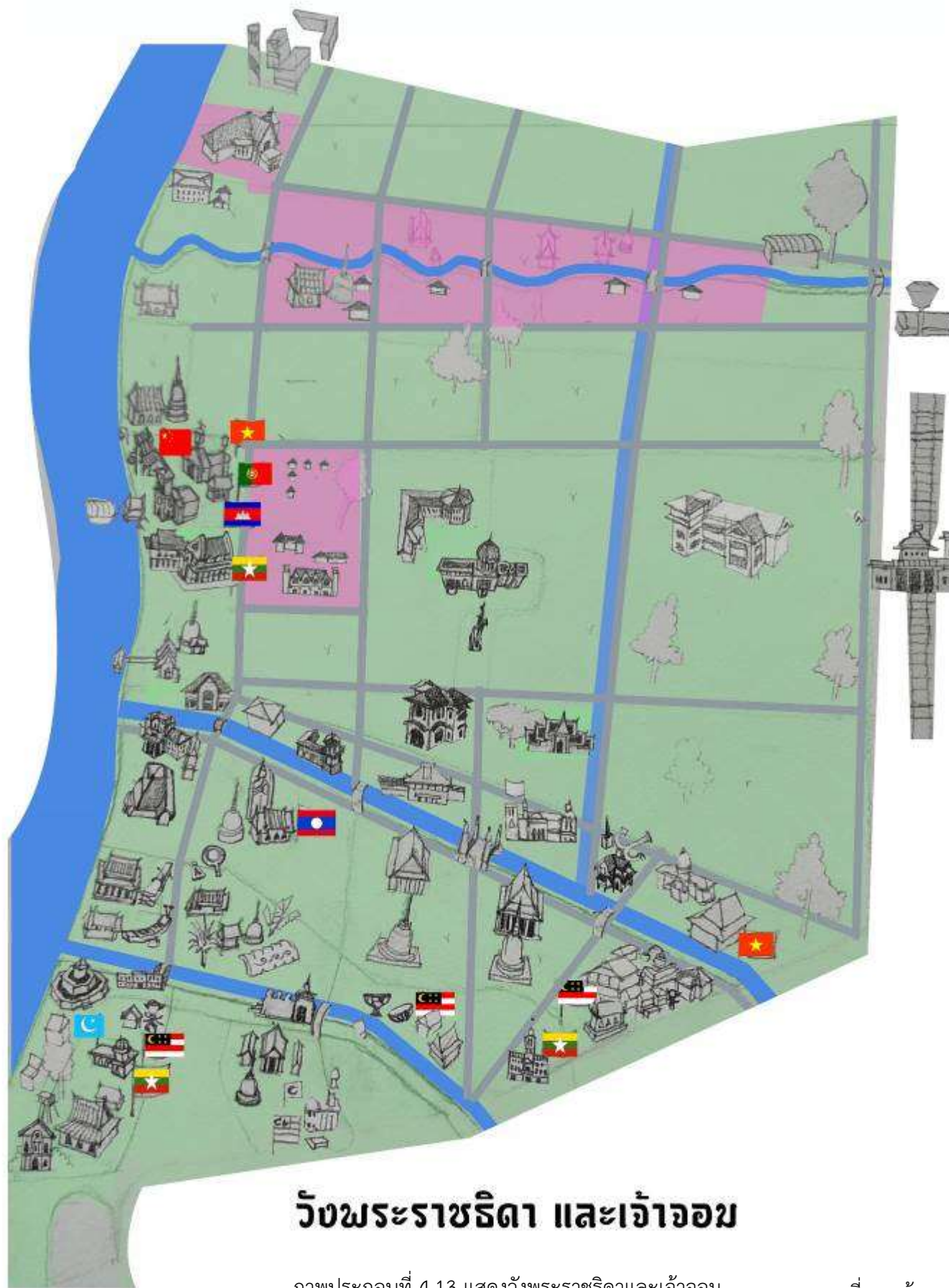

ลักษณะของพื้นที่	ในระหว่างการสร้างพระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีสร้างที่ประทับให้แก่พระโอรสแล้ว ได้มีพระราชประสงค์ให้สร้างวัง และตำหนักเพื่อให้เจ้าจอม พระธิดาอาศัย บริเวณสวนสุนันทา หลังจากการปฏิบัติการปกครองพระราชธิดา และเจ้าจอมได้ย้ายออกจากวังสวนสุนันทา มายังบริเวณตามคลองสามเสน เรียกว่าวังสวนนอก ซึ่งยังมีหลักฐานของวัง ชุมชน และวัดที่เกี่ยวข้องกับที่ดินบริเวณนั้น จนถึงปัจจุบัน
------------------	--

ลักษณะของพื้นที่	ในระหว่างการสร้างพระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างที่ประทับให้แก่พระโอรส ที่เสด็จกลับจากการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งวางตำแหน่งตามแนวคลองผดุงกรุงเกษม ทางใต้ของพระที่นั่งอนันตสมาคม
การเปลี่ยนแปลงสำคัญในพื้นที่	
ปี	เหตุการณ์
2438	สร้างวังเทเวศร์ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากิตติยาคารวรลักษณ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ
2440	สร้างวังรพีพัฒน์ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ สร้างวังประวิตรของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี
2443	สร้างวังนางเลิ้ง ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ สร้างวังไชยา ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุริยงประยุรพันธุ์ กรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส สร้างวังสะพานขาว ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวุฒิไชยเฉลิมลาภ กรมหลวงสิงหนวิกรมเกรียงไกร
2444	สร้างวังบางขุนพรหม ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต
2448	สร้างวังปารุสกัน ของ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ
2449	สร้างวังตลาดวัดสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์
2453	สร้างวังพายัพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสรรควิไสยนรบดี
2457	สร้างวังเทเวศม์ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

ภาพประกอบที่ 4.12 แสดงการวางผังพระราชวังพระโอรสในสมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา : ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1

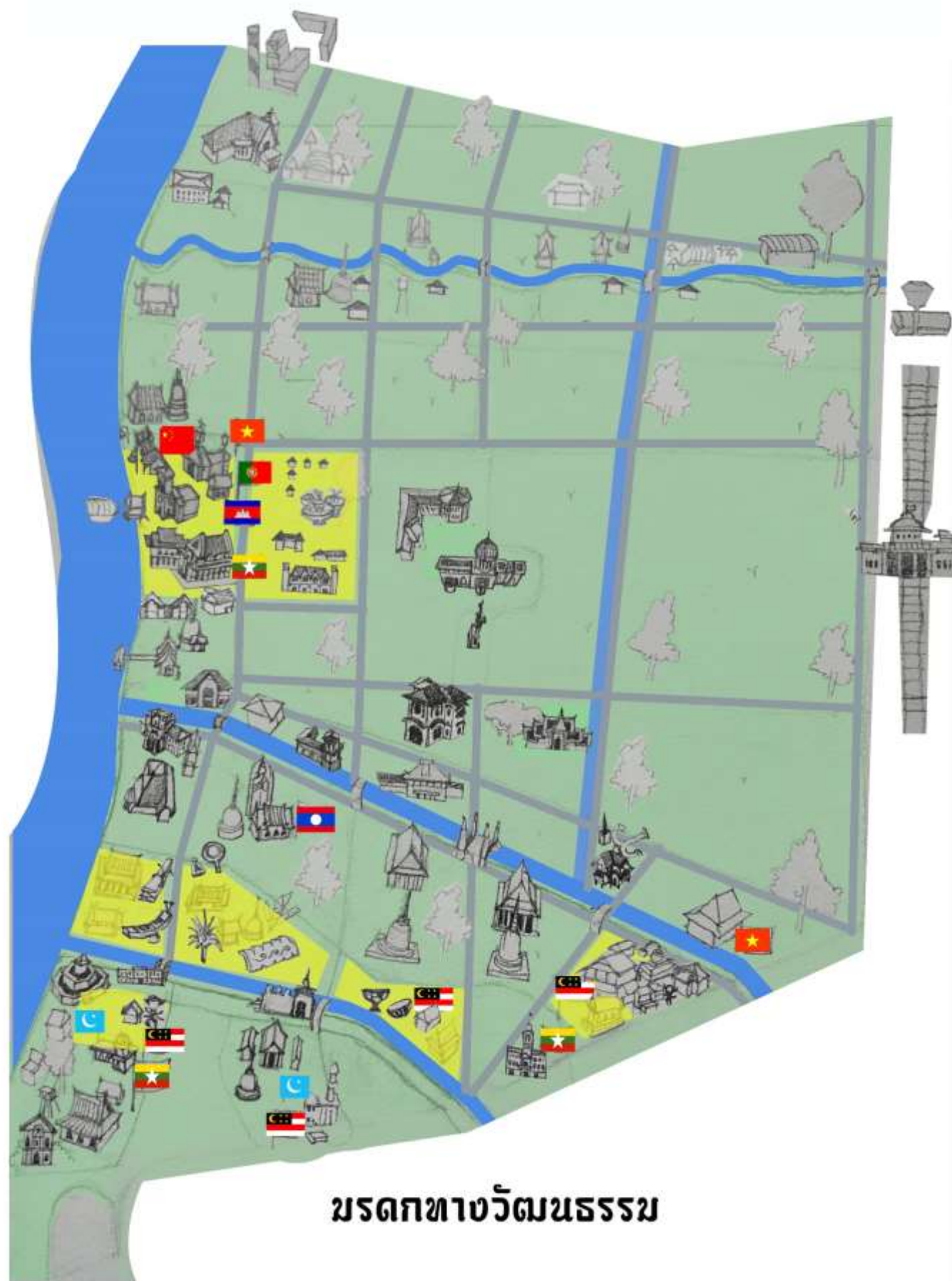

วังพระราชธิดา และเจ้าจอม

ภาพประกอบที่ 4.13 แสดงวังพระราชธิดาและเจ้าจอม

ที่มา : ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1

การเปลี่ยนแปลงสำคัญในพื้นที่		
ปี	เหตุการณ์	ปัจจุบัน
2451	สร้างบ้านพ่ายเพื่อเป็นที่รับรองเจ้านายฝ่ายเหนือ	ศูนย์ผู้อพยพ
2459	สร้างสวนสุนันทา และพระที่นั่งนงคราญสโมสร	มรภ.สวนสุนันทา
2476	สร้างวังวารีขเวสม์ของพระองค์เจ้าวาปีบุษบากร	บริษัทแมชชีงสตูดิโอ
	สร้างตำหนักของ พระองค์เจ้าอัมพันธ์รพี	ที่ทำการพรรคชาติไทย และ บางส่วนเป็นสันนิบาตร สหกรณ์แห่งประเทศไทย
	สร้างตำหนักพระองค์เจ้าศศิวงศ์ประไพ สร้างตำหนักพระองค์เจ้าอรพินธ์เพ็ญภาค	อยู่ในสถานีตำรวจนครบาลดุสิต
	ตำหนักทิพย์ของพระองค์เจ้าอาทรทิพนิภา	-
	ตำหนักสวนปาริฉัตร ของพระองค์เจ้าอรประพันธ์ราไพ พระองค์เจ้า อดิสัยสุริยาภา และเจ้าจอมมารดาอ่อน	ที่อยู่อาศัย
	ตำหนักทองของพระองค์เจ้าเหมวดี	-
	ตำหนักของเจ้าจอมก๊ก อ.	-
	เรือนเจ้าจอมมารดาเลื่อน	โรงเรียนนันทศึกษา
	ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าทิพยอลังการ	โรงเรียนพันธะศึกษา

ภาพที่ 4.14 แสดงมรดกทางวัฒนธรรม

ที่มา : ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1

ลักษณะของพื้นที่	พื้นที่ได้ประกอบไปด้วยพื้นที่เขตพระราชฐาน และชุมชนข้างเคียง ที่อยู่มาก่อน บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนรอยต่อจากพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งบริเวณริมคลองผดุงกรุงเกษม คลองรอบกรุง ทำให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดสู่ปัจจุบัน				
มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่					
ย่าน	ชาติพันธุ์	สถาปัตยกรรม	ศาสนาพิธี	อาหาร	ศิลปะ/ดนตรี/วัฒนธรรม
สามเสน	โปรตุเกส	วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล	บูชาแม่พระชนมจีน	ขนมฝรั่ง	-
	เขมร	โบสถ์คอนเซปชัน	บูชาแม่พระชนมจีน	ขนมจีนไก่คั่ว	แม่พระสลัก
	จีนไหหลำ	ศาลเจ้าแม่ทับทิม	1.วันงวดเชียว 2.วันเกิดเจ้าแม่เทียนโหว 3.วันเกิดเจ้าแม่ทับทิม (วันลอยกระทง) 4.วันแค้นช่วงปลายปี	1.ขนมจินเค/อิวต่วย 2.ขนมบ๊วะ 3.ขนมบิโฮะ 4.หมี่หวาน	หุ่นกระบอก
	ญวน	วัดนักบุญฟรานซิสเซเวียร์	การบูชารูปปั้นพระเยซู รักษาคณาบอด	1.ปรากรมปลา/บันกันก้า 2.ไส้กรอกเลือด 3.อาหารญวน	กระจกสี Rose Window
สามพระยา	-	วัดสามพระยา	-	ขนมข้าวต้มน้ำวัน	ดนตรีไทย บ้านดุริยางคประณีต
	-	วัดใหม่อมตรส	-	-	การแทงหยวก การทำหัวเข็ดสิงโต
	-	วัดเอี่ยมวรานุช	การบูชาหลวงพ่อบ้าง ประสิทธิ์โชค	-	ความเชื่อ พระเครื่อง โหราศาสตร์
พานถม	ปักชไต (พืทลุน,นครศรีธรรมราช)	-	-	-	การทำเครื่องถม
นางเลิ้ง	ปักชไต (พืทลุน,นครศรีธรรมราช)	ศาลาเฉลิมธานี	การบูชากรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์	ก้วยเตี้ยวเบ็ด รุ่งเรือง ไส้กรอกปลา แนม	บ้านนราศิลป์ บ้านต้นรำ บ้านศิลปะ ตรอกละครชาตรี
บางลำภู	มอญ	วัดชนะสงคราม	-	-	บ้านป่าเปี้ยกปักชไต
	แขกตานี/ชวา	มัสยิดจักรพงษ์/มัสยิดบ้านตึกดิน	การทำละหมาด อีดิลอัฎฮา	ก้วยเตี้ยวแกง สลัดแขก	ตีทอง การทำทองคำเปลว
สวนสุนันทา		ตำหนักสายสุทธธานภดล พระที่นั่งนงคราญสโมสร		อาหารชาววัง น้ำพริกเงาะ	

ลักษณะของพื้นที่	หลังการสร้างพระราชวังดุสิตแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงบางประการในพื้นที่ ในรัชสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เป็นการเติมเต็มพื้นที่ในการสร้างวังเจ้านาย รวมทั้งข้าราชการต่างๆทั้งทางเหนือ และโดยรอบพื้นที่พระราชวังสวนดุสิต
การเปลี่ยนแปลงสำคัญในพื้นที่	
ปี	เหตุการณ์
2456	ทรงสร้างพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
2459	เปิดราชอุทยานมัยสุมาคม (สนามม้านางเลิ้ง) ซึ่งเป็นหลักฐานที่เน้นย่านความบันเทิงในอดีตของย่านนางเลิ้ง ที่มีทั้งโรงหนัง สนามมวย สนามม้า ซ่องโสเภณี ตลาด
2460	ทรงสร้างบ้านนรสิงห์ให้แก่เจ้าพระยารามราฆพ
2465	ทรงสร้างบ้านบรรทมสินธุ์ (บ้านพิษณุโลก) ให้แก่พระยาอนิรุทธเทวา

สรุปผล

การค้าขายทางเรือที่สำคัญ และเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน อีกทั้งการเข้ามาอยู่ร่วมกันด้วยความเชื่อ ศาสนา และความ เป็นพหุวัฒนธรรมที่มีส่วนส่งเสริม องค์ประกอบของราชธานี ประกอบกับการขยายพระราชวังในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีอิทธิพลของ ตะวันตกเป็นสำคัญ ยิ่งทำให้พื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันของวิถีชาววังและชุมชน มีการปรับรูปแบบ พัฒนาจนเป็นลักษณะของสยาม ใหม่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.15 แสดงแผนที่วัฒนธรรมในปัจจุบัน ที่มา : ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1

4.2 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

4.2.1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

1.1 ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่ของสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องเป็นพื้นที่ที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนเพื่อเข้าสู่ยุคสยามสมัยใหม่ (New Siam) ในสมัยรัชกาลที่ 5 จากเมืองสมัยเก่าที่ใช้แม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางสัญจรหลัก กลายเป็นเมืองสมัยใหม่ที่อาศัยการคมนาคมทางบกเป็นหลัก ทำให้เกิดการขยายพื้นที่ของเมืองขึ้น ตลอดทั้งมีการสร้างวังสวนดุสิต พระที่นั่งและตำหนักต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของศิลปวัฒนธรรมอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งด้านอาหาร ศิลปะการแสดง โขน ละคร การแต่งกาย และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ซึ่งหลายอย่างยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นแนวทางการเพิ่มศักยภาพจึงควรสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงพื้นที่และความสำคัญ ตลอดจนการสืบทอดและอนุรักษ์เพื่อให้คงอยู่ต่อไป ผ่านการสื่อสารทางเทคโนโลยี สื่อดิจิทัล คู่มือการท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้ควรเป็นข้อมูลเชิงลึกที่สืบทอดมาจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน ปรมาจารย์ชาวบ้าน หรือผู้ประกอบการที่สามารถให้ข้อมูลในรายละเอียดต่างๆ ที่ถ่ายทอดให้เห็นภาพของมรดกทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งได้

ควรมีการจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม (Story Telling) โดยมาจากรากฐานของชุมชน เช่นชุมชนตรอกบ้านพานถม (บ้านป่าอ/ไทรนคร) ที่ประกอบอาชีพเครื่องถมแบบดั้งเดิม บ้านญวนสามเสนหรือบ้านมิตตคาม (สำนักบุญฝรั่งชีสชาเวียร์/โบสถ์คอนเซ็ปชัญ) เพื่อเพิ่มคุณค่าและสืบสานความรู้เพื่อไม่ให้สูญหายไป

1.2 ด้านศักยภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่ของสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตพระราชฐานและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะพระที่นั่ง วัง และตำหนักต่างที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แม้ว่าในปัจจุบันหลายแห่งถูกปรับเปลี่ยนเป็นอาคารราชการ พิพิธภัณฑ์ และสถานที่สำคัญหลายแห่งทำให้ลักษณะสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความสะอาด มีความสวยงามเช่นตลอดแนวของถนนราชดำเนิน ลานพระบรมรูปทรงม้า เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ส่วนของชุมชน ที่เป็นที่ตั้งของแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ ยังพบปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ความสะอาด ตลอดจนถึงความปลอดภัย

ดังนั้นแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในพื้นที่บางแห่งจึงจำเป็นต้องถูกพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่และบริบท ปรับปรุงสภาพเส้นทางให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีป้ายบอกทางและป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ ที่มีความชัดเจน จัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพอย่างเหมาะสม เช่นห้องสุขา ถังขยะ

1.3 ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถจำแนกทรัพยากรออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มที่มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรม

คือองค์กร หรือชุมชนที่ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชาติให้คงไว้ ดำเนินกิจการควบคู่ไปกับการเผยแพร่ความรู้เฉพาะทาง บางแห่งมีการสอนหรือจัดกิจกรรม Workshop ให้แก่ผู้ที่สนใจ เช่น บ้านนราศิลป์ บ้านศิลปะ บ้านเต็นรำ ชุมชนนางเลิ้ง สำนักศิลปะและวัฒนธรรม (อาคารสายสุทธานภดล) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พบว่ายังคงมีเอกลักษณ์ และสืบสานวัฒนธรรมมาแต่ครั้งอดีต เช่น ละครชาตรี โขน ลิเก ดนตรี อาหารชาววัง รวมทั้งงานหัตถกรรม ศิลปกรรม เช่น เครื่องถม เครื่องเงินร้านไไทยนคร บ้านพานถม ตลอดจนประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิตที่ยังอยู่ เช่น ชุมชนบ้านญวนสามเสน “วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์” หรือ “วัดคอนเซ็ปชัน” ที่เรียกได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่โบราณที่ยังคงมีผู้คนทั้งเขมรและญวนอาศัยอยู่ ทำให้ยังคงวิถีชีวิตตามรูปแบบดั้งเดิม ทั้งอาหารและประเพณีสำคัญที่สืบทอดมายาวนาน

ภาพประกอบที่ 4.16 แสดงกลุ่มที่มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรม

แนวทางการเพิ่มศักยภาพเพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่แต่ละแห่งยังคงอยู่ ไม่สูญหายไปไหนเวลาอันใกล้ประกอบด้วย

1. สร้างความตระหนักและร่วมมือกับชุมชน หรือแหล่งวัฒนธรรมเพื่อให้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว
2. เสริมสร้างความรู้แก่ชุมชนหรือแหล่งวัฒนธรรม เช่น ความรู้ด้านธุรกิจ การพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งรายได้หรือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว
3. มีแนวทางการจัดการองค์ความรู้ การสืบทอด สืบสานเพื่อไม่ให้มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่สูญหายไป

2. กลุ่มที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม

คือองค์กร หรือชุมชนที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจและมีการจัดกิจกรรมเฉพาะ มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ มีศักยภาพที่จะสร้างกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมกิจกรรมได้ในระยะเวลาสั้นๆ เช่น วัดเอี่ยมวรนุช หรือวันอินทราภิรมหาร มีชื่อเสียงโดดเด่นด้านวัดถุ่มคล เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม (อาคารสายสุทธานภดล) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาซึ่งปัจจุบันเป็นสถานที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมโดยไม่เสียค่าบริการเข้าชม โดยภายในมีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวเช่น การทำอาหาร การทำขนม งานหัตถกรรม การระบายสี เป็นต้น โดยมีแนวทางการเพิ่มศักยภาพเพื่อพัฒนากิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย

1. สร้างแพคเกจการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องเส้นทาง เรื่องราว คุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น เส้นทางวัฒนธรรมอาหาร เส้นทางสถาปัตยกรรม เส้นทางศิลปะหัตถกรรม เส้นทางวิถีชาววัง เส้นทางประวัติศาสตร์ และความเชื่อ เป็นต้น
2. เพิ่มกิจกรรมหรือตัวเลือกให้มีความหลากหลาย โดยเฉพาะกิจกรรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม นำมาปฏิบัติได้จริง ได้รับประสบการณ์ใหม่จากการลงมือทำ และนำกลับไปเป็นของที่ระลึกได้ เช่น อาหาร ขนม ภาพวาด งานศิลปะหัตถกรรม วัตถุมงคล เป็นต้น
3. มีปฏิทินกิจกรรมอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อสะดวกต่อการวางแผนแก่นักท่องเที่ยว
4. มีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

3. กลุ่มกิจกรรม ที่มีความโดดเด่น

คือกลุ่มงานกิจกรรม อีเว้นท์ ที่จัดโดยองค์กร ภาครัฐ หรือชุมชน เป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมอีเว้นท์จะมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นหากมีความเชื่อมโยงกับด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิถีชุมชน เช่น งานอุ่นไอรัก ที่จัดขึ้น ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า หากมีการให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และเรื่องราวของพื้นที่จะทำให้ผู้เข้าชมงานได้ความรู้ เกิดความประทับใจ และตระหนักถึงความรักแผ่นดินมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว

แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวมและสถานที่สำคัญของแต่ละแหล่งของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องประกอบด้วย

1. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน

การเตรียมการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก ห้องน้ำ การออกแบบสำหรับคนทุกคน (Universal Design) และจากการเก็บข้อมูลสถิติด้านที่พัก เว็บไซต์ การจองที่พักที่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ทำการศึกษพบว่า โรงแรมหรือโฮสเทล ที่มีราคาเริ่มต้น 501-1,000 บาท มีจำนวนมากที่สุดเป็นอันดับ 1 มากถึงร้อยละ 40 – 50 โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทำให้คาดการณ์พฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ว่า อาจเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวด้วยตนเอง ทำการศึกษาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวด้วยตนเองก่อนการเดินทาง

2. การคมนาคมและการเชื่อมโยงระบบขนส่ง

การคมนาคมในพื้นที่ถือว่ามียระบบการขนส่งที่หลากหลายและเข้าถึงได้อย่างสะดวก เช่น การเดินทางทางน้ำจากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การเดินทางบกทั้งจากรถโดยสารสาธารณะ และรถยนต์ส่วนบุคคล ยังคงมีเส้นทางจักรยานในบางจุด ตลอดจนเส้นทางเดินเท้า เช่น บริเวณเลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างบ้านราชีวาร และชุมชนบ้านญวนสามเสน เป็นต้น

แต่ทั้งนี้ข้อจำกัดของการเดินทางในพื้นที่พบว่าถนนบางจุดเป็นเส้นทางรถประจำทางเท่านั้น หรือการเดินทางเดี่ยว นักท่องเที่ยวที่ใช้รถยนต์ส่วนตัวจะต้องทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลก่อนการเดินทาง เส้นทางจักรยาน มีไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด รวมทั้งทำจุดเรือที่ไม่สามารถใช้งานได้ทุกจุด

และเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีการกระจายตัว และยังขาดความเชื่อมต่อของระบบคมนาคมอย่างเป็นระบบ จึงจำเป็นต้องให้ความรู้ผ่านการสื่อสารเพื่อให้เกิดเส้นทางที่ต่อเนื่อง การเชื่อมโยงระบบการเดินทางเข้าด้วยกันผ่านเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารประเภทต่างๆ เช่น ป้ายแผนที่ เพื่อระบุเส้นทาง สถานที่สำคัญหรือแหล่งท่องเที่ยว จุดหมายตา สัญลักษณ์ และจุดเชื่อมต่อต่างๆ

การสร้างความน่าสนใจของรูปแบบการเดินทาง ที่สัมพันธ์กับเส้นทางการขนส่งที่สามารถเชื่อมต่อจุดและเปลี่ยนการเดินทางได้อย่างสะดวก เช่น การใช้ระบบขนส่งสาธารณะประเภทเรือ ซึ่งปัจจุบันที่จุดจอดเรือในเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาจำนวน 5 จุด ได้แก่ ท่ากรมชลประทาน ท่าพาย์พ ท่าเทเวศร์ ท่าพระราม 8 และท่าพระอาทิตย์ โดยเชื่อมต่อกับเส้นทางการเดินทางทางน้ำในคลองผดุงกรุงเกษมและในบางส่วนของคลองบางลำพู โดยเฉพาะกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวทางเรือ ซึ่งอาจเป็นเส้นทางสัญจรในแต่ละรูปแบบแต่ละเรื่องราวที่สามารถให้ความรู้และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่

การเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าในอนาคต จากแผนโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้ที่จะมีเส้นทางผ่านเข้ามายังพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งถือได้ว่าการเข้าถึงมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นเป็นโอกาสให้นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในย่านนี้มากขึ้น ด้วยการคมนาคมที่มีความสะดวกสบาย รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ใช้สัญจรด้วยขนส่งมวลชน ที่เชื่อมต่อเส้นทางจักรยานหรือเส้นทางเดินที่มีความต่อเนื่องและสื่อสารต่อการเข้าถึงอย่างชัดเจน

ในการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งทั้งในระดับย่าน ชุมชน และสถานที่สำคัญต้องดูความพร้อมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวว่าจะมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหน เพื่อไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ เช่น การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ โดยส่วนมากมักมีจำนวนที่รองรับได้อยู่ที่ 15-25 คนต่อรอบ/ครั้ง เช่น พิพิธภัณฑ์บางลำพู พิพิธภัณฑ์พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว วังปารุสศักดิ์วัน สามศิลป์รัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นต้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความพร้อมของทรัพยากรชุมชน สถานที่และความสามารถในการรองรับ

องค์ประกอบที่ 3 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มศักยภาพได้ดังนี้

1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

1. จากการลงสำรวจพบว่า สถานที่สำคัญในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีการให้ข้อมูลด้วยป้ายข้อมูล มี 2 ประเภทได้แก่ ป้ายสีน้ำตาล โดยเป็นป้ายข้อมูลที่จัดทำโดยกรุงเทพมหานคร รูปแบบป้ายสีน้ำตาล ซึ่งมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ข้อมูลด้านประวัติ และป้ายไว้นิลซึ่งเป็นป้ายข้อมูลที่องค์กรจัดทำขึ้นเอง บางแห่งมีรูปประกอบ ขนาดของป้ายแตกต่างกันไม่มีรูปแบบตายตัว บางแห่งใช้ภาษาไทยเพียงภาษาเดียวในการให้ข้อมูล ทั้งนี้ควรมีการวางตำแหน่งการติดตั้ง ซึ่งการติดตั้งป้ายส่วนใหญ่ อยู่ตำแหน่งด้านหน้าทางเข้าอาคาร โดยระยะความสูงของป้ายไม่สามารถสื่อสารให้ผู้พิการและเด็กให้สามารถอ่านได้

2. ควรมีการนำเทคโนโลยีด้านการสื่อสารข้อมูลด้วยมัลติมีเดียทั้งให้ข้อมูลในเชิงพื้นที่ ประวัติศาสตร์ ความสำคัญ ควบคู่กับแผนที่บอกเส้นทางการเข้าถึงรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

ซึ่งเป็นมิติที่นักท่องเที่ยวจะนำข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจ ด้วยการสืบค้นข้อมูล (Information searching) เช่น ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลการเดินทาง ข้อมูลการใช้จ่ายเงิน ข้อมูลที่พัก ข้อมูลร้านอาหารที่ชื่นชอบ โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้รับและตัดสินใจ (Making decision) ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบ QR Code

3. สำหรับในพื้นที่และสถานที่บางแห่งควรมีการสื่อความหมาย ที่จะให้เข้าใจและนำไปสู่จินตนาการที่สามารถมองเห็นภาพในอดีต บรรยากาศ สภาพแวดล้อม และสถาปัตยกรรมที่เคยมีอยู่ เพื่อให้เห็นถึงที่มา วัฒนธรรมและคุณค่าทางศิลปะที่ยังคงหลงเหลือและควรค่าแก่การอนุรักษ์รักษาไว้

4. ควรจัดให้มีศูนย์ให้ข้อมูล (Information Center) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันพบว่ายังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก ตลอดจนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด ข้อห้าม หรือข้อปฏิบัติตน โดยพบว่าบางแห่งไม่มีการติดตั้งป้าย หรือบางแห่งให้ข้อมูลด้วยภาษาไทยเท่านั้น ควรให้ข้อมูลในรูปแบบสัญลักษณ์สากล และควรมีป้ายสำหรับสื่อสารข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมต่อเนื้อหาทั้งหมดทั้งทำเรือ ป้ายรถเมล์ และจุดให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

5. ควรเพิ่มช่องทางการสื่อสารทั้งช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ Facebook บอร์ดข้อมูล แผ่นพับข้อมูลภาษาสากลที่มีความหลากหลายเช่น คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เป็นต้น

2. ด้านการให้ความรู้แก่แหล่งท่องเที่ยวหรือผู้ให้บริการ

สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งยังขาดการส่งเสริมการให้ความรู้ที่จะนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การส่งเสริมและพัฒนารูปแบบเพื่อให้มีความหลากหลาย แนวทางการพัฒนาจึงควรให้ความรู้ในด้านต่างๆ เช่น แนวทางการทำธุรกิจหรือการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว (Business Management) หรือการจัดการด้านส่วนประสมทางการตลาด 8 P's ของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การจัดปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาความพร้อมของบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การสร้างกฎ กติกา

สถานที่และแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งชุมชน ควรจัดตั้งกฎกติกา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวและการดำเนินงานของชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติที่อาจไม่เหมาะสมหรือผิดจากข้อห้าม ประเพณีหรือความเชื่อ

4.3 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3

แนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว วิเคราะห์แรงจูงใจ ปัจจัยหลักและปัจจัยดึงดูดของนักท่องเที่ยว ร่วมกับโครงการย่อยที่ 2 เพื่อจะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ปรากฏผลดังนี้ (รายละเอียดดูจากโครงการย่อยที่ 2)

4.3.1 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวตามแนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต

นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวทั่วโลกมีแนวโน้มเลือกจุดหมายการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ, 2558) โดยนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมในการใช้เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือในการค้นหาข้อมูล วางแผนการท่องเที่ยว การจองและการชำระเงิน และการแบ่งปันข้อมูลทางสื่อสังคมออนไลน์ เดินทางระหว่างประเทศโดยเครื่องบินเป็นหลัก

กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ มุ่งค้นหาวัฒนธรรมใหม่และแตกต่างจากสิ่งที่คุ้นเคย สัมผัสทั้งด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เทศกาล งานประเพณี ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า รวมทั้งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สะท้อนสภาพและวิถี มีช่วงระยะเวลาในการพำนักราว 7-10 วัน กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป

จากการศึกษาข้อมูลพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวในอนาคตที่มีความสอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวต่างชาติ ที่มีความชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงสันตนาการและสัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับคุณภาพของการท่องเที่ยว ความสะดวก และความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว มีเวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป สามารถเดินทางท่องเที่ยวในช่วงนอกฤดูกาล มีกำลังในการใช้จ่าย และมีค่าใช้จ่ายท่องเที่ยวต่อคนต่อทริปสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยตนเอง (FIT Traveler) และ การเดินทางลำพังแบบ Solomo มีความเป็นส่วนตัวสูง มีโอกาสในการสัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างลึกซึ้งตามความต้องการ เนื่องจากมีเวลาว่างมากกว่า ยืดหยุ่นเวลาได้ตามต้องการ และสามารถวางแผนการเดินทางได้ด้วยตนเอง กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีต ที่ต้องการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในอดีตของตน ต้องการหวนรำลึกบรรยากาศย้อนไปในอดีต และกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีวิวัฒนาการมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ สร้างสรรค์กิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมโดยผสมผสานเข้ากับแนวคิดจินตนาการของนักท่องเที่ยว

4.3.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวตามสถานการณ์การท่องเที่ยวทั่วโลก

จากรายงานการจัดอันดับประเทศที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนมากที่สุดประจำปี 2560 โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 9 จาก 10 อันดับแรก และมีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ 3 ทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พื้นที่กรุงเทพมหานครมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558-2561 มีจำนวนนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร รวม 63 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว, 2561) โดยมีสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทย (64%) มากกว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (36%) แต่รายได้จากการท่องเที่ยวมาจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมากกว่าชาวไทย มีการใช้จ่ายสูงสุด คือ ค่าที่พัก

รองลงมา คือ ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก และค่าอาหารและเครื่องดื่ม ตามลำดับ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

สำหรับพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง อยู่ในพื้นที่เครือข่ายการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร เครือข่ายที่ 4 คือ เครือข่ายการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Network) และอยู่ในเครือข่ายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงของกรุงเทพมหานครนาร่อง คือ เครือข่ายการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มน้ำเจ้าพระยา นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ นิยมเดินเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม ลานพระบรมรูปทรงม้า หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ เป็นต้น เดินเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร วัดบางขุนพรหม วัดบวรนิเวศวิหาร มัสยิดจักรพงษ์ โบสถ์โรงพยาบาลมิชชัน เป็นต้น สัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิม เช่น ชุมชนนางเลิ้ง ชุมชนบ้านญวน ตลาดราชวัตร ตรอกบวรรังสี เป็นต้น ซื้อหรือรับประทานอาหาร เช่น ส.รุ่งโรจน์ เป็ดพะโล้ (นางเลิ้ง) ข้าวต้มเชียวชาญพานิชย์ (เทเวศร์) ร้านเป็ดย่างพูลสิน ต.เง็กชวน (ถนนพระสุเมรุ) เป็นต้น

4.3.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจากการสังเกตการณ์/การสัมภาษณ์

ผลจากการสังเกตการณ์/การสัมภาษณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ ไขว่คว้าหาประสบการณ์ที่ดีชีวิต ซื้อหรือรับประทานอาหารที่มีชื่อเสียง เดินเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ทัศนศึกษา ศึกษาดูงาน และร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้ย่านประวัติศาสตร์ (จัดโดยสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว) ซึ่งในปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมให้การส่งเสริมและสนับสนุน การเดินทางมีทั้งเป็นกลุ่มขนาดเล็กและกลุ่มคณะขนาดใหญ่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นิยมเดินเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ใช้แผนที่ในการเดินทางท่องเที่ยว เดินทางเป็นกลุ่มขนาดเล็ก 2 - 4 คน สำหรับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่เป็นที่รู้จักจะมีกลุ่มชาวต่างชาติเยี่ยมชมเป็นกลุ่มคณะหรือกลุ่มทัวร์

4.3.4 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม

ผลจากแบบสอบถามด้านข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 47.62 % รองลงมา ได้แก่ ชาวต่างชาติ (ยุโรป อเมริกา เอเชีย) 29.05 % และชาวจีน จำนวน 23.33 % โดยมีเพศหญิงจำนวน คือ 53% ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 15 – 34 ปี มีระดับการศึกษา คือ ปริญญาตรี ส่วนใหญ่มืออาชีพ คือ พนักงานบริษัท และมีรายได้เฉลี่ยส่วนบุคคลต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ที่ 20,001 – 40,000 บาท

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวในพื้นที่เขตดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องส่วนใหญ่ คือ กลุ่ม Gen M ซึ่งมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยว คือ ประสบการณ์ แรงบันดาลใจที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยว และการได้เรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ให้คุณค่าและความสำคัญกับการใช้จ่ายเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ชีวิต และที่สำคัญ คือ การแบ่งปันประสบการณ์การเดินทางทั้งภาพหรือวิดีโอในสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ยังมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติต่างๆ ดังนี้

ประสบการณ์การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมาในพื้นที่ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไปใน 5 ปี ซึ่งมีการท่องเที่ยวซ้ำอันเนื่องมาจากพฤติกรรมความตั้งใจ (Behavior Intention) ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเมื่อจำแนกตามเชื้อชาติพบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งจีนและเชื้อชาติอื่น ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นครั้งแรก ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่จะเดินทางมาเที่ยวเป็นครั้งที่ 2 ใน 5 ปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าวยังมีโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้อีกจำนวนมาก

จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยว ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางร่วมกับเพื่อน รองลงมา คือ เดินทางร่วมกับคู่รัก/ครอบครัว เป็นรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง หรือ Free Independent Travelers (FIT) ที่เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยววางแผนจัดการเดินทางด้วยตนเองทุกอย่าง โดยไม่ใช้บริการจากบริษัททัวร์หรือใช้เพียงบางส่วนตามความจำเป็น โดยเมื่อจำแนกตามเชื้อชาติพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งจีนและเชื้อชาติมากับเพื่อนโดยมีการวางแผนการเดินทางด้วยตนเอง

การเลือกที่พัก ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเลือกที่พักแบบโฮมสเตย์/โฮสเทล/เกสเฮ้าส์อพาร์ทเมนต์/คอนโดมิเนียม ซึ่งมีพฤติกรรมการเลือกที่พักขนาดเล็ก มีความเป็นส่วนตัว ใกล้แหล่งท่องเที่ยว และสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ รวมทั้งคนในท้องถิ่นได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของ Gen M และเมื่อจำแนกตามเชื้อชาติพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่จะเลือกพักบ้านตัวเอง/ญาติ/คนรู้จัก ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่จะเลือกที่พักเป็นโฮมสเตย์/โฮสเทล/เกสเฮ้าส์ อพาร์ทเมนต์/คอนโดมิเนียม และโรงแรม 3 ดาวหรือต่ำกว่า

การทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ส่วนใหญ่ คือ การทำกิจกรรมในสถานที่ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ รองลงมา สถานที่หรือผลงานทางศิลปะและดนตรีรวมไปถึงภาพวาดและรูปปั้นแกะสลัก และสถานที่ทางศาสนา ตามลำดับ โดยหากวิเคราะห์จำแนกตามเชื้อชาตินักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย จะชื่นชอบ สถานที่ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมเก่าแก่ มากที่สุด โดยคิดเป็นสัดส่วนถึง ซึ่งจะแตกต่างจากลำดับอื่นๆ ค่อนข้างมาก ในขณะที่ นักท่องเที่ยวต่างชาติกลับชื่นชอบในกิจกรรมหลายประเภทในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ได้แก่ สถานที่หรือผลงานทางศิลปะและดนตรีรวมไปถึงภาพวาดและรูปปั้นแกะสลัก เทศกาลและงานประเพณี และเรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติมีความสนใจและต้องการอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือวัฒนธรรมในพื้นที่

ค่าใช้จ่าย ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะมีค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวต่อครั้งสูงกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเกิดจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมากกว่าชาวไทยซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันระยะเวลาในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อครั้ง พบว่า มีระยะเวลาการท่องเที่ยว 3-5 วัน ซึ่งส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า 2 วัน ซึ่งก่อให้เกิดการพักค้างและการใช้จ่ายที่มากขึ้นกว่าการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่พักค้างหรือใช้ระยะเวลาสั้นๆ ในการเดินทางท่องเที่ยว

การค้นหาข้อมูล/จอง/ทราบข่าวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวค้นหาข้อมูล/จอง/ทราบข่าวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ จากสื่อสังคมออนไลน์/

สื่อดิจิทัล เป็นหลัก รวมทั้งมีการแบ่งปันประสบการณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์/สื่อดิจิทัล เป็นหลัก เช่นเดียวกัน รูปแบบการเดินทางในระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่เดินทาง โดย รถประจำทางสาธารณะ รถไฟฟ้าหรือรถไฟใต้ดิน ซึ่งเป็นการเดินทางที่มีค่าใช้จ่ายไม่สูงและได้รับความสะดวกสบายในขั้นพื้นฐานที่นักท่องเที่ยวต้องการได้รับ

รูปแบบการท่องเที่ยวที่คาดหวัง พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คาดหวังการท่องเที่ยวในพื้นที่อันดับแรก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) คือ มุ่งเน้นการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน รองลงมาได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) คือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิตประวัติศาสตร์ศิลปะและเทศกาลงาน ประเพณีต่างๆ อันดับที่ 3 ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบ SOLOMO (Social Location Mobile) การท่องเที่ยวแบบ SOLOMO ถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่ม นักท่องเที่ยวทั่วโลก โดยการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะสื่อสารหาข้อมูลผ่าน เครือข่ายสังคม ออนไลน์ หรือ Social networks และ ต้องการที่จะได้ข้อมูลในพื้นที่ที่ตนเองเดินทางไป (Location) โดยอาศัยเครื่องมือสื่อสารแบบพกพาได้ หรือ Mobile devices เช่น โทรศัพท์มือถือ โดยเฉพาะ Smart Phone หรือ Tablets ที่สามารถเข้าหาข้อมูลผ่าน Internet ผ่าน Applications ต่างๆ

นอกจากนี้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำแนกตามความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ เชื้อชาติ และรายได้ พบว่า

ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อครั้ง (ไม่รวมค่าเดินทางระหว่างประเทศ) กับ ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ในส่วนของปัจจัยเพศ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนนั้น ไม่มีความแตกต่างกัน ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้ง ยกเว้น เชื้อชาติ ซึ่งพบว่ามีนักท่องเที่ยวต่างชาติ บางส่วน ได้แก่ ยุโรป และอเมริกา ที่ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้ง เท่ากับ 20,001 – 30,000 บาท และ 10,001 – 20,000 บาท ตามลำดับ

ระยะเวลาในการท่องเที่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ในส่วนของปัจจัยเพศ ไม่มีความแตกต่างกันในส่วนของระยะเวลาในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนเชื้อชาติ พบว่า มีเฉพาะ นักท่องเที่ยวไทยที่ใช้ระยะเวลาท่องเที่ยวน้อยกว่า 2 วัน โดยคิดเป็นสัดส่วนค่อนข้างมากจากจำนวน นักท่องเที่ยวไทยทั้งหมด ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมักจะใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว 3-5 วัน และ บางส่วนท่องเที่ยวน้อยกว่า 2 วัน

ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพข้าราชการและนักศึกษา มักจะใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว น้อยกว่า 2 วัน และอาชีพพนักงานบริษัทและธุรกิจส่วนตัว มักจะใช้ระยะเวลาท่องเที่ยว 3-5 วัน ทั้งนี้อาจ สืบเนื่องจากระบบการลาของภาคเอกชนมีความยืดหยุ่นมากกว่าระบบการลาของราชการ และ ส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนค่อนข้างสูง คือ มากกว่า 60,000 บาทต่อเดือน จะใช้ ระยะเวลาท่องเที่ยวมากกว่านักท่องเที่ยวที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า

ความตั้งใจของนักท่องเที่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล โดยประกอบด้วย ความตั้งใจที่จะ ท่องเที่ยว พฤติกรรมการบอกต่อ และพฤติกรรมการร้องเรียน พบว่าโดยรวมมีความเห็นด้วยในระดับ ปานกลาง ซึ่งประเด็นที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ส่วนของพฤติกรรมการบอกต่อ ทั้ง การ แบ่งปันประสบการณ์การท่องเที่ยวในโซเชียลมีเดีย และ การพูดถึงสิ่งที่ดี/แนะนำเกี่ยวกับสถานที่

ท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตฯ และในส่วนของพฤติกรรมการณ์รื่องเรียนนั้น พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนไปท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่หากประสบปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ท่องเที่ยวหรือใช้บริการอยู่ และในส่วนของความตั้งใจที่จะท่องเที่ยว ทั้งการท่องเที่ยวซ้ำ หรือการพิจารณาเลือกสถานที่ท่องเที่ยวอื่นในพื้นที่ มีคะแนนใกล้เคียงกัน

ในส่วนของความตั้งใจที่จะท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตพบว่า นักท่องเที่ยวผู้หญิงให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มากกว่านักท่องเที่ยวผู้ชาย โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยและอเมริกาจะให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ค่อนข้างมากแตกต่างจากนักท่องเที่ยวชาติอื่นๆ ในส่วนของอาเซียนนักท่องเที่ยวนั้น พบว่า ทุกอาเซียนมีความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวใกล้เคียงกันยกเว้นอาเซียนประเทศกัมพูชาให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ค่อนข้างน้อย และส่วนของปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยของนักท่องเที่ยวพบว่ามีความคิดเห็นต่อประเด็นดังกล่าวใกล้เคียงกัน

ในส่วนของพฤติกรรมการณ์บอกต่อ พบว่า นักท่องเที่ยวชายและหญิงมีความคิดเห็นต่อประเด็นนี้ใกล้เคียงกัน โดยนักท่องเที่ยวเอเชียและนักท่องเที่ยวชาวไทย ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ค่อนข้างมาก ในขณะที่ นักท่องเที่ยวอาเซียนพนักงานบริษัทจะให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มากกว่านักท่องเที่ยวอาเซียน และนักท่องเที่ยวรายได้ 60,001 – 80,000 บาทต่อเดือน จะให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวมากที่สุดเมื่อเทียบกับระดับรายได้อื่นๆ ในส่วนของพฤติกรรมการณ์รื่องเรียนนั้น พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในส่วนของปัจจัยเพศ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีคะแนนตอบแบบสอบถามค่อนข้างใกล้เคียงกันมาก และในส่วนของการเชื่อชาติ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยและอเมริกา มีความคิดเห็นในประเด็นนี้มากกว่านักท่องเที่ยวชาติอื่นๆ เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพข้าราชการ พนักงานบริษัท และธุรกิจส่วนตัว มีความคิดเห็นต่อประเด็นดังกล่าวใกล้เคียงกัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพเกษตรกร ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ค่อนข้างน้อย

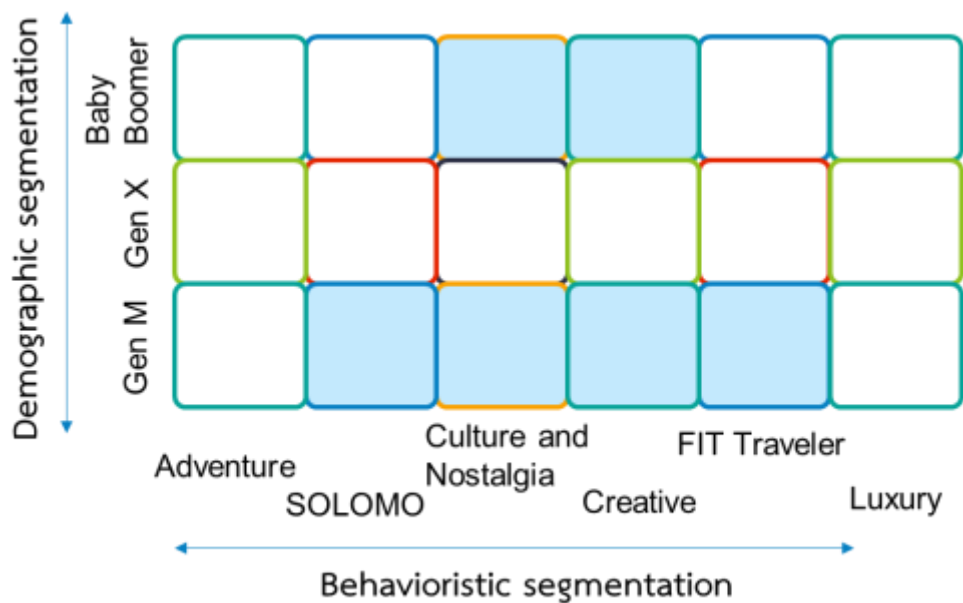
4.3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจ ปัจจัยหลักและปัจจัยดึงดูดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปัจจัยดึงดูดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ผลลัพธ์หรือบริการการท่องเที่ยว (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การจัดการส่งเสริมการขาย (Promotion) บุคคล (People) หรือพนักงาน (Employee) กายภาพและการนำเสนอ (Physical Evidence) และด้านกระบวนการ (Process) ในขณะที่ปัจจัยหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความต้องการพักผ่อนหรือการผ่อนคลายอารมณ์ ความต้องการสร้างความสัมพันธ์ ความภาคภูมิใจและพัฒนาตนเอง การเรียนรู้วัฒนธรรมและสิ่งแปลกใหม่ ความสำเร็จหรือบรรลุความปรารถนา และเหตุการณ์หรือสภาพธรรมชาติของบ้านเมืองของนักท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์นี้จะใช้วิธี Factor Analysis เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่อการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างชาติและจีนให้ความสำคัญปัจจัยดึงดูดเรื่องผลลัพธ์หรือบริการ เป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดอันดับ 2 และ 3 นักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างชาติ และจีนให้ความสำคัญแตกต่างกันบ้าง โดยปัจจัยดึงดูดอันดับที่ 2 นั้นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวจีนจะให้ความสำคัญกับเรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ความสำคัญกับด้านบุคคล (People) หรือพนักงาน (Employee) และสำหรับปัจจัยดึงดูดอันดับที่ 3 นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจะให้ความสำคัญกับเรื่องการจัดการส่งเสริมการขาย ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวจีนให้ความสำคัญเรื่องบุคคลหรือพนักงาน

สำหรับปัจจัยผลักดัน พบว่า ปัจจัยหลัก 3 อันดับแรกที่มีความสำคัญสูงสุดของนักท่องเที่ยวชาวไทย นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวชาวจีนเหมือนกัน ได้แก่ ความต้องการสร้างความสัมพันธ์ ความต้องการพักผ่อนหรือการผ่อนคลายอารมณ์ และการเรียนรู้วัฒนธรรมและสิ่งแปลกใหม่ ตามลำดับ

4.3.5 แนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในเขตสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง และผลการวิเคราะห์แรงจูงใจ ปัจจัยหลัก และปัจจัยดุดของนักท่องเที่ยว และผลแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นและความคาดหวังเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น สามารถกำหนดวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด ตามหลักการของ STP (Segmentation – การแบ่งส่วนการตลาด Target- การกำหนดเป้าหมาย และ Positioning – กำหนดจุดยืนของการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยว) ได้ดังนี้

ภาพประกอบ

บทที่ 4.17การกำหนดเป้าหมายทางการตลาด (Target) ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
ที่มาข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 2

การแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวจากช่วงวัยและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ซึ่งกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักท่องเที่ยวช่วงวัย Baby Boomer และ Generation M (Millennium) ที่มีพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในรูปแบบ SOLOMO, Culture and Nostalgia, Creative และ FIT Traveler และกำหนดตำแหน่งทางการตลาด (Position) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นความมีเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์

และผลจากการศึกษาสามารถกำหนดแผนกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องภายใต้ วิสัยทัศน์ “พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน” เป้าหมายสำคัญ 4 ประการ 1) นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำและท่องเที่ยวครั้งแรก 2) แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน (Sustainable Tourism) และ 4) เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Benefit) และระบบนิเวศน์ (Tourism Ecosystem) ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน ได้ดังนี้

- กลยุทธ์ที่ 1 สร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว (Tourist Experience) คือ การสร้างเหตุการณ์หรือสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ โดยแนวทางการดำเนินงานจะมุ่งเน้นการสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interactions and social relationships) หรือชุมชน โดยนักท่องเที่ยวเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เช่น ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสัมพันธ์

ระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชน แลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเวิร์กช็อป (Workshop) หรือนิทรรศการเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวหรือเกิดการสร้างประสบการณ์ร่วม (co-producers of experiences) การปรับปรุง

ทัศนของสถานที่ท่องเที่ยวให้สวยงาม เดินทางสะดวกมีสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกครบถ้วน ควรจัดเป็น สถานที่จัดกิจกรรมหรือเปิดบ้านให้เข้าชมสถาปัตยกรรมหรือสิ่งของสมัยก่อน การสร้างความตระหนักในการใส่ใจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Ecofriendly) ในระหว่างการท่องเที่ยวเป็นต้น

- กลยุทธ์ที่ 2 นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร (Digital Tourism) คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยว โดยเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง (FIT Traveler) และมีการวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งเป็นแนวโน้มการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในวัย Generation M โดยมีเป้าหมาย คือ มีเครื่องมือดิจิทัลที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ และชุมชน มีฐานข้อมูลจัดเก็บข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Big Data) และนักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลและบริการการท่องเที่ยวผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างสะดวก เช่น พัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ หรือ Digital Tourism Portal การจัดทำระบบจัดเก็บความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยใช้ Digital Marketing และการจัดอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชน ในการใช้ Digital Marketing

- กลยุทธ์ที่ 3 สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (Community Partnerships) โดยเป็นการส่งเสริมให้เกิดระบบนิเวศน์ของการท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ โดยกลยุทธ์นี้ ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการขับเคลื่อนให้กลยุทธ์

2 ข้อแรกประสบความสำเร็จ โดยถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จและยั่งยืน ในแหล่งท่องเที่ยวตามมา โดยเป้าหมายหลัก คือ เกิดความเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่และเกิดความร่วมมือกับชุมชนต่างพื้นที่ ผู้ประกอบการเพิ่มบทบาทในการมีส่วนร่วมและนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น และหน่วยงานรัฐส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น

แนวทางการดำเนินงาน เช่น การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ ชุมชน

ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในการจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวประจำปี ซึ่งประกอบด้วย เป้าหมาย กิจกรรมในแต่ละช่วงเวลา บทบาทของแต่ละภาคส่วน การจัดหาแหล่งเงินทุนในกิจกรรม เป็นต้น สร้างเครือข่ายชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมปั่นจักรยาน กิจกรรมขายอาหารท้องถิ่น เป็นต้น และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ความร่วมมือของพิพิธภัณฑ์ในหลายพื้นที่เพื่อจัดเป็นกิจกรรมในแนวคิดเฉพาะด้านสำหรับผู้สนใจเฉพาะกลุ่ม จัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่เยาวชนรุ่นใหม่และประชาชนในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว (ไกด์เยาวชนในท้องถิ่น) รวมทั้ง ให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวในกรณีต่างๆ หรือ Local Hero หน่วยงานรัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับที่อยู่อาศัยและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวหรือการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชน เพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว หรือสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการแนะนำหรือนำเสนอการท่องเที่ยว เป็นต้น

4.4 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 4

แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิต และพื้นที่ต่อเนื่อง

4.4.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน

ในการจัดทำแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ เป็นการนำเสนอข้อมูลทั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและผลการวิเคราะห์ทางการตลาด โดยคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์สถานการณ์ โดยพิจารณาข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 1 และ 2 ประกอบกับผลการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งปัจจัยภายนอก (External Environment) และปัจจัยภายใน (Internal Environment) โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน

จุดแข็ง (Strengths: T)	โอกาส (Opportunities: O)
1. มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรม 2. มีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างยาวนาน 3. สามารถนำวัฒนธรรมมาสร้างเป็นกิจกรรมให้เป็นจุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้	1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว 2. การเดินทางมีความสะดวก 3. ตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีแนวโน้มเติบโตขึ้น 5. ประเทศไทยถือเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก 6. เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการท่องเที่ยว 7. ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จุดอ่อน (Weakness: W)	อุปสรรค (Threats: T)
1. แหล่งท่องเที่ยวยังขาดการประชาสัมพันธ์ 2. ชุมชนขาดความพร้อมในการรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบางแห่งมีข้อจำกัด 4. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ เช่น พื้นที่จอดรถ ป้าย ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว สัญลักษณ์ต่างๆ ห้องสุขา เป็นต้น	1. พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว 2. เส้นทางเดินทางโดยรถยนต์ มีความซับซ้อนเข้าถึงยาก

การทำวิเคราะห์ SWOT จากนั้นข้อมูลทั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและผลการวิเคราะห์ทางการตลาด จึงนำมาหาแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งในเบื้องต้นได้เสนอเป็นธีม (Theme) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพ 2 เส้นทาง โดยจะเป็นธีม สวนดุสิต “สยามใหม่” และ “ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ” และจากผลการวิเคราะห์การวิเคราะห์ SWOT Analysis สามารถวิเคราะห์และสร้างด้วยกลยุทธ์การจับคู่จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค หรือที่เรียกว่า (TOWS Matrix) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix

	โอกาส (Opportunities: O)	อุปสรรค (Threats: T)
	1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว 2. การเดินทางมีความสะดวก 3. ตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีแนวโน้มเติบโตขึ้น 5. ประเทศไทยถือเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก 6. เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการท่องเที่ยว 7. ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว 2. เส้นทางเดินทางโดยรถยนต์ มีความซับซ้อนเข้าถึงยาก
จุดแข็ง (Strengths: S) 1. มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรม 2. มีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างยาวนาน 3. สามารถนำวัฒนธรรมมาสร้างเป็นกิจกรรมให้เป็นจุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้	SO จุดแข็ง และโอกาส การดำเนินกลยุทธ์ ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านการชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า	ST จุดแข็ง และอุปสรรค การดำเนินกลยุทธ์ ส่งเสริมให้ภาครัฐ ชุมชน และผู้ประกอบการมีการเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ
จุดอ่อน (Weakness: W) 1. แหล่งท่องเที่ยวยังขาดการประชาสัมพันธ์ 2. ชุมชนขาดความพร้อมในการรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบางแห่งมีข้อจำกัด 4. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ เช่น พื้นที่จอดรถป้ายข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว สัญลักษณ์ต่างๆ ห้างสรรพสินค้า	WO จุดอ่อน และโอกาส การดำเนินกลยุทธ์ ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการทำการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) สร้างเนื้อหาเชิงการตลาด (Content Marketing) โดยการสร้างเรื่องราวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์และมีประวัติศาสตร์อันยาวนานด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์	WT จุดอ่อน และอุปสรรค การดำเนินกลยุทธ์ มีการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการ มีป้ายแสดงข้อมูลอย่างน้อย 3 ภาษา พร้อมทั้งมีศูนย์ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว

4.4.2 แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

พื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน โดยมีจุดเด่น คือ **“เป็นพื้นที่สยามใหม่ Modernization ซึ่งเป็นศักราชหน้าใหม่ของสยามประเทศที่มีการสร้างบ้านแปงเมืองในรูปแบบวัฒนธรรมตะวันตกอย่างโดดเด่นชัดเจนที่สุดของประเทศไทยโดยเกิดขึ้นในยุคพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”** ดังจะเห็นได้ว่าเป็นยุคปฏิรูปจากแบบเก่าสู่แบบใหม่โดยมีการประยุกต์รูปแบบตะวันตกให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศของไทยได้อย่างเหมาะสมและงดงาม พระราชกรณียกิจของพระองค์ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมีการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพครั้งใหญ่ คือ การเปลี่ยนแปลงผังเมืองครั้งสำคัญที่จะพระนคร (กรุงเทพ) เป็นเมืองสมัยใหม่ที่มีความงดงามเท่าเทียมอารยะประเทศ โดยมีการออกแบบและก่อสร้างบริเวณโดยรอบถนนราชดำเนินให้เป็นถนนสายสำคัญที่เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่าง พระบรมมหาราชวัง (วังเก่า) และ พระราชวังดุสิต (วังใหม่) นอกจากนี้ยังได้มีการก่อสร้างถนนอีกหลายสาย อาทิ ถนนบำรุงเมือง เพ็ญนคร สามเสน รวมถึงการนำวิทยาการที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเข้าสู่ประเทศไทยซึ่งเป็นหลักการการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนา โดยมีการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ อาทิ การก่อกำแพงประปา ไฟฟ้า การรถไฟ การโทรคมนาคมต่างๆ และการขุดคลองอีกหลายแห่ง เป็นความก้าวหน้าสำคัญในการผังเมืองของประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการปฏิรูปงานภูมิสถาปัตยกรรมโดยการวางผังบริเวณและจัดภูมิทัศน์ในพระราชวังและพระราชอุทยาน ลานโล่ง ตลอดจนการปลูกต้นไม้ถนนที่ทำให้เมืองมีความงดงามและน่าอยู่อาศัยมากขึ้น

สำหรับงานด้านสถาปัตยกรรมตามแบบอย่างศิลปะตะวันตกในยุคพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสัญลักษณ์การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมที่สุด และในยุคนั้นงานสถาปัตยกรรมยังเป็นสิ่งสะท้อนถึงค่านิยม ความมั่นคงของชาติ และการเท่าเทียมทางวัฒนธรรมระหว่างสยามประเทศและโลกตะวันตกอีกด้วย โดยสถาปัตยกรรมตะวันตกที่เข้ามาในสยามประเทศ ณ ขณะนั้น รูปแบบที่มีความโดดเด่นคือ รูปแบบเรอเนสซองส์และนีโอคลาสสิก เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งอัมพรสถาน โดยได้นำสถาปนิกและนายช่างจากยุโรปเข้ามาทำงานรับราชการ สถาปนิกชาวอิตาลีที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น คือ มาริโอ ตามาญโญ (Mario Tamagno) ซึ่งทำให้เกิดการถ่ายโอนความรู้และการผสมผสานศาสตร์การออกแบบระหว่างตะวันตกและของไทยจนก่อให้เกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าจนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่านอกจากความโดดเด่นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในยุคนั้นยังมีการติดต่อสัมพันธ์กับชาติตะวันตก กอปรกับการเสด็จประพาสยังต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ประเทศไทยได้รับเทคนิควิทยาการสมัยใหม่หลายๆ ด้านต่างๆ ในการปรับปรุงประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าตามแบบแผนตะวันตก ซึ่งถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญในการเปลี่ยนแปลงศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยพระองค์มีการผสมผสานความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมของไทยที่ทำให้อยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอดี ไม่ทำให้เอกลักษณ์เปลี่ยนแปลงไปจนไม่เหลือร่องรอยเดิม ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่สามารถดำรงเอกลักษณ์ไว้ได้จนถึงปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรมอาหาร และวัฒนธรรมการแต่งกาย

อย่างไรก็ตามในการขยายพื้นที่สยามใหม่ขึ้นมาทางด้านทิศเหนือของบริเวณพระบรมมหาราชวังตามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชโองบายไว้ นั้น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ในพื้นที่ดังกล่าวมีชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในต้นรัตนโกสินทร์อยู่ก่อนแล้ว ลักษณะพื้นที่ชุมชนจึงมีลักษณะพหุวัฒนธรรมประกอบไปด้วยศาสนาทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม และชุมชนหลากหลายชาติ ชาติพันธุ์เหล่านี้มีความสำคัญกับพื้นที่ตั้งแต่การสร้างกรุง ทำนุบำรุงศาสนา แลกเปลี่ยนศิลปวิทยาการ การค้าขาย การพัฒนาเริ่มขึ้นทางด้านเหนือของพื้นที่มากขึ้น จะเห็นจากการสร้างวัดบริเวณริมคลองสามเสนใน ปี พ.ศ. 2375 โดยมีชาติพันธุ์ คือ โปรตุเกส มอญ เขมร (คริสต์) เขกตานีมลายู ลาว ปักขีไต้ ญวน มอญ จีนไหหลำ เขมร และลาว ยกตัวอย่างเช่น บริเวณชุมชนสามเสน การอพยพเข้ามาของชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้เกิดการผสมผสานกันของวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งนอกจากวัฒนธรรมอาหารซึ่งชาติพันธุ์ต่างๆ ได้นำเข้ามาและสืบทอดต่อมาเป็นรุ่นๆ จนถึงปัจจุบันแล้ว ยังมีเรื่องของความศรัทธา ความเชื่อ และการนับถือศาสนาที่แสดงออกด้วยการก่อสร้างสถาปัตยกรรมของศาสนสถานของชาติพันธุ์ตนเอง ดังจะเห็นจากสำนักบุญฝรั่งซิสซาเวียร์ และโบสถ์คอนเซ็ปชัน ขึ้นมาในพื้นที่ ซึ่งก็มีวัดที่เป็นของชุมชนชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธตั้งอยู่แล้ว คือ วัดราชาธิวาสวิหาร การอยู่ร่วมกันของชาติพันธุ์หลากหลายนี้เป็นการผสมผสานของวัฒนธรรมที่แตกต่างแต่ไม่แปลกแยกจากกัน

ดังนั้นเมื่อนำจุดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ร่วมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ได้จากผลการศึกษาวิจัยโครงการย่อยที่ 2 ที่มีการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง พบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบที่สุดคือ การท่องเที่ยวสถานที่ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมเก่าแก่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่คาดหวังของนักท่องเที่ยวอันดับแรก คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจตลาดจนการส่งเสริมเอกลักษณ์ของประเทศไทยและของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องจึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ในกรุงเทพมหานคร โดยคณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ให้เป็น **“พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน”** โดยมีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้ดังนี้

วิสัยทัศน์

พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน

เป้าหมาย

1. นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำ และท่องเที่ยวครั้งแรก

2. แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น
3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนโดยยังดำรงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมในพื้นที่
4. เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์

จากข้อมูลการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถวิเคราะห์ออกมาเป็น 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) การเตรียมความพร้อมของชุมชน และพื้นที่เพื่อรองรับ 3) การสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด และ 4) การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Destination) และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว

เป้าหมายกลยุทธ์

- แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นไทย
- นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีระหว่างเดินทางและเกิดความทรงจำที่ดีในภายหลังจากการท่องเที่ยว
- นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือเรียนรู้วัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก กรุงเทพมหานครร่วมกับชุมชนหรือเจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม

หน่วยงานสนับสนุน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สมาคมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา

การพัฒนาพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช่วิธีคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นตัวนำ (Creativity-led tourism) และวัฒนธรรมเป็นฐาน (Culture-based tourism) (ภูริวัจน์ เดชอุ่ม, 2556) ซึ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resource) และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Resource) อยู่อย่างหลากหลาย

ตารางที่ 4.3 ทูทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

ทูทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง	
ทูทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	ทูทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์	- ประวัติศาสตร์/เรื่องราว
- ศาสนสถาน	- ภูมิปัญญา/องค์ความรู้
- ตลาด	- วิถีชีวิต
- ชุมชน	- ศิลปวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวสามารถมีรูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิต และพื้นที่ต่อเนื่องได้ในลักษณะตามกิจกรรมได้หลากหลายรูปแบบ

โดยจากผลการศึกษาวิจัยจากโครงการย่อยที่ 2 ซึ่งมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง พบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบที่สุดคือ การท่องเที่ยวสถานที่ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมเก่าแก่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่คาดหวังของนักท่องเที่ยวอันดับแรก คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาของโครงการย่อยที่ 1 ในเรื่องศักยภาพที่จะพัฒนาพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แล้วพบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่มีศักยภาพด้านฐานทุนทรัพยากรทางวัฒนธรรมโดยสามารถแสดงตัวอย่าง รูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ตัวอย่างรูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

พื้นฐานการสร้างสรรค์	ตัวอย่างลักษณะของกิจกรรม
กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning)	กิจกรรมการเรียนรู้ อาทิ กิจกรรมการสอนทำอาหารสำหรับชาววัง ศิลปหัตถกรรม รำโขน ละครชาตรี เล่นดนตรีไทย การแต่งกายชุดไทย
การชิม (Testing)	เดินท่องเที่ยวชิมอาหารผ่าน ตลาดราชวัตร ตลาดเทเวศร์ ร้านข้าวต้ม เขียวชาญพาณิชย์ ตลาดศรียาน ตลาดนางเลิ้ง ร้าน ส.รุ่งโรจน์ เปิดพะไล ชุมชนบ้านญวนสามเสน ตลาดราชวัตร ร้านถนนพระสุเมรุ ร้าน เป็ดย่างพลูสิน ต.แจ้งชวน และอาหารชาววัง วังสวนสุนันทา
การเยี่ยมชม (Seeing)	เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อาทิ พระที่นั่งอนันตสมาคม ลานพระบรมรูปทรงม้า หรือ ลานพระราชวังดุสิต วังปารุสกวัน เรือนเจ้าจอมเอื้อนและเจ้าจอมแถม ตำหนักอาทรทิพย์นิวาสน์ ตำหนักจุฑารัตนารมณ์ ตำหนักสายสุทธานพตล บ้านอาจารย์ฝรั่ง (ศิลป์ พีระศรี) พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางศาสนา อาทิ วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร วัดบางขุนพรหม วัดบวรนิเวศวิหาร วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ศาลเจ้าแม่ทับทิม (สามเสน) วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ วัดคอนเซ็ปชัญ วัดเอี่ยมวรณุช หรือวันอินทราชมรรวิหาร สัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิม อาทิ ชุมชนนางเลิ้ง ชุมชนบ้านญวนสามเสน ตลาดราชวัตร ตลาดศรียาน
การซื้อของ (Buying)	งานอุ่นไอรัก ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า และพิพิธภัณฑ์ รวมถึงที่จำหน่ายของที่ระลึกตามแหล่ง

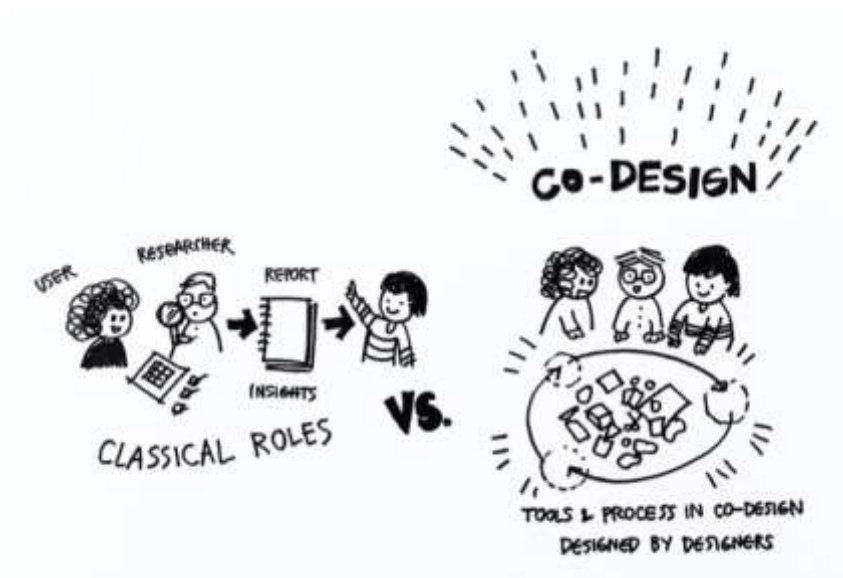
แนวทางในการดำเนินงานตามกลยุทธ์การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Destination) และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1. การจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม

การจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อประยุกต์ใช้สำหรับการท่องเที่ยวโดยการค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลัก ดังนั้นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการค้นหาอัตลักษณ์ (Identity) หรือการเรียนรู้ตนเองซึ่งครอบคลุมการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนความหลากหลายทางธรรมชาติ การสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในคุณค่าของวัฒนธรรมเปรียบเสมือนการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งและจุดยืนที่มั่นคงของสังคม โดยเชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ได้ (กรวิจันต์ เดชอุ่ม, 2556)

2. การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activity and Product) กิจกรรมเวิร์กช็อป (Workshop) นิทรรศการ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activity and Product) กิจกรรมเวิร์กช็อป (Workshop) นิทรรศการ รวมถึงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยการค้นหาความโดดเด่นหรือการสร้างเอกลักษณ์ (Uniqueness) รวมถึงการสร้างความแตกต่าง (Differentiation) เพื่อเป็นการป้องกันการถูกลอกเลียนแบบและทำให้นักท่องเที่ยวจำแนกลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนได้ (กรวิจันต์ เดชอุ่ม, 2556) ซึ่งในการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activity and Product) สามารถอาศัยกระบวนการออกแบบร่วมกัน (Co-design) ซึ่งมีเป้าประสงค์การออกแบบเพื่อสร้างประสบการณ์ (Design for Experience) โดยการออกแบบด้วยวิธี Co-design นั้นมองว่า user เป็นผู้เชี่ยวชาญในประสบการณ์นั้นๆ (Expert of his/her experience) โดยให้ user เข้ามามีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นด้วยการให้ความรู้ ระดมสมอง สร้างแนวความคิด Generate idea ร่วมกับนักออกแบบ ทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะนักออกแบบเอง อาจไม่สามารถเข้าใจถึงความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ใช้สอยได้เต็มที่ (artipania, 2017)

ภาพประกอบที่ 4.18 การออกแบบด้วยวิธี Co-design
ที่มา artipania,2017

การออกแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเวิร์กชอป (Workshop) นิทรรศการ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องที่ต้องการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวจึงสามารถอาศัยกระบวนการออกแบบร่วมกัน (Co-design) หรือกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน นักวิจัย ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักออกแบบ (Designer) และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวหรือเกิดการสร้างประสบการณ์ร่วม (co-producers of experiences) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว โดยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมผ่านการปฏิบัติและทดลองทำ ถือเป็น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน ทำให้เกิดคุณค่าการท่องเที่ยวจากการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ซึ่งประสบการณ์ระหว่างการเดินทางยังแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังหรือความมุ่งหมายก่อนการเดินทางและยังคงสร้างเป็นความจดจำหลังการเดินทางสิ้นสุดลงอีกด้วยจนเกิดความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (revisit)

ทั้งนี้จากผลการศึกษาโครงการย่อยที่ 2 พบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวจีนจะใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวต่อครั้งยาวนานกว่านักท่องเที่ยวไทยและชื่นชอบเรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งติด 1 ใน 3 อันดับแรกของกิจกรรมที่ชื่นชอบ ดังนั้น ในการออกแบบตารางกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวอาจพิจารณาการกำหนดตารางกิจกรรมที่แตกต่างกันตามระยะเวลา เช่น ตารางกิจกรรมที่ใช้ระยะเวลาการมีส่วนร่วมภายใน 1 วัน 3-5 วัน และมากกว่า 6 วัน เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการต่อความหลากหลายในพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยสำหรับตารางกิจกรรมที่ใช้ระยะเวลามากกว่า 3 วัน อาจพิจารณาการใช้สื่อนำเสนอเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย สำหรับตัวอย่างกิจกรรมเวิร์กชอป (Workshop) หรือ

นิทรรศการ รวมถึงตัวอย่างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในผลการศึกษาของโครงการย่อยที่ 2

3. การจัดทำคู่มือการเรียนรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการมีประสบการณ์ร่วมจะมีปัญหาประการสำคัญ โดยเฉพาะในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีใช้กายภาพหรือจับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ดังนั้นกระบวนการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจึงเป็นเรื่องจำเป็น การจัดทำคู่มือการเรียนรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นหนทางหนึ่งในการในการสร้างความเข้าใจในกระบวนการของกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยจะสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. การจัดเป็นสถานที่กิจกรรมหรือเปิดบ้านให้เข้าชมสถาปัตยกรรม/ การจัดเป็นที่พักค้างคืน (Homestay)

การจัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมหรือเปิดบ้านให้เข้าชมสถาปัตยกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในอดีตที่มีวิถีในการดำรงชีวิตภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมตามถิ่นที่อยู่หรือสิ่งของสมัยก่อน รวมทั้ง การจัดเป็นที่พักค้างคืน (Homestay) พร้อมทั้งการจัดกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อให้ความรู้หรือถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความทรงจำที่ดีกับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น

ภาพประกอบที่ 4.19 อาคารบ้านเรือนไม้ที่มีสัญลักษณ์ของชาวญวนคาทอลิก

ที่มาข้อมูลจากโครงการย่อย 2

กลยุทธ์ที่ 2 การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก กรุงเทพมหานคร ชุมชน สมาคมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานสนับสนุน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สถาบันการศึกษา

เป้าหมายกลยุทธ์

- เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่และเกิดความร่วมมือกับชุมชนต่างพื้นที่
- ผู้ประกอบการเพิ่มบทบาทในการมีส่วนร่วมและนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น
- หน่วยงานรัฐส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น

แนวทางในการดำเนินงานการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย

1. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

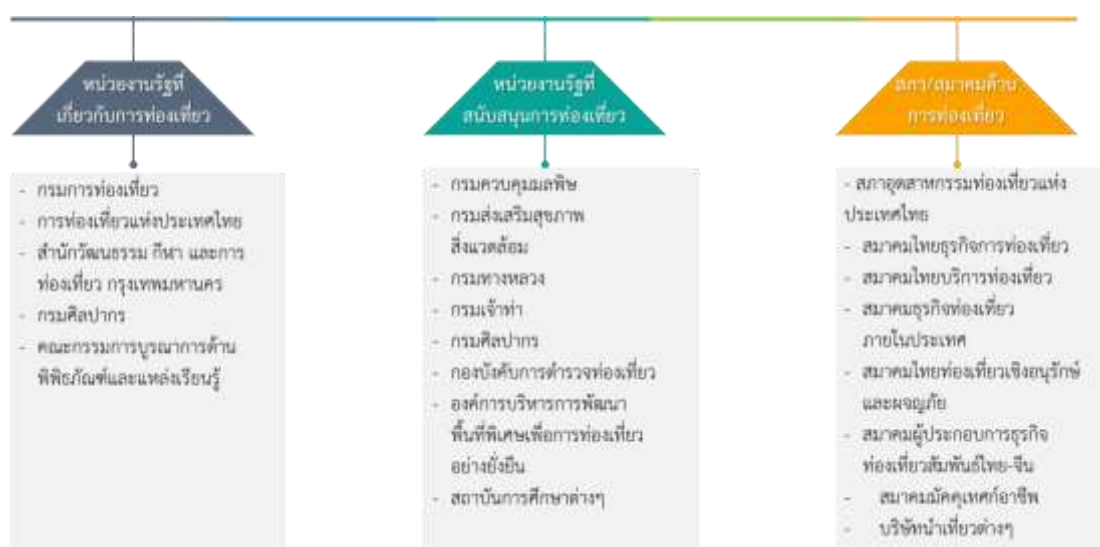
สร้างการมีส่วนร่วมกับคนในพื้นที่ชุมชน โดยให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเองผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว โดยมีเจ้าภาพในการบริหารจัดการด้านต่างๆ อย่างชัดเจน รวมทั้งมีการจัดสรรประโยชน์ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพึงได้รับโดยไม่ทำลายความสมดุลของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนให้คนในชุมชนได้มีโอกาสร่วมคิดร่วมทำ นับตั้งแต่กระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา พื้นฟูทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การออกแบบผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชน การวางแผนการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ การดูแลความปลอดภัย ตลอดจนการบริหารจัดการด้านการขายเพื่อให้เกิดรายได้กลับเข้ามายังชุมชน

2. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (Community Partnerships) และการจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวร่วมกัน

สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมในรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ มีรายละเอียด ดังภาพประกอบที่ 4.20

ภาพประกอบที่ 4.20 ความสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชน
ที่มาข้อมูลจากโครงการย่อย 2

ภาพประกอบที่ 4.21 หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
ที่มาข้อมูลจากโครงการย่อย 2

โดยทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันในการการสำรวจและการประเมินความพร้อม ประเมินความเป็นไปได้ของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อออกแบบและวางแผนแนวทางการดำเนินงาน (Action Plan) ที่เป็นรูปธรรมต่อไป และในระยะถัดไปจึงเกิดการต่อยอดหรือขยายผลเพื่อให้แต่ละภารกิจมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยกิจกรรมหลักในการดำเนินงานปีแรก ดังภาพประกอบที่ 4.22

ภาพประกอบที่ 4.22 แผนการปฏิบัติการ (ปีที่ 1) เบื้องต้น
ที่มาข้อมูลจากโครงการย่อย 2

3. การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เพื่อนำไปพัฒนาเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว โดยชุมชนต้องมีการรวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรม อาทิ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ โดยนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราว (Story) ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจผ่านสถานที่จริง ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความสำคัญและเข้าใจคุณค่าจนเกิดความประทับใจ ทั้งนี้รวมถึงการให้ความรู้กับชุมชนในการต่อยอดนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างให้เกิดรายได้ในเชิงธุรกิจโดยการให้ความรู้แนวทางการจัดการในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวที่สามารถนำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สามารถนำมาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีศักยภาพ โดยมีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและดึงดูดกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวให้หันมาสนใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ สถานที่เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมและโบราณสถานทั้งดงาม และมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน รวมถึงระยะเวลาที่พอดี มีระบบให้บริการให้ นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในกระบวนการใช้บริการ และมีตั้งราคาหรือบริการโดยคำนึงถึงความเหมาะสม และเป็นธรรมกับนักท่องเที่ยว

4. การสร้างกฎ กติกา

ชุมชนควรตั้งกฎกติกา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว และการดำเนินงานของชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติที่อาจไม่เหมาะสมหรือผิดจากข้อกำหนด ประเพณี หรือความเชื่อ รวมถึงการรักษาภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อมสวยงาม สะอาด และสอดคล้องกับบริบทสามารถอนุรักษ์และคงสภาพเดิมไว้กับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และมีสภาพแวดล้อมที่พร้อมต่อการท่องเที่ยว

5. การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อม

การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อมสวยงาม สะอาด และสอดคล้องกับบริบทสามารถอนุรักษ์และคงสภาพเดิมไว้กับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และมีสภาพแวดล้อมที่พร้อมต่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน รวมทั้ง การคำนึงถึงสิ่งที่จะช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุ (Elderly Care) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายของพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ทางลาด ที่จอดรถ บันไดเลื่อน เป็นต้น

6. การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและเยาวชนของชุมชน

เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรหรือส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้นำเที่ยวให้ความรู้เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาคุณภาพและทักษะในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น การถ่ายทอดเรื่องราวแก่นักท่องเที่ยว การให้ข้อมูล การเป็นเจ้าบ้านที่ดี และสื่อสารผ่านเทคโนโลยีต่างๆ ตลอดจนการใช้ภาษาต่างประเทศเบื้องต้น

7. การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว

ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว หรือสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราว ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือให้คำแนะนำหรือนำเสนอการท่องเที่ยว ซึ่งจะก่อให้เกิดการจ้างงาน การกระจายรายได้ในชุมชนอีกทางหนึ่ง

กลยุทธ์ที่ 3 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด

เป้าหมายกลยุทธ์

- มีเครื่องมือดิจิทัลที่อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชน
- มีฐานข้อมูลจัดเก็บข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Big Data)
- นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลและบริการการท่องเที่ยวผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างสะดวก
- ส่งเสริมนักท่องเที่ยวให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการตลาดออนไลน์

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก กรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

หน่วยงานสนับสนุน ชุมชน สมาคมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา

แนวทางในการดำเนินงานของกลยุทธ์การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด ประกอบด้วย

1. การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal

การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal จะต้องมีความสำคัญ ดังนี้

1. ความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลและบริการ (Complete)
2. ความถูกต้องและเป็นจริงจากหน่วยงานรัฐ (Correct)

3. ความเป็นปัจจุบัน ทันเหตุการณ์ (Update-to-date)

4. ความน่าไว้วางใจ เชื่อถือได้ (Trusted Source)

และจะต้องมีคุณสมบัติของระบบ ดังนี้

1. รวบรวมและบูรณาการข้อมูลสำคัญของการท่องเที่ยวในพื้นที่ในรูปแบบ One Stop Service

2. ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ

3. แพลตฟอร์มกลางระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว

4. ระบบค้นหาข้อมูล (search engine)

5. ระบบช่วยออกแบบการท่องเที่ยว

6. ระบบบันทึกประวัติการท่องเที่ยวส่วนบุคคล

7. ระบบแจ้งเตือน (Notification)

8. ระบบตรวจสอบสถานะ ใบอนุญาตของผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว

9. ระบบสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

10. ระบบรับเรื่องร้องเรียน หรือปัญหา และข้อเสนอแนะในการท่องเที่ยว

11. ระบบการแชร์ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Social Media Sharing)

12. ระบบรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว Data Collecting เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และนำมาบริหารจัดการและวิเคราะห์ (Data Management, Data Analytics)

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดฐานข้อมูลเป็นชุดเดียวกัน ควรพัฒนาให้สามารถใช้งานได้ทั้ง 3 Platform เพื่อสะดวกต่อการใช้งานและความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เว็บไซต์, โมบาย แอปพลิเคชัน และ Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยวได้ และช่วยลดปัญหาของข้อมูลท่องเที่ยวที่ไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ และเป็นปัจจุบัน

2. การจัดวาง Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างการท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยว

การจัดวาง Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างการท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกสบาย โดย Kiosk นอกจากจะมีคุณสมบัติของระบบตามแนวทางการพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal แล้ว ยังควรมีข้อมูลเกี่ยวกับการแนะนำหรือ กฎ กติกาสิ่งที่นักท่องเที่ยวควรและไม่ควรปฏิบัติ หรือเป็นข้อห้ามต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

3. การจัดทำระบบจัดเก็บความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว

การแสดงความคิดเห็นผ่านระบบออนไลน์หรือ ณ สถานที่ท่องเที่ยว ในรูปของ Touchscreen survey เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวไม่รู้สึกรับภาระ

โดยนำความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว มาเป็นข้อมูลซึ่งเปรียบเสมือนเสียงสะท้อนความต้องการของนักท่องเที่ยวมาพิจารณาประกอบกับความต้องการของชุมชนในการพัฒนาปรับปรุงสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนสมดุลทั้งชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างความประทับใจและประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว

2. การบริหารการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยนำเป็นข้อมูลในการกำกับ ดูแล การประสานงาน ทำความเข้าใจ และการจัดการให้การท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสมเป็นกลไกในการสร้างสมดุลระหว่างประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและการรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน

3. การตลาด ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างมาก ซึ่งการตลาดเป็นเครื่องมือที่ทำให้ทำให้ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวเข้าใกล้กันยิ่งขึ้น โดยการตลาดจะสามารถทำให้ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวเสนอหรือสื่อสารการให้บริการการท่องเที่ยวที่ตรงต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว จนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนในระดับชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ หากการตลาดทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ที่ดีและเกิดการบอกต่อหรือกลับมาเที่ยวซ้ำอีกครั้ง

4. การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยใช้ Digital Marketing

การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ โดยใช้ Digital Marketing เนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและโลกยุคดิจิทัล (Digital Lifestyle) ทำให้มีนักท่องเที่ยวแบบอิสระ (FIT TRavelor) ทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติ (FIT- Foreign Independent Tourism) และนักท่องเที่ยวภายในประเทศ (DIT- Domestic Independent Tourism) มีการจัดการวางแผนด้วยตนเองทุกอย่างมากขึ้น ดังนั้นชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวจึงควรสร้างสรรค์การตลาดให้เพิ่มมูลค่าโดยเกิดนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วย โดยประสิทธิภาพในการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถทำให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น ต้นทุนต่ำ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเกิดประสบการณ์ที่ดี ผลกระทบค่อนข้างน้อย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องยึดติดกับช่วงเวลา หรือ Season เหมือนในอดีต เนื่องจากสามารถสืบค้นข้อมูล (Search) เพื่อวางแผนล่วงหน้าได้ทันที และทางด้านชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวก็สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สามารถเจาะกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวได้อย่างแม่นยำกว่าในอดีต ตลอดจนสามารถทำการตลาดได้หลากหลายรูปแบบและทำได้หลาย Platform และมีฐานข้อมูลจัดเก็บข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (Big Data) ที่สามารถนำช่วยในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการตลาดด้านการท่องเที่ยว

5. การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ควรเผยแพร่ผ่านสื่อและช่องทางทั้งของหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน คือนักท่องเที่ยวช่วงวัย Baby Boomer และ Generation M (Millennium) ที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบ SOLOMO, Culture and Nostalgia, creative และ FIT Traveler โดยมีการสร้างเนื้อหาเชิงการตลาด (Content Marketing) ที่มีเนื้อหาในหลากหลายรูปแบบ อาทิ บทความ กราฟฟิก วิดีโอ ด้วยการถ่ายทอดผ่านการนำเสนอในเชิงเล่าเรื่อง หรือ Story Telling ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ อัต

ลักษณะ ความโดดเด่นและประวัติศาสตร์อันยาวนาน ตลอดจนวิถีชีวิตที่น่าสนใจ อันเป็นเอกลักษณ์ และเป็นเสน่ห์ของชุมชน รวมถึง สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ และเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ตลอดจนสามารถสร้างความประทับใจ สร้างประสบการณ์ที่ดี ให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกคุ้มค่าทั้งแก่เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม และคุ้มค่าในการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว สำหรับเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ควรใช้เครื่องมือที่หลากหลายแบบผสมผสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้ากับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันทำให้เกิดการรีวิว (Review) หรือบอกต่อ

6. การจัดอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนด้วย Digital Marketing

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและโลกยุคดิจิทัล (Digital Lifestyle) เป็นผลทำให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป การดัดแปลงการตลาดดิจิทัลที่เป็นช่องทางที่จะทำให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ง่ายและสะดวกเร็ว จึงกลายเป็นโจทย์สำหรับผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนที่ต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลง โดยการอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะสร้างความรู้และทักษะการตลาดดิจิทัลโดยนำมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการตลาดแบบดั้งเดิม

7. จัดประกวด การทำหนังสือสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

การจัดประกวด การทำหนังสือเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยเนื้อหาในการสื่อสารต้องเน้นให้เข้าใจถึงคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งทำให้เกิดความประทับใจ สนุกสนาน และเข้าใจบริบทการท่องเที่ยวในพื้นที่ ตลอดจนเกิดความตระหนักต่อการที่จะรักษา สืบสาน มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ ซึ่งหนังสือจะทำให้เกิดการรับรู้และขยายกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เข้าสู่พื้นที่ได้เพิ่มมากขึ้น โดยใช้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจ และถูกต้องตรงใจต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรงของการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

เป้าหมายกลยุทธ์

- เตรียมความพร้อมพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป และกลุ่มผู้สูงอายุ

หน่วยงานรับผิดชอบ

หน่วยงานหลัก กรุงเทพมหานคร

หน่วยงานสนับสนุน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนหรือเจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม

แนวทางในการดำเนินงานของการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ (Information Center)

ศูนย์ประชาสัมพันธ์ (Information Center) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำเพื่อความสะดวกในการให้นักท่องเที่ยวติดต่อสอบถามเกี่ยวกับ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น

2. การให้ข้อมูล

การให้ข้อมูล ซึ่งต้องมีป้ายแสดงข้อมูลอย่างชัดเจนในทุกจุดที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด ข้อห้าม หรือข้อปฏิบัติตน โดยให้ข้อมูลในรูปแบบสัญลักษณ์สากล และป้ายสำหรับสื่อสารข้อมูล สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมต่อเนื้อหาทั้งหมดทำเรือ ป้ายรถเมล์ และจุดให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ควรมีป้ายบอกทางอย่างน้อย 3 ภาษา ประกอบด้วย ภาษาไทย อังกฤษ และภาษาจีน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางด้วยตนเองได้อย่างสะดวก

3. การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการ โดยต้องมีห้องน้ำเพียงพอและถูกสุขลักษณะ การให้บริการด้านสื่อสาร โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำสะอาด จุดนั่งพัก ถังขยะ และสุขา ภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ทั้งนี้สามารถสรุปแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องได้ตามภาพประกอบที่ 4.22 ดังนี้

VISION: พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและต่อเนื่องจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน				
Goal	▪ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำ และท่องเที่ยวครั้งแรก ▪ แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ▪ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนโดยยังดำรงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมในพื้นที่ ▪ เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน			
Strategy	กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว	กลยุทธ์ที่ 2 การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ	กลยุทธ์ที่ 3 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด	กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน
Strategic Goal	▪ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ▪ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีระหว่างเดินทางและเกิดความทรงจำที่ดีในภายหลังจากการท่องเที่ยว ▪ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือเรียนรู้วัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว	▪ เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ▪ ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่และเกิดความร่วมมือกับชุมชนต่างพื้นที่ ▪ ผู้ประกอบการเพิ่มบทบาทในการมีส่วนร่วมและนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ▪ หน่วยงานรัฐส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ▪ การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	▪ มีเครื่องมือดิจิทัลที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชน ▪ มีฐานข้อมูลจัดเก็บข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Big Data) ▪ นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลและบริการการท่องเที่ยวผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างสะดวก ▪ ส่งเสริมนักท่องเที่ยวให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการตลาดออนไลน์	▪ เตรียมความพร้อมพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป และกลุ่มผู้สูงอายุ
Operation	1. การจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม 2. การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเวิร์กชอป (Workshop) นิทรรศการ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3. การจัดทำคู่มือการเรียนรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4. การจัดเป็นสถานที่กิจกรรมหรือเปิดบ้านให้เข้าชมสถาปัตยกรรม/การจัดเป็นที่พักค้างคืน (Homestay)	1. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐ และการจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวร่วมกัน 3. การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 4. การสร้างกฎ กติกา 5. การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อมให้สวยงาม 6. การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและเยาวชนของชุมชน 7. การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว	1. การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal 2. การจัดวาง Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างการท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยว 3. การจัดทำระบบจัดเก็บความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว 4. การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยใช้ Digital Marketing 5. การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 6. การจัดอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนด้วย Digital Marketing 7. การจัดประกวด การทำหนังสือสำหรับแหล่งท่องเที่ยว	1. การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ 2. การให้ข้อมูล 3. การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน
Participation :	ชุมชน	หน่วยงานภาครัฐ	ผู้ประกอบการ	

ภาพประกอบที่ 4.23 แสดงกรอบแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

4.5 ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 5

การนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

4.5.1 วิสัยทัศน์ในการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สำหรับการกำหนดธีม (Theme) ของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หากได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าหมายหลัก (Objective) ไว้ชัดเจน ก็จะทำให้นักท่องเที่ยว คนในชุมชน และผู้ประกอบการได้รับประโยชน์ในทุกฝ่าย โดยจะวิเคราะห์ผ่านการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน (SWOT Analysis) ของพื้นที่ได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงผลประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน

จุดแข็ง (Strength :S)	จุดอ่อน (Weakness :W)
1. ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายในเรื่องของวัฒนธรรม 2. มีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน 3. การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ที่มีความสะดวกและสามารถเข้าถึงได้หลายเส้นทาง 4. กิจกรรมทางวัฒนธรรมหลายอย่างสามารถนำมาสร้างเป็นประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้	1. อาคารที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกเปลี่ยนการใช้งานเป็นอย่างอื่น 2. ชุมชนขาดความพร้อมในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3. แหล่งท่องเที่ยวยังขาดการประชาสัมพันธ์ 4. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ
โอกาส (Opportunities: O)	อุปสรรค (Threats :T)
1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว 2. ในอนาคตที่จะมีการขนส่งทางรางเข้ามาในพื้นที่เพิ่มขึ้นจะทำให้การเดินทางเข้ามาในพื้นที่สะดวกยิ่งขึ้น 3. ตลาดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง 4. ประเทศไทยถือเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5. ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำให้ต้องใช้เวลาในการเดินทาง 2. การเดินทางเข้าถึงแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่มีความซับซ้อนและบางแห่งเข้าถึงได้ยาก

เมื่อพิจารณาจากการทำ SWOT Analysis แล้ว จะเห็นส่วนของจุดแข็งและโอกาสที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อส่งเสริมพื้นที่นี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการให้

ชุมชนมีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญให้ชุมชนเองมีการพัฒนาพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน และเพื่อการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนเอง

“พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน”

โดยมีเป้าหมายหลัก คือ

- นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำและท่องเที่ยวครั้งแรก
- ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
- เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน

4.5.2 แนวความคิดในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากแผนที่วัฒนธรรม (Cultural Mapping) ที่ได้มีการนำเสนอโดยแผนโครงการย่อยที่ 1 จะเห็นว่า อัตลักษณ์ของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีความโดดเด่นในวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ (Tangible) และจับต้องไม่ได้ (Intangible) ในมิติด้านประวัติศาสตร์ศิลปสถาปัตยกรรมและมิติด้านวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมชาววังและวัฒนธรรมชาวบ้าน โดยทรัพยากรทางวัฒนธรรมจำนวน 117 แหล่งที่ผ่านการประเมินและคัดกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจากทั้งหมด 51 แหล่ง มีแหล่งที่มีศักยภาพในการประเมินลำดับที่สูงที่สามารถนำมาร้อยเรียงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ทั้งหมด 47 แหล่ง โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 8 ประเภท คือ

ประเภทวัด

ประเภทวัง

ประเภทตลาด

ประเภทสถานที่เชิงวัฒนธรรม

ประเภทอาคารสำคัญ

ประเภทพิพิธภัณฑ์

ประเภทอาคารทางศาสนา

ประเภทชุมชน

นอกจากนี้พื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ กอปรกับมีแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จำนวนมาก (รายละเอียดจากโครงการย่อยที่ 1) โดยมีแหล่งท่องเที่ยวแหล่งที่มีคุณค่าและมีศักยภาพกระจายอยู่ในเขตการปกครองและย่านต่างๆ และเมื่อนำแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เหล่านี้มาพิจารณาเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในระบบคลัสเตอร์พบว่าสามารถเชื่อมโยงได้ในหลายมิติ โดยความสำคัญของแต่ละคลัสเตอร์อาจจะเชื่อมโยงด้วยมิติประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม บุคคลสำคัญ หรืออาหารการกิน เป็นต้น

และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ขอนำเสนอตัวอย่างการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในระบบคลัสเตอร์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องจำนวน 4 คลัสเตอร์ ดังนี้

การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในระบบคลัสเตอร์

1. คลัสเตอร์ วิถีวัง

แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ ประกอบด้วย เรือนหมอพร วังปารุสกวัน ตำหนักสายสุทธานภดล ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระเจ้าจุฑาทันตราชมารีย์ ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพย์นิภา เรือนเจ้าจอมเอื้อนและเจ้าจอมแถม และพระที่นั่งนงคราญสโมสร

คลัสเตอร์ “วิถีวัง” เป็นคลัสเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับที่ประทับของพระบรมวงศานุตามวัฒนธรรมตะวันตกในซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง เริ่มต้นที่เรือนหมอพร เดิมเป็นส่วนหนึ่งของวังพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ในหมู่ทหารเรือเรียกขานพระองค์ว่า “เสด็จเตี้ย” หรือ “หมอพร” และ “พระบิดาแห่งกองทัพเรือไทย” ปัจจุบันเป็น “พิพิธภัณฑสถานเรือนหมอพร” เป็นสถาปัตยกรรมแบบนีโอ - คลาสสิก (Neo-Classic) เรือนไม้สีฟ้า หลังคาปั้นหย่า อาคารได้รับการคัดเลือกได้รับรางวัลในด้านสถาปัตยกรรมดีเด่น ภายในพิพิธภัณฑสถานเรือนหมอพรมีการจัดแสดงสิ่งของ และพระประวัติพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ อาทิ ฉลองพระองค์ชุดทหารเรือ พระมาลา อินทรธนู หีบเหล็กสำหรับเก็บข้าวของ และสำหรับวังปารุสกวันก็เป็นสถานที่แห่งความทรงจำอีกที่หนึ่งซึ่งตั้งอยู่ที่ห้วมณณพิชญโลก ตัดกับถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต เป็นวังที่รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นวังที่ประทับของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ พระราชโอรส และเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ทรงย้ายไปประทับที่พระราชวังดุสิต ทรงพระราชทานตำหนักสวนจิตรลดาแลกเปลี่ยนกับที่บริเวณท่าวาสุกรีของจอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ และโปรดฯ ให้รวมตำหนักทั้งสองเข้าด้วยกันและรื้อกำแพงที่คั่นกลางออก ส่วนกำแพงที่สร้างใหม่ ทรงให้ประทับรูปจักรและรูปกระบอกซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ของจอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ไว้ที่ประตูกำแพงเป็นรูปแบบคลาสสิก ก่ออิฐถือปูน ตามแบบวิลล่าของอิตาลี ทาสีครีม ปัจจุบันคือพิพิธภัณฑสถาน วังปารุสกวันที่ยังเปิดให้ผู้สนใจได้ชมความงามและเรียนรู้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา นอกจากนี้ยังมีตำหนักที่เป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในซึ่งตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 4 หลัง เริ่มจาก พระตำหนักพระวิมาดาเธอ พระราชสวาสินีนาถ ปิยมหาราชปติวรดา เดิมเป็นที่ประทับของพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาถปิยมหาราชปติวรดา เป็นพระธิดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี และเจ้าจอมมารดาจีน เข้ารับราชการฝ่ายในเป็นพระอรรคชายาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้ควบคุมดูแลห้องพระเครื่องต้น นับเป็นตำหนักที่มีชื่อเสียงเลื่องลือที่สุดในบรรดาชาววังทั้งหมดในเรื่องการทำอาหารและด้านงานศิลป์ เหล่าขุนนางที่มีลูกสาวมักนิยมนำมาถวายตัวต่อพระวิมาดาเธอฯ ตำหนักยังมีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมโดยคว่ำรางวัลอาคารอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ลักษณะอาคารเป็นตึกแฝดขนาดใหญ่ถึงปูนถึงไม้ มีทางเดินเชื่อมด้านบนและด้านล่าง ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลี ปัจจุบันคือ พิพิธภัณฑสถานสายสุทธานภดล

ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมด้านต่างๆ อาทิ นาฏศิลป์ ดนตรี คหกรรม งานฝีมือต่างๆ และยังเป็นที่รวบรวมภาพเขียนสีน้ำ ซึ่งเป็นฝีมือของ 'คุณข้าหลวง' ในวังสวนสุนันทา อีกตำแหน่งหนึ่งคือตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระเจ้าจุฑารัตนราชกุมารี เดิมเป็นที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงจุฑารัตนราชกุมารี พระราชธิดาองค์ที่ 7 ปี้นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาหมกฏ เพ็ญกุล พระปรีชาสามารถในด้านหนึ่งของพระองค์คือ ทรงเชี่ยวชาญในทางกวีนิพนธ์ เช่น ทรงร้อยเรียงนิราศหัวหินที่งดงามทั้งวรรณศิลป์และมีความไพเราะจับใจยิ่งนัก อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หักศอกเป็นรูปตัวแอล (L) โครงสร้างก่ออิฐปูนถือผสมไม้สูง 2 ชั้นครึ่ง หลังคาปั้นหยาทรง สูง ฝาผนังแต่ละชั้นแต่งปูนลายขวาง ทาสีชมพูสลับเหลือง ต่อมาคือตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา เดิมเป็นตำหนักที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาชุ่ม (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) ทรงสนใจดนตรีไทย และการละคร มีวงมโหรีเครื่องสายหญิง และคณะละครเป็นของพระองค์เอง อาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หักศอกเป็นรูปตัวแอล (L) โครงสร้างก่ออิฐปูนถือผสมไม้สูง 2 ชั้นครึ่ง หลังคาปั้นหยาทรง สูง ฝาผนังแต่ละชั้นแต่งปูนลายขวาง ทาสีชมพูสลับเหลืองถอดแบบมาจากพระรูปของเจ้านายฝ่ายในสมัยรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้อนุรักษ์ตำหนักให้อยู่ในสภาพเดิม เป็นสถานที่จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนศิลป์ ส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ 3 ศิลปรัตนโกสินทร์ ตำหนักแห่งนี้ มีนิทรรศการเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในสมัยรัตนโกสินทร์ และการจำลองเครื่องแต่งกายของสตรีไทยที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก และตำหนักสุดท้ายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ในปัจจุบันสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้คือ เรือนเจ้าจอมเอื้อนและเจ้าจอมแถม เดิมเป็นที่ประทับของเจ้าจอมเอื้อน เป็นเจ้าจอมพระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเจ้าจอมคนสุดท้ายในเจ้าจอมที่ออกจากสกุลขุนนาง เจ้าจอมเอื้อน เป็นผู้ที่มีฝีมือในการถ่ายภาพ และมีความสามารถในการลักรูป เช่นเดียวกับเจ้าจอมเอิบผู้พี่ อีกทั้งยังมีความสามารถในการเล่นไวโอลิน สำหรับอาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หักศอกเป็นรูปตัวแอล (L) โครงสร้างก่ออิฐปูนถือผสมไม้สูง 2 ชั้นครึ่ง หลังคาปั้นหยาทรง สูง ฝาผนังแต่ละชั้นแต่งปูนลายขวาง ทาสีชมพูสลับเหลือง ปัจจุบันคือตึก 51 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและได้รับการบูรณะและจัดเป็นอาคารแสดงนิทรรศการ 3 ศิลปรัตนโกสินทร์ จัดแสดงในส่วนนาฏศิลป์ และในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นยังมีพระที่นั่งนงคราญสโมสร ที่ตั้งอยู่ในกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย พระที่นั่งนงคราญสโมสร สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2467 หนึ่งปีก่อนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต พระที่นั่งแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของ “วังสวนสุนันทา” ที่พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นพร้อมกับพระตำหนักและตึกอีกหลายหลัง เพื่อเป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ และที่พักของเหล่าข้าราชการบริพาร เมื่อถึงปีเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ก็ลี้ภัยไปภายนอก นับแต่นั้นมาสวนสุนันทาก็ถูกปล่อยทิ้งร้าง และได้ปรับเป็นพื้นที่ประโยชน์ทางการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ลักษณะอาคารเป็นพระที่นั่งสถาปัตยกรรมเขื่อนกอธิค งานฝีมือของมาริโอ ตามานโญ และเอมิลิโอ จีโอวันนี กอลโล เป็นอาคารสูง 2 ชั้น หลังคาปั้นหยาทรงสูง ฝาผนังแต่ละชั้นทาสีเหลือง ทุกสถานที่ที่ได้เข้าไปสัมผัสแล้วแต่เป็นสถานที่แห่งความทรงจำที่สำคัญของไทยที่หา

ให้หวนรำลึกถึงยุคสยามใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเปลี่ยนแปลง
เมืองกรุงเทพฯ ทั้งทางด้านกายภาพและวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมของคนไทยที่มีคุณค่าสืบเนื่อง
ต่อมาอีกกว่าร้อยปีนับจนถึงปัจจุบันโดยยังคงรักษาคุณค่าและความงดงามให้นักท่องเที่ยวสามารถมา
เยี่ยมชมและศึกษาประวัติความเป็นมาจวบจนปัจจุบัน

วิธีวัง

๑ เรือนหมอมร

๒ วังปารุสกวัน

๓ ตำหนักเอื้อนอาวว์
แทมทวิสัย

๔ ตำหนักอาทรสิมณิवास

๕ ตำหนักจุฑารัตนารณ์

๖ ตำหนักสาธสุธานภดล

๗ พระที่นั่งอนนทราญสโสมสร

ภาพประกอบที่ 4.24 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ วิธีวัง

2. คลัสเตอร์ วิถีชุมชน

เป็นคลัสเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเก่าแก่ ซึ่งแบ่งเป็น 2 คลัสเตอร์ย่อย

■ บ้านญวน

แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ บ้านญวน หรือ บ้านญวนสามเสน ประกอบด้วย ศาลเจ้าแม่ทับทิม ตลาดบ้านญวน สำนักบุญฝรั่งชีสชาเวียร์ โบสถ์คอนเซ็ปชัญ ศาลารับเสด็จ วัดราชาธิวาสวิหาร

ชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของพื้นที่ สะท้อนวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา ทั้ง โปรตุเกส เขมร จีนไหหลำ และญวน มีวัฒนธรรมด้านชาติพันธุ์นี้จะปรากฏทั้งในเรื่องอาหาร ศาสนา และศิลปะ รวมถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ด้วย ซึ่งมีลักษณะทางสังคมเป็นพหุวัฒนธรรมที่ผสมผสานอย่างกลมกลืน ชาวจีนไหหลำ ตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นกลุ่มชาวจีนไหหลำที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย มีอาชีพในการเดินเรือ มีศาสนสถานสำคัญคือศาลเจ้าแม่ทับทิมที่คอยคุ้มครองชาวเรือ ที่ชาวบ้านนับถือ ศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ ขนบจีนเคยเป็นขนมแห่งศรัทธาที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ไว้ใช้ประกอบพิธีสักการะเทพเจ้า อีกชนชาติหนึ่งที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์สำคัญในพื้นที่นี้คือ ชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์ได้อพยพหนีการกีดกันการนับถือศาสนาเข้ามาตั้งถิ่นฐานทางตอนเหนือของบ้านเขมรตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีสำนักบุญฝรั่งชีสชาเวียร์เป็นจุดศูนย์กลาง เดิมเป็นเรือนไม้ไผ่ และได้สร้างเป็นหลังปัจจุบันในปี พ.ศ. 2410 ในรูปแบบสถาปัตยกรรมนีโอโกธิค เป็นสถานที่ประกอบศาสนาสำคัญของชาวญวน อีกทั้งรูปปั้นพระเยซูรักษาคณาบอด หรือที่ชาวบ้านเรียกหลวงพ่อโต เป็นที่ขอพรเรื่องสุขภาพของคริสตศาสนิกชนในพื้นที่ ตลาดบ้านญวนที่ยังบ่งบอกถึงมรดกทางวัฒนธรรม ผ่านทางอาหารญวนที่หลากหลาย อาทิ ปากริมปลา ปากหม้อญวน ร้านอาหารเวียดนาม ที่ยังคงเป็นสัญลักษณ์ของชาวญวนถึงปัจจุบัน อีกทั้งการตั้งถิ่นฐานที่เก่าแก่ที่สุดของพื้นที่ เริ่มต้นโดยชนชาติโปรตุเกส ที่รับราชการทหารในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้รับพระราชทานที่ดินให้ตั้งถิ่นฐานเพื่อเป็นแนวป้องกัน เพราะบริเวณบางกอกเป็นแหล่งค้าขาย และเดินเรือที่สำคัญก่อนถึงกรุงศรีอยุธยา โดยได้สร้างศาสนสถานแรกคือ วัดพระแม่ปฏิสนธิริมล หรือวัดน้อย เป็นโบสถ์หลังแรกซึ่งถือเป็นโบสถ์คริสต์หลังแรกของบางกอก และเป็นอาคารที่เก่าแก่ที่สุดในพื้นที่นี้ ในสมัยรัชกาลที่ 1 ชาวเขมรที่นับถือศาสนาคริสต์ ได้อพยพหนีภัยสงครามเข้ามาตั้งถิ่นฐานร่วมกับชาวโปรตุเกสเดิม จนชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่าบ้านเขมร และได้สร้างโบสถ์หลังใหม่ ชื่อวัดแห่งพระแม่เจ้า ในช่วงที่บาทหลวงปาลเลอกัวซ์ เป็นเจ้าอาวาสวัด ซึ่งเป็นวัดเดียวที่มีการสวดเป็นภาษาละติน โดยมีแม่พระขนมจีนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวัด พร้อมทั้งเรื่องเล่าปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นในชุมชน บุชบกที่ได้รับพระราชทานจากรัชกาลที่ 4 เพื่อใช้ในพิธีแห่แม่พระที่มีความงดงามอย่างยิ่ง เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนความรู้ ศิลปะวิทยาการของเจ้าฟ้ามงกุฎในระหว่วผนวชอยู่ที่วัดราชาธิวาส กับพระสังฆราชปาลเลอกัวซ์ จนเกิดพจนานุกรม 4 ภาษาเล่มแรกในสยาม ทั้งภาษาไทย ละติน อังกฤษ และฝรั่งเศส ชื่อสัพพะจะนะ พาสา ไท ทั้งชาวเขมรและโปรตุเกสอยู่ร่วมกันอย่างแน่นแฟ้น และมี

ส่วนใหญ่เป็นบุคคลสำคัญที่รับราชการทหารเฉกเช่นการตั้งถิ่นฐานในยุคเริ่มต้น รวมทั้งภาษาที่ยังตกทอดมาถึงปัจจุบันในการเรียกเครือญาติ อาหารขนมจีนแกงไก่คั่วที่ชาวบ้านทำในวันสำคัญของวัด ขนมฝรั่งที่สืบทอดจากชาวโปรตุเกส โดยใน พ.ศ. 2515 การฉลองวัดครบ 300 ปี รัชกาลที่ 9 ได้เสด็จเข้าร่วมพิธีฉลองวัดทางทำน้ำโบราณ จึงได้เรียกทำน้ำนั้นว่า ศาลารับเสด็จ ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวการอยู่ร่วมกันของคนต่างชาติพันธุ์ ความเป็นพหุวัฒนธรรม ที่ก่อตัวริมแม่น้ำเจ้าพระยา และยังคงสืบทอดมรดกวัฒนธรรมเคียงข้างพื้นที่สวนดุสิตจนถึงปัจจุบัน

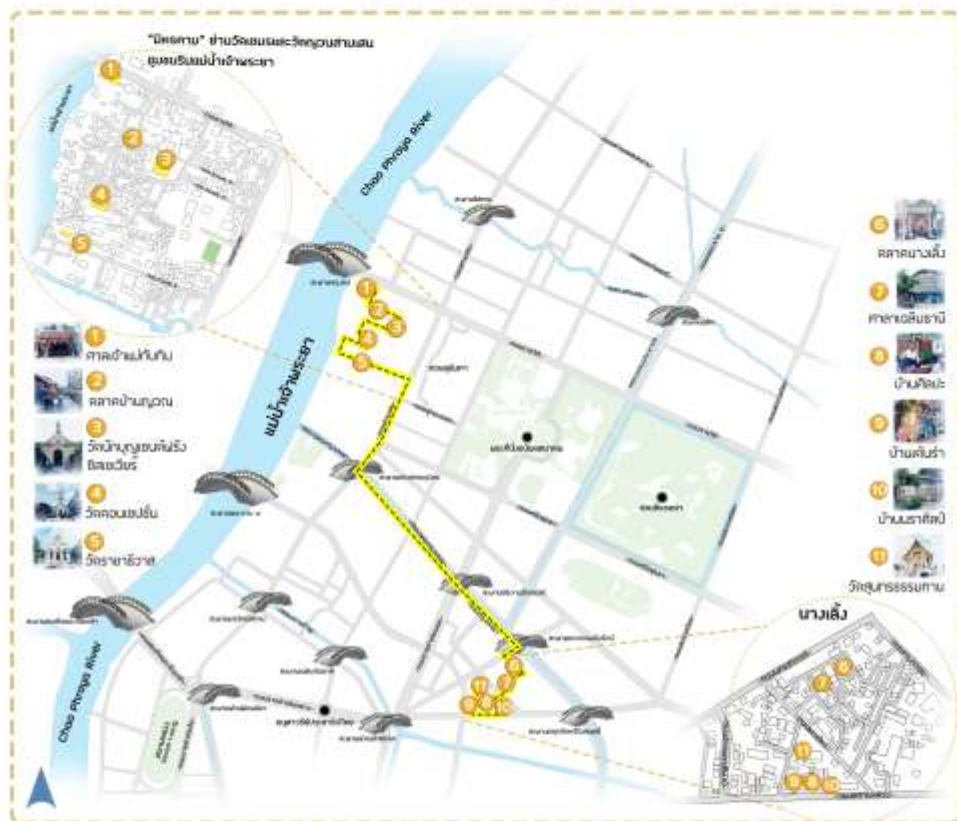
■ นางเลิ้ง

แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ ประกอบด้วย ตลาดนางเลิ้ง ศาลาเฉลิมธานี บ้านศิลปะ บ้านเต็นรำ บ้านนราศิลป์ วัดสุนทรธรรมทาน และศาลเจ้าเสด็จเตี้ย

นางเลิ้งแต่เดิมเรียกว่าบ้านสนามควาย ก่อนจะเรียกว่า “อีเลิ้ง” ตามชื่อคือ ตุ่มชนิดหนึ่งของชาวมอญ จนมาเปลี่ยนชื่ออีกครั้งในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีว่า “นางเลิ้ง” เป็นย่านเก่าอยู่ในเขตเมืองชั้นในของกรุงเทพมหานครที่ตั้งอยู่บนถนนนครสวรรค์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้สร้างแหล่งการค้าแบบตลาดตึกแห่งใหม่ นอกเหนือไปจากย่านการค้าเดิมๆ แถบสำเพ็ง พาหุรัด เยวราช หรือบางลำพู โดยย่านนางเลิ้งมีสถาปัตยกรรมอาคารตึกแถว 2 ชั้น ที่ได้รับการปรับปรุงทาสีใหม่เป็นโทนสีชมพูอย่างสวยงาม เป็นอาคารที่สร้างขึ้นพร้อมตลาดโดยอาคารวางตัวยาวขนาดกั้นถนน มีรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก โคลเนียล ในอดีตนั้น นางเลิ้งถือเป็นย่านศูนย์รวมความบันเทิง หรือ Entertainment Center แต่ในปัจจุบันเป็นย่านดังเรื่องอาหารการกินที่มีตำนานในตำรับความอร่อยทั้งคาวและหวาน และเป็นย่านวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจในวัฒนธรรมเก่าแก่มากมายอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากแหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ที่ประกอบด้วย ตลาดนางเลิ้ง ซึ่งเป็นตลาดบกแห่งแรกของประเทศไทยที่รองรับการตัดถนนและสร้างความเจริญแบบอย่างตลาดการค้าบนบกตามแบบของประเทศตะวันตก ศาลาเฉลิมธานีหรือโรงหนังนางเลิ้ง มีลักษณะเป็นอาคารไม้เก่าแก่หลังใหญ่ที่เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงย่านบันเทิงที่รุ่งเรืองในอดีต การแวะเยี่ยมชมบ้านศิลปะที่จัดแสดงละครชาตรีจากนักละครชาตรีชั้นครู รวมถึงการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมเพื่อไม่ให้หายไปจากสังคมไทย บ้านเต็นรำบ้านเก่าตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ และเต็นรำของชนชั้นสูง ปัจจุบันได้เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์สำหรับเข้ามาชมวิถีชีวิตในยุคก่อน มีสิ่งของในอดีตที่ไม่เคยได้เห็นอยู่มากมาย และยังได้สอนลีลาศให้ได้ภาพในอดีตกลับมาปรากฏอีกครั้ง ไม่ไกลกันนักยังมีบ้านนราศิลป์ บ้านไม้หลังเล็กที่เต็มไปด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งในปัจจุบันเป็นบ้านพักชุดละครไทยที่ได้รับการถ่ายทอดฝีมือมาจากคุณแม่จินดาปานสมุทร บ้านนราศิลป์เป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก ทั้งฝึกชุดและรับงานแสดงโขนละครด้วย และในย่านนางเลิ้งยังเป็นย่านที่ทำให้หวนรำลึกถึงเรื่องราวของพระเอกขวัญใจคนไทย มิตร ชัยบัญชา โดยมิตรได้ใช้ชีวิตก่อนเป็นดารายูนิในย่านนางเลิ้ง และเมื่อมิตร ชัยบัญชาได้เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุในขณะที่ยังมีชื่อเสียง ศพของมิตร ชัยบัญชา ได้ถูกนำมาประพิตทางศาสนา ณ วัดสุนทรธรรมทาน หรือ วัดแคนางเลิ้ง วัดเก่าแก่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และ

สถานที่แนะนำอีกสถานที่หนึ่งคือ ศาลเจ้าเสด็จเตี้ย ที่ตั้งภายในตลาดนางเลิ้ง โดยเมื่อมีการสร้างตลาดนางเลิ้งก็ทำให้มีคนจีนเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น คนจีนที่เข้ามาค้าขายในตลาดนี้เองที่ร่วมกันสร้างศาลเจ้าเพื่อจะได้ไม่ต้องเดินทางไปไหว้เจ้าไกลๆ และได้อัญเชิญเสด็จเตี้ยเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพรฯ มาที่ศาลในตลาดนางเลิ้งและยังมีเทพองค์อื่นๆ ที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจชาวนางเลิ้งนับแต่นั้นเป็นต้นมา

วิถีชุมชน

ภาพประกอบที่ 4.25 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ วิถีชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ ประกอบด้วย สะพานมฆวานรังสรรค์ วังปารุสกวัน พระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งนงคราญสโมสร และวังบางขุนพรหม

งานด้านสถาปัตยกรรมตามแบบอย่างศิลปะตะวันตกในยุคพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสัญลักษณ์การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมที่สุด และในยุคนั้นงานสถาปัตยกรรมยังเป็นสิ่งสะท้อนถึงความคิดวิไลซ์ ความมั่นคงของชาติ และการเท่าเทียมทางวัฒนธรรมระหว่างสยามประเทศและโลกตะวันตกอีกด้วย การปฏิรูปสยามใหม่ในช่วงครึ่งแรกของ พ.ศ. 2411 – 2432 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญมีการว่าจ้างช่างฝรั่ง สถาปนิกและวิศวกรเข้ามาประกอบวิชาชีพมากมายในระบบราชการไทย

ในปี พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 1 ได้ทรงเห็นความงดงามของบ้านเมือง อาคารสถานที่ งานศิลปกรรมอันเป็นเสน่ห์ของประเทศยุโรป ประกอบกับรูปสถาปัตยกรรมแบบอิตาลี เป็นที่ยอมรับในยุโรปตอนเหนือ มีอิทธิพลสูงในศตวรรษที่ 19 แพร่ไปในอเมริกา ออสเตรเลียและเอเชีย ทำให้พระองค์ทรงว่าจ้างสถาปนิกชาวอิตาลีเพื่อออกแบบกรุงเทพให้ส่งงามตระการตาเฉกเช่นเมืองใหญ่ในยุโรป ได้แก่ นาย มาริโอ ตามาญโญเกิดที่เมืองตูริน ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2420 ภายหลังจบการศึกษาทางสถาปัตยกรรม จากสถาบันประณีตศิลป์ อัลแบร์ตินา (Albertina Academy) หลังจบการศึกษาในปี พ.ศ.2438 ทำงานเป็นอาจารย์จนกระทั่งสถาปนิกรุ่นพี่ชื่อ คาร์โล เซปปิแนะนำให้มาทำงานในสยาม ซึ่งกำลังจะสร้างกรุงเทพฯใหม่สไตล์ตะวันตกเข้ารับราชการในกระทรวงโยธาธิการแห่งประเทศสยาม เมื่อปี พ.ศ. 2443 โดยมีสัญญาว่าจ้างเป็นเวลา 25 ปีกับรัฐบาล (นิพัทธ์ ทองเล็ก, 2559) ในขณะนั้นเองด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชนิยมในศิลปะอิตาลีเป็นผู้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานของตามาญโญ ในกระทรวง โยธาธิการ จึงเป็นชาวอิตาลีเฝ้าเกือบทั้งหมด ฝีมือและผลงานของเขาเป็นที่ยกย่องจึงได้รับ ความไว้วางพระทัยและพระเมตตา จากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์องค์เสนาบดี กระทรวงโยธาธิการ มีผลงานการออกแบบที่โดดเด่นมากมาย ผลงานชิ้นแรกคือ สะพานมฆวานรังสรรค์ ต่อจากนั้น ก็ได้แก่ พระที่นั่งอัมพรสถาน และพระที่นั่งอภิเชษฐสถิต ในพระราชวังดุสิต, วังบางขุนพรหมตำหนักปารุสกวัน และตำหนักจิตรลดาสะพานผ่านฟ้าลีลาศ, พระที่นั่งราชฤทธิ์รุ่งโรจน์ และได้เริ่มโครงการขนาดใหญ่ สองชิ้น คือ พระที่นั่งอนันตสมาคม และพระราชวังพญาไทก่อนจะสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (วารสารเมืองโบราณ, 2550)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานมฆวานรังสรรค์ ขึ้นในปี พ.ศ. 2443 เพื่อเป็นทางเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระราชวังดุสิต วิศวกรคุมงานคือนายคาร์โล อัลเลกรี สะพานมฆวานรังสรรค์ เป็นสะพานข้ามคลองผดุงกรุงเกษม เชื่อมถนนราชดำเนินกลางกับถนนราชดำเนินนอก ลักษณะสถาปัตยกรรมสะพานเป็นแบบอิตาลีผสมสเปน เป็นสะพานโครงเหล็ก พื้นเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่วนประดับคือราวสะพานที่เป็นเหล็กหล่อทำลวดลายสวยงามที่กลางราวสะพานด้านนอกประดับดวงตรารูปเศียรข้างเอราวัณ พาหนะของพระอินทร์ หัวมุมสะพานทั้ง 4 มุม มีเสาไฟหินอ่อนรองรับโคมไฟสำริด ส่วนบนเป็นโลหะสลักลวดลาย ผนังเชิงลาดสะพานประดับด้วยหินอ่อน นับเป็นสะพานที่สวยงามและโอ่อ่าที่สุดของกรุงเทพมหานครในยุคนั้น (ปู จิตกรบุษบา, 2557) สะพานสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2446 ตรงกับโอกาสที่มีพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

ครบ 50 ปี พอดี แต่เดิมนั้นโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสะพานว่า สะพานมฆวานรังสรรค์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น สะพานมฆวานรังสรรค์ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2553)

ในระหว่าง พ.ศ. 2446 - 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างวังปารุสก์ ตั้งอยู่ในเขตพระราชวังดุสิต มีเนื้อที่ทั้งหมด 33 ไร่เศษ ภายในพื้นที่มีตำหนักอยู่ 2 องค์ คือ ตำหนักจิตรลดารัตนบุรีและตำหนักปารุสก์วัน ตำหนักจิตรลดารัตนบุรีสร้างขึ้นเพื่อเตรียมไว้ให้เป็นที่พักประทับของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร และให้สร้างตำหนักปารุสก์วันเป็นที่พักประทับของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมขุนพิษณุโลกประชานาถ ภายหลังที่ทั้งสองพระองค์ทรงจบการศึกษาจากประเทศในยุโรปและกำลังจะเสด็จนิวัติพระนคร ตำหนักจิตรลดารัตนบุรี ออกแบบโดยนายมาริโอ ตามาญโญ (Mario Tamagno) นายช่างเอกชาวอิตาลีแห่งกรมโยธาธิการ ร่วมกับนายอี. ซัลวาโตรเร (G. Salvatore) สถาปนิก นายเอมิลิโอ โจวันนี (Emilio Giovanni Gollo) และนายคาร์โล อัลเลกรี (Carlo Allegri) วิศวกร ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2449 เป็นอาคารแบบอิตาลีเลียนวิลล่า สูง 2 ชั้น ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบสติลลิเบอร์ตี ของอิตาลี อันเป็นศิลปะสมัยใหม่ที่กำลังนิยมในยุโรป ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ส่งอิทธิพลมาสู่สยามประเทศ แสดงถึงการปรับใช้สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ตลอดจนโครงสร้างและวัสดุ ก่อสร้างสมัยใหม่ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพอากาศ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้านายสยาม ในช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาเมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานตำหนักจิตรลดารัตนบุรีแก่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ พระอนุชา โดยแลกเปลี่ยนกับที่ดินบริเวณท่าわสุกรี ตรงหอสมุดแห่งชาติในปัจจุบัน อันเป็นกรรมสิทธิ์ของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ และโปรดให้รวมตำหนักทั้งสองเข้าด้วยกัน รื้อกำแพงคั่นกลางออก สร้างรั้วกำแพงโดยรอบภายนอกวังปารุสก์วัน ประดับรูปจักรและกระบองซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ของเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถไว้ที่ประตูกำแพง ซึ่งได้เสด็จประทับอยู่ ณ ตำหนักปารุสก์วัน ตลอดพระชนมายุ และตำหนักจิตรลดารัตนบุรี ได้ตกแต่งไว้สำหรับเป็นเรือนรับแขก (สยามรัฐออนไลน์, 2562)

ในปี พ.ศ. 2451 หลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะกลับจากประพาสยุโรปครั้งที่ 2 มีพระประสงค์จะสร้างท้องพระโรงสำหรับพระราชวังสวนดุสิต ให้ยิ่งใหญ่สำหรับรับรองแขกบ้านแขกเมืองในภายภาคหน้า ทรงรำลึกถึงพระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งองค์เก่า ในพระอภิเนาว์นิเวศน์ ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชบิดาของพระองค์ ทรงสร้างไว้ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อใช้เป็นท้องพระโรงรับพระราชอาคันตุกะสำคัญๆ ในกาลก่อน แต่ต่อมาทรุดโทรมจนต้องรื้อลง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำรินำชื่อเดิมมาใช้เป็นชื่อของพระที่นั่งองค์ใหม่อีกครั้ง แรกเริ่มมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างอาคารนี้เป็นตึกใหญ่แบบไทย แต่ติดปัญหาที่มียาชากราชสำนักที่จะออกแบบสถาปัตยกรรมไทยขนาดใหญ่เพียงคนเดียวเกินกำลังที่จะรับผิดชอบได้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งหมดจึงทรงเลือกใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก และโปรดฯ ให้คณะช่างชาวยุโรป (โดยเฉพาะชาวอิตาลี) เป็นผู้ทำงาน วิศวกรรม งานออกแบบ รวมถึงงานตกแต่ง มาริโอ ตามาญโญ (Mario Tamagno) หัวหน้าคณะสถาปนิกและผู้ออกแบบตกแต่งของโครงการขณะนั้นมีอายุเพียง 27 ปี ตัวอาคารสร้างด้วยหินอ่อนสี

ชาวคุณภาพดีที่สุด นำเข้าจากเมืองคาราร่า ประเทศอิตาลี สถาปัตยกรรมรูปแบบแบบผสมผสาน ประกอบด้วยความโอฬารแบบเรเนซองส์ มีความสง่างามแบบนีโอคลาสสิก ตกแต่งภายในมั่งคั่งเหลือ ตามแบบบาโรก โดมของพระที่นั่งได้รับแรงบันดาลใจจากโดมของมหาวิหารเซนต์ปีเตอร์แห่งกรุง วาติกันและมหาวิหารเซนต์พอลแห่งกรุงลอนดอน ผังของอาคารมีรูปแบบคล้ายคลึงผังศาสนสถาน ตะวันตก พระที่นั่งอนันตสมาคมมีจุดเด่นที่โดมใหญ่ตรงกลางซึ่งทำจากทองแดงมีขนาดเส้นผ่าน ศูนย์กลางประมาณ 15 เมตร และรวมไปถึงโดมย่อยอีก 6 โดม แต่เนื่องจากสนิมทำให้เปลี่ยนสีเป็นสี เขียวอมน้ำเงินในปัจจุบัน วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างคัดสรรจากแหล่งที่ดีที่สุดของโลก กระเบื้องปูพื้นจาก เมืองเวียนนา ฝ้าม่านจากเมืองแมนเชสเตอร์ ประติมากรรมจากเมืองฟลอเรนซ์ เมื่อวัสดุจากยุโรป มาถึงท่าเรือ Bangkok Dock ในหลวงรัชกาลที่ 5 จะเสด็จฯ แต่การก่อสร้างยังไม่ทันเสร็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จสวรรคตจึงสร้างต่อแล้วเสร็จในสมัยพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 รวมใช้เวลาสร้างทั้งหมด 8 ปี ใช้งบประมาณทั้งหมด 15 ล้าน บาทตามค่าเงินในสมัยนั้น (นักรบ มูลมานัส, 2560)

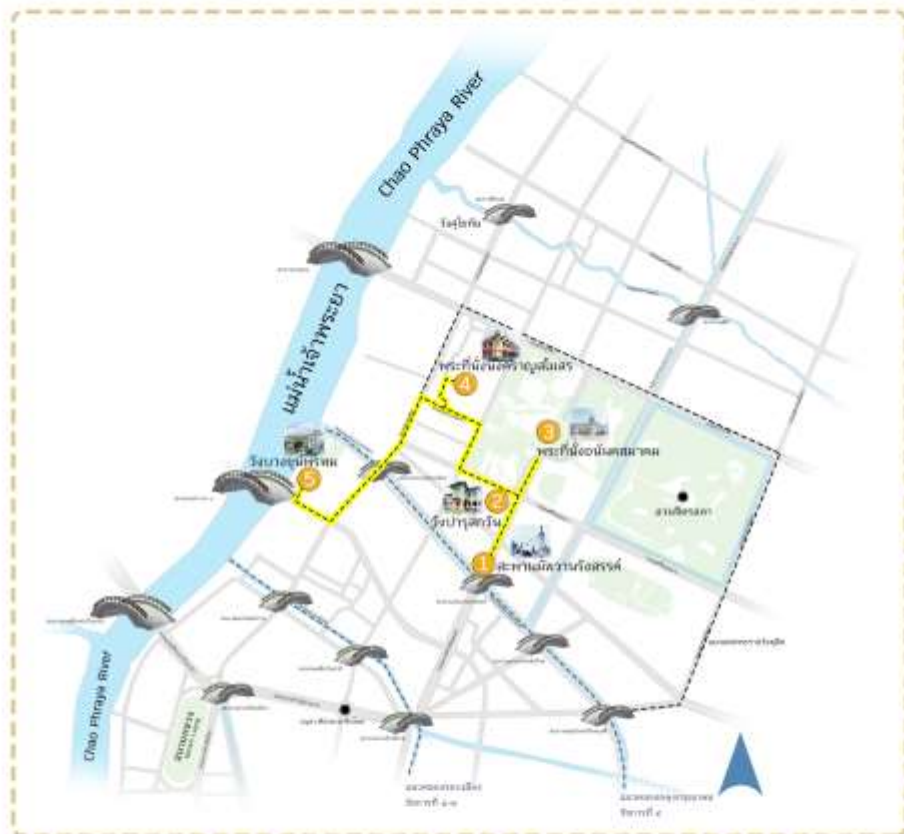
ในปีพ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งงคราญสโมสร รูปแบบสถาปัตยกรรมเวนิเซียนโกธิค ที่ออกแบบโดย สถาปนิก มาริโอ ตามานโญ และเอมิลิโอ จิโอวันนี กอลโล โปรดฯให้สร้างขึ้นพร้อมกับพระตำหนัก และตึกอีกหลายหลัง เพื่อเป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ และที่พำนักของเหล่าข้าราชการ ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2467 (ภูสิต อินทรหุต, 2559) และสำหรับใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญพระราช กุศลเนื่องในงานฉลองพระชนมายุ 60 พรรษา ของสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราช เทวี ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 23 - 25 ธันวาคม 2467 และโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับ เจ้านายฝ่ายในซึ่งประทับอยู่ในสวนสุนันทา พระราชวังดุสิต ได้มีสถานที่สำหรับบำเพ็ญพระกุศลและ การรื่นเริงต่างๆ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่ท้อง พระโรงแห่งนี้เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2467 พร้อมกับมีพระบรมราชโองการพระราชทาน นามพระที่นั่งในวันเดียวกันนั้นด้วยว่า"เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวัง รับพระบรม ราชโองการเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศว่า ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างท้องพระโรงขึ้นหลัง ๑ ที่ในสวนสุนัน ทา ซึ่งเป็นเขตข้างในพระราชวังดุสิต จึงพระราชทานนามท้องพระโรงนี้ว่า "พระที่นั่งงคราญสโมสร" ตั้งแต่วันในประกาศนี้เป็นต้นไป (เรื่องเล่าของรอยไบลาน, 2558)

พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวม จัดซื้อที่ดินพระราชทานแด่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วร พินิต ใช้เป็นที่ประทับ และยังเป็นสถานที่จัดงานสโมสรสันนิบาต ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองหลาย ครั้ง นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่จัดงานสังสรรค์ของพระบรมวงศานุวงศ์ และเป็นสถานที่ให้ครูชาว ต่างประเทศใช้จัดสอนวิชาต่าง ๆ ให้กับพระธิดาและเจ้านายฝ่ายในของวังอื่น ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่ง มีชื่อเรียกกันในสมัยนั้นว่า "บางขุนพรหมยูนิเวอร์ซิตี" วังบางขุนพรหม เป็นวังที่ประทับของสมเด็จพระ เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ต้นราชสกุลบริพัตร และ สมเด็จพระ ปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี พระมารดา วังบางขุนพรหมอยู่ในเนื้อที่ 33 ไร่ริม แม่น้ำเจ้าพระยา ทางทิศใต้ของวังเทเวศร์ วังบางขุนพรหม มีตำหนักกรม 2 ตำหนัก ได้แก่ ตำหนัก ใหญ่ และตำหนักสมเด็จพระ โดยตำหนักใหญ่ ก่อสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2444 โดยการออกแบบของคาร์ล ชัน

เตรสกี สถาปนิกชาวเยอรมัน แต่ไม่แล้วเสร็จ จึงได้มาริโอ ตามาญโญ สถาปนิกที่มีชื่อเสียงชาวอิตาลี มาดำเนินการออกแบบจนแล้วเสร็จ ส่วนตึกหมักสมเด็จ เป็นตึกที่เพิ่มเติมติดกับตึกใหญ่ ได้รับการออกแบบโดยคาร์ล เดอห์ริง สถาปนิกชาวเยอรมัน ในปี พ.ศ. 2454 ภายหลังสร้างแล้วเสร็จได้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า สุขุมมาลมารศรี พระอัครราชเทวี จนถึงปี พ.ศ. 2470 จนการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 วังแห่งนี้ได้ตกเป็นของรัฐบาล กลายเป็นสถานที่ราชการต่างๆ ทั้ง กรมยุวชนทหารบก สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ และตั้งแต่ พ.ศ. 2488 จนถึงปัจจุบัน วังบางขุนพรหม เป็นที่ทำการของธนาคารแห่งประเทศไทย ภายในวังบางขุนพรหมมี ห้องสีชมพู และห้องสีน้ำเงิน ซึ่งเป็นห้องที่ได้รับการตกแต่งอย่างหรูหรา วิจิตร และมีชื่อเสียงที่สุด เดิมเป็นห้องรับแขกสำคัญ และบำเพ็ญพระกุศลของวังบางขุนพรหม ปัจจุบันจัดแสดง ภาพเขียน ภาพถ่ายเจ้านายในราชสกุลบริพัตร สิ่งของเครื่องใช้ในวังบางขุนพรหม เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมตามแบบตะวันตกทั้ง นีโอ-บารอก โรโกโก อาร์นูว และ อาร์ตเดโค ทำให้วังบางขุนพรหม ได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในวังที่สวยงามที่สุดเมืองไทย และเป็นวังที่สถาปัตยกรรมบารอกและโรโกโกที่สมบูรณ์ที่สุด (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี)

ภายหลังหมดสัญญาจ้างงาน 25 ปี นายมาริโอ ตามาญโญได้เดินทางกลับเมืองตูริน ประเทศอิตาลี และยังเป็นสถาปนิก กระทั่งถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง เดือนมกราคม พ.ศ.2484 อายุ 64 ปี (จิตกร บุชบา, 2557)

ช่างฝรั่งกับวังไทย (มาริโอ ตามาญโญ)

ภาพประกอบที่ 4.26 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ ช่างฝรั่งกับวังไทย (มาริโอ ตามาญโญ)

4. คลัสเตอร์ รุก “หลวงพ่อดโต”

แหล่งท่องเที่ยวในคลัสเตอร์ ประกอบด้วย วัดสังเวชวิศยาราม วัดใหม่อมตรส และวัดอินทรวihar

ในคลัสเตอร์นี้เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงชีวิตของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่ผูกพันอยู่กับวัดทั้งสามนี้ ก่อนและหลังการเป็นเจ้าอาวาสที่วัดระฆังโฆสิตาราม ซึ่งตามประวัตินั้น นางงุด มารดาของหลวงพ่อดโต ได้นำหลวงพ่อดโตไปฝากตัวต่อพระอาจารย์แก้ว พระเกจิอาจารย์ที่วัดบางลำพู หรืออีกชื่อคือวัดสามจีน (วัดสังเวชวิศยาราม) ตั้งแต่เป็นทารกน้อย จนถึงอายุ 12 ปีบริบูรณ์ ตรงกับพ.ศ.2342 ได้บรรพชาเป็นสามเณร โดยมีพระบวรวิริยเถร(อยู่) เจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยารามในขณะนั้น เป็นพระอุปัชฌาย์ ก่อนจะย้ายไปอยู่วัดระฆังโฆสิตาราม โดยยังมีการเล่าขานถึงปริศนาลายแทง “ตำบลวัดสามจีน มีหินสามก้อน ที่นอนสามอัน มีต้นอโศกโอบเอน ที่เจ้าสามเณรนั่งฉัน” ซึ่งสามเณรนั้นได้กล่าวถึงสามเณรโต และต้นอโศกก็ยังอยู่ ในบริเวณโรงเรียนวัดสังเวชในปัจจุบัน

หลังจากที่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพนมมายุได้ 84 ปี ได้มาแสวงหาความสงบวิเวกที่วัดบางขุนพรหม (วัดใหม่อมตรส) ได้เมตตาเป็นประธานจัดสร้างพระพิมพ์สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ต้นตระกูล “ธนโกเศศ” ได้ขออนุญาตจัดสร้างขึ้น โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้เมตตาโศลกตำลง ผสมผงวิเศษ และอธิษฐานจิตปลุกเสกด้วยตัวท่านเอง และบรรจุในองค์เจดีย์ เรียกว่า พระสมเด็จบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. 2413-2415 โดยมีอิทธิพลอย่างสูงในสมัยสงครามโลกที่ชาวบ้านต่างพากันมาบูชาฐานเจดีย์ และตักเบ็ดพระเครื่อง เพื่อบูชาและป้องกันภัย จนกระทั่งทางวัดได้มีการเปิดกรุอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2500 ในระหว่างนั้นท่านได้พำนัก ณ ศาลาหน้าวัดใหม่อมตรส ปัจจุบันคือบริเวณปากซอยสามเสน 8 เพื่อควบคุมการก่อสร้างพระศรีอริยเมตไตร หรือหลวงพ่อดโต พระปางอุ้มบาตรที่ใหญ่ที่สุดในโลก และภาพเขียนประวัติส่วนตัว ที่วัดอินทรวihar ซึ่งจะกล่าวต่อไป

วัดอินทรวihar เดิมชื่อวัดบางขุนพรหมนอก เป็นที่ตั้งถิ่นฐานชาวลาว เจ้าอินทรวงศ์เป็นผู้บูรณะวัดนี้ในปี พ.ศ.2321 อีกทั้งเดิมเป็นวัดเดียวกับวัดใหม่อมตรส หรือวัดบางขุนพรหมใน โดยมีการแบ่งเป็น 2 วัด หลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประสงค์ให้สร้างถนนสามเสน และถนนวิสุทธิกษัตริย์ โดยวัดอินทรวihar เป็นสถานที่ที่เกี่ยวพันกับชีวิตช่วงปลายท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ โดยท่านได้มรณภาพที่ศาลาใหญ่วัดอินทรวihar ในปีพ.ศ. 2415 ในขณะทำการก่อสร้างพระหลวงพ่อดโตถึงพระนาภี และดำเนินการต่อจนเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 7 สิ่งสำคัญภายในวัดที่เกี่ยวข้องกับเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์สามารถเข้าสักการะหลวงพ่อดโต พระพุทธรูปปางอุ้มบาตรที่ใหญ่ที่สุดในโลก บ่อน้ำพระพุทธรูปของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ บ้านเรือนไทยศาลาสังฆามุสสรณ์ภายในเป็นหุ่นของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์นอนในโลงแก้ว ให้ผู้ศรัทธาได้กราบสักการะ และระลึกถึงพระมหาเถระรูปสำคัญของเมืองไทย

รถก "หลวงฟ่อโต"

๑ วัดสังเวชวิศยาราม

๒ วัดใหม่จอมตรส

๓ วัดอินทรวีหาร

ภาพประกอบที่ 4.27 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในรถก "หลวงฟ่อโต"

กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวหลักในพื้นที่

สำหรับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวหลักในพื้นที่จากการนำเสนอของโครงการย่อยที่ 2 ที่สรุปว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เชิงวัฒนธรรม มี 2 กลุ่มช่วงวัย คือ

- กลุ่มช่วงวัย Baby Boomer หรือ Gen B
- กลุ่มช่วงวัย Millennial Generation หรือ Gen M

ทั้ง 2 กลุ่มช่วงวัยมีลักษณะการใช้ชีวิตท่องเที่ยวทั้งประเภท Social Location Mobile (SOLOMO), Creative Tourism, Cultural Tourism และ Nostalgia Tourism การท่องเที่ยวจะมีลักษณะเป็นกลุ่มเล็กๆ ซึ่งมีทั้งคนไทยและคนต่างชาติ

ในการทดลองจัดเส้นทางจะใช้แนวทางของการจัดองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเป็นตัวพิจารณาจัดธีม (Theme) ซึ่งในแต่ละเส้นทางจะประกอบด้วย

- 1) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)
- 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity)

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวควรมีอย่างน้อย 4 ด้าน คือ

- 3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารและสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ร้านค้า ฯลฯ
- 3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบแสงสว่าง สวนหย่อม ลานกิจกรรม ม้านั่ง ฯลฯ
- 3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย หรืออุบัติเหตุต่างๆ ฯลฯ
- 3.4 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านป้ายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายแสดงสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ

4.5.4 ธีมเส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่”

เส้นทางนี้เพื่อเน้นศิลปสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นจากพระราชโบายการขยายเมืองเปิดพื้นที่สร้างเป็น “สยามใหม่ (New Siam)” เพื่อทำให้บ้านเมืองมีความทันสมัยเท่ากับนานาชาติในสมัยนั้น จึงได้มีการสร้างศิลปสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบของชาติตะวันตกขึ้นมาหลายหลังเพื่อใช้ประโยชน์และกิจกรรมต่างๆ โดยในเส้นทางนี้จะเริ่มที่ลานสนามหลวงหน้าพระบรมมหาราชวังเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงลักษณะ รูปแบบของสถาปัตยกรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 จนเดินทางมาถึงลานพระบรมรูปทรงม้าที่เป็นที่ตั้งของพระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงความแตกต่างของรูปแบบงานศิลปสถาปัตยกรรม และไปสิ้นสุดที่ พระตำหนักสายสุทธาณภดลในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งก็เป็นรูปแบบบ้านพักอาศัยแบบตะวันตกโดยการทำกิจกรรม Workshop ที่เป็นวัฒนธรรมของชาววัง โดยมีรายละเอียด รายการโปรแกรมและเวลา ดังนี้

รายละเอียดคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางที่ 1 พื้นที่สวนดุสิต สยามใหม่ (New Siam) ประกอบด้วย

1.พระบรมมหาราชวัง

พระบรมมหาราชวัง หรือพระราชวังพระนคร เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์สมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบัน พระบรมมหาราชวังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมาก

2.พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ย่านวัดบวรนิเวศ เขตพระนคร

อาคารเดิมคือ ห้างยอน แซมป์สัน แอนด์ ซัน (John Sampson & Son Limited) ที่เข้ามาเปิดสาขาในกรุงเทพฯ จากการชักชวนให้มา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ รัชกาลที่ 5 นายเฟรดเดอริก แซมป์สัน (Mr. Frederick Sampson) เจ้าของห้างฯ เป็นผู้เลือกสำหรับแบบแปลนอาคาร อาคารแห่งนี้ก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2455 ต่อมาปีพ.ศ. 2469กรมพระคลังข้างที่ได้ให้หลวงไมตรีวานิช (เฉลิม ยอดมณี) เข้าอาคารหลังนี้เป็นที่ทำการของห้าง สุชาติลัก ในปีพ.ศ. 2476-253 กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย ได้ขอเช่าเป็นที่ทำการของกรม

ต่อมาในปีพ.ศ. 2544 ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 พระราชทานสิ่งของส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนำมาจัดแสดง และเปิดให้ประชาชนเข้าชมในปี พ.ศ. 2523 เปิดอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2545 สถาปัตยกรรมเป็นอาคารอนุรักษ์ 3 ชั้น รูปแบบสถาปัตยกรรมนีโอคลาสสิก โดยได้รับรางวัล โบราณสถานแห่งชาติ พ.ศ 2538 อาคารอนุรักษ์ดีเด่น

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ได้รับรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ ส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 7 หาดูได้ยาก รวมทั้งจัดแสดงภาพถ่าย เอกสาร และพระราชประวัติของรัชกาลที่ 7 องค์ปฐมกษัตริย์ระบบประชาธิปไตยของไทย จนอาจเรียกได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์พระมหากษัตริย์แห่งแรก ที่สมบูรณ์แบบมากที่สุดเลยก็ว่าได้ ซึ่งได้มีการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการอธิบายและนำชม เพิ่มความน่าสนใจ โดยมีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูล ป้ายบอกข้อมูล มีป้ายบอกสถานที่ และลานจอดรถ

3.พระที่นั่งอนันตสมาคม ย่านดุสิต เขตดุสิต

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม ขึ้นล เพื่อใช้เป็นสถานที่เสด็จออกมหาสมาคม พระที่นั่งอนันตสมาคมออกแบบโดยมาริโอ ตามานโญ โดยมีเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เป็นแม่กองจัดการก่อสร้าง แต่องค์ได้เสด็จสวรรคต ก่อนที่พระที่นั่งจะสร้างเสร็จสมบูรณ์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการก่อสร้างพระที่นั่งต่อไปจนเสร็จสมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2458

ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบนีโอเรอเนซองส์ (Neo Renaissance) และนีโอคลาสสิก (Neo classic) โดยตกแต่งพระที่นั่งด้วยหินอ่อน ซึ่งสั่งมาจากเมืองคาร์รารา ประเทศอิตาลี โดยมีจุดเด่น คือ มีหลังคาโดมคลาสสิกของโรมอยู่ตรงกลาง และมีโดมเล็กๆโดยรอบอีก 6 โดม รวมทั้งสิ้นมี 7 โดม โดย

โดมทั้งหมดทำขึ้นจากทองแดง (ต่อมาเกิดสนิมสีเขียวขึ้นตามกาลเวลา) ขนาดขององค์พระที่นั่ง ๖ ส่วนกว้างประมาณได้ 49.50 เมตร ยาว 112.50 เมตร และสูง 49.50 เมตร ลักษณะของโดมมีอิทธิพลมาจากโดม วิหารเซนต์ปีเตอร์ แห่งนครรัฐวาติกัน และโบสถ์เซนต์ปอลแห่งกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ภายในพระที่นั่ง บนเพดานโดมมีภาพเขียนเฟรสโก เขียนบนปูนเปียก ซึ่งภาพจะติดทนกว่าภาพที่เขียนบนปูนแห้ง (ภาพจิตรกรรมไทยนิยมเขียนแบบปูนแห้ง) เกี่ยวกับ พระราชกรณียกิจที่สำคัญ ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 1-6 จำนวน 6 ภาพ โดยฝีมือเขียนภาพของ นายซี. รีโกลีและศาสตราจารย์เกลเลโอกินี โดยกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

ลานพระบรมรูปทรงม้า

เป็นลานกว้างอยู่ด้านหน้าของพระที่นั่งอนันตสมาคมและสวนอัมพร สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยนำแบบอย่างมาจากพระบรมรูปของพระเจ้าหลุยส์แห่งฝรั่งเศส ที่กรุงปารีส

4.วังปารุสกวัน ย่านดุสิต เขตดุสิต

เริ่มก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2446 โดยมีเบียร์โรเลรีเป็นสถาปนิกผู้รับผิดชอบจนแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2448 ชื่อวังปารุสกวันได้มาจากชื่อสวนของพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งแต่เดิมเป็นของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงย้ายไปประทับที่พระราชวังดุสิตทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตำแหน่งสวนจิตรลดา แลกเปลี่ยนกับที่ดินบริเวณท่าवासกรี ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ และโปรดฯ ให้รื้อกำแพงที่คั่นกลางออก รวมตำแหน่งทั้งสองเข้าด้วยกัน ส่วนกำแพงสร้างที่ใหม่ทรงให้ประดับตราจักรและกระบอง ซึ่งเป็นตราประจำพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ ไว้โดยรอบ

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 วังปารุสกวัน เป็นที่ทำการของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาปัจจุบันใช้เป็นที่ทำการของสำนักข่าวกรองแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์กรมตำรวจ และกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบคลาสสิก ก่ออิฐถือปูน ตามแบบวิลล่าของอิตาลี ทาสีครีม เดิมตัวพระตำหนักมี 2 ชั้น โดยชั้นล่างเป็นท้องพระโรง และห้องอาหาร ห้องพักผ่อน ส่วนชั้นบนจัดเป็นบริเวณที่ประทับส่วนพระองค์ ห้องพระชายา ห้องพระบรรทม ห้องแต่งพระองค์ ห้องสรง และห้องทรงพระอักษร ต่อมามีการต่อเติมตัวพระตำหนักเพิ่มเป็น 3 ชั้น โดยเป็นอาคารอนุรักษดีเด่น พ.ศ.2532

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

เป็นอาคารสำหรับจัดแสดงเรื่องราว โดยแบ่งเป็นห้องนิทรรศการ 5 ห้อง จัดแสดงประวัติศาสตร์เรื่องราวเกี่ยวกับตำหนักจิตรลดา ตั้งแต่สมัยเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ห้องประชุม การจำลองห้องทรงงาน ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ฯลฯ มีที่จอดรถในพื้นที่ /มีป้ายสื่อสารข้อมูล/มีเจ้าหน้าที่ให้บริการข้อมูลภายในพิพิธภัณฑ์

5. ร้าน “ชลธิชาควัไก่”

เป็นร้านก๋วยเตี๋ยวควัไก่ระดับตำนานที่มีสูตรยาวนานเก่าแก่กว่า 40 ปี

6. เรือนเจ้าจอมเอื้อนและเจ้าจอมแถม ย่านดุสิต เขตดุสิต

เจ้าจอมเอื้อน เจ้าจอมคนสุดท้าย แห่งสกุลขุนนาถ เกิดที่จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันศุกร์ พ.ศ. 2430 เป็นธิดาคนสุดท้าย เป็นที่รักใคร่ของเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์และท่านผู้หญิงอู่ และตั้งใจเลี้ยงดูไม่ถวายตัวเข้าวังเช่นเดียวกับพี่ๆ แต่แล้วเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ร.ศ.123 (พ.ศ.2447) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรีทางชลมารค และเสด็จไปยังจวนของเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ และทรงพบกับเจ้าจอมเอื้อน ซึ่งขณะนั้นอายุได้ ๑๗ ปี ทรงพอพระทัยในรูปโฉมที่งามพิลาส หลังจากนั้น ได้นำตัวธิดาคนสุดท้าย ที่ตั้งใจจะให้อยู่ใกล้ชิด เข้าถวายตัวรับใช้ในราชการฝ่ายใน เจ้าจอมเอื้อน เป็นผู้ฝีมือในการถ่ายภาพ และมีความสามารถในการล้างรูป เช่นเดียวกับเจ้าจอมเอิบผู้พี่

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต เจ้าจอมอาบได้พำนักอยู่ที่ ตึกเอื้อนอาวห์แถมถวัลย์ ต่อมาได้ย้ายไปมาอยู่ที่เรือนสร้างใหม่ริมคลองสามเสน สร้างบนที่ดินพระราชทานแก่เจ้าจอมก๊กอ้อ ที่เรียกว่า สวนนอก ระหว่างเรือนเจ้าจอมเอื้อน กับเรือนเจ้าจอมอาบ เรือนหลังนี้เป็นไม้สักทั้งหลัง ที่หน้าจั่วมีลายฉลุไม้งดงามมาก แต่ปัจจุบันถูกรื้อแล้ว ท่านเจ้าจอมเอื้อนถึงแก่อนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. 2470 ด้วยอาการลิ้นหัวใจรั่ว สิริอายุ 40 ปี

ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หักศอกเป็นรูปตัวแอล (L) โครงสร้างก่ออิฐปูนถือผสมไม้สูง 2 ชั้นครึ่ง หลังคาปั้นหยาทรง สูง ฝาผนังแต่ละชั้นแต่งปูนลายขวาง ทาสีชมพูสลับเหลือง

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

เป็นศูนย์ข้อมูลนาฏศิลป์รัตนโกสินทร์ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกให้ข้อมูล

7.ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพนิภา ย่านดุสิต เขตดุสิต

ตำหนักพระองค์เจ้าอาทรทิพนิภา พระองค์เจ้าสุจิตราภรณ์และเจ้าจอมมารดาชุ่ม เป็นตำหนักขนาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเขตพระราชฐานชั้นใน หลังตำหนักพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดาที่ถูกรื้อลงแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ สร้างพระราชทานแด่เจ้าจอมมารดาชุ่ม พระสนมเอกและพระราชธิดา คือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพนิภา และ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุจิตราภรณ์ ต่อมาเป็นที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรพินทุ์เพ็ญภาค

อาคารอาทรทิพนิवासน์ ปัจจุบันคือแหล่งการเรียนรู้ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์ ส่วนจัดแสดงดุริยศิลป์ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หักศอกเป็นรูปตัวแอล (L) โครงสร้างก่ออิฐปูนถือผสมไม้สูง 2 ชั้นครึ่ง หลังคาปั้นหยาทรง สูง ฝาผนังแต่ละชั้นแต่งปูนลายขวาง ทาสีเขียวสลับเหลือง ภายในตกแต่งพิเศษที่ห้องรับแขกชั้นสองเพียงชั้นเดียว ทิศตะวันตกมีห้องทรงและเครื่องสุกัญณ์แบบต่างประเทศ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

ปัจจุบันสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้อนุรักษ์ตำหนักให้อยู่ในสภาพเดิม จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนศิลป์ ส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์ณ ตำหนักแห่งนี้ จะถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนศิลป์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยนำเสนอผ่านเทคโนโลยีมัลติมีเดียและบอร์ดนิทรรศการในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ พระอัจฉริยภาพด้านงานศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผ่านการแสดงด้วยจอมันติมีเดีย นอกจากนี้ยังมีนิทรรศการเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก

8. ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระเจ้าจุฑารัตนราชกุมารี ย่านดุสิต เขตดุสิต

ตำหนักที่ประทับพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุฑารัตนราชกุมารี พระราชธิดาองค์ที่ 7 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาพรหมเทวี ทรงเชี่ยวชาญด้านกวีนิพนธ์ฉันท และกาพย์กลอน เป็นเจ้าจอมมารดา ประสูติเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2415 และสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2473 เชิญพระศพประดิษฐาน ณ หอนิทักษิณา ในพระบรมมหาราชวัง

ตำหนักตั้งตามแนวกำแพงด้านตะวันตก ตอนใกล้มุมบรรจบกำแพงด้านเหนือ ปัจจุบันคืออาคาร ‘จุฑารัตนาภรณ์’ ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์ ส่วนจัดแสดงดุริยศิลป์ การของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม และส่วนจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเจ้านายที่เคยประทับ ณ ตำหนักนี้ โดยได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี 2558 ประเภทอาคารสถาบันและอาคารสาธารณะ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

ปัจจุบันสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้อนุรักษ์ตำหนักให้อยู่ในสภาพเดิม จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนศิลป์ ส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์ณ ตำหนักแห่งนี้ จะถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับนาฏศิลป์รัตนโกสินทร์ โดยนำเสนอผ่านเทคโนโลยีมัลติมีเดียและบอร์ดนิทรรศการในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ พระอัจฉริยภาพด้านงานศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผ่านการแสดงด้วยจอมันติมีเดีย นอกจากนี้ยังมีนิทรรศการเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก

9. พระบรมสาทิสลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี

สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี หรือที่ชาวบ้านเรียกพระนามว่า สมเด็จพระนางเจ้าเรือล่ม พระนามเดิมว่า “พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์” เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5

10. อุโมงค์ใต้เนินดิน

อุโมงค์ใต้เนินเขานี้เป็นที่เก็บถ้ำขาม ข้าวของเครื่องใช้ที่ไม่สูงค่าในอุโมงค์แห่งนี้ เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าราชการได้ขนของในอุโมงค์ไปถวายสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภาภรณ์ กรมขุนอุทัยเทพรัตนราชกุมารีซึ่งทรงลี้ภัยการเมืองไปประทับที่ชาวจนหมดสิ้น อุโมงค์นี้จึงมิได้ใช้

ประโยชน์อันใดจนกระทั่ง พ.ศ.๒๔๘๐ คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้มีมติให้ใช้สวนสุนันทาเป็นสถานที่จัดการศึกษาสำหรับสตรี ชื่อโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง อุโมงค์นี้ก็ทำหน้าที่เป็นหลุมหลบภัยทางอากาศของครู และนักเรียน รวมถึงเป็นที่เก็บเอกสารสำคัญทั้งหมดของกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้นด้วย

ปัจจุบันถูกเปลี่ยนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้กับนักศึกษาและบุคคลทั่วไป จัดแสดงนิทรรศการเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การใช้งานของอุโมงค์ในสมัยก่อนเมื่อครั้งยังเป็นวังตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับเครื่องถ้วยในราชสำนัก

11. ซุ้มประตูโบราณ

ซุ้มประตูที่ถูกถล่ม : อนุสรณ์บ่งบอกความยิ่งใหญ่ของชาวสวนสุนันทาประตูนี้สันนิษฐานว่าถูกสร้างขึ้นในสมัย รัชกาลที่ ๖ สร้างในปี พ.ศ.๒๔๖๕ พร้อมกับพระที่นั่งนงคราญสโมสร มีทั้งหมด ๔ ประตู แต่เท่าที่พบในเวลานี้เหลือเพียงแค่ประตูเดียว

12. พิพิธภัณฑ์อาคารสายสุทธานภดล ย่านดุสิต เขตดุสิต

ตำหนักของพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา พระอรรคชายาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี 2462 ได้ขอพระบรมราชานุญาตรัชกาลที่ 6 ประทับในสวนสุนันทาเป็นพระองค์แรก พระองค์ทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้ควบคุมดูแลห้องพระเครื่องต้น นับเป็นตำหนักที่มีชื่อเสียงเลื่องลือที่สุดในบรรดาชาววังทั้งหมดในเรื่องการทำอาหารและด้านงานศิลป์ เหล่าขุนนางที่มีลูกสาวก็มักนิยมนำมาถวายตัวต่อพระวิมาดาเธอฯ

เป็นตำหนักที่ประทับ ตึกแฝดขนาดใหญ่กึ่งปูนกึ่งไม้ มีทางเดินเชื่อมด้านบนและด้านล่าง ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลี เป็นหนึ่งในตำหนักสำคัญเหมือนศูนย์กลางในสมัยนั้น ชั้นบนของตำหนักมีห้องบรรทมเป็นโถงใหญ่ มีห้องเซฟเก็บทรัพย์สินมีค่า มีที่ประทับสำหรับทรงสำราญและบันไดเวียนสำหรับข้าหลวงขึ้นถวายอยู่งาน นอกจากนี้ในพื้นที่ตำหนักพระวิมาดาเธอฯ ยังมีอุโมงค์ที่เก็บถ้วยชามของพระองค์หลงเหลืออยู่ ซึ่งอุโมงค์นี้เป็นอุโมงค์โบราณ มีมาก่อนที่พระวิมาดาเธอฯ มาประทับ เรียกกันว่า อุโมงค์ใต้เนินพระนาง ปัจจุบันคืออาคารสายสุทธานภดล เป็นที่ทำการของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม และส่วนจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเจ้านายที่เคยประทับ ณ ตำหนักนี้ได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี 2559 ประเภทอาคารสถาบันและอาคาร

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

ปัจจุบันสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้อนุรักษ์ตำหนักให้อยู่ในสภาพเดิม จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนศิลป์ ส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์ ตำหนักแห่งนี้ ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ อาทิ นาฏศิลป์ ดนตรี คหกรรม งานฝีมือต่าง ๆ และยังเป็นที่รวบรวมภาพเขียนสีน้ำ ซึ่งเป็นฝีมือของ 'คุณข้าหลวง' ในวังสวนสุนันทา โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก

เส้นทาง ย่านที่สวนดุสิต “สยามใหม่”

โปรแกรม กิจกรรม FAM TRIP เส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่”

วันพุธที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๗.๐๐ น.

จุดนัดพบ บริเวณศาลหลักเมืองและพระบรมมหาราชวัง ศูนย์กลางพระนครในสมัยยุคต้นรัตนโกสินทร์

๐๘.๓๐ น. – ๐๙.๐๐ น. พบกัน ณ ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร ที่สร้างขึ้นมาพร้อมกับการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ด้านหน้าจะได้ชมความงามของสถาปัตยกรรมไทยประเพณี บริเวณพระบรมมหาราชวัง และท้องสนามหลวงหรือทุ่งพระเมรุในอดีต

เดินทางผ่านการเปลี่ยนยุคสมัยจาก “สยามเก่า” เข้าสู่ “สยามใหม่” ผ่านเส้นทางสัญจรทางประวัติศาสตร์แห่ง “ถนนราชดำเนิน”

๐๙.๐๐ น. – ๐๙.๒๐ น. เดินทางบนถนนราชดำเนินใน ถนนสายสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่าง พระบรมมหาราชวัง (วังเก่า) และ พระราชวังดุสิต (วังใหม่) โดยผ่านสะพานผ่านพิภพลีลา และสะพานผ่านฟ้าลีลาศ

๐๙.๒๐ น. – ๐๙.๔๐ น. เดินทางถึงพิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งแต่เดิมอาคารนี้เป็นที่ตั้งห้างสรรพสินค้า John Sampson & Son ห้างหรูในยุคของรัชกาลที่ ๕ และในบริเวณใกล้เคียงนั้นยังมี “สะพานมหาดไทยอุทิศ” หรือ สะพานร้องไห้ ที่สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่รัชกาลที่ ๕ ภายหลังจากที่พระองค์เสด็จสวรรคต

เดินทางสู่พื้นที่ “สวนดุสิต” ในยุค “สยามใหม่” ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ภาพจำแห่งปฐมบทของการเปลี่ยนแปลงเมืองกรุงเทพฯ ทั้งทางด้านกายภาพและวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมของคนไทยที่มีคุณค่าสืบเนื่องต่อมาอีกกว่าร้อยปีนับจนถึงปัจจุบัน

๐๙.๔๐ – ๑๐.๐๐ น. เดินทางบนถนนราชดำเนินนอก ผ่านสะพานมฆวานรังสรรค์ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ข้ามคลองผดุงกรุงเกษม จากนั้นผ่าน “วังจันทร์เกษม” วังที่แล่นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานที่ดินให้แก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เพื่อสร้างเป็นวังที่ประทับสำหรับพระเกียรติยศ หรือที่เรียกอีกชื่อ ว่า “วังจันทร์” (ปัจจุบันคือที่ตั้งของกระทรวงศึกษาธิการ)

- ๑๐.๐๐ น. – ๑๐.๑๕ น. เดินทางถึงบริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคม และลานพระบรมรูปทรงม้า หรือ ลานพระราชวังดุสิต ซึ่งเป็น Landmark สำคัญที่เป็นภาพสะท้อนความเป็นอารยะของสยามประเทศ โดยเป็นเมืองศิวิไลซ์ผ่านความงามของผังเมืองและสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกในยุคต้นเกล้ารัชกาลที่ ๕
- ๑๐.๑๕ น. – ๑๑.๑๕ น. เดินเท้าเพื่อไปเยี่ยมชมวังปารุสก์วัน หรือ วังปารุสก เป็นวังรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (ต่อมาคือ ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖) ภายหลัง ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ ได้พระราชทานให้พระอนุชา สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถฯ ซึ่งถือเป็นต้นราชสกุล "จักรพงษ์" ในปัจจุบัน
- ๑๑.๑๕ น. – ๑๒.๐๐ น. เดินทางผ่านจุดสำคัญที่มีประวัติศาสตร์ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ อาทิวัดเบญจมาบพิตรดุสิตวนาราม พระอารามหลวงชั้นเอก ที่ได้รับพระราชทานนามจากล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ อันหมายถึงวัดของพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ และถือเป็นวัดประจำพระราชวังสวนดุสิต สวนจิตรลดา ที่ตั้งของพระตำหนักจิตรลดารัตนบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระราชวังสวนดุสิต และเคยเป็นที่ประทับของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๙ สถานีรถไฟสวนจิตรลดา สถานีรถไฟหลวงที่สร้างขึ้นสำหรับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ เมื่อมีการเสด็จฯ ทางรถไฟ โรงฝึนหลวง (กรมสรรพสามิตในปัจจุบัน) ในช่วงรัชกาลที่ ๕ นั้นเป็นยุคที่ประชาชนสามารถซื้อขายและสูบฝึนได้ โรงฝึนหลวงนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุมการจำหน่ายฝึน การเสพฝึน ตลอดจนการออกใบอนุญาตให้แก่ห้างร้านที่มีการจำหน่ายฝึน โดยภาษีฝึนได้กลายเป็นรายได้ที่จัดเก็บได้มากที่สุดในปีปลายยุครัชกาล ๕ ตลาดราชวัตร และตลาดศรียาน เป็นย่านพาณิชยกรรมในอดีต ในปัจจุบันเป็นตลาดเก่าแก่ของย่านดุสิตที่มีอาหารคาว หวาน ที่มีความดั้งเดิมและรสชาติอร่อย เป็นอีกหนึ่งจุดหมายของเหล่านักชิมที่แวะเวียนมาลองลิ้มชิมรสอาหารนานาเมนูที่มีอยู่ในย่านนี้ โรงไฟฟ้าสามเสน เกิดขึ้นในรัชสมัยล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ มีพระราชประสงค์ให้ดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้าเพื่อผลิตไฟฟ้าสำหรับพระราชวังดุสิต แต่มาแล้วเสร็จในยุคของรัชกาลที่ ๖ โดยในปัจจุบันคือที่ตั้งของโรงไฟฟ้านครหลวง กรมชลประทาน หรือ กรมคลองที่เกิดขึ้นในยุคของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ที่รัฐบาลสยามได้มีการจัดตั้งขึ้น โดยถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของเทคโนโลยีด้านสาธารณูปโภคของประเทศไทย
- ๑๒.๐๐ น. – ๑๓.๐๐ น. แวะรับประทานอาหารกลางวัน ณ ร้าน “ชลธิชาควั๊ก” กว๊านเตียวควั๊ก ระดับตำนานที่มีสูตรยาวนานเก่าแก่กว่า 40 ปี

หรือสำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม สามารถแวะรับประทานอาหารได้ที่
ร้าน บุชบา เป็ดย่าง อิสลาม รสชาติฮาลาลต้นตำรับจากกรุงเทพมหานครที่เปิด
ยาวนานกว่า 15 ปี

เดินทางมุ่งสู่ “สวนสุนันทา” ซึ่งเดิมคือสวนในวัง (ในปัจจุบันคือที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏสวน
สุนันทา และมหาวิทยาลัยสวนดุสิต) แต่ภายหลังสิ้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ มีพระราชประสงค์ให้สร้าง
เป็นที่ประทับของเจ้าจอม และพระราชธิดาเมื่อล่องแผ่นดินของพระองค์ไปแล้ว

๑๓.๐๐ น. - ๑๓.๒๐ น. เดินทางบนถนนสามเสนมุ่งลงทิศใต้ผ่านบ้านพักพุดทาสัญญะโรโปโบราณ
ซึ่งเดิมเป็นตำหนักที่สิ้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างพระราชทานแก่เจ้า
ดารารัศมี พระราชชายา ซึ่งเป็นเจ้าหญิงในราชวงศ์ทิพย์จักรจากนคร
เชียงใหม่ และในปัจจุบันเป็นที่ตั้งสำนักงานศูนย์ดำเนินการผู้อพยพ
กระทรวงมหาดไทย

๑๓.๒๐ น. เดินทางถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เยี่ยมชมตำหนักพระบรม
วงศานุวงศ์ฝ่ายใน

๑๓.๒๐ น. - ๑๔.๐๐ น. เยี่ยมชมตำหนักแหล่งเรียนรู้ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์
เรือนเจ้าจอมเอื้อนและเจ้าจอมแถม เดิมเป็นตำหนักที่ประทับของเจ้าจอม
เอื้อน (สกุลเดิม บุนนาค) พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๕ ปัจจุบันได้รับการ
บูรณะและจัดเป็นอาคารแสดงนิทรรศการ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์ โดยแสดง
ในส่วนนาฏศิลป์

ตำหนักอาทรทิพย์นิวาสน์ เดิมเป็นตำหนักที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์
เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพย์นิภา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาชุ่ม (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) ปัจจุบัน
ได้รับการบูรณะและจัดเป็นอาคารแสดงนิทรรศการ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์
โดยแสดงในส่วนทัศนศิลป์

ตำหนักจุฑารัตนารักษ์ เดิมเป็นตำหนักที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าจุฑารัตนราชกุมารี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาจร (เพ็ญกุล) ปัจจุบันได้รับ
การบูรณะและจัดเป็นอาคารแสดงนิทรรศการ 3 ศิลป์รัตนโกสินทร์ โดย
แสดงในส่วนดุริยศิลป์

๑๔.๐๐ น. - ๑๔.๓๐ น. เดินเข้าไปสักการะพระบรมสาทิสลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารี
รัตน์ พระบรมราชเทวี (พระนางเรือล่ม) พระนางฯ เสด็จทิวงคตด้วย
อุบัติเหตุเรือพระประเทียบล่ม โศกนาฏกรรมในครั้งประวัติศาสตร์ที่ทำให้
สิ้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ทรงโศกเศร้าโศกในพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง
และภายหลังต่อมาได้ทรงสร้างพระราชอุทยานโดยใช้นาม “สวนสุนันทา”
เพื่อเป็นอนุสรณ์ที่ระลึกถึงความรักแห่งสมเด็จพระนางเจ้า สุนันทากุมารี
รัตน์ พระบรมราชเทวี

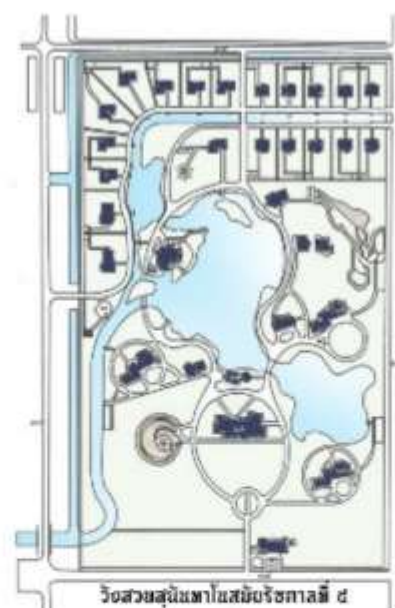
- ๑๔.๓๐ น. – ๑๕.๓๐ น. เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์อาคารสายสุทธธานภดล เดิมเคยเป็นตำหนักสายสุทธธานพดล ที่ประทับของพระวิมาดาเธอฯ พระอัครชายาในล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ เป็นพระตำหนักแฝดขนาดใหญ่กึ่งปูนกึ่งไม้ ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์ ร่วมกิจกรรมพิเศษ ย้อนยุคนุ่งโจงกระเบน และ Workshop ทำ ขนมส้มปันนี้ ถือเป็นขนมมงคลที่นิยมใช้ในพิธีแต่งงาน เพราะสมัยก่อนเชื่อกันว่าขนมส้มปันนี้ มีความหมายว่า อันเป็นที่รัก
- ๑๕.๓๐ น. – ๑๖.๐๐ น. สรุปร และรับฟังข้อเสนอแนะการพัฒนาศักยภาพเส้นทางท่องเที่ยวเส้นทาง สวนดุสิต “สยามใหม่”
- ๑๖.๐๐ น. – ๑๗.๐๐ น. รับประทานอาหารชาววังที่ห้องอาหาร แก้วเจ้าจอม โรงแรมวังสวนสุนันทา

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิต และพื้นที่ต่อเนื่องตามเส้นทาง
ริม พื้นที่สวนดุสิต “สยามใหม่”

แหล่งท่องเที่ยว	การขนส่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว				
	รถโดยสารประจำทาง	รถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน	เรือข้ามเจ้าพระยา	เรือคลองผดุงกรุงเกษม	เรือโดยสารคลองแสนแสบ
ถนนราชดำเนินกลาง	สาย 9, 30, 32, ปอ.35, 49, 127, 146, 183, 203,ปอ.511, ปอ.516, 123, 124, 503, ปอ. 507, 556	สถานีสนามไชย (พื้นที่ใกล้เคียง)	ท่าพระปิ่นเกล้า (พื้นที่ใกล้เคียง) ท่าพระอาทิตย์ (พื้นที่ใกล้เคียง)	-	ท่าเรือผ่านฟ้าลีลาศ
ถนนราชดำเนินนอก	สาย 10, 157, 201, 503, 509, 70, ปอ.พ.25, 53	สถานีสนามไชย (พื้นที่ใกล้เคียง)	-	ท่าเรือราชดำเนินนอก	ท่าเรือผ่านฟ้าลีลาศ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	สาย 2, 44, 49, ปอ.56, 59, ปอ. 511	สถานีสามยอด (พื้นที่ใกล้เคียง)	-	-	ท่าเรือผ่านฟ้าลีลาศ
ลานพระบรมรูปทรงม้าและพระที่นั่งอนันตสมาคม	สาย ปอ.พ.4, 18, 28, 108, 125, 515, 539	-	-	-	
วังปารุสกวัน	สาย ปอ.157, ปอ.503, ปอ. 505, 70	-	-	-	-
วังสวนสุนันทา	สาย 3, 18, 108, ปอ.515, ปอ.539	-	-	-	-

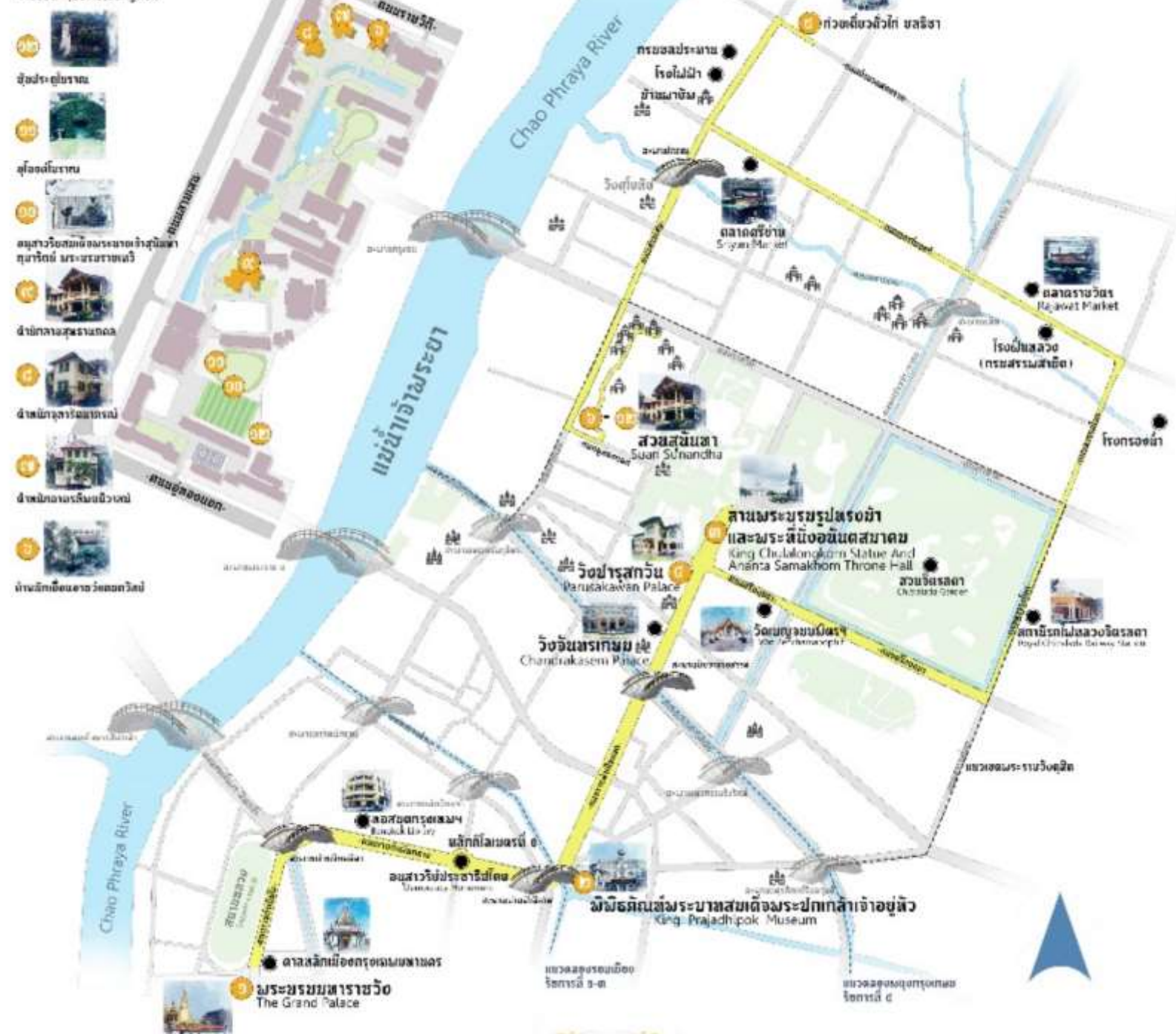
สวนดุสิต 'New Siam'

พื้นที่ “สวนดุสิต” ถือได้ว่าเป็นเขต “สยามใหม่” ที่
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า
ให้สร้างขึ้นหลังจากที่พระองค์เสด็จกลับจากการ
ประพาสยุโรป พื้นที่ “สวนดุสิต” แห่งนี้เป็นปฐมบท
ของการเปลี่ยนแปลง “เมืองกรุงแห่งสมัยใหม่”
ทั้งด้านกายภาพและวิถีชีวิตตลอดจนวัฒนธรรมของ
คนไทยซึ่งมีคุณค่าสืบเนื่องต่อมาอีกกว่าร้อยปีสืบจนถึง
ปัจจุบัน และยังเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นอารยะของ
สยามประเทศที่เป็นเมืองศิวิไลซ์ผ่านความงามของ
วังเมืองและสถาปัตยกรรม แต่ทว่าด้วยความสวยงาม
ยังมีเรื่องราวมากมายที่รอให้นักเดินทางมาค้นหาคำตอบ
เมื่อถอดรหัส โฉมเส้นทาง ชลธิศ เบื้อง ขอนแก่น “สยามใหม่”

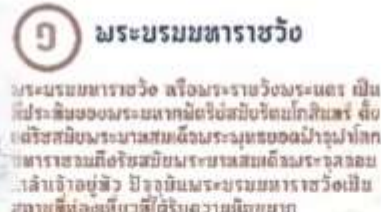

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจ (สทว.)
Thailand Science Research and Innovation (TSRI)
วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
College of Architecture, Suansunandha Rajabhat University

แหล่งเรียนรู้ ๓ ศิลปวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์อาคารสาขาสุนทรียภาพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
J Silpa Rattanakosin Resource Center
and Sak Suddha Nibhadol Building
Museum, SSRU, Bangkok

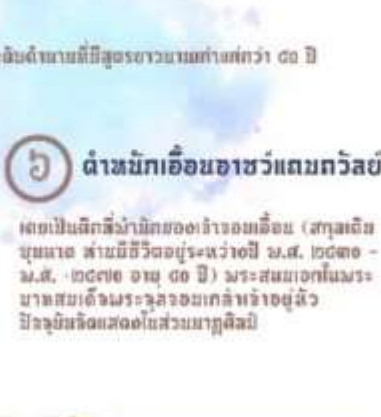

ภาพที่ 4. 21 แสดงแผนที่เส้นทางที่ 1 (New Siam)

ฝ่ายของพระมหากษัตริย์มีสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุ ๗๖ และ ๗๗ พรรษาตามลำดับ โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุยืนยาวกว่าสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาฯ พระบรมราชินีนาถ โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุยืนยาวกว่าสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาฯ พระบรมราชินีนาถ โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุยืนยาวกว่าสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาฯ พระบรมราชินีนาถ

มีใบจำหน่ายที่รัฐสุพรรณบุรีมากกว่า ๘๕ ปี

เอกสารสำคัญสื่อผสมของกระทรวงศึกษาธิการใน

เอกสารสำคัญสื่อมวลชนของกระทรวงศึกษาธิการมี
ปัจจุบันถูกเปลี่ยนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม
เพื่อร่วเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเฝ้าระวังของสังคม
เกี่ยวกับผลกระทบด้านโบราณคดี

๑.๐๐๐๐
 ๒.๐๐๐๐
 ๓.๐๐๐๐
 ๔.๐๐๐๐
 ๕.๐๐๐๐
 ๖.๐๐๐๐
 ๗.๐๐๐๐
 ๘.๐๐๐๐
 ๙.๐๐๐๐
 ๑๐.๐๐๐๐

1911

ที่มีสองด้านในรูปของสัตว์ครึ่งสิงห์ครึ่งนก มีปีกและหางยาว ๑๐
ส่วนหัวและหางจะงอกจากคอ เพราะเป็นเทพาภคณา ครบ
ทั้งกายาและมนะดิษ ๑๒ องค์มีชื่อที่ได้นำไปประเพณีนี
มี ๑๒ องค์ ๑. ยานทอนสนพยุหเสนา ๒. ตรีนิปพิโทโรสวาย
๓. สวณสุณินทาวโรปาลัง ๔. และ ๕. พระเจ้าองค์สุดท้าย
คือจากสหะอตร และ ๖. นิกริยมน รวมถึงเป็นสี่กั
นั้นด้วย

ภาคศึกษาและบุคคลทั่วไป จัดแสดงนิทรรศการ
และฟังเพลงมโหรีดังต่อไปนี้ วัดสกลนครหรือธรวา

១១ ឧបសគ្គព័ត៌មានប្រើប្រាស់

๑๑) จุฬารัตนบัณฑิต

1. - 000.000 2.)

4. - 000,000 2.)

ปะทอกกลาเจอบุข

- กัษรดี

ឧបសគ្គបរិយាកាស

- ឧបសគ្គបរិបទ

.00 u.)

- 0.00 u.)
 ๖๖๖๖๖๖

1.00 u.)

... 30.00 a.)

0 2. - 96.00 2.)

ea

96.00 ы. - 96.00 ы.)

4.5.5 เริ่มเส้นทาง “ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ”

เส้นทางนี้เพื่อนำเสนอมิติวัฒนธรรมด้านชาติพันธุ์ โดยประกอบด้วยจีนไหหลำ เขมร โปรตุเกส ญวน และไทยที่มาจากทางตอนใต้ของประเทศ มิติวัฒนธรรมด้านชาติพันธุ์นี้จะปรากฏทั้งในเรื่องอาหาร ศาสนา และศิลปะ รวมถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ด้วย เส้นทางนี้จะมี การทำกิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรมชาวบ้านที่สืบทอดต่อกันมา โดยมีรายละเอียด รายการโปรแกรม และเวลา ดังนี้

รายละเอียดคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางที่ 2 ศิลปะ ดนตรี และวิถีชนชาติ ประกอบด้วย

1.ศาลเจ้าแม่ทับทิม

จ๊วยบ้วยเนี้ย หรือแปลตรงตัวได้ว่า เจ้าแม่ท่ายน้ำ หรือที่ชาวไทยรู้จักกันในนาม เจ้าแม่ทับทิม เป็นเทวนารี ที่รู้จักและนิยมบูชาเช่นเดียวกับม่าจ้อโป๋ หรือไฮตังม่า เป็นเทพเจ้าที่ได้รับความนิยมเคารพในหมู่ของชาวฮกเกี้ยน และ ชาวไหหลำ และชาวจีนโพ้นทะเล ที่ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง ที่เดินเรือ โดยส่วนใหญ่ชาวไทยมักเข้าใจผิดว่าจ๊วยบ้วยเนี้ยกับม่าจ้อโป๋เป็นองค์เดียวกัน จึงนิยมเรียกรวมกันว่า "เจ้าแม่ทับทิม" ซึ่งแท้ที่จริงแล้วตามความเชื่อของจีนเป็นคนละองค์กัน

โดยศาลเจ้าของจ๊วยบ้วยเนี้ย เฉพาะในประเทศไทยมีกันหลายแห่ง ที่โด่งดังมีชื่อเสียง ได้แก่ ศาลเจ้าจ๊วยโบเนี้ยว เซิงสะพานซังฮี้ เป็นศาลเจ้าแม่ทับทิมที่มีความเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย โดยสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2384 ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยชาวจีนไหหลำ

สถาปัตยกรรมในส่วนหน้าบัน หรือหน้าจั่วมีลักษณะค่อนข้างกว้าง ขณะที่ตัวอาคารที่ประดิษฐานเทพประธานเจ้าแม่ทับทิม แม้จะมีการเจาะช่องหน้าต่างคล้ายศาลเจ้าจีนฮกเกี้ยนก็จริง หากแต่ความประณีตในงานไม้เท่าชาวจีนฮกเกี้ยน

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

ภายในศาลนอกจากประดิษฐานเจ้าแม่ทับทิมแล้วยังมีเจ้าพ่อกวนอูอยู่ทางด้านขวามือของศาลซึ่งผู้ที่มาขอพรส่วนใหญ่มักขอเรื่องการค้าขายและขอบุตรนับเป็นอีกศาลหนึ่งที่ควรค่าแก่การมาเยี่ยมชมและหากใครชื่นชอบการแสดงงิ้ว ที่นี่ก็มีให้ชมในช่วงปลายปี โดยมีพื้นที่สำหรับจอดรถ และมีขนมจีนไหหลำ หรือก้วยเตี้ยวไหหลำอาหารดั้งเดิมของชาวไหหลำจำหน่าย

2.ตลาดบ้านญวน

ตลาดบ้านญวนสามเสน ตลาดชุมชนที่ยังคงได้เห็นอาหารตามวัฒนธรรมของชาวญวน อาทิ บั๊นกันก้า (ปากริมปลา) ขนมข้าวเกรียบปากหม้อ บริเวณตรอกบ้านญวนสามเสนมีที่มาคือ ครั้นเขมร เข้ายึดราว 400 - 500 คนให้สร้างบ้านเรือนอยู่ร่วมกับชาวบ้านเชื้อสายโปรตุเกส ในระหว่างรัชกาล พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีศึกสงครามรบกับญวนอยู่หลายปี มีชาวญวนเข้ายึดคริสตัง แถบเมืองเจาดกขอเข้ามาอยู่ในเมืองสยาม จึงนำมาอยู่เหนือบริเวณบ้านเขมร

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

เป็นแหล่งจำหน่ายอาหารที่หลากหลาย โดยเฉพาะอาหารญวนที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น จ๋าวกั๊น (ก๋วยจั๊บน้ำร้อนข้น) จ๋าวก่า (ข้าวต้มไก่ป่าเรณู) บั๊นกั๊น (ปากหม้อญวนยายเจียม) โย่ย (ไส้กรอกเลือด) ยำขนมจีนเส้นสด

3. วัดบุญฝรั่งชีสาขาวีร์ (วัดญวน) ย่านวชิรพยาบาล เขตดุสิต

กลุ่มคริสตชนวัดสามเสน เป็นกลุ่มของคริสตังญวนที่หนีการเปียดเบียนศาสนาในประเทศอันนัม เข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับกองทัพไทย ที่พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งไปสู้รบกับกองทัพของพระเจ้ายมอินทราเมื่อปี 1834 พระยาวิเศษสงคราม และพระยาณรงค์ฤทธิ์ โกษา นายทหารชั้นผู้ใหญ่ในกองทัพ ซึ่งเป็นคาทอลิก ได้กราบทูลขอชาวญวนคริสตังเหล่านี้ไปขุบเลี้ยง พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระทัยเมตตา ต่อพวกเขาที่หนีร้อนมาพึ่ง พระองค์ได้พระราชทานที่ดินซึ่งอยู่ติดกับวัดคอนเซ็ปชัน ให้พวกเขาสร้างศาลาใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย พร้อมทั้ง พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคให้อีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ให้สร้างโบสถ์หลังหนึ่ง เพื่อใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ โบสถ์หลังนี้สร้างด้วยไม้ไผ่ในปี 1835 ใช้ชื่อว่าวัดแซงต์ฝรั่งชีสาขาวีร์ หรือ วัดนักบุญฝรั่งชีสาขาวีร์ เป็นศาสนสถานของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีการนำพระรูปแม่พระและรูปนักบุญฝรั่งชีสาขาวีร์ จากกรุงมะนิลา มาตั้งไว้ในวัดด้วย เป็นหนึ่งในโบสถ์คาทอลิกที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

สถาปัตยกรรมแบบยุโรปโบราณสวยงาม มีกระจกสีด้านบนเป็นรูปนักบุญต่างๆ และมีกรอบกระจกใสแกะสลักเป็นเรื่องราวของพระเยซู อยู่รอบๆ อาคาร ด้านในมีรูปปั้นของพระแม่มารี และรูปปั้นนักบุญฝรั่งชีสาขาวีร์ ประดิษฐานอยู่ ส่วนด้านนอกก็มี รูปหล่อสำริดของพระเยซูกำลังรักษาชายตาบอด ให้กลับมามองเห็นได้อีกครั้ง ซึ่งถือเป็นปาฏิหาริย์ ชาวคริสต์นิยมมาสักการะขอพรเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

วัดนักบุญฝรั่งชีสาขาวีร์ เป็นศาสนสถานของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีการนำพระรูปแม่พระและรูปนักบุญฝรั่งชีสาขาวีร์ จากกรุงมะนิลา มาตั้งไว้ในวัดด้วยด้านในมีรูปปั้นของพระแม่มารี และรูปปั้นนักบุญฝรั่งชีสาขาวีร์ ประดิษฐานอยู่ ส่วนด้านนอกก็มี รูปหล่อสำริดของพระเยซูกำลังรักษาชายตาบอด ให้กลับมามองเห็นได้อีกครั้ง ซึ่งถือเป็นปาฏิหาริย์ ชาวคริสต์นิยมมาสักการะขอพรเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ โดยในบริเวณโบสถ์ที่จอดรถ และป้ายให้ข้อมูล

4. โบสถ์คอนเซ็ปชัน

วัดคอนเซ็ปชัน มีประวัติมาตั้งแต่ครั้งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งพระองค์ได้ทรงพระราชทานที่ดินให้กับชาวโปรตุเกสที่ร่วมรับราชการทำสงครามให้กับพระองค์ ในราวปี พ.ศ. 2217 ต่อมาในปี พ.ศ. 2325 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดให้ชาวเขมร 500 คน ที่หลบหนีภัยมาจากเขมร มาอยู่ร่วมกับชาวโปรตุเกสในหมู่บ้านนี้เท่านั้น และตั้งแต่นั้นมาก็มีการเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านเขมร" จนในเวลาต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานให้กับชาวญวน เข้ามารวมกับที่อยู่เดิมของชาวเขมร ทำให้ชาวญวนในเวลา

ต่อมาก็ได้เข้ารีตนิยายคริสต์กันเป็นส่วนใหญ่นั่นเองจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดได้มีการเพิ่มเติมส่วนของหอรบขึ้น

เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ทรงหลังคาจั่วแบบไทย เป็นอาคารที่เก่าแก่ที่สุดคาดว่าก่อสร้างขึ้นตั้งแต่ช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย ตัวโบสถ์คอนกรีตปูนซีเมนต์มีความโดดเด่นในด้านงานสถาปัตยกรรมกว่าโบสถ์ทั่วไป เนื่องจากเป็นโบสถ์ลูกครึ่งไทยและฮอลันดา หรือที่เรียกว่า "วิลันดา" ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมในสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีลักษณะคือใช้ระบบผนังรับน้ำหนัก มีเสาไม้รับโครงของหลังคาแบบไทย และตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น ซึ่งโดยมากจะเป็นลายเทศเลียนแบบฝรั่ง โดยลวดลายเส้นกนกออกไป สถาปนิก โจอาคิม กรัสซี (ส่วนหอรบ)

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

เป็นโบสถ์ที่มีการออกแบบด้วยงานสถาปัตยกรรมถึง 3 รูปแบบ คือ ไทย-ฮอลันดา-โรมัน ปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ และส่วนของตัวโบสถ์คอนกรีตปูนซีเมนต์ซึ่งสร้างขึ้นโดยบาทหลวงฌ็อง-บาติสต์ ปาลกัว ชาวฝรั่งเศส ที่ได้เดินทางมาเป็นเจ้าอาวาส โดยได้ทำการเสกในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2380 (รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ปัจจุบันตัวโบสถ์นี้มีอายุรวมแล้ว 182 ปี ทำให้เป็นหนึ่งในโบสถ์คาทอลิกที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยในบริเวณโบสถ์มีที่จอดรถ และป้ายให้ข้อมูล

5.วัดราชาธิวาสวิหาร ย่านวชิรพยาบาล เขตดุสิต

วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร (วัดราชา) ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้ท่าวาสุกรี สามเสน เคยเป็นที่ประทับของรัชกาลที่ 4 ระหว่างทรงผนวช เป็นที่ก่อกำเนิดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย นับว่าเป็นวัดโบราณก่อนสมัยอยุธยา เดิมชื่อว่า วัดสมอราย รัชกาลที่ 5 ทรงพระราชวิจารณ์ว่าคำว่า "สมอ" มาจากคำเขมร "ฌมอ" ซึ่งแปลว่าหิน จึงทรงแปลว่า วัดศิลาทราย รัชกาลที่ 4 พระราชทานนามใหม่ว่า วัดราชาธิวาสวิหาร บริเวณวัดมีความร่มรื่นสมกับเป็นวัดอุทยานหรือวัดป่า

ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น พระอุโบสถซึ่งตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ทรุดโทรมมาก จึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงออกแบบสร้างใหม่โดยให้รักษานั่งเดิมไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานสำคัญของฝ่ายธรรมยุต จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถเป็นภาพเขียนเทคนิคฝรั่งที่เรียกว่า สีปูนเปียก แสดงเรื่องพระเวสสันดรชาดก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นผู้ร่างภาพ นายริโกลี ชาวอิตาลี (ผู้เขียนภาพบนเพดานโดมในพระที่นั่งอนันตสมาคม) เป็นผู้เขียน

ศาลาการเปรียญ เป็นศาลาการเปรียญสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง สร้างเลียนแบบ จากศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม ถือเป็นศาลาที่ใหม่ที่สุดในประเทศไทย

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งที่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ พัฒนาโดยพระบรมราชูปถัมภ์ จากพระมหากษัตริย์ไทยในราชจักรีวงศ์มาโดยลำดับ เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย และเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีมาโดยตลอด มีสถานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร และเป็นพระอารามหลวงฝ่าย

ธรรมยุต โดยในบริเวณวัดมีที่จอดรถจำนวนมาก ทั้งยังเป็นจัดให้บริการรับฝากรถ และมีป้ายให้ข้อมูลบอกถึงสถานที่สำคัญภายในบริเวณวัด

6.บ้านศิลปะ

บ้านศิลปะเป็นบ้านหลังเล็กๆในตรอกแคบๆ ข้างร้านกล้วยแขกบนถนนหลานหลวง ใกล้ทางเข้าวัดแคที่เป็นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตในอดีต เกี่ยวกับละครชาตรี

ละครชาตรีของที่แห่งนี้มีลักษณะดั้งเดิมเหมือนที่เคยเล่น โดยมีนักแสดงละครชาตรีชั้นครูที่ว่าการฝึกเล่นต้องใช้วิธีเดียวเท่านั้น นั่นคือการลักจำ มีการสาธิตวิธีการแสดงละครชาตรีกันให้ดูแบบสดๆ ไม่มีอุปกรณ์ใดๆ ลักษณะเป็นแบบร้องเองเล่นเอง โดยละครชาตรีที่แท้จะไม่มีเครื่องมาก มีเพียงปี่ โทน กลองตุ๊ก ฆ้องม้องแหล่ ฉิ่ง กรับ มีคุณครูภัญญา ทิพย์โส คือนักแสดงชั้นครูผู้นั้น ปัจจุบันเป็นเจ้าของภัญญา ลูกแม่แพน มีพื้นเพเป็นนักแสดงละครชาตรีมาตั้งแต่รุ่นทวด ซึ่งประเทศไทยมาแสดงละครชาตรีตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

เปิดสอนศิลปะการแสดงที่เรียกว่าละครชาตรี โดยในปัจจุบันได้ปรับปรุงรูปแบบการแสดงให้ง่ายขึ้นพร้อมใช้คำศัพท์ใหม่ในการเรียกอย่างคำว่าละครรำ เพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้ สำหรับกิจกรรมที่บ้านศิลปะ ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสฟังประวัติความเป็นมาของละครชาตรีบ้านครูภัญญาที่สืบมาจากละครชาตรีที่เคยแสดงในเขตวังจนกระทั่งออกมาทำการแสดงข้างนอก ปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับบริบทในช่วงเวลาต่างๆ ปัจจุบันมีการเปิดสอนให้คนทั่วไป ซึ่งระยะเวลาที่หลากหลายไปตามจุดมุ่งหมาย โดยพื้นที่สามารถรองรับได้ประมาณ 15 คน

7.บ้านเต็นรำ

บ้านเต็นรำตั้งอยู่ไม่ห่างจากบ้านศิลปะ ที่แห่งนี้เป็นที่คนมีฐานะ คุณนาย คุณหลวง และใครต่อใครต้องมาที่นี่ เพื่อเต็นลิลาศ ที่นี้เป็นที่ที่หนุ่มสาวมาพบปะ ทำความรู้จัก และเต็นรำกันบนพลอร์ไม้ ในอดีตว่าบ้านเต็นรำเป็นที่รวมตัวของหนุ่มสาวมาตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25

ลักษณะเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น เป็นบ้านไม้โบราณอายุเกือบ 100 ปี ที่ห้องโถงชั้นล่างมีลักษณะเพดานสูง พื้นที่กว้างปัจจุบันบ้านเต็นรำได้เปิดให้เป็นพิพิธภัณฑ์สำหรับเข้ามาชมวิถีชีวิตในยุคก่อน มีสิ่งของในอดีตที่ไม่เคยได้เห็นอยู่มากมาย และยังได้สอนลิลาศให้ได้ภาพในอดีตกลับมาปรากฏอีกครั้ง

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

บ้านเต็นรำ มีจุดเด่นในการประดับบานหน้าต่างด้วยเทพโบราณภายในบ้าน มีการจัดมุมต่างๆ ไว้ด้วยสิ่งของที่หาชมได้ยากไว้อย่างเรียบง่าย เช่น เครื่องเสียงโบราณ หนังสือ ข้าวของเครื่องใช้ และสินค้าวินเทจ ถูกจัดวางไว้อย่างสวยงาม ส่วนด้านหลังของบ้านก็จัดไว้เป็นมุมบาร์เล็กๆ เหมาะสำหรับการมานั่งจิบเครื่องดื่มสบายๆ

8. โรงหนังศาลาเฉลิมธานี ย่านวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

โรงภาพยนตร์เฉลิมธานี สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2461 เปิดฉายภาพยนตร์ครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2461 โดยบริษัทภาพยนตร์พัฒนาร เมื่อแรกเปิดกิจการใช้ชื่อว่า โรงหนังนางเลิ้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2462 บริษัทภาพยนตร์พัฒนารได้รวมกิจการกับบริษัททรูปยนตร์กรุงเทพ พร้อมกับเปลี่ยนชื่อเป็นสยามภาพยนตร์ บริษัทดำเนินกิจการมาจนถึงปี พ.ศ. 2475 จึงได้ขายกิจการให้กับ บริษัท สหสินีมา จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทค้าภาพยนตร์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และโรงหนังนางเลิ้งได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี ซึ่งได้ดำเนินการฉายภาพยนตร์มาอย่างต่อเนื่อง

หลังจากนั้นบริษัท สหสินีมา จำกัด ได้ให้เอกชนมาเช่าช่วงดำเนินการโรงภาพยนตร์แห่งนี้จนถึงปี พ.ศ. 2537 โรงภาพยนตร์เฉลิมธานีจึงได้หยุดการฉายภาพยนตร์ลง เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ หลังจากที่ได้ยื่นหยุดฉายภาพยนตร์มาเป็นเวลาถึง 76 ปี ต่อมาบริษัทเอกชนได้เข้าทำเป็นโกดังเก็บของ ปัจจุบัน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

อาคารโครงสร้างไม้ซึ่งเป็นลักษณะของโรงภาพยนตร์มาตรฐานสมัยรัชกาลที่ 6 ผนังชั้นล่างและห้องฉายภาพยนตร์ชั้นบนเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน ผนังชั้นบนเป็นผนังไม้ตีตามนอนประตูและหน้าต่างเป็นไม้โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ พาดช่วงเสาขนาด 20 เมตร มุงด้วยสังกะสี ฝ้าเพดานเป็นกระดานอัดวัสดุป้องกันเสียงสะท้อนใช้หลังกระดานสำหรับวางไข่ปูผนังด้านในของโรงภาพยนตร์ ลานคอนกรีตด้านหน้าโรงภาพยนตร์เฉลิมธานีเป็นพื้นที่ที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

ที่ตั้งของ “ศาลาเฉลิมธานี” หรือ “โรงหนังนางเลิ้ง” มีลักษณะเป็นโรงไม้ที่โดดเด่นด้วยการออกแบบโครงสร้างหลังคาพาดช่วงยาว เปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ข ภาพยนตร์ระยะแรกเป็นภาพยนตร์ใบ้ไม่มีการพากย์เสียง จะใช้แต้รวบบรรยายเพิ่มความตื่นเต้น โรงภาพยนตร์แห่งนี้ปิดกิจการลงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ แม้ปัจจุบันจะปิดตายอย่างถาวรแล้วก็ตามมาตรการความปลอดภัยภายหลังมีสภาพเป็นอาคารร้างทรุดโทรม แต่ด้านหน้าก็ยังถูกใช้เป็นที่จัดกิจกรรมของชุมชนอยู่เนื่อง โดยมีป้ายบอกข้อมูลและที่จอดรถสำหรับรถจักรยานยนต์

9. ตลาดนางเลิ้ง ย่านวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

ตลาดนางเลิ้ง ถือเป็นตลาดบกแห่งแรกของประเทศไทย มีอายุยาวนานกว่า 100 ปี ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เปิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2443 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดเอง แต่เดิมเรียกว่าบ้านสนามควาย ก่อนจะเรียกว่า “อีเลิ้ง” ตามชื่อคือตุ่มชนิดหนึ่งของชาวมอญ จนมาเปลี่ยนชื่ออีกครั้งในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ว่า “นางเลิ้ง” สถานที่สำคัญของตลาดนางเลิ้งได้แก่ โรงภาพยนตร์เฉลิมธานี สร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 6 และเรื่องราวของพระเอกขวัญใจคนไทย มิตร ชัยบัญชา โดยมิตรได้ใช้ชีวิตก่อนเป็นดารายู้อยู่ในย่านนางเลิ้ง วัดแคนางเลิ้ง หรือวัดสุนทรธรรมทาน วัดเก่าแก่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ตรอกละครกลุ่มนักแสดงละครชาตรีเชื้อสายใต้ที่อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ปัจจุบันอยู่รวมกันในบ้านละคร “เรือนนท” ของครูทองใบ เรืองนันท ศิลปินแห่งชาติ

ตึกแถว 2 ชั้น เป็นอาคารที่สร้างขึ้นพร้อมตลาด ก่อสร้างในช่วงปี พ.ศ. 2443 – 2473 วางตัวยาวขนาดก้นบน รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก โคลนีเยล ผสมการก่ออิฐฉาบปูนแบบจีน ส่วนมากชั้น 1 เพื่อค้าขาย และชั้น 2 เพื่อพักอาศัย ปัจจุบัน เป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential Tourist Attraction)

ตลาดนางเลิ้งขึ้นชื่อเรื่องอาหารหวานและขนมโบราณทั้งด้านความเก่าแก่และความอร่อย เริ่มตั้งแต่กวยเตี๋ยวเนื้อเจ้าดัง ร้านกวยเตี๋ยวเปิดที่ขายมานานกว่าสี่สิบปี ร้านขายข้าวหน้าเป็ดหมูแดง และร้านขนมไทยโบราณทั้งขนมถั่วแปบ ขนมมัน ขนมตาล ขนมกล้วย ขนมสอดไส้ ทองหยิบ ทองหยอด และที่ไม่เอ่ยถึงไม่ได้คือร้านขายข้าวแช่ ข้าวตังหน้าตั้ง และของทานเล่นโบราณ ที่คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยคนนักจะได้รู้จัก คือ “ไส้กรอกปลาเนม”

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิต และพื้นที่ต่อเนื่องตามเส้นทาง ริม “ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ”

แหล่งท่องเที่ยว	การขนส่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว				
	รถโดยสารประจำทาง	รถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน	เรือด่วนเจ้าพระยา	เรือคลองผดุงกรุงเกษม	เรือโดยสารคลองแสนแสบ
ศาลเจ้าแม่ทับทิม	สาย 18, 28, 56, 108, 515	-	ท่าสะพานกรุงธน	-	-
ตลาดบ้านญวน สำนักบุญฝรั่งซิสซาเวียร์ โบสถ์คอนเซ็ปชัน วัดราชาธิวาสวิหาร	สาย 32, 49, 56, 108, 125 ปอ.515, ปอ. 539	-	ท่าสะพานกรุงธน ท่าเรือเทเวศร์ (พื้นที่ใกล้เคียง)	-	-
ตลาดนางเลิ้ง โรงหนังเฉลิมธานี	สาย 53, ปอ. 171, ปอ.509	-		ท่านครสวรรค์	ท่าเรือผ่านฟ้าลีลาศ
บ้านศิลปะ บ้านต้นรำ	สาย 2, 8, 44, ปอ.50, 59, ปอ. 60, ปอ.79	-		ท่าแยกหลานหลวง	ท่าเรือผ่านฟ้าลีลาศ

เส้นทาง ศิลปะ คนตรี วิถีชนชาติ

โปรแกรม กิจกรรม FAM TRIP เส้นทาง “ศิลปะ คนตรี วิถีชนชาติ”

วันอาทิตย์ที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

เวลา ๐๗.๐๐ – ๑๔.๐๐ น.

- ๐๗.๐๐ - ๐๗.๓๐ น. สักการะ ขอพร เจ้าแม่ทับทิม ณ ศาลเจ้าแม่ทับทิม สามเสน เชียงสะพานซังฮี้
ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ศูนย์กลางชุมชนชาวจีนไหหลำที่เก่าแก่ที่สุดใน
กรุงเทพมหานคร
- ๐๗.๓๐ - ๐๗.๔๕ น. เดินเท้าเข้าสู่ ซอยชุมชนบ้านญวนทางด้าน ถนนราชวิถี
- ๐๗.๔๕ - ๐๘.๔๕ น. รับประทานอาหารเช้า ณ ตลาดบ้านญวน ตลาดชุมชนที่ยังคงได้เห็นอาหาร
ตามวัฒนธรรมของชาวญวน อาทิ บั๊นกันก้า (ปากริมปลา) ขนมข้าวเกรียบ
ปากหม้อ
- ๐๘.๔๕ - ๐๙.๑๐ น. เดินเท้าเข้าสู่หมู่บ้านมิตตคาม ชมอาคารบ้านเรือนไม้ที่มีสัญลักษณ์ของชาว
ญวนคาทอลิก ในซอยสามเสน ๑๓ ซึ่งเดิมเคยเป็นคลองตัดเชื่อมกับคูรอบวัง
สวนสุนันทา เยี่ยมชม สำนักบุญฝรั่งซิสซาเวียร์ (วัดญวน) โดยด้านนอกจะ
พบอาคารโบราณ ๒ หลัง โดยเป็นที่พักของ หลวงพ่อวัดเสนต์ฝรั่งซิสซา
เวียร์ และบ้านหลวงพ่อบริวารัส อดีตเจ้าอาวาสวัด
- ๐๙.๑๐ - ๐๙.๓๐ น. เดินเท้าเข้าสู่ชุมชนบ้านเขมรเพื่อไปชมโบสถ์คอนเซ็ปชัน โบสถ์คริสต์แห่ง
แรกในกรุงเทพมหานคร สัญลักษณ์แห่งศรัทธาของชาวโปรตุเกสและชาว
เขมรในย่านชุมชนสามเสน
- ๐๙.๓๐ - ๑๐.๐๐ น. เดินเท้าข้ามคลองไปเยี่ยมชมวัดราชาธิวาส พุทธสถานสำคัญสองรัชกาลแห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์
- ๑๐.๐๐ - ๑๐.๓๐ น. เดินทางโดยรถตู้ไปยังชุมชนนางเลิ้ง สัมผัสย่านประวัติศาสตร์เก่าแก่ แหล่ง
รวมอาหารการกิน นาฏศิลป์ และวัฒนธรรม
- ๑๐.๓๐ - ๑๑.๑๕ น. เข้าชมและร่วมกิจกรรม Workshop การทำแป้งร่ำ ณ บ้านศิลปะ (บ้านคุณ
แดง)
เข้าชมและร่วมกิจกรรม Workshop ณ บ้านต้นรำ

- ๑๑.๑๕ – ๑๑.๓๐ น. เดินเท้าผ่านโรงหนังเฉลิมธานี โรงหนังไม้ขนาดใหญ่สร้างขึ้นในยุคสมัยของรัชกาลที่ ๖ แหล่ง Entertainment Center ในอดีต จากนั้นเข้าสู่ตลาดนางเลิ้ง ตลาดบกแห่งแรกของพระนคร ปัจจุบันเป็นแหล่งรวมอาหารอร่อย หลากรส สารพัดชนิด ทั้งอาหารคาวหวานมากมาย
- ๑๑.๓๐ – ๑๒.๐๐ น. เดินทางด้วยรถตู้ไปยังร้านอาหาร สตีฟ คาเฟ่ แอนด์ ครุยซีน
- ๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน และสรุป รับฟังข้อเสนอแนะการพัฒนาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยว เส้นทาง “ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ”

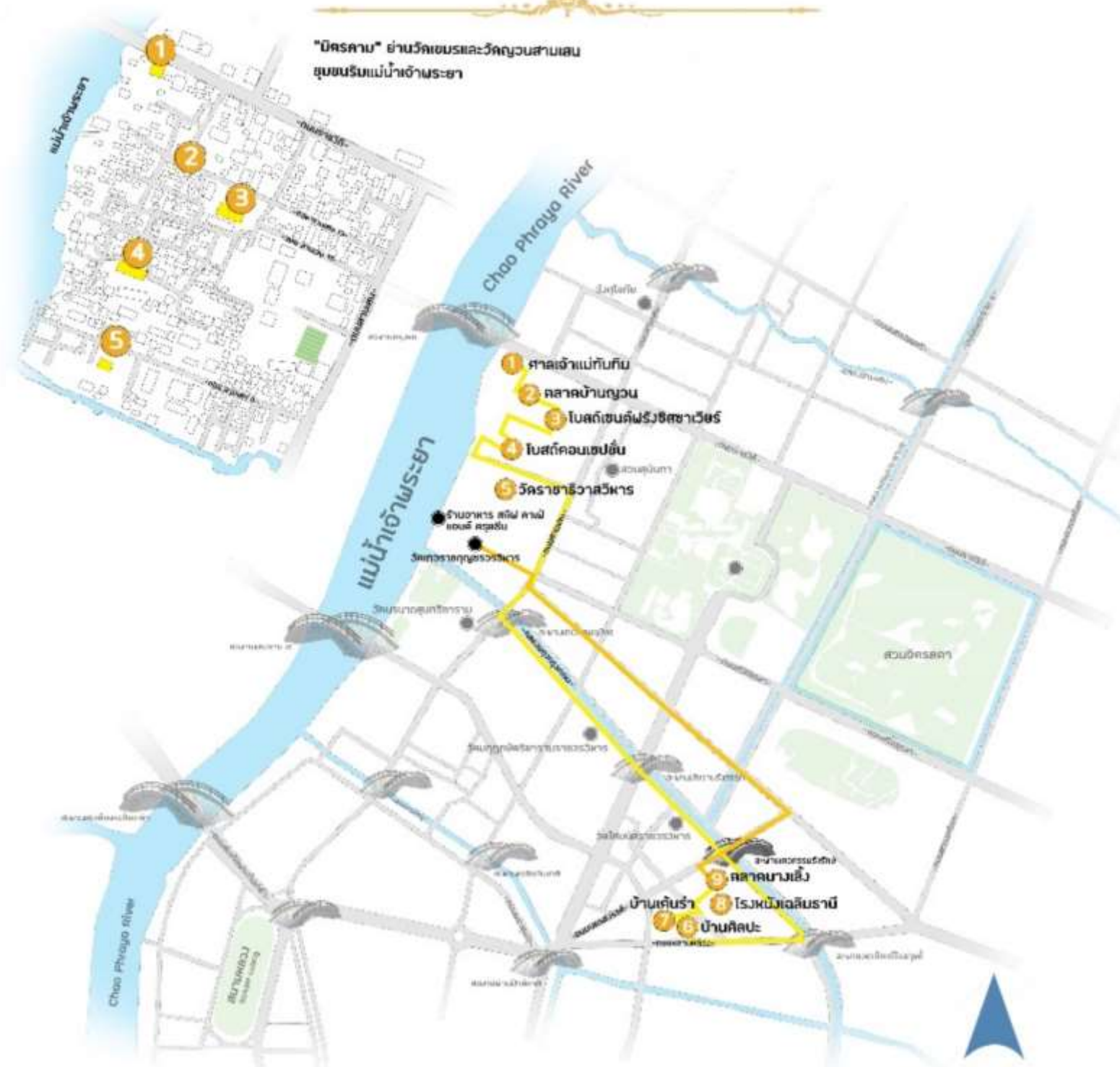
ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ Art, Music, Ethnicity

สถาปัตยกรรม มีได้มีเพียงแต่แสง สี และความสวยงามในเชิงกายภาพเท่านั้น หากแต่ความหลากหลายและความโดดเด่นในเชิงวัฒนธรรมก็เป็นเสน่ห์หนึ่งที่ทำให้เกิดความหลงใหลได้ไม่แพ้กัน เส้นทางท่องเที่ยว "ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ" นี้ เป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่ใส่ใจถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านย่านเก่า โดยเริ่มจากย่านชุมชนสามเสนที่เป็นกลุ่มวัฒนธรรมคาทอลิกและศาสนา ซึ่งจะเห็นได้จากศาสนสถานแนวความศรัทธาของคนในชุมชน หรือแม้แต่วัฒนธรรมอาหารที่ยังคงหลงเหลือให้ผู้คนแวะมาเยือนเยือนได้ลองลิ้มชิมรสความอร่อย และนอกจากนั้นในเส้นทางนี้ยังจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชุมชนย่านบางลำพู ที่เป็นแหล่งรวมอาหารการกิน ศิลปะ และวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
Thailand Science Research and Innovation (TSRI)
วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
College of Architecture, Suansunandha Rajabhat, University

ภาพที่ 4.23 แสดงแผนที่และรายละเอียดเส้นทางที่ 2 ศิลปะ ดนตรี และวิถีชนชาติ

①

②

③

การออกแบบสถาปัตยกรรม

4

5

©

6

⑧

©

โปรแกรม กิจกรรม FAM TRIP เส้นทาง "ศิลปะ นครวิทย์ชุมชน"

วันอาทิตย์ที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

ԵՏԻՆ 07.00 – 14.00 Ս.

Q

10 u.)

Q

(u.)

Q

u.)

(

30 u.)

(

4.)

-

Q

(u.)

Q

5 u.)

Q

u.)

9

- ... ๑๕๐๐ บาท

ภาพที่ 4.24 แสดงแผนที่และรายละเอียดเส้นทางที่ 2 ศิลปะ ดนตรี และวิถีชนชาติ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหาการวิจัยทั้งชุดโครงการที่ประกอบด้วย 1 แผนงาน และโครงการย่อย 2 โครงการ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยของแผนงาน 5 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
4. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
5. เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จากการรวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนที่วัฒนธรรมพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งได้ผลออกมาเป็นแหล่งที่มีคุณค่าและมีศักยภาพมากถึงมากที่สุดจำนวนทั้งสิ้น 47 แหล่งโดยกระจายอยู่ในเขตการปกครองและย่านต่างๆ ดังนี้ 1) เขตพระนคร ประกอบด้วย ย่านชนะสงคราม ย่านวัดบวรนิเวศ ย่านบ้านพานถม ย่านนางเลิ้ง ย่านบางขุนพรหม ย่านวัดโสมนัส 2) เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ประกอบด้วย ย่านคลองมหานาค ย่านถนนนครไชยศรี และ 3) เขตดุสิต ประกอบด้วย ย่านวชิรพยาบาล ย่านดุสิต และสามารถจัดเป็นกลุ่มโดยเป็นจำแนกเป็นประเภทของอาคารได้ 8 ประเภท ดังนี้ คือ แหล่งทรัพยากรประเภทชุมชน แหล่งทรัพยากรประเภทตลาด แหล่งทรัพยากรประเภทวัด แหล่งทรัพยากรประเภทวัง แหล่งทรัพยากรประเภทอาคารสำคัญ แหล่งทรัพยากรประเภทอาคารทางศาสนา แหล่งทรัพยากรประเภทพิพิธภัณฑ์ และแหล่งทรัพยากรประเภทศิลปะ วัฒนธรรม เมื่อนำการประเมินศักยภาพของความเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยพิจารณาจาก 1) องค์ประกอบของศักยภาพในการดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย ศักยภาพด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว 2) องค์ประกอบของศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว และ 3) องค์ประกอบของศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มาพิจารณาร่วมกับแนวทางการจัดการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งจากผลการศึกษาด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว 1) ตามแนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในอนาคต 2) ตามสถานการณ์การท่องเที่ยวทั่วโลก 3) จากการสังเกตการณ์/การสัมภาษณ์ (เบื้องต้น) และ 4) จากแบบสอบถาม (เบื้องต้น) ซึ่งผลการวิเคราะห์ทางการตลาดพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องส่วนใหญ่ คือ กลุ่ม Gen M ซึ่งมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยว คือ ประสบการณ์ แรงบันดาลใจที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยว และการได้เรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิต

ท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ให้คุณค่าและความสำคัญกับการใช้จ่ายเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ชีวิต และที่สำคัญ คือ การแบ่งปันประสบการณ์การเดินทางทั้งภาพหรือวิดีโอในสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้สามารถสรุปพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยแบ่งเป็นก่อนการเดินทางท่องเที่ยว ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว และหลังจากการเดินทางท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์ปัจจัยหลักและปัจจัยดึงดูดของนักท่องเที่ยวในเขตสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้ว่า 1) ก่อนการเดินทางนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากที่สุดในด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนภาพอดีตหรือมีความย้อนยุค 2) ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนภาพอดีตหรือมีความย้อนยุค การเชื่อมต่อของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่อื่นๆ ในท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวกและการจัดทำสื่อแนะนำเสนอข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) หลังจากการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการแบ่งปันประสบการณ์การท่องเที่ยวในสื่อสังคมออนไลน์สูงสุดทั้งภาพถ่ายหรือวิดีโอ รวมทั้งการบอกต่อไปยังกลุ่มเพื่อน ครอบครัว หรือคนใกล้ชิด

5.2 อภิปรายผล

สรุปผลการจัดทำแผนที่วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากการประเมินคุณค่าแหล่งทรัพยากรจำนวน 51 แหล่ง เพื่อค้นหามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผู้วิจัยจึงมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสร้างแผนที่ข้อมูล (Resource Map) ได้แก่ ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ รูปแบบวัฒนธรรม และกิจกรรมของพื้นที่ โดยในส่วนของเรื่องราว ความเป็นมาและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้นำมาลำดับเป็นแผนภาพข้อมูลแผนที่เชิงวัฒนธรรม (Cultural Mapping) โดยมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ทั้งแบบเป็นรูปธรรม เช่น พระที่นั่ง ด่านัก วัง พิพิธภัณฑสถานที่สำคัญทางศาสนา ตลาดและชุมชน รูปแบบนามธรรม เช่น ศิลปวัฒนธรรม โขน ละครชาตรี เครื่องถม ความทรงจำ อาหาร กลุ่มชาติพันธุ์ และภาษาเพื่อเป็นการบันทึกผ่านเรื่องราวตามยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสยามใหม่ (New Siam) ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเลือกรับและปรับใช้วัฒนธรรมตะวันตก เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยจากกระแสวัฒนธรรมและลัทธิจักรวรรดินิยมที่ขยายไปยังส่วนต่างๆทั่วภูมิภาค

การนำเสนอเนื้อหาในรูปของแผนที่และลำดับการอธิบาย โดยเรียงลำดับตามยุคสมัยตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาอาศัยอยู่ จนมาถึงช่วงรัชกาลที่ 5 ช่วงของการเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง ที่เริ่มจากการตัดถนน ขุดคลอง สร้างสะพานและการขยายพื้นที่มาทางด้านทิศเหนือของพระบรมมหาราชวัง การสร้างสาธัญโปศกพื้นฐาน การสร้างวังและตำหนัก แก้อีส อิศา การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมด้านต่างๆ เช่น การแต่งกาย อาหารชาววัง ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ จึงก่อให้เกิดเรื่องราว แบบแผนที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันโดยมีรายละเอียดดังนี้

ชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพหุวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยศาสนาทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม และชุมชนหลากหลายชาติ ชาติพันธุ์เหล่านี้มีความสำคัญกับพื้นที่ตั้งแต่การสร้างกรุง ทำนุบำรุงศาสนา แลกเปลี่ยนศิลปวิทยาการ การค้าขาย การพัฒนาเริ่มขึ้นทางด้านเหนือของพื้นที่มากขึ้น จะเห็นจากการสร้างวัดบริเวณริมคลองสามเสนใน ปี พ.ศ. 2375 โดยมีชาติพันธุ์ คือ โปรตุเกส มอญ เขมร (คริสต์) เขกตานิมาลายู ลาว ปักข์ ไต้ ญวน มอญ จีนไหหลำ เขมร และลาว

ถนนที่สร้างในรัชกาลที่ 5 กล่าวถึงเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างที่ประทับใหม่บริเวณพื้นที่ตั้งแต่คลองผดุงกรุงเกษมถึงคลองสามเสนจากถนนสามเสนไปจนถึงทางรถไฟ เพื่อแปรพระราชฐาน และเป็นอุทยาน เนื่องจากพระบรมมหาราชวังมีขนาดคับแคบ จึงทรงให้มีการตัดถนนเพิ่มเติม ด้านเหนือของคลองรอบกรุง จากลำดับการสร้างถนน ถ. นครสวรรค์ สร้างขึ้นเป็นที่แรก ทำให้เห็นว่าบริเวณย่านนางเลิ้งเป็นสถานที่ที่สำคัญมาก ทั้งอาจมีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น หลากหลายชาติพันธุ์ และเป็นจุดการค้าขายที่สามารถคมนาคมติดต่อทั้งจากแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อเนื่องไปคลองมหานาค หรือเข้าสู่ใจกลางพระนคร หรือดูจากชื่อถนน เมื่อแรกสร้าง การทำถนนในสมัยนี้ได้ปรับจากถนนตรงที่เริ่มจาก ถ.เจริญกรุง เป็นระบบตาราง ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการก่อสร้างพระราชวังดุสิต และเป็นถนนล้อมรอบพระราชวังรวมถึงวังพระราชโอรส พระธิดา เจ้าจอมในเวลาต่อมา

การเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมในรัชกาลที่ 5 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างที่ประทับใหม่บริเวณพื้นที่ตั้งแต่คลองผดุงกรุงเกษมถึงคลองสามเสนจากถนนสามเสนไปจนถึงทางรถไฟ เพื่อแปรพระราชฐาน จึงให้ซื้อที่ดินของราษฎร โดยใช้เงินพระคลังข้างที่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงมิติใหม่ของการปกครองในแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

การวางผังพระราชวังพระโอรสในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงเวลาในระหว่างการสร้างพระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างที่ประทับให้แก่พระโอรสที่เสด็จกลับจากการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งวางตำแหน่งตามแนวคลองผดุงกรุงเกษม ทางใต้ของพระที่นั่งอนันตสมาคม

วังพระราชธิดาและเจ้าจอม ในระหว่างการสร้างพระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการสร้างที่ประทับให้แก่พระโอรส แล้ว ได้มีพระราชประสงค์ให้สร้างวัง และตำหนักเพื่อให้เจ้าจอม พระธิดาอาศัย บริเวณสวนสุนันทา หลังจากการปฏิวัติการปกครองพระราชธิดา และเจ้าจอมได้ย้ายออกจากวังสวนสุนันทา มายังบริเวณตามคลองสามเสน เรียกว่าวังสวนนอก ซึ่งยังมีหลักฐานของวัง ชุมชน และวัดที่เกี่ยวข้องกับที่ดินบริเวณนั้น จนถึงปัจจุบัน

มรดกทางวัฒนธรรม บริเวณพื้นที่ได้ประกอบไปด้วยพื้นที่เขตพระราชฐาน และชุมชนข้างเคียง ที่อยู่มาก่อน บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนรอยต่อจากพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งบริเวณริมคลองผดุงกรุงเกษม คลองรอบกรุง ทำให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดสู่ปัจจุบัน ทั้งในด้านชาติพันธุ์ สถาปัตยกรรม ศาสนาพิธี อาหาร ศิลปะ ดนตรี และวัฒนธรรม

จนนำมาสู่การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม โดยกล่าวถึงพื้นที่ทั้งสามเสนมีความสำคัญตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยมีหน้าที่ทั้งเป็นหน้าด่านป้องกันกรุงศรีอยุธยา เป็นยุทธศาสตร์การค้าขายทางเรือที่สำคัญ และเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน อีกทั้งการเข้ามาอยู่ร่วมกันด้วยความเชื่อ ศาสนา และความ

เป็นพหุวัฒนธรรมที่มีส่วนส่งเสริม องค์ประกอบของราชธานี ประกอบกับการขยายพระราชวังในสมัย รัชกาลที่ 5 ที่มีอิทธิพลของตะวันตกเป็นสำคัญ ยังทำให้พื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันของวิถีชาววังและชุมชน มีการปรับรูปแบบพัฒนาจนเป็นลักษณะของสยามใหม่ในปัจจุบัน

สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและ พื้นที่ต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและ พื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้านดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวประกอบด้วย

1.1 ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องนับเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนในยุคสยามสมัยใหม่ (New Siam) ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 โดยการตัดถนนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองไปทางด้านเหนือ ในปลายรัชกาลที่ 5 คือ พ.ศ. 2446 – 2453 เมืองได้ขยายตัวไปยังพื้นที่รอบนอกคลองผดุงกรุงเกษม โดยเฉพาะพื้นที่สวนดุสิต ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการสถาปนา วังสวนดุสิตขึ้นเป็นพระราชวังดุสิต ทรงพระราชทานนามว่า “วังสวนดุสิต” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “พระราชวังดุสิต” และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระราชดำริให้สร้าง “สวนสุนันทา” ขึ้น เพื่อเป็นที่ประทับของพระมเหสี และเจ้าจอม เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตไปแล้ว โดยพระองค์มีพระราชประสงค์ให้สวนนี้มีลักษณะเป็นสวนป่า จึงโปรดเกล้าฯ ให้หาพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลที่ดี และหาได้ยากนานาชนิดมาปลูกไว้ในสวนแห่งนี้ด้วย ที่มาของชื่อสวนแห่งนี้มาจากชื่อสวนของพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ซึ่งมีชื่อว่า “สุนันทาอุทยาน” และพระนามของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี พระมเหสีซึ่งเป็นที่รักยิ่งของพระองค์ แต่ทว่าพระองค์เสด็จสวรรคตเสียก่อน การก่อสร้างพระตำหนัก และตำหนักในสวนสุนันทาจึงมาเริ่มการก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 จำนวน 32 ตำหนัก รวมทั้งอาคารที่พักของบรรดาข้าราชการ

ในด้านของเมืองและการขยายพื้นที่ของเมืองนั้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑล ชื่อ “มณฑลกรุงเทพมหานคร” มีการปรับปรุงและขยายตัวให้ทันสมัยรับความเปลี่ยนแปลงในยุคนั้น โดยโปรดให้ขยายและปรับปรุงถนนสายเดิม และสร้างถนนราชดำเนินทั้งสายนอก สายกลาง และสายใน เพื่อเชื่อมการติดต่อระหว่างพระราชวังดุสิตที่ทรงสร้างขึ้นใหม่บริเวณทางเหนือกรุงรัตนโกสินทร์และพระบรมมหาราชวัง ทำให้เกิดงานออกแบบชุมชนเมืองขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (ศูนย์ข้อมูลเกาะรัตนโกสินทร์, 2560) ด้านการคมนาคมสู่การขยายความเจริญสู่ภูมิภาคและศักยภาพของเมืองมีการขยายขอบเขตเมือง ขุดเชื่อมคูคลองมากขึ้น เชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายที่ชาวต่างชาติเรียกกันว่า นครเวนิสตะวันออก (Venice of the East) มีการสร้างทางรถไฟและรถยนต์ การไฟฟ้า การสื่อสาร สร้างสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้นให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้พื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีเรื่องราวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และยังคงเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นดุสิต เช่น โรงงานทอผ้าของกระทรวงกลาโหม การตีทอง การทำรูป การต่อเรือโบราณ และการทำเครื่องงัดกึ่ง ด้านของดีและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ด้วยพื้นที่เขตดุสิตมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน จึงมีศิลปสถานสำคัญที่สามารถเที่ยวชมความสวยงามอยู่มากมาย เช่น วัด

สมณานัมบริหาร (วัดญวน) โบสถ์เซ็นฟรังซิสซาเวียร์ โบสถ์คอนเซ็ปชัน หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอวชิรญาณ สวนสัตว์ดุสิต บ้านพิษณุโลก ตึกไทยคู่ฟ้า บ้านมนังคศิลา ราชรถมัยสมาคม วัดเทวราชกุญชร วัดราชาธิวาส วัดโบสถ์สามเสน วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ดังนั้นควรมีการจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม (Story Telling) โดยมาจากรากฐานของชุมชน เพื่อเพิ่มคุณค่าและสืบสานความรู้เพื่อไม่ให้สูญหายไป

1.2 ด้านศักยภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่ของสวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตพระราชฐานและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะพระที่นั่ง วัง และตำหนักต่างที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แม้ว่าในปัจจุบันหลายแห่งถูกปรับเปลี่ยนเป็นอาคารราชการ พิพิธภัณฑ์ และสถานที่สำคัญหลายแห่งทำให้ลักษณะสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความสะอาด มีความสวยงามเช่นตลอดแนวของถนนราชดำเนิน ลานพระบรมรูปทรงม้า เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ส่วนของชุมชน ที่เป็นที่ตั้งของแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ ยังพบปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ความสะอาด ตลอดจนถึงความปลอดภัย

ดังนั้นแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในพื้นที่บางแห่งจึงจำเป็นต้องถูกพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่และบริบท ปรับปรุงสภาพเส้นทางให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีป้ายบอกทางและป้ายสัญลักษณ์ต่างๆที่มีความชัดเจน จัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพอย่างเหมาะสม เช่น ห้องสุขาถึงขยะ

1.3 ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถจำแนกทรัพยากรออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มที่มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรม

แนวทางการเพิ่มศักยภาพเพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่แต่ละแห่งยังคงอยู่ ไม่สูญหายไปในเวลาอันใกล้ประกอบด้วย

1. สร้างความตระหนักและร่วมมือกับชุมชนหรือแหล่งวัฒนธรรมเพื่อให้มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว
2. เสริมสร้างความรู้แก่ชุมชนหรือแหล่งวัฒนธรรมเช่นความรู้ด้านธุรกิจ การพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งรายได้หรือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว
3. มีแนวทางการจัดการองค์ความรู้ การสืบทอด สืบสานเพื่อไม่ให้มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่สูญหายไป

2. กลุ่มที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม

แนวทางการเพิ่มศักยภาพเพื่อพัฒนากิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย

1. สร้างแพ็คเกจการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องเส้นทาง เรื่องราว คุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่นเส้นทางวัฒนธรรมอาหาร เส้นทางสถาปัตยกรรม เส้นทางศิลปะหัตถกรรม เส้นทางวิถีชาวจีน เส้นทางประวัติศาสตร์และความเชื่อ เป็นต้น
2. เพิ่มกิจกรรมหรือตัวเลือกให้มีความหลากหลาย โดยเฉพาะกิจกรรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม นำมาปฏิบัติได้จริง ได้รับประสบการณ์ใหม่จากการลงมือทำและนำกลับไปเป็นของที่ระลึกได้ เช่นอาหาร ขนม ภาพวาด งานศิลปะหัตถกรรม วัตถุมงคล เป็นต้น
3. มีปฏิทินกิจกรรมอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อสะดวกต่อการวางแผนแก่นักท่องเที่ยว

4. มีการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง

3. กลุ่มกิจกรรม ที่มีความโดดเด่น ควรมีการให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และเรื่องราวของพื้นที่จะทำให้ผู้เข้าชมงานได้ความรู้ เกิดความประทับใจและตระหนักถึงความรักแผ่นดินมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว

แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวมและสถานที่สำคัญแต่ละแหล่งของพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องประกอบด้วย

1. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน

การเตรียมการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก ห้องน้ำ การออกแบบสำหรับคนทุกคน (Universal Design)

2. การคมนาคมและการเชื่อมโยงระบบขนส่ง

ถือได้ว่ามีระบบการขนส่งที่หลากหลายและเข้าถึงได้อย่างสะดวกเช่น การเดินทางทางน้ำจากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การเดินทางบกทั้งจากรถโดยสารสาธารณะ และรถยนต์ส่วนบุคคล ยังคงมีเส้นทางจักรยานในบางจุด ตลอดจนเส้นทางเดินเท้า เช่น บริเวณเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างบ้านราชีวาร และชุมชนบ้านฉนวนสามเสน เป็นต้น

และเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มีการกระจายตัว และยังขาดความเชื่อมต่อของระบบคมนาคมอย่างเป็นระบบ จึงจำเป็นต้องให้ความรู้ผ่านการสื่อสารเพื่อให้เกิดเส้นทางที่ต่อเนื่อง การเชื่อมโยงระบบการเดินทางเข้าด้วยกันผ่านเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารประเภทต่างๆเช่นป้ายแผนที่ เพื่อระบุเส้นทาง สถานที่สำคัญหรือแหล่งท่องเที่ยว จุดหมายตา สัญลักษณ์ และจุดเชื่อมต่อต่างๆ การสร้างความน่าสนใจของรูปแบบการเดินทาง ที่สัมพันธ์กับเส้นทางขนส่งที่สามารถเชื่อมต่อจุดและเปลี่ยนการเดินทางได้อย่างสะดวก เช่นการใช้ระบบขนส่งสาธารณะประเภทเรือรวมถึงการเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าในอนาคต จากแผนโครงการรถไฟฟ้าสายสีม่วงใต้ที่จะมีเส้นทางผ่านเข้ามายังพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งถือได้ว่าทำให้การเข้าถึงมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นเป็นโอกาสให้นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในย่านนี้มากขึ้น ด้วยการคมนาคมที่มีความสะดวกสบาย รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ใช้สัญจรด้วยขนส่งมวลชน ที่เชื่อมต่อเส้นทางจักรยานหรือเส้นทางเดินที่มีความต่อเนื่องและสื่อสารต่อการเข้าถึงอย่างชัดเจน

องค์ประกอบที่ 3 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

แนวทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มศักยภาพได้ดังนี้

1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ควรมีการวางตำแหน่งการติดตั้ง ซึ่งการติดตั้งป้ายส่วนใหญ่อยู่ตำแหน่งด้านหน้าทางเข้าอาคาร โดยระยะความสูงของป้ายไม่สามารถสื่อสารให้ผู้พิการและเด็กให้สามารถอ่านได้ นำเทคโนโลยีด้านการสื่อสารข้อมูลด้วยมัลติมีเดียทั้งให้ข้อมูลในเชิงพื้นที่ประวัติศาสตร์ ความสำคัญ ควบคู่กับแผนที่บอกเส้นทาง การเข้าถึงรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งเป็นมิติที่นักท่องเที่ยวจะนำข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจ ด้วยการสืบค้นข้อมูล (Information searching) เช่น ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลการเดินทาง ข้อมูลการใช้จ่ายเงิน ข้อมูลที่พัก ข้อมูล

ร้านอาหารที่ชื่นชอบ โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้รับและตัดสินใจ (Making decision) ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบ QR Code และจัดให้มีศูนย์ให้ข้อมูล (Information Center) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันพบว่ายังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก ตลอดจนการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด ข้อห้าม หรือข้อปฏิบัติตน โดยพบว่าบางแห่งไม่มีการติดตั้งป้าย หรือบางแห่งให้ข้อมูลด้วยภาษาไทยเท่านั้น ควรให้ข้อมูลในรูปแบบสัญลักษณ์สากล และควรมีป้ายสำหรับสื่อสารข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมต่อเนื้อหาทั้งหมดทั้งทำเรือ ป้ายรถเมล์ และจุดให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเพิ่มช่องทางการสื่อสารทั้งช่องทางออนไลน์เช่น เว็บไซต์ Facebook บอร์ดข้อมูล แผ่นพับข้อมูลภาษาสากลที่มีความหลากหลายเช่น คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษาจีน เป็นต้น

2. ด้านการให้ความรู้แก่แหล่งท่องเที่ยวหรือผู้ให้บริการ

ควรส่งเสริมการให้ความรู้ที่จะนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เช่นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การส่งเสริมและพัฒนาในรูปแบบเพื่อให้มีความหลากหลาย แนวทางการพัฒนาจึงควรให้ความรู้ในด้านต่างๆเช่น แนวทางการทำธุรกิจหรือการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว (Business Management) หรือการจัดการด้านส่วนประสมทางการตลาด 8 P's ของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การจัดปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาความพร้อมของบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งชุมชนควรจัดตั้งกฎกติกา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวและการดำเนินงานของชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติที่อาจไม่เหมาะสมหรือผิดจากข้อห้าม ประเพณีหรือความเชื่อ

สรุปผลการวิเคราะห์การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน

หลังจากที่ได้ข้อมูลทั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและผลการวิเคราะห์ทางการตลาดออกมาแล้ว จึงได้นำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งปัจจัยภายนอก (External Environment) และปัจจัยภายใน (Internal Environment) จากนั้นจึงนำมาหาแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งในเบื้องต้นได้เสนอเป็นธีม (Theme) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพ 2 เส้นทาง โดยจะเป็นธีม สวนดุสิต “สยามใหม่” และ “ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ” และจากผลการวิเคราะห์การวิเคราะห์ SWOT Analysis สามารถวิเคราะห์และสร้างด้วยกลยุทธ์การจับคู่จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค หรือที่เรียกว่า (TOWS Matrix) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix

	โอกาส (Opportunities: O)	อุปสรรค (Threats: T)
	1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว 2. การเดินทางมีความสะดวก 3. ตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีแนวโน้มเติบโตขึ้น 5. ประเทศไทยถือเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก 6. เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการท่องเที่ยว 7. ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. พื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว 2. เส้นทางเดินทางโดยรถยนต์ มีความซับซ้อนเข้าถึงยาก
จุดแข็ง (Strengths: S) 1. มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรม 2. มีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างยาวนาน 3. สามารถนำวัฒนธรรมมาสร้างเป็นกิจกรรมให้เป็นจุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้	SO จุดแข็ง และโอกาส การดำเนินกลยุทธ์ ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านการชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า	ST จุดแข็ง และอุปสรรค การดำเนินกลยุทธ์ ส่งเสริมให้ภาครัฐ ชุมชน และผู้ประกอบการมีการเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ
จุดอ่อน (Weakness: W) 1. แหล่งท่องเที่ยวยังขาดการประชาสัมพันธ์ 2. ชุมชนขาดความพร้อมในการรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบางแห่งมีข้อจำกัด 4. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ เช่น พื้นที่จอดรถ ป้าย ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว สัญลักษณ์ต่างๆ ห้องสุขา เป็นต้น	WO จุดอ่อน และโอกาส การดำเนินกลยุทธ์ ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการสร้างเนื้อหาเชิงการตลาด (Content Marketing) โดยการสร้างเรื่องราวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์และมีประวัติศาสตร์อันยาวนานด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์	WT จุดอ่อน และอุปสรรค การดำเนินกลยุทธ์ มีการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการ มีป้ายแสดงข้อมูลอย่างน้อย 3 ภาษา พร้อมทั้งมีศูนย์ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว

จากผลสรุปข้อมูล สามารถสร้างเป็นกลยุทธ์เพื่อการแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้เป็น 4 กลยุทธ์ด้วยกันคือ

1. กลยุทธ์จากจุดแข็ง และโอกาส สามารถจัดการได้โดยการดำเนินกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านการชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า

2. กลยุทธ์จากจุดแข็ง และอุปสรรค สามารถจัดการได้โดยการดำเนินกลยุทธ์ ด้านส่งเสริมให้ภาครัฐ ชุมชน และผู้ประกอบการมีการเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ

3. กลยุทธ์จากจุดอ่อน และโอกาส สามารถจัดการได้โดยการดำเนินกลยุทธ์ ด้านการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการสร้างเนื้อหาเชิงการตลาด (Content Marketing) โดยการสร้างเรื่องราวทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์

4. กลยุทธ์จากจุดอ่อน และอุปสรรคสามารถจัดการได้โดยการดำเนินกลยุทธ์ ด้านการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการ โดยมีการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน อาทิ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต การให้ข้อมูลโดยมีป้ายอย่างชัดเจน พร้อมทั้งมีศูนย์ประชาสัมพันธ์เพื่อให้บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว

สรุปผลแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

จากข้อมูลการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถวิเคราะห์ออกมาเป็น 4 กลยุทธ์ และสามารถนำมาสร้างเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องสำคัญคือ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1. การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Destination) และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว

แนวทางการดำเนินงานเพื่อตอบกลยุทธ์ การพัฒนาพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้อย่างสร้างสรรค์และอาศัยฐานทุนวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยการให้ชุมชนค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรม ที่แล้วนำฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมเหล่านั้นมาออกแบบให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในรูปแบบกิจกรรม เวิร์กช็อป (Workshop) นิทรรศการ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนคู่มือการเรียนรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการเปิดบ้านให้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมหรือเข้าชมสถาปัตยกรรม/การจัดเป็นที่พักค้างคืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเสน่ห์ของชุมชน รวมถึงได้รับประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ได้อย่างมีความสมดุลของวิถีชีวิต ระหว่างชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ผ่านทางขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 2 การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ

แนวทางการดำเนินงานเพื่อตอบกลยุทธ์ ในการบริหารจัดการพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ต้องมีสร้างการมีส่วนร่วมกับคนในพื้นที่ชุมชน โดยให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเองผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว โดยมีการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทั้งนี้ต้องรักษาความเดิมแท้ของทั้งทรัพยากรในพื้นที่และวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยสามารถนำมาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีศักยภาพ และอีกประการหนึ่ง คือการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรรวมถึงเยาวชนที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาคุณภาพและทักษะในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังควรให้มีการตั้งกฎกติกา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวและการดำเนินงานของชุมชน รวมถึงการรักษาและปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อมสวยงาม สะอาด และสอดคล้องกับบริบท สามารถอนุรักษ์และคงสภาพเดิมไว้กับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่พร้อมต่อการท่องเที่ยว และประการสุดท้ายคือการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมในรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการบูรณาการในการทำงานระหว่าง ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนต่อไป

กลยุทธ์ที่ 3 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางการตลาด

แนวทางการดำเนินงานเพื่อตอบกลยุทธ์ การพัฒนาการให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยการพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal มีการจัดวาง Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างการท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงจัดทำระบบจัดเก็บความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว ในการสร้างสรรค์ทางการตลาดควรมีการเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยใช้ Digital Marketing และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการสร้างเนื้อหาเชิงการตลาด (Content Marketing) ที่มีกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวชัดเจน โดยการนำเสนอเรื่องราว (Story Telling) ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ประกอบด้วยการถ่ายทอดเรื่องราวและวิถีชีวิตที่น่าสนใจ อันเป็นเอกลักษณ์ และเป็นเสน่ห์ของชุมชน ในเรื่องความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรม เพื่อสร้างความประทับใจ สร้างประสบการณ์ที่ดี และคุ้มค่าทั้งแก่เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม และคุ้มค่าในการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้เกิดการรีวิว (Review) หรือบอกต่อเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าสนใจมาท่องเที่ยวยิ่งขึ้น มีการจัดประกวด การทำหนังสือ ซึ่งจะก่อให้เกิดการรับรู้และขยายกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เข้าสู่พื้นที่ได้เพิ่มมากขึ้น โดยต้องมีการทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจ และถูกต้องตรงใจต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรงของการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

แนวทางการดำเนินงานเพื่อตอบกลยุทธ์ ด้านการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการ โดยมีศูนย์ประชาสัมพันธ์เพื่อให้บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว มีป้ายแสดงข้อมูลอย่างชัดเจนในทุกจุดที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด ข้อห้าม หรือข้อปฏิบัติตน โดยให้ข้อมูลในรูปแบบสัญลักษณ์สากล และป้ายสำหรับสื่อสารข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเชื่อมต่อเนื้อหาทั้งหมดทั้งทำเรือ ป้ายรถเมล์ และจุดให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะข้อมูลเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ควรมีป้ายบอกทางอย่างน้อย 3 ภาษา ประกอบด้วย ภาษาไทย อังกฤษ และภาษาจีน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางด้วยตนเองได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ยังต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการ โดยต้องมีห้องน้ำเพียงพอและถูกสุขลักษณะ การให้บริการด้านสื่อสาร โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำสะอาด จุดนั่งพัก ถังขยะ และสุขาภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดด้านการอนุรักษ์เมือง และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนแผนยุทธศาสตร์ของภาครัฐ นำมาวิเคราะห์ปัจจัยภายใน – ภายนอก (SWOT Analysis) ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องเพื่อใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และจัดทำแผนกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วย TOWS Matrix จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพจากโครงการย่อยที่ 1 ที่เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น และมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นความมีเอกลักษณ์ของสถานที่ ท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์ ร่วมกับวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาดจากโครงการย่อยที่ 2 ด้านกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ได้แก่ นักท่องเที่ยวช่วงวัย Baby Boomer และ Generation M (Millennium) ที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบ SOLOMO, Culture and Nostalgia, creative และ FIT Traveler และกำหนดตำแหน่งทางการตลาด (Position) และนำมาพิจารณาร่วมกับรูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องได้ดังแผนภาพ

VISION: พื้นที่ท่องเที่ยวในสวนดุสิตและต่อเนื่องจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน				
Goal	▪ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวซ้ำ และท่องเที่ยวครั้งแรก ▪ แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ▪ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนโดยยังดำรงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมในพื้นที่ ▪ เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างยั่งยืน			
Strategy	กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว	กลยุทธ์ที่ 2 การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและการ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ	กลยุทธ์ที่ 3 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบ วงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด	กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นฐาน
Strategic Goal	▪ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ▪ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีระหว่างเดินทางและเกิดความทรงจำที่ดีในภายหลังจากการท่องเที่ยว ▪ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือเรียนรู้วัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว	▪ เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ▪ ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่และเกิดความร่วมมือกับชุมชนต่างพื้นที่ ▪ ผู้ประกอบการเพิ่มบทบาทในการมีส่วนร่วมและนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ▪ หน่วยงานรัฐส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น ▪ การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	▪ มีเครื่องมือดิจิทัลที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชน ▪ มีฐานข้อมูลจัดเก็บข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (Big Data) ▪ นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลและบริการการท่องเที่ยวผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างสะดวก ▪ ส่งเสริมนักท่องเที่ยวให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการตลาดออนไลน์	▪ เตรียมความพร้อมพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป และกลุ่มผู้สูงอายุ
Operation	1. การจัดทำแผนที่ชุมชนและภูมิปัญญาของมรดกทางวัฒนธรรม 2. การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเวิร์กชอป (Workshop) นิทรรศการ และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3. การจัดทำคู่มือการเรียนรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4. การจัดเป็นสถานที่กิจกรรมหรือเปิดบ้านให้เข้าชมสถาปัตยกรรม/การจัดเป็นที่พักค้างคืน (Homestay)	1. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานรัฐ และการจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวร่วมกัน 3. การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 4. การสร้างกฎ กติกา 5. การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสภาพแวดล้อมให้สวยงาม 6. การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและเยาวชนของชุมชน 7. การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจัดจ้างผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยว	1. การพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือ Digital Tourism Portal 2. การจัดวาง Kiosk เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการระหว่างการท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยว 3. การจัดทำระบบจัดเก็บความพึงพอใจและความคิดเห็น (Feedback) ของนักท่องเที่ยว 4. การเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยใช้ Digital Marketing 5. การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 6. การจัดอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนด้วย Digital Marketing 7. การจัดประกวด การทำหนังสือสำหรับแหล่งท่องเที่ยว	1. การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ 2. การให้ข้อมูล 3. การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน
Participation :	ชุมชน	หน่วยงานภาครัฐ	ผู้ประกอบการ	

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยจากการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเน้นการบริหารจัดแบบบูรณาการมุ่งสู่ความยั่งยืน โดยเน้นการทำงานแบบเชื่อมโยงกับหน่วยงานทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเฉพาะชุมชนที่จะเป็นกลไกในการบริหารจัดการในเชิงอนุรักษ์ซึ่งจะทำให้พื้นที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ตลอดจนเป็นกลไกสำคัญในการส่งต่อคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมไม่ให้สูญหายไป ทั้งนี้การทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ต้องมีการวางแผนกำหนดทิศทาง แผนงาน งบประมาณ เพื่อลดความซ้ำซ้อนที่สามารถทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ต้องบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ แตกต่างจากพื้นที่อื่น นำมาเรียงร้อยให้เกิดเรื่องราวซึ่งจะเป็นการสร้างเนื้อหาเชิงการตลาดที่สะท้อนถึงคุณค่าตลอดจนสร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวให้เกิดภาพจดจำความประทับใจ และสร้างประสบการณ์ที่ดี

การพัฒนาควรคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่สามารถเป็นส่วนช่วยเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลในปัจจุบัน การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายสามารถใช้เทคโนโลยีและช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันได้ ส่วนในด้านการบริหารจัดการ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวต้องคำนึงความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย ซึ่งสามารถบริหารจัดการได้หลายรูปแบบโดยให้สอดคล้องกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม และสำหรับการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญคือศักยภาพด้านการรองรับ ทั้งนี้การท่องเที่ยวต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และรบกวนชุมชนซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง โดยการบริหารจัดการต้องมีข้อจำกัดในเชิงปริมาณของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพในการให้บริการ

การอภิปรายผลครั้งนี้ มุ่งในประเด็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว โดยต้องทำให้เกิดการจัดการที่ดีทั้งด้านการท่องเที่ยว อันต้องอาศัยแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการ 5 องค์ประกอบหลัก (Buhalis, 2543) คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมต่างๆ (Activity) โดยผลการวิจัยเพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสร้างประสบการณ์ที่ดีระหว่างการท่องเที่ยว 2) และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร และการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด 4) การจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เน้นไปที่การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม และให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ และมีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ทำให้เกิดความยั่งยืนทางการ

ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับ ความสนุกสนาน เพลิดเพลินพร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อความเข้าใจต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม มีประสบการณ์ ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และในการที่ต้องการ ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อ พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ต้องการประสบการณ์ทางด้านการ ท่องเที่ยว

ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวน ดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ซึ่งจะให้เกิดการฟื้นฟูย่านเก่า ในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่องให้กลับมามีประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มศักยภาพ เนื่องจากเป็นพื้นที่ ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีการสั่งสมประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของกลุ่ม ชชาติพันธุ์ต่างๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงจะกลายเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูย่านเก่า หรือเมืองเก่าได้โดย โดยผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในยุคปัจจุบันที่ มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากอดีตที่ เป็นการเยี่ยมชม เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศหรือวิถีชีวิตของย่านเก่า ซึ่งไม่ เพียงแต่จะทำให้เกิดรายได้ หากแต่จะยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการฟื้นฟูย่านเก่าให้กลับมา มีชีวิตชีวา ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์ปกป้องรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม สถานที่ ความทรงจำ ความหมายของย่านเก่านี้เพื่อส่งต่อไปให้กับคนรุ่นหลังอีกด้วย โดยสามารถอธิบายแนวทางการ พัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ที่สอดคล้องกับเอกสารงานวิจัย ได้ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 แสดงแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ จัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

กลยุทธ์	แผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)	แนวทางการบริหารจัดการและศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
1. การพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์และสร้าง ประสบการณ์ที่ดี ระหว่างการท่องเที่ยว	กลยุทธ์ที่ 1 สอดคล้องกับแผน ยุทธศาสตร์ที่ 1 เน้นการพัฒนา คุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยวให้ เกิดความสมดุล และยั่งยืน	- แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงโหยหาอดีต (Nostalgia Tourism) (นิพัทธ์พงศ์ พุมมา และ ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2555) - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย ประสบการณ์จริง (Richards and Raymond, 2000) - การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้าน ศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณ ลักษณะเฉพาะ ของพื้นที่” (Wurzbarger, 2009: 17)

กลยุทธ์	แผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)	แนวทางการบริหารจัดการและศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
		- มีการจัดการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม (James, P.E & Martin, G., 1981)
2. การเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ	กลยุทธ์ที่ 2 สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ที่ 2 ที่เน้นการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว และยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่เน้นการบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ	- การจัดการการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (สุรัชย์ หวันแก้ว, 2540) - การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543) - ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (เพียกานต์ นามวงศ์, 2552) - การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น (เพียกานต์ นามวงศ์, 2552) - ส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน อาคารทางประวัติศาสตร์และป้องกันไม่ให้โบราณสถานทรุดโทรมลง (Untermann, 1984, p. 135)
3. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาด	กลยุทธ์ที่ 3 สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 ที่เน้นการสร้างสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทย ผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทย และการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยว และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ	- จัดทำเว็บไซต์แหล่งท่องเที่ยวหรือประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - จัดทำการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ อาทิ เฟสบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ อินสตราแกรม - จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนหรือเส้นทางหลักของการท่องเที่ยว

กลยุทธ์	แผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)	แนวทางการบริหารจัดการและศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
		- จัดทำเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจและเส้นทางเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว - จัดทำการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายผ่านสื่อมวลชนตามความเหมาะสม - บรรลุกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวลงในแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและของจังหวัด
4. ด้านการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน	กลยุทธ์ที่ 4 สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ที่ 2 ที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	- เส้นทางท่องเที่ยว ต้องกำหนดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยวเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่สนใจต่างๆ ได้ง่าย สะดวกปลอดภัย (วารสาร สายแดง, 2559) - มีการเตรียมพื้นที่ในการอำนวยความสะดวก ได้แก่ ทางเดินเท้า ที่นั่งพักผ่อน ร้านค้า ร้านอาหาร และกิจกรรมในยามค่ำคืน หากได้รับการออกแบบและแผนที่ดี จะช่วยปรับภูมิสภาพแวดล้อมสังคมและพื้นที่ (Rubenstein, 1992) - แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภูมิทัศน์ทางการท่องเที่ยวสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว (แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554 - 2558) - แผนงานอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยว - แผนงานพัฒนาและส่งเสริมความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับชาติและสากล - แผนงานพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และมีอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากข้อมูลตารางที่ 5.2 จะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อตอบกลยุทธ์ทั้ง 4 ด้านที่ได้จากการวิเคราะห์ TOWS Matrix ต้องมีการพัฒนาแนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

แนวทางพัฒนาเป็นการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และสร้างประสบการณ์ที่ดี ระหว่างการท่องเที่ยว เพื่อตอบกลยุทธ์ที่ 1 ต้องพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน โดยการให้นักท่องเที่ยวมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เกิดจากความผูกพันกับพื้นที่ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงสอดคล้องกับแนวคิดของ (Richards and Raymond, 2000) และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะ ของพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ (Wurzbarger, 2009: 17)

แนวทางการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อตอบกลยุทธ์ที่ 2

โดยแหล่งชุมชนต่างๆ ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา คนที่มีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวต้องมีการจัดการการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรัชย์ หวันแก้ว (2540) แต่ต้องมีการอนุรักษ์วัฒนธรรม และการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2543) โดยผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว คนในพื้นที่ และภาครัฐ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญกานต์ นามวงศ์ (2552) ต้องให้ชุมชนได้ประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญกานต์ นามวงศ์ (2552)

แนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรและการสร้างสรรค์ทางด้านการตลาดเพื่อตอบกลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมนักท่องเที่ยวให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นผ่านการตลาดออนไลน์การสร้างเนื้อหาเชิงการตลาด จัดทำเว็บไซต์แหล่งท่องเที่ยวหรือประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนหรือเส้นทางหลักของการท่องเที่ยว จัดทำเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจและเส้นทางเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว จัดทำการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2554 -2558)

ด้านการจัดการความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเพื่อตอบกลยุทธ์ที่ 4 โดยการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต้องมีการจัดการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (James, P.E & Martin, G., 1981) มีเส้นทางท่องเที่ยว ต้องกำหนดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยวเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่สนใจต่างๆ ได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วรารักษ์ สายแดง, 2559) และต้องมีการเตรียมพื้นที่ในการอำนวยความสะดวก ได้แก่ ทางเดินเท้า ที่นั่งพักผ่อน ร้านค้า ร้านอาหาร และกิจกรรมในยามค่ำคืน หากได้รับการออกแบบและแผนที่ดี เพื่อช่วยปรับภูมิสภาพแวดล้อมสังคมและพื้นที่ให้ดูสวยงามเหมาะสมกับพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Rubenstein, 1992) รวมถึงมีการส่งเสริมความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพระดับชาติและสากลสอดคล้องกับ (แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554 -2558)

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคณะผู้วิจัย สามารถสรุปประเด็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความหลากหลายและในขณะเดียวกันก็มีความเฉพาะ หรือเรื่องราวในแต่ละแหล่ง ดังนั้นการศึกษาวิจัยต้องทำให้เกิดมิติความเข้าใจทั้งเชิงกว้างและลึก ภายใต้ขอบเขตระยะเวลาของการวิจัย

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชน ดังนั้นเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่จึงควรมุ่งเน้นผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการฟื้นฟู รักษา และส่งต่อ คุณค่าทางวัฒนธรรมไทยให้แก่คนรุ่นต่อไป ตลอดจนสร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว จนทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

3. การท่องเที่ยวต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และรบกวนชุมชนซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง โดยการบริหารจัดการต้องมีข้อจำกัดในทั้งเชิงปริมาณของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพในการให้บริการ

บรรณานุกรม

- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2560 (จำนวนยอดสะสมเบื้องต้น) (International Tourist Arrivals to Thailand 2017). สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=465&filename=index
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร ปีที่ 32, ฉบับที่ 4 (ต.ค.-ธ.ค. 2555) หน้า 139-146.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. Executive Journal. www.bu.ac.th/knowledgecenter/.../oct.../aw019.pdf.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (2548). ความหมายของนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ:เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- กรมการท่องเที่ยว. (2557). คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของกรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- จิตกร บุชบา. (2557). สะพานมอญว่านรังสรรค์. <https://www.facebook.com/poojiddakorn/posts/704078056297329/> เผยแพร่เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2557
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์ (2540). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูเกียรติ นพเกตุ. (2542). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เชียงราย: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- นักรบ มุลมานัส. (2560). ตึกฝรั่งที่พัวพันกับมาริโอ หินแห่งเซตา เวนิสเปียนนาเล่ กาลิเลโอ คำสาป ชายเปลือย และสมาคมลับ. <https://readthecloud.co/walk-4/ตะวันตกในตะวันออก> เผยแพร่เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2560
- นิพัทธ์ ทองเล็ก. ภาพเก่าเล่าตำนาน มารีโอ ตามัญญู สถาปนิกฝีมือชั้นเทพ. คอลัมน์นิสต์ เผยแพร่วันที่ 31 ตุลาคม 2559 https://www.matichon.co.th/columnists/news_340542
- นิพัทธ์พงศ์ พุมมา และณรงค์กรธร รอดทรัพย์. (2555). การโยกย้ายอดีตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย. วารสารอารยธรรมศึกษาโขง - สาละวิน, 3 (พิเศษ), 47-49.
- บุญยสุภรณ์ อเนกสุข, , วศิน ปัญญาอุตตระกุล. (2559). การพัฒนารูปแบบและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียน. รายงานวิจัย.
- บุษเกตน์ อินทรปาสาน และคณะ. (2558). โครงการศึกษาวิจัยการบริหารจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าในชุมชนบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาสาายเก่าฝั่งธนบุรี: กรณีศึกษาพื้นที่ตลาดพลู - วัดโพธิ์นิมิตร.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- เบญญทิพย์ ทองวิไล. (2559). **การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของเส้นทางการท่องเที่ยวอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย**. การค้นคว้าอิสระ. ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: บริษัทไฟว์แอนด์โฟร์พริ้นต์จำกัด.
- ปรัชญาพร พัฒนผล. (2554). **การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารงานวัฒนธรรม). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญกานต์ นามวงศ์. (2552). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไหลหินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิด สู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย**. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย, ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2556 (331-366)
- ภูสิต อินทรทูต. (2559). **เวนิเซียนโกธิค พระที่นั่งนงคราญสโมสร Nongkran Samosorn Palace**. <https://www.rattanakosineha.com/post/เวน-เซียนโกธ-ค-พระท-น-งนงคราญสโมสร-nongkran-samosorn-palace>. เผยแพร่วันที่ 25 ธันวาคม 2559
- รสิกา อังกูร และคณะ. (2547). **การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เรื่องเล่าของรอยไบลาน. (2558). **พระที่นั่งนงคราญสโมสร**. เผยแพร่วันที่ 26 มิถุนายน 2015. <https://www.facebook.com/roybilan/photos/a.874679229263706/929576817107280/?type=1&theater>
- วรภรณ์ สายแดง. (2559). **เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอ บ้านแหลม จังหวัด เพชรบุรี**. รายงานวิจัย บธ.บ. (การจัดการธุรกิจทั่วไป). กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วารสารเมืองโบราณ ปรับปรุงล่าสุดวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2550 มารีโอ ตามานโญ ยี่สิบห้าปี แห่งการเป็นสถาปนิก ในราชสำนักสยาม (2443-2468) เรื่อง: เอลেনา ตามานโญ <https://www.sarakadee.com/m-boran/1998/04-06/tamagno1.htm>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **วังบางขุนพรหม**. <https://th.wikipedia.org/wiki/วังบางขุนพรหม>.

- วิภาวรรณ ปิ่นแก้ว. (2551). **การศึกษาเพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี**.ปริญญาานิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วารินทร์ มัชฌิมบุรุษ . (2552). **รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://estudytourism.com/TourismJournal/TourismModelInthailand.pdf>.(2553, กรกฎาคม26)
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2543). **ทัศนะนอกรีต : สังคม - วัฒนธรรม ปัจจุบันผันแปร**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ. สยามรัฐออนไลน์. “ริเริ่มชมวังปารุสก์” เปิดประตูสู่กาลเวลา ณ พิพิธภัณฑ์ตำรวจ วังปารุสกวัน. <https://siamrath.co.th/n/89168>. เผยแพร่วันที่ 6 กรกฎาคม 2562
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา .**มัชฌิมาธิปไตย**. <http://www.royin.go.th/?knowledge=มัชฌิมาธิปไตย-27-มิถุนา> บพทียุทธการ “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2553 เวลา 7.00-7.30 น.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2554. **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่1ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่า ในประเทศไทยสิ่งแวดล้อม** กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- สุรัช หวันแก้ว. (2540). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่6. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). **องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางการปฏิบัติ**. สืบค้นจาก<http://socanth.tu.ac.th/wp-content/uploads/2017/08/suddan-2558.pdf>
- สิปปนนท์ นวลละออง. (2559). **ความคาดหวัง ความพึงพอใจ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวคุณหมิง (Kunming) ที่ขับรถมาเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่โดยใช้เส้นทาง R3A**. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เอกชัย เครืออินตะ (2540) **องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. (2556). **การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Tourism**. สืบค้นจาก <http://www.dasta.or.th/attachments/article/1599/CTBook.pdf> (Creative Tourism is a tourism directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place.
- Artipania. (2017). **ออกแบบการออกแบบ**. สืบค้นจาก <https://blog.artipania.com/designing-design-b09865c4084b>
- Buhalis, D. 2000. **Marketing the competitive destination in the future, Tourism Management**. Vol.21 No.1, pp. 97-116.

- James, P. E. and Martin, G. 1981. **All Possible Worlds: A history of geographical ideas.** John Wiley & Sons, New York.
- Leiper, N. 2004. **Tourism management** (3rd ed.). Frenchs Forest: Pearson Education Australia.
- UNESCO. 1992. **World Heritage's Operational Guidelines Annex 3.** United Nations Educational, Scientific And Cultural Organisation
- Wurzburger, Rebecca, et al. **Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide.** Santa Fe: SunstonePress.
- Weaver David and Opperman Martin .1998. **Tourism Management.** Sydney: John Wiley & Sons Australia
- Swarbrooke, J., and Horner, S., 2007. **Consumer Behavior in Tourism (2nded.).** Amsterdam, Boston: Butterworth- Heinemann.
- Richard, G (2007). **Cultural tourism: global and local perspectives.** New York: The Haworth Hospitality Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพประกอบโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ
“การจัดทำแผนที่วัฒนธรรมเพื่อประยุกต์ใช้สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”
วันอังคารที่ 14 สิงหาคม 2561 เวลา 09.00 – 13.00 น.
ณ อาคาร 47 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาคผนวก ข
ภาพการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group)
แผนงาน การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิต
และพื้นที่ต่อเนื่อง
ในวันพุธที่ 28 พฤศจิกายน 2561 เวลา 09.30 – 13.00 น.
ณ ห้องประชุม วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ ตำบลพิกุลมัยพิมลิสต์ย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group)
แผนงาน การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิต
และพื้นที่ต่อเนื่อง (ต่อ)
ในวันพุธที่ 28 พฤศจิกายน 2561 เวลา 09.30 – 13.00 น.
ณ ห้องประชุม วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ สำนักกสิกรรมพิบูลย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาคผนวก ค
 ภาพการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group)
 แผนงาน การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิต
 และพื้นที่ต่อเนื่อง
 ในวันที่ 2 สิงหาคม 2562 เวลา 09.30 – 13.00 น.
 ณ ห้องประชุม วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ อาคาร 47 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาคผนวก ง

การประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) ครั้งที่ 1
แผนงาน การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง
ในวันพุธที่ 28 พฤศจิกายน 2561 เวลา 09.30 – 13.00 น.
ณ ห้องประชุม วิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ สำนักพิสมัยพิมลสถิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สรุปสาระสำคัญการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) ครั้งที่ 1 โดยแบ่งเป็นประเด็นได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ควรศึกษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นจุดขายการท่องเที่ยวในพื้นที่
2. ควรวัฒนธรรม (องค์ความรู้ นวัตกรรม) ที่มีอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่สวนดุสิตเป็นจุดขายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มความยั่งยืน
3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพจากผลการศึกษามีการจัด priority รวมถึงควรจัดให้มีการพัฒนาสำหรับตัวแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยว
4. ควรศึกษาการสร้าง cluster แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยกำหนดจุดเด่น/จุดขาย ของ cluster ทั้งนี้ให้ศึกษากิจกรรมที่มีอยู่เดิมหรือที่มีศักยภาพ
5. ควรศึกษาขนาดพื้นที่ท่องเที่ยว ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางเดินที่เชื่อมต่อกันเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว
6. ควรศึกษาทุนทางวัฒนธรรมบนถนนสามเสนเพื่อนำเสนอการท่องเที่ยวท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งสองข้างทาง
7. แหล่งท่องเที่ยวควรเกิดจากความต้องการของชุมชน โดยการท่องเที่ยวควรมีส่วนในการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชน
8. ควรศึกษาประวัติชุมชน จากบุคคลร่วมสมัยเพื่อหาภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรม ประวัติท้องถิ่นมากขึ้น
9. การสร้างบรรยากาศของสถานที่ท่องเที่ยวให้น่าดึงดูดใจ สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวซ้ำ กระจาย มารยาท ภาษาที่ใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยว
10. การสร้างกิจกรรมในการเรียนรู้วัฒนธรรม เช่น การทำอาหาร เป็นต้น
11. ควรระมัดระวังในบางพื้นที่ ในยามเย็น ยามค่ำหรือยามวิกาลจะมีกลุ่มมิจฉาชีพ
12. ในบางพื้นที่ เช่น เขตป้อมปราบมีขนมที่น่าสนใจ นอกจากตลาดนางเลิ้ง คือ ที่มีสัสมานาคาอาข่า มีขนมบาเบีย กุหลาบจามูน ขนมบดินทร์ มีอาหารมุสลิม หลากหลายที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถพัฒนาศักยภาพให้เป็นแหล่ง ชิม ช้อป ได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ควรคำนึงเรื่องการเชื่อมโยงแหล่งสำคัญที่มีศักยภาพรวมถึงความสะดวกในเรื่องของการคมนาคมขนส่ง
2. กำหนด theme ของเส้นทางโดยมีการเชื่อมโยงจาก cluster ของแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาครึ่งวัน ถึง 1 วัน
3. การนำเอาวัฒนธรรมทุกด้าน ทุกมิติ อาทิ วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการดำรงชีวิต วัฒนธรรมในการประกอบอาชีพ มาสร้าง plot ลงจุดบนเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ Story เรื่องราวของวัฒนธรรมให้ครบทุกมิติอย่างแท้จริง
4. ควรนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวในลักษณะพหุวัฒนธรรม เช่น ทางบกสามารถนำเสนอผ่านถนนสามเสน ทางน้ำนำเสนอผ่านริมแม่น้ำเจ้าพระยา หรือคลองรอบกรุง
5. การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (ฝรั่งเศส อังกฤษ) นิยมเดินชมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย นิยมการชิมอาหาร และชอบความสะดวกสบาย
6. ควรศึกษาศักยภาพของพื้นที่ในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นเส้นทางเดินหรือจักรยานทั้งทางบกและริมคลอง
7. ควรศึกษาข้อจำกัดของพื้นที่เนื่องจากเป็นเขตพระราชฐาน
8. ควรศึกษาข้อมูลการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ที่จัดเป็นประจำต่อเนื่องสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ จะช่วยเสริมให้เส้นทางท่องเที่ยว มีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น งานตานก๋วยสลาก ของชาวเหนือ ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ราชวรวิหาร
9. ควรศึกษาอาคาร/ บ้านเรือนที่มีศักยภาพทางด้านสถาปัตยกรรมเพื่อนำมาสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเรียนรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. การบริหารจัดการควรมีการศึกษาให้ครบทุกมิติ แล้ววางแผนการดำเนินงานที่สามารถพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบชัดเจน
2. ควรศึกษาการบริหารจัดการเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคม ขนาดของพื้นที่ในการรับนักท่องเที่ยว ความสามารถของชุมชนในการรับนักท่องเที่ยว เวลาที่ใช้ในการทำแต่ละกิจกรรม
3. การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยว ให้ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน ผู้นำชุมชนองค์กรเอกชน องค์กรภาครัฐ ในการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
4. การพัฒนาบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนดั้งเดิมของชุมชน
5. การพัฒนาบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เช่น สนับสนุนอาหาร หรือของดีชุมชน
6. ควรศึกษาข้อมูลองค์ประกอบ ทางด้านกายภาพ พื้นที่ วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ให้มีความละเอียดรอบคอบ เพื่อสร้างความร่วมแรงร่วมใจในทุกภาคส่วน ให้มีความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการท่องเที่ยว ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเกิดประโยชน์สูงสุด คุ่มค่า

7. กรุงเทพมหานครในฐานะหน่วยงานบริหารจัดการพื้นที่โดยรวมและมีหน่วยงานที่ดูแลในด้านการท่องเที่ยว มีความเหมาะสมต่อการมีบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งก็น่าจะสามารถจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี
8. หน่วยงานภาครัฐ ควรอำนวยความสะดวก ตลอดจนการสื่อความหมาย ป้ายสัญลักษณ์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวกลุ่ม (Free Individual Travelers: FIT)
9. ควรมีป้ายสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายราคาสินค้า กติกาของการใช้พื้นที่ การทิ้งขยะ อย่างชัดเจน

ภาพบรรยากาศการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) ครั้งที่ 1 วันพุธที่ 28 พฤศจิกายน 2561

ภาคผนวก จ

การทดสอบเส้นทาง เส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่”

แผนงาน การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

เส้นทาง พื้นที่สวนดุสิต “สยามใหม่”

โปรแกรม

กิจกรรม

FAM TRIP เส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่”

วันพุธที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

ภาพบรรยากาศการทดสอบเส้นทาง เส้นทางสวนดุสิต “สยามใหม่” วันพุธที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

ภาคผนวก ฉ

การทดสอบเส้นทาง เส้นทาง “ศิลปะ ดนตรี วิถีชุมชน”

แผนงาน การพัฒนาการบริหารจัดการและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่สวนดุสิตและพื้นที่ต่อเนื่อง

เส้นทาง ศิลปะ ดนตรี วิถีชนชาติ

โปรแกรม กิจกรรม FAM TRIP เส้นทาง “ศิลปะ ดนตรี วิถีชุมชน”

วันอาทิตย์ที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

เวลา ๐๗.๐๐ – ๑๔.๐๐ น.

ภาพบรรยากาศการทดสอบเส้นทาง เส้นทาง “ศิลปะ ดนตรี วิถีชุมชน” วันอาทิตย์ที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

-ศาลเจ้าแม่ทับทิม-

-ตลาดบ้านญวน-

-โบสถ์เซนต์ฟรังซิสซาเวียร์-

